

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Necati Mert	"ilk Namaz"ı Farklı Farklı Okumak	3
Aytaç Ören	RüyalGeçiş	5

ÖYKÜLER

Cemal Sakar	Geçişler	8
Zülküf Oruç	Dünya Yorgunu Cavit	14
İsmail Sert	Park Yeri	19
Merve Koçak Kurt	Gidişin Kar iken	22
Handan Acar Yıldız	Kudretin Yüğü	25
Özlem Kavukçu	Bir Tutam Saç	29
Ali Işık	Ben ve Kendim	38
Murat Taş	Böcek	43
Zeynep Hicret	Antikacılar Çarşısı	47

Hasan Aycın	Çizgi	52
DOSYA	ÇAĞDAŞ TÜRKMEN ÖYKÜSÜ-2	
Ahmet Gökçimen	Türkmen Öykücülüğünde 1956 Sonrası Görülen Değişim	54
Orazgılıç Çarı	Dağ Yere Sinince	57
Nurmurat Sarıhanov	Kitap	84
Atacan Tagan	Savaş Ne Zaman Bitecek?	97
Hıdır Amangeldi	Karamurt	115

ÖYKÜLER

Esra Demirci	Yolculuk	128
Yılmaz Yılmaz	Efendimiz Yoktu Ama	131
Mehmet Kahraman	Minareden Düşen Ezan	133
Akif Hasan Kaya	Bez Bebek	139
Murat Çelik	Poe ve Diğerleri	141
İsmail Isparta	Otobüsname	147
Berna Eren	Denizle Dalga	150
Ayşe Bağcivan	Gülbeyaz Günleri	153
Mustafa Çolak	Hayat Sahnesi	158
Necib Mahfuz	Tekinsiz Orman	164
Bedia Koçakoğlu	Ethem Baran'la Öykü Üzerine Söyleşi:...	167
Necip Tosun	Şehrin Sesleri: Necati Mert	173
David Lodge	iç Monolog	179

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Aybel Avcı	Bulut Bulut Üstüne	186
Hatice Bildirici	Köpekler Akşamı	188
Yusuf Turan Günaydın	Fahri Celâlin Hikâyeciliği	190
Ayşe Bağcivan	Ruh Denizi	191

O^HY^EK^CÜ^E

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 9 SAYI: 50 NİSAN-MAYIS 2012

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fiti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2012 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 45 TL.
Kurumlar İçin: 120 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fiti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.03.2012

H E C E Ö Y K Ü

NECATİ MERT

"İLK NAMAZ"İ

FARKLI FARKLI OKUMAK*

Makedonya karışık, Ömer Seyfettin, 22 Ağustos 1903'te Harp Okulu'ndan sınavsız mezun edilip merkezi Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu'ya bağlı İzmir Redif Tümeni'nin Kuşadası Redif Taburu'na gönderilir. Görev yeri Kuşadası'dır ama Kuşadası'nda değil, Bulgar ayaklanmasını bastırmak üzere Rumeli'ne gönderilen taburuydur. Kuşadası'na 1904 Eylül'ünde döner, 1907 Temmuz'u başında İzmir'de yeni açılan Jandarma Okulu'na öğretmen olur. İzmir dönemi edebiyat ortamı bakımından zengin ve ilginçtir: Mehmet Necip'i, Baha Tevfik'i tanır, Sahabettin Süleyman'la, Yakup Kadri'yle tanışır; fakat 1909 yılı başlarında yeniden Selanik'e gönderilir. Bölgenin iyice karıştığı yıllardır, seferi görevlerle ordan oraya hep yer değişir. Selanik'te 11 Nisan 1911'de çıkmaya başlayan "Genç Kalemler" dergisine uzaktan yazar. Trablusgarp'ın İtalyanlarca yine aynı yılın Eylül'ünde işgali üzerine kaleme aldığı "Primo Türk Çocuğu"nun yayımlanışından sonra bir ara askerlikten istifa eder; ne ki sivil yazarlığı fazla sürdüremez, 1912 Eylül'ünde, Balkan Savaşı'yla yeniden orduya çağrılır.

"İlk Namaz" Ömer Seyfettin'in ilk öykülerindendir. 28 Ocak 1905'te *izmir* gazetesinde yayımlanır ilkin. İki zamanlıdır. Giriş ve finalde zaman, öykünün yazıldığı zamandır, 1905 yılıdır; aradaki asıl bölüm ise on beş yıl öncesine, Ömer Seyfettin'in altı yaşında olduğu 1890 yılına aittir. Şimdiki zaman, geçmiş zamanı paranteze yahut çerçeveye almış gibidir.

"Oh, bu sabah ne kadar soğuktu" cümlesiyle başlar öykü. Yatağından kalkar anlatıcı, terliklerini giyer, soğukturlar. Hizmetçisi uyumaktadır, "onu bu yakıcı soğukta sıcak yatağından kaldırmaya acır"; odasından çıkar, "dışarıda kesif ve parçalayıcı kışın müfteris [firsatçı] soğukları yüzü(nü) ve elleri(ni) tokatla(r)". Abdestini alıp döner, fecr-i sadık henüz uyanmamıştır, pencereye dayanır, bakar. "Evlerin arasında fakir ve naçiz, fakat bir azamet-

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

i maneviye ile semaya doğru yükselen eski caminin küçük ve ihtiyar minaresi daha boştu(r)." Derken "minarenin şerefesinde genç müezzinin zıll-i zaîfi [zayıf gölgesi] hareket ed(er)". Bütün bütüne hırkasına bürünür anlatıcı. "Melûl ve esmer" dünyaya karşı ezanı dinler, dinlerken, on beş yıldır kalkabildiği sabahların ilkini hasretle düşünür: "Ah on beş sene evvel!"

Asıl bölüme böyle geçilir. Peki, bu öykü kılınan ilk namazla mı sınırlıdır? Hayır, yazar odaklı okumaya da izin verir. Girişte verdiğim biyografik ayrıntı da bütün vurgusuyla içinde yer bulur. Bir kere, anlatıcının adı Ömer'dir. Sonra, seçilen kelimeler, kurulan cümleler iki bölümde birbirinden çok farklıdır. Şöyle ki 1905 yılına ait bölümde soğuk, fakir, naçiz, ihtiyar, melûl, esmer gibi olumsuzluk yüklü kelimeleri, Arapça, Farsça terkipli ağır bir dili seçer Ömer Seyfettin. İlk namazın anlatıldığı bölümde ise dili yalındır, lügatsizdir, *Yeni Lisan* hareketinin adeta erken bir örneğidir. Annesinin Ömer'e ettirdiği dua bile "basit ve Türkçe"dir; Ömer, dolapta birbiri üstüne duran ve kanştırmaklığı "'Dua kitaplarıdır, sakın ilişme!' ihtariyla daima men olunan, yıpranmış, Arapça ve esreli üstünlü kitapları der-hâtır ederek iç(in)den söyle(r)" duasını. İslami hayat yaşanır bu evde: Sabahları namaza kalkılır, seccade ihmal edilmez. Anne müşfiktir. Melek. Melaike. Fısıltıyla konuşur. Uyanlarını öfkesiz yapar. Hizmetçileri Pervin de böyledir. Ömer, sarı güğüm sobanın üzerinden indirirken görür onu, onun da kalkmış olmasına hayret eder en çok. Hırkasını çıkarırlar, kollarını sıvarlar, leğenin yanına çömelir çocuk, anneciği, "Öyle yorulursun" deyip bir iskemle sürer altına, besmele çekilip abdeste geçilir. Pervin ılık su döker; anne, "Yüzünü, şimdi kollarını" diye sıralar, "Üç defa" diye fısıldar, "A! Hani başına mesh?" diye hatırlatır. Abdest tamamlanır. Anne kollarını, yüzünü; Pervin de ayaklarını kurular çocuğun, çoraplarını giydirir. Sıra şimdi namazdadır. O da bütün rükunleriyle kılınır. 1905'in perişanlığıyla hiç ilgisi yoktur hatırlanan bu evin. 1905'te soğuk bir evdedir anlatıcı yazar, bir basınadır. Neşesiz. Muhabbetsiz. Bu iki zamanda çocukluk-yetişkinlikten öte bir kontrast var. Ömer Seyfettin'in 1905 ortamında yaşadıkları da art alan olarak girmiş öyküye.

Metin odaklı okumaları daha sağlıklı bulurum. Yazarın biyografisi metni zenginleştirmeli ama metnin önüne geçmemelidir. Metindeki kimi kelimeler ve bağlamlarıdır asıl bakılması olan. "İlk Namaz"a da böyle bakılabilir. Lütfi Bergin Heceöykü'nün Şubat-Mart 2012 tarihli 49. sayısında bunu da yapar işte. "Fısıltı" üzerinde durur. Anne meleğin hitabına, sabrına dikkat çeker, "fısıltı" ile "hâtır" arasında -ki "insanın iradesi dışında zihne veya kalbe gelen düşünce" demektir- dini/tasavvufi ilgiler kurar.

Ömer Seyfettin: İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar'da "İlk Namaz" için benim yaptığım da metin odaklı okumanın bir başka örneğidir.

Yetişkin Ömer, on beş yıl önceki ilk namazını hatırlar, ama öncelikle anne vardır bu hatırlayışta: "Şimdi muhit-i tesellisinden ne kadar uzak bulunduğum annem, dünyada en sevdiğim, dünyada yegâne perestiş ettiğim [biricik sevdiğim] bu vücud-i muhterem... "Annenin elleri nazik; parmakları, ayrıca incedir: "...alnımı okşayan nazik eliyle, nazik ince parmaklarıyla..." Gülümsemesi de: "...gözülerinin nûşin ve nafiz [tatlı ve etkili] bir tebesümüyle gülerek..." Sesi ve yüzü güzeldir: "Ruhumda bir aks-i enîn-i şiiir-âlûd [şiiirli titreyiş] bırakan bu güzel sesi dinleyerek büyük, yeşil başörtüsünün altında, tıpkı ölen bir hemşireme benzeyen güzel ve âsım çehresini [günahsız yüzünü] görerek..." Dili yumuşaktır: Uyandırırken, "Haydi Ömerciğim, kalk!" diye seslenir. Her vakit aynı yerden, "sol kaşının ucundan" öper Ömer'i. Eli okşayıcıdır: "Annem müşfik elleriyle saçlarımı okşadı."

Anne sevgisi, kişisel benlikle ilgilidir. Fakat Ömer Seyfettin yanı sıra toplumsal kimliği de katar "İlk Namaz"a. Benlikle kimliği bütünler. Ömer, annesiyle bir seccadede olmaktan memnundur örneğin: "...onunla bir seccadede, bir yavru samimiyet ve saadetiyle o muazzaz, o hassas anne vücudunun yanında durdum." Annesinin sesiyle Kuran'ın sesi bir bütündür: "...Kuran'ını aldı ve pencerenin kenarına, geniş sedire oturarak mühtezz ve rakik [titrek ve ince] sesiyle tilavete başladı." Ya uykuya dalış Ömer'in: "Annemi bir meleğe benzetiyordum. Bu tahayyülle ... dalıverdim." Devamı da şöyle: "Yüzümün üstünde, ahrette güller bite-

cek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmayacak olan -buraya dikkat! - sol kaşımın ucunda tatlı bir ürperme duyuyor, sonra annemin münevver bir zambak aydınlığıyla parlayan dudaklarının kımıldanmasına bakarak o görülmeyen melaike kanatlarının saçlarıma, annemin şimdi Kuran tutan ince parmaklarıyla okşadığı sarı ve çok saçlarıma dokunduklarını hissederek gibi oluyor ve dalıyordum."

Fakat annesi çocuk olarak görmez Ömer'i. Daha doğrusu onu erkek olarak hazırlar geleceğe. İftitah tekbirinde, Ömer annesine bakarak ellerini omuzlarına kaldırır, sünnete öyle durur. Selamdan sonra, annesi, "Yavrum! Sen kadın mısın?" diye uyarır Ömer'i, "Kadınlar öyle başlar, sen erkeksin, ellerini kulaklarına götüreceksin." Burada, "Erkekler, böyle değil, şöyle yapar" yerine, "Sen erkeksin!" ifadesinin seçilmesi ilginç. Ataerkil bir övünme. Üstelik bu övünme "Sen kadın mısın?" cümlesiyle de pekiştirilmekte. Ömer Seyfettin, erkek egemen dili onaylıyor, cinsiyetçilik yapıyor; dahası bunu kadına yaptırtıyor.

Gerçi kayd-ı ihtiyatla söylüyorum bunları. Çünkü annesi Ömer'in küçük ellerini kulaklarına kaldırıp, "İşte böyle..." diyerek erkek iftihadını öğrettikten sonra Ömer içinden şunları geçirir: "Ben de tekbiri öyle alıp annemden farkımı, niçin erkek olduğumu, erkekliğin ne olduğunu, erkek olmanın yalnız küçük kızları dövmek ve onlara hâkim olmaktan başka da farkları olacağını düşünerek namazı bitirdim." Burada erkek egemen dili, erkek şiddeti ayıplanıyor sanki. Ama erkek olmanın ilave farklarla öne hiç çıkarılmadığı da söylenebilir mi?

Vaktiyle çok farklı okunmuş "İlk Namaz". İlk 1905'te, ikinci kez de 1909'da "Musavver Eşrefte yayımlanan bu öykünün, ikinci kaynağa bulunup yeni harflerle basımı ancak 1963'te Tahir Alangu'nun himmetiyle olur. Önceki yeni harfli toplu basımlara bu öykü niye girmemiştir? Niye alınmamıştır acaba? Alangu bunu dönemin "laiklik modası" ile açıklar, ayrıca yazarın başka öykülerinin de benzer "laikleştirme tuvaleti"ne uğradıklarını söyler. Oysa bu öyküde dinin algılanışı gayet naiftir. Çocuksu. Öyleyken bir dönem de olsa "İlk Namaz" antilaik bulunabilmiş. Dinsel duyarlılık iritica'a indirgenmiş, milli güvenlik için

tehlikeli görülmüş. Bakınız, annenin Ömer'e ettirdiği dua nasıl manasızlaştırır bu alınganlığı: "Evvelâ, 'İslam olduğum için ey cenâb-ı vâcibü'l vücüt hazretleri, sana hamd ederim!' de. Sonra, 'Vatanımızın, düşmanlarını perişan etmeni senden istirham ederim!' de. Sonra da 'Bütün eziyet çeken, hasta olan, felakette bulunan, fakir olan Müslümanların selamet ve sıhhatlerini senden temenni ederim!' de. En sonra kendin için, kendi iyi olman ve şeytanın yalanlarına aldanmaman için dua et."

Nesini beğenmediler? Neresini eksik buldular? Anlamadım. Yoksa hiç mi dua edilmemeliydi?

Bu da politik okuma.

15 Mart 2012 günü Gönen'de, 23. Ömer Seyfettin Kültür-Sanat Haftası'nda, "Ömer Seyfettin'in Hikâyelerine Güncel Bakış" başlıklı panelde sunulan metin.

AYTAÇ ÖREN

RÜYA/GEÇİŞ

Ter içindeydi. Arkasına bakarken daha da hızlı koşması gerektiğini düşündü. Çünkü kendisinden hızlıydı karanlık. Karanlık ilerleyen bir duvar gibi aydınlığı yuta yuta geliyordu. Onu yakalayacaktı. Arkasına bir daha döndü, topuklarının tam dibindeydi karanlık, kaçamayacaktı. Nihayet bacaklarını yakaladı karanlık. Artık kaçmak için bastığı zemini hissedilmiyordu, koşup koşmadığından da emin değildi, önündeki aydınlığa akan terleri arasından baktı.

Tam bu sırada uyandı rüyasından. Aynı gözlerle mi bakıyordu? Karanlık ve aydınlık kaybolmuştu. Yüzlerce kişi vardı uyandığı yerde. Hepsı ayakta ve gökyüzüne doğru bakıyorlardı. Terli başını kaldırdı gökyüzüne. Bulutlar vardı, hareket ediyorlardı. Mavilikler bir azalıyor bir artıyordu. Baktı bütün dikkatiyle ama başka bir şey yoktu. Sadece gökyüzü. Gökyüzüne büyülenmiş gibi bakan insanlara döndü. Bir şeyleri birbirlerine göster-

H E C E Ö Y K Ü

rerek fısıldaşıyorlardı. Kulak kabarttı ama anlamlı bir şeyler yakalayamadı. Başını gene göğse kaldırdı ama gözleri farklı bir şey göstermedi: Mavilik ve bulutlar. Yanındakine dokundu, gökyüzüne niye baktıklarını öğrenmek için. Adam başını hiç indirmeden...

Tam bu sırada uyandı rüyasından. Baş hâlâ kalkıktı. Baktı gözlerinin baktığı yere. Gökyüzü yoktu. Sadece bir şişe kapağı görünüyordu. Başını indirdi hemen, etrafına bakındı. Kimseler yoktu artık. Tekti. Bir şişe içindeydi ve şişe kapalıydı. Şişenin içi aydınlık, dışı ise koyu karanlıktı. Hiçbir şey görülüyordu. Şişeyi salladı, devirdi, yuvarladı ya da bunları yapmaya çalıştı. Ama hiç ses gelmedi. Kapağı itti, açılmadı. Şişenin bir zemin üzerinde durup durmadığını anlayamadı. Sanki bir boşlukta duruyordu. Çok uğraştı şişeyi yarıtırmak, yuvarlamak için. Kapağı zorladı defalarca. Çabaları boş görünüyordu. Yoruldu ama bir türlü çıkmadı şişeden. Bu sefer eğer gene rüyada ise rüyasından uyanmak geldi aklına. Uyanmaya çalıştı. Gözlerini açtı, kapattı. Şişenin içindeydi gene. Bekledi uyanmak için. Olmuyordu. Tekrar denedi şişeden çıkmayı. Boşunaydı yaptıkları. Yoruldu, yığıldı şişenin dibine. Umudu kırılmıştı gözleri kapanırken. Uyuyakaldı. Böylece uyanamadığı rüyasından uyuyarak başka bir rüyaya geçti...

YÜCEL'E PEN ÖYKÜ ÖDÜLÜ

Türk edebiyatının usta kalemlerinden Tahsin Yücel, PEN 2012 Öykü Ödülünü aldı. Yazara ödülü, 14 Şubat Dünya Öykü Gününde İstanbul Fransız Kültür Merkezi'ndeki gecede verildi. PEN Yönetim Kurulu, ödülü Yücel'e vermekten büyük onur duyduklarını açıklayıp "Tahsin Yücel öykü, roman, deneme, inceleme ve eleştiri alanlarında etkili eserler vermiş uluslararası bir değerimizdir" dedi.

ÖMER SEYFETTİN ÖDÜLÜ AYKUT ERTUĞRUL'UN

Aykut Ertuğrul'un muhtelif dergilerde yayımlanan öykülerinden oluşan ilk öykü kitabı Keyfekeder Kahvesi, 2011 yılında Okur Kitaplığı tarafından yayımlanmıştı. Aykut

Ertuğrul, Keyfekeder Kahvesi kitabıyla Ömer Seyfettin Öykü Ödülü'nü kazandı. Ertuğrul, 11 Mart Pazar günü Gönen'de yapılacak tören ile ödülünü alacak.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

NURDAN BEŞERGİL, İYİ GECELER ÖPÜCÜĞÜ (Can Yayınları, İstanbul 2012, 14 öykü: Dönüş Yolu; Tapınak ve Toprak; Hikâyenin Devamı; Kiraz Küpeler; İyi Geceler Öpücüğü; Can Yangını; Toprak-taki Kabuk; Yabancı Yeşil; Omuz Omuz; Çağrı; Aaah, Discordia; Keşke Böyle Olmasaydı; Bir İki Üç; Armağan)

ŞENAY EROĞLU AKSOY, EVLERİN YÜREĞİ (YKY Yayınları, İstanbul 2012, 18 öykü: Çılgılık; Abis; Arka Bahçe; Kanat; Sis; Şehir; Kuş Ölüsü; Yara; Evlerin Yüreği; Uzak; Çember; Yeraltı; Pencere; Maksut; Zincir; Ağzıkalar; Oyun; Kuyruk)

ŞULE ÖNCÜ, ZAAF (Sel Yayıncılık, İstanbul 2012, 9 öykü: Totem ve Tabut; Kuyruk Bilimi Konseyi; Hazır Değilim; Saatin İcadı; Dilsiz; Tatlı Su Romancısı; Mutluyduk Biz; İki Soğuk Vida; Yırtık ve Pırtık olanın Adıyla)

YILMAZ YILMAZ, SABAHLEYİN BİR TANTANA (Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, 9 öykü: Tükürük Meselesi; Sümüklü-böcek; Gardiyanın Oğlu; 'Evde Yok' Çocuklar; İki Hayat Bir Öykü; Sabahleyin Bir Tantana; Bir Ölümün Duyuruluşu; Yalnızlık Zamanında İç Dökmeler; Suç ve Kazâ)

CEM AKAŞ, TEKERLEKSİZ BİSİKLETLER (Doğan Kitap, İstanbul 2012, 28 öykü: Halı Nerde, Dedi; Bir Gün Hepiniz; H. Niyazi Pötürge'nin Aşk Şarkısı; Hangi Tarafa?; Genç Kız, Kapıda; Feniks'in Külleri; Dört Yıldızlı Otel; Giuseppe Cusano'nun Eksiltilmiş Duygular Kütüphanesi'nden; emma Bovary'nin Çizmeleri Çamurluydu; ThereRaquin İyi Görünüyordu; 103; 117; 186; Kısa, Çok Kısa; Mahalenin Bıçkınları; Tepegöz'ün Şatosu; Devrimden Önce; Elem Gelmiş Cihane; İçleri Sıcakken; Bir Gece, Ansızın; Yeni Geriatri Servisi; Ayakta Kalmak; Serçe; Aynı Gözlerle; Roman Eksiltmeleri; Malone Ölüyor; Saydam Şeyler)

DEMİR ÖZLÜ, SÜRGÜN KÜÇÜK BULUTLAR (Okur Kitaplığı, İstanbul 2012, 111 öykü: Stockholm Öyküleri: Cristina Nilsson'u Aramak; Stockholm'de Bir Öğle Vakti; Akşamüzerleri Gidilen Bir Bar; Lilla Maria; Sürgün Küçük Bulutlar; Bellman Sokağı'nda; Votka; Dünyanın Bir Yerinde; Komşum; Bir Kadın; Saatçi; Diskotekte Bir Yazar; Charlottenburg/I; Charlottenburg/II; Yeni Stockholm Öyküleri; Yahudi; Anemas Zindanları; Bir Odayı Döşemek; Eve Dönüş; Orada Kalmak; Lotta Leander'in Solgun Kış Partisi; Bir Sokağı Aramak; Merkez Postanesi'nde; Eczane; Kule; Zamklı Kadın; Fransız Tarzı Bir Lokali Ziyaret; Lena Perssöns'la Konuşan Yanak; Buluşma; Toplantıdan Sonra; Sonsuz Küçük Bir Ada; Posta Neferi; İki Arkadaş; Pia ile Bir Öğleden Sonrası; Temmuz Ayının Son Günleri; Son Stockholm Öyküleri: Danske Bank; Travemünde; Dönüş Yolu; Şiir Öğretmeni; Kafka; Sınıf Öğretmeni; Editör; Geçitler Adasını Ziyaret; Café Nova; Sayfiye Yeri; Yeniden Yaşamak; Aşk ve Poster: Alp Otel; Sarı Rolls-Royce; Gemide; Napoli; Marsilya'da; Paris'te; Kopenhag; Ödül; Evlenme Töreni; Büyük Bir Otelde Aşk; Salonda Felsefe; 3Bologna'dan Çıkarken; Lena'yı Niçin Seviyorum?; Sıcak, Güneşli Bir Gün; Yılbaşı Gece-sine Hazırlık; Beyoğlu'nda Bir Öğle Vakti; Öteki Günler Gibi Bir Gün: Sokaklarda Bir Avlu; Büyük Kız; Öteki Günler Gibi Bir Gün; Şapka, Deniz Kıyısı ve Yüz; Yerebatan; Havuzun Başında; Cıbranlı Halit Bey'in Ölümü; Ötedeki Ülke; Nöbetçi; Kıyıda; Konyaklar; Kule; İçerisi; Açıkta Kalan Kilise; Boğuntulu Sokaklar/ Paris İçin Hikâyeler: Alan; Kaldırımlarda; Kırılın Geçtiği Kapı; Boğuntulu Sokaklar: Dönüş; Boş Alanlar; Bir Sevginin Başlangıcı; Boğuntulu Sokaklar; Soluma; Kanal; Derine; Caddede, MissWalde'la; Sarkmak; Soluma; Bunaltı; Bağırsız; Tiyatro; Garaj; Sokakta; Hüküm; Sokak; Bunaltı; Sonsöz; Geçen Yaz Kentte Kızlar: Bir Tanca Ayakkabı Satın Alabilmek; Adalara Bir Yolculuk; Arkadaki Oda; Arka Balkon; Ilık Bir Oda; Prens Sabahattin Bey; Mezeci Dükkânının Önü; İzmir Körfezinde; Geçen Yaz Kentte Kızlar; Beşiktaş Çarşısındaki Kadın; Ek: Ödemiş; Si-

mav'da; Manuel Llorens Serra'nın Anısı; Terzi Yavuz Sezen; Ayakkabılar)

BÜLENT ATA, KÖPEKLER AKŞAMI (Kaknüs Yayınları, İstanbul 2012, 46 öykü: Köpekler Akşamı: Bu Sokaklar Severdi Bunu; Ve Öylece Uyusa O da; Pizza Karşımı; Yanan Otların Arasında; Gümüş Balığı; Köy; Bisiklet; Karşıya Geçmek; Kerif; Brçak; Köprü; Dolap; Gümü; Ölü Yavru Kedi; Boşluğa Salınmış İpler; İlk Sevgili; Eve Gö-türülmeyen Şeyler; Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Bulacak; Palyaçonun Bir Günü; O Şerbetten Bile Güzel; Karne; Ben Kaybettim Sen Kazan; Küs; Opera; Bafra; Acil; Mavu Yağmurluk; Kabolun; Maşallah; Şarkısı Ol-mayan Adam; Kendine İyi bak; Çıkmak; Ma-vi Yağmurluk; Maça Beşlisi; Perdeler; Bir Kitap Alımı; Fotoğraf; Uzun Soğuklar; Mavi Zambak; Yatılı Okul; Tavla; Kav; Akvar-yum; Bir Ekim Günü Yağmur Yağarsa; Mev-simsiz Köpek; Soğuk Oda; Onu Aramak)

FESİH VURAL, TEN VE TUL (Scala Yayıncılık, İstanbul 2012, 16 öykü: Onda Bir; Kerpiç Zaman; Ten ve Tül; Kapı; Om-zumdaki Kimseler; Saat 22:05'i Göteriyor-du; Çöp Hayatlar; Hazine; Son Çılgılık; Cenä-zesi Ortada Kalan Yol; İtiraf Hapı; Ceset; Oyalı Yazma; Babamın Kara Gözlü Kaçak Sevgilisi; Sevgiyi Yaşamak İçin İki Ay Daha Kaldı; Eşegim Olmadan Asla)

ERDİNÇ GÜLTEKİN, SULAR KARARIRKEN (Kora Yayınları, İstanbul 2012, 24 öykü: Takip; Sakar; Oskar, Osman Bey ve Diğerleri; Küçük Patron; Rüzgâr; Sular Kararırken; Van Kedisi; Gece ve Gölgele; Bir Sığara İçimi; Gözlemeler ve Limonatalar; Sırp Ekmeği; Ağaçtaki Elma; Dügün Gecesi Sakin-leri; İlkokul Öğretmenim; Önder'in Günlüğün-den; Selma Abla; Hırsız, Ekmek ve Şarap; Kapılar; Gel-Git; Kış Kapısı; Şerefsiz Babanın Oğlu; İçinden Konuşan Adam; Kara Kuru)

YEŞİM ESGİN YAYLA, BAŞKA SA-BAHLARA UYANMAK (Pupa Yayınları, İstanbul 2012, 11 öykü: Başka Sabahlara Uyanmak; Budanma Mevsimi; İda, Ben Gel-dim; Çiftçi; İda'nın Bir Günü; Tarla Merasi-mi; Kalbe Çalınan Notlar; Sihirli Gece; Kum Saati; Günlük; Mektup)

CEMAL ŞAKAR

GEÇİŞLER

Bu kez bir değişiklik yapalım, hikayenin sonunu önceden söyleyelim: Biz Süleymaniye'den, kandil gecesi yaşadığımız nedamet hisleriyle otuzsekiz yıllık bir ömrün bilmeden, istemeden işlenmiş hataları, her nasılsa düşünülmüş günahlarıyla Allah'a yönelip nasuh tövbeleri etmiş ve tövbelerimizin kabul edildiğine dair yüksek bir kanaatle çıkıp mahallenin dar sokaklarında, kararmış ahşap evlerin köhnemiş, çürümüş tahta duvarları arasında yürürken; birileri zulmet olup bir yerlerde birilerinin üstüne çökmeseydi bu hikayeyi anlatacak değildik. Biz bütün insanlık için dua ederken çok uzaklarda bir yerlerde, birileri, birileri—ne kıymış ve bütün insanlık çoktan öldürülmüştü. Gönlümüzdeki sürur, yüreğimizdeki inşirah ancak bir gün sürmüş ve ertesi akşam televizyonun karşısında...

Akşam ezanı Süleymaniye'nin dar sokaklarında, kararmış ahşap evlerin köhnemiş, çürümüş tahta duvarlarına çarpa çarpa; uzaklardan, çok uzaklardan, şehrin kirletemediği, insan elinin değemediği, zamanın ve mekanın dışından bir yerden akıp gelen duru, saf sularla şehri yıkıyordu.

Ahşap kapıyı güç bela kilitlediğinde başlayan akşam ezanını duymadı. Tahta merdivenlerin gıcırtilarıyla kendi yorgunluğu birbirine karışa karışa üst kata çıktı. Sigara altlığı için aldığı dürüm elinde biraz daha soğumuştur. Dün geceki gibi değildi. Divana geçip oturmadan televizyonu açtı. Reklam—lar. İş ağır geçmişti. Divana oturdu. Örtüsü aşağıya doğru kaymış, renkleri enikonu solmuş. Ayakucundan bir gazete çekti. Divana bitişik duran masanın üzerine yaydı. Son sayfa güzeliyle göz göze geldi. Tebessüm etti. Dudakları—nın iki ucunda beliren çizgilerde pembe güller açtı. Yorgundu. Soğumaya yüz tutmuş dürümü zevksizce yemeye başladı. Donmuş yağlar damağına bir sıra gibi yapışıyordu. Çay koymak için mutfığa giderken, yatak odasında dün akşamdan arta kalan Azzaro sahanlığa sızıyor; ahşap binanın bütün girişleri yerinden oynuyor; ev sanki üzerine yıkılıyordu. Yan evdeki öğrenciler daha bu vakitte gemi azıya almışlardı. Yalnızlığı yüreğine saplandı. Bir ısırik daha al—dı, çaysız olmayacaktı. Yalnızlığını bir türlü yenemiyordu.

Tantanalı bir müzikle, her şeyi yangın yerine çeviren dış sesle haberler başlıyordu.

* * *

Gece yarısıydı. Top sesleriyle uyandı. Uzun zamandır bölgedeydi. Ame—rikan askerleri çekilince Bağdat'tan buraya geçmesi istenmişti. Tank atışıydı

bunlar. Uykulu gözlerle pencereye koştı. Otelin beşinci katındaydı. Başını cama yasladı. Yerden göğe doğru alevler yükseliyordu. Uzak bir mahalledeydi. Kar yağışı şehrin üzerinde yağmura dönüşüyordu. Her şey eriyordu yükselen alevlerde. İlahi Komedy'daki cehennem sahnelerini hatırladı. Buraya gelmeden önce de Tanrı'yla bir ilişkisi var mıydı, yok muydu hatırlayamadı.

Hatırlayamamaları arasında hemen yan odada kalan kameramanı hatırladı. Zor uyandırdı. Asansörü beklemeden lobiye indiler.

Her yanı askerler çevirmişti. Askerin biri yarım yamalak İngilizcesiyle sokağa çıkamayacaklarını anlatıyordu. Bunun için buralarda olduğunu anlatamadı, yarım yamalak İngilizcesi olan askere. Danger! Forbidden! Confidential! Öğretilmiş kelimeler, berbat bir telaffuzla hiç düşünülmeden, arka arkaya çıkıyordu askerin ağzından.

Söylemeye çalıştıkları sanki bir duvara çarpıp kendisine geri dönüyor, asker her seferinde aynı kelimeleri sıralıyordu; bir de anlamadıkları vardı. Asker yanındakilere bir şeyler söyledi. Hemen içeri daldılar. Korktu. Ona ilişmediler. Arkaya koştular. Kamerayı kaptılar. Kaseti çıkarıp tuz buz ettiler.

Lobide kalakaldılar. Şimdi odasına çıksa... yine başını cama yaslasa... Onu içine alan hiçbir şehir, hiçbir kasaba, hiçbir köy, hiçbir sokak yok gibiydi; yolları, köyleri, kasabaları, şehirleri içine alamıyordu.

Aslında gece boyu uyuyamayan sadece o değildi. Şehirde kim bilir kaç kişi top seslerinden, mermi vınlamalarından uyanmıştı. Ama, mahallesinden pek de uzakta olmayan yatılı okulda, büyümüş gözlerle cama yapışıp kalmış bir kız çocuğu vardı ki, onun endişesi anlatılabilir gibi değildi. O yüzden anlatacak değiliz zaten, sadece şunu söylemiş olalım: Sabahı zor etmişti. Askerler şehrin merkezine doğru çekilince öğretmenler hemen sokaklara koşmuşlardı; öğrenciler de evlerine dağılmış, başka şehirlerden gelenlerse ranzalarına gömülüp kalmıştı.

Köşede. Çöp bidonun hemen arkasına sinmiş. Okul önlüğü toza toprağa bulanmış bir kız çocuğu. Korkuyor. Gözlerini hiç kırpıyor. Bir açılan bir kapanan kalabalığın arasından yerde yatanlara bakıyor. Tanımaya çalışıyor. Kalabalığı anlamaya çalışıyor. Ağlamaktan gözleri... Gözyaşlarından yanakları. Yolmaktan saçlarındaki örgüleri. Ayağına büyük gelen botların çözülmüş bağcıkları... Önlüğünün altında rengi atmış pantolonu... İnsanların bağırışları, ağlamalar, koşuşturmaları, kar sonrası açılmış göğün masmaviliği, masmavi göğü patpatlayan hain bir helikopterin alıcı kuş gibi dolaşması. Şehrin merkezine doğru çekilmiş askerlerden, tanklardan kalmış olan her şey...

Her şey içinde çoğalıyor. İçinde çoğalan her şeyle boğuluyor. Boğazında toplanan şeylerden sesi çıkmıyor. Kalbinde yükselen bir acı. Bir acı kalbinden bütün vücuduna yayılıyor. Çöp bidonunu ardında kaskatı kesiliyor. Gözlerinde ağlayamamanın, bağırmanın, kalabalığın ortasına dalıp babasını

kucaklayamamanın, annesinin abisinin yanında olmayışının güvensizliğiyle ürkek ürkek nefes alışlarının gölgesi vardı.

Biz yeniden muhabire dönelim: Muhabirin gözleri büyümüş. Uygun sözcükleri bulamıyor. Dante geliyor aklına. Bilinci bulanıyor. Aklı karışıyor. Mikrofonu tutan sağ eli yana düşüyor. Kameraman şaşkın. Muhabir görüntüden çıkıyor. Bundan sonrası yorumsuz. Kameramanın ustalığına güveniyor.

Bildik görüntüler.

Tanıdık, bildik bu görüntülerin yarattığı alışmışlıkla çalışıyor kameraman. Evlerden çıkarılan cesetler sokağa toplanıyor.

Bildik görüntüler işte.

Kameraman yine de bir şeyleri gizlemek ister gibiydi objektifiyle.

Yorumsuz.

Muhabir mikrofonu montunun cebine sokup geri geri çekilip sigara yakıp bir duvar dibine sinip içine çekilip muhayyilesinin derinlerinden tuhaf anlam-sız onlarca hatıranın içinde yüzüp bulanık bilincinin karanlığında kaybolup zaman ve mekan duygusunu yitirip zaman ve mekan dışı bir heyula gibi çöp bidonunu kuytusuna çömelip mesleğine iktidarlara zalimlere silahlara ve Dante'ye küfretti.

Böyle anlarda kendi kendinin sığınağı olurdu. Evlenmek için bekleyen nişanlısı. İtalya. Belki de uzun zaman bölgede görev yapmanın getirdiği bir refleks. İtalyanlığı.

Derin, koyu karanlık; derin değil dipsiz, koyu karanlık değil hiçlik, düştü. Düşüyor. Hiçlik, içinde mi büyüyor. Dışındaki hiçliğe mi düşüyor.

Orada değil artık. Hiçbir yerde artık.

Zamansızlığın ve mekansızlığın içinde genişliyor mu, yüzüyor mu, düşüyor mu!

Alışmadığı ne?

Gidemeyişi, bağlanışı bu kanlı topraklara. Nişan. Gelecek güzel günler, huzur içinde. Sadece İtalya'da.

Gördüğü ne?

Görmüyor, duymuyor, başını cama yaslandığında da görmezdi, duymazdı, sadece bir türlü onu içine alan hiçbir şehir, hiçbir kasaba, hiçbir köy, hiçbir sokak olmazdı; yolları, köyleri, kasabaları, şehirleri içine alamazdı, alamayınca, olmayınca, yapamayınca, camda donar kalırdı.

Kaskatı mıydı? Donmuş muydu? Bir çocuk sesi miydi? Ağlıyor muydu? İnliyor muydu? Bir çocuğun küçük adımlarının çıkardığı sesler mi? Bir el, ona doğru uzanan sonsuz bir el miydi, onu çekip çıkaran camlardan, sokaklardan, köylerden, kasabalardan, şehirlerden, kuyulardan?

Bu kadar görüntü yeter bence mi? Bütün dünya sarsılıyor mu? Başı cılk yumurta gibi mi? Yakasına yapışan eller mi? Abi abi mi?

Yakasına yapışan eller!

Hani ona doğru uzanan sonsuz el!

Kız çocuğunu çöp bidonun arkasında unuttuğumuz sanılmasın; esas derdimiz onun anlatılamaz acısının, niye anlatılamaz olduğunu anlatmaya çalışmak.

Sindiği çöp bidonundan birkaç adım daha geriye çekildi.

Buralara ait olmayan mavi küçük gözlü, sarı kıvrıkcık saçlı, kızıl pis sakallı bir yabancı. Yuvarlanırcasına, sürüklenircesine, durmadan düşüyormuşçasına gelip öbür yana çökekalmıştı.

Korkuları büyüdü.

Büyüyen korkularıyla geri çekildi. Sokağı göremez oldu.

Evine kaç adım kalmıştı!

Çamurlar dizlerine kadar mı gelmişti!

Görememişti, belki de babası, abisi, annesi yoktu yerde yatanların arasında. Çıksa çamurlardan yürüse içinde doğan umut boşa çıkmasa bir umut olsa kalksa yürüse kalabalığın ortasına bağırса herkes kaçışsa şehir merkezindeki askerler duysa çil yavruları gibi dağılsa çamurlar kurusa evler dirliğe kavuşsa her şey eskisince olsa içinde doğan umudun yanaklarında açan çiçeklerin yüzünde uçuşan küçük kuşların verdiği güçle kalksa hıçkırıkları bir kesilse ağlaması dinse sesler kesilse sussa her şey!

Gözlerindeki gölge!

Neyle gölgeleniyordu her yan?

Hayat... yani her şey çekilmişti, şehir merkezine giden askerlerle birlikte; geride kalan sadece boşluktı, bir daha bir biçimde doldurulamaz bir boşluk.

Öğretmeni miydi kalabalığın içinde yüzen?

Ağlaya ağlaya, hıçkıra hıçkıra geçti yabancının yanından. Koştı. Öğretmenin bacaklarına sarıldı. Öğretmeni aldı kucakladı. Burun buruna, göz göze geldiler bir an. İnsan istese bile yalan söyleyemezdi o gözlere bakarken. Başını göğsüne yasladı. Öğretmenin kalbini duydu. Kalbini öğretmenin kalbine verdi. Birlikte mi ağlıyorlardı, birlikte mi hıçkırıyorlardı? Öğretmeni başını biraz daha gömdü kalbine. Her yan karardı. Bir el sırtında, saçlarında delice dolaşıyordu, kontrolsüzce söylenen sözleri anlamıyordu, daldığı karanlıklarda, kendi sesinin uğultusunda.

Gözyaşları, sümükleri öğretmenin kazağına bulaşmıştı. Yürüdükçe, sarıldıkça öğretmenin kazağına bulaşan gözyaşları, sümükleri yanağına bulanıyordu. Her şey karmakarışıkta. Karmakarışıklaşıyordu her şey.

Açılan teneke kapının sesini tanıdı.

Kucaktan kucağa aktarıldı.

Yaslandığı göğsü tanıdı.

İçinde bir umutla, umudun doğurduğu mutlulukla, ağlamaktan gözleri, gözyaşlarından yanakları, yolmaktan saçlarındaki örgüleri, ayağına büyük gelen botların çözülmüş bağcıkları, önlüğünün altında rengi atmış pantolonuyla tanıdığı, güvendiği bir kucaktaydı işte.

Evimiz, ocağımız, dirliğimiz, düzenimiz, evimizin direği, her şey nasıl da bir anda, bir gecede, birden, bir sesle birlikte yıkılıverdi, çöküverdi mi! Bir anda, şimdide neler de söylüyordu annesi; isimler, zaman, nesneler, mekan her şey sıkışmıştı bu anda, annesinin seslerinde. Bir uğultunun içindeydi, neler oluyordu!

Çiçekler soluyor muydu?

Küçük kuşlar?

Baktı.

Masmavi bir göğün altındaydı yine, tanıdık, her zamanki.

Şaşırdı, göğün nasıl hâlâ havada asılı kalabildiğine.

*

İlk çay, damağına sıvayan iç yağları sökmemişti.

Midesinde bir yanma. Geçirdikçe bir acılık, pis bir koku!

Hemen sigara yaktı.

Şooook! Şooook! Şoklardan bıkmıştı. Her şeyi alevlendiren bu dış sestten nefret ediyordu. Kumandaya uzandı. Sehpanın üzerinde ne zaman atıldığını unuttuğu nişan yüzüğünü gördü.

Kan gövdeyi götürmüştü yine. Arapların birbirini öldürdüğünü düşündü yine.

Dış ses kesilmişti; mikrofonu tutan sağ eli yana düşen muhabir görüntüden çıkmıştı.

Yorumsuzdu.

Zapladı.

Ahşabı yiyip bitiren kurtçukların sesini duydu.

Biz yine sona dönelim, yarım bıraktığımız, hep yarım kalacak sona.. Kar; hani derler ya, öyle işte: melekler gibi iniyordu şehrin üzerine. Kanat kanat. Günbatımıyla gri bulutlar çoktan mavileşmişti; şimdi karanlığa kalboluyordu. Uzaklarda, zayıf, etkisiz, bulutlara ve hafifçe kar tanelerine vuran bir kıvrıklık, koyu mavilikte erimişti; yine gecenin hükmü başlamıştı.

Karın yumuşaklığının ve sessizliğin hakimiyeti artırıyordu. Güvercinler, serçeler, kargalar yabankestanelerine, çınarlara, servilere, çatılara sığınmıştı. Otomobiller, gökdelenler yok gibiydi.

Boğaziçi Köprüsünün bir şeridi kırmızı, diğer şeridi beyaz ışıklarla yol yol akıyordu. Köprünün ışıkları renkten renge dönüyor.. ara ara patlamış ampuller dökülmüş dişler gibiydi. Her şey çoktan olup bitmişti.

Akşam namazından sonra başlayan mevlidin sesleri, Süleymaniye'nin dar sokaklarında, kararmış ahşap evlerin köhnemiş, çürümüş tahta duvarlarına çarpa çarpa; uzaklardan, çok uzaklardan, şehrin kirletemediği, insan elinin değemediği, zamanın ve mekanın dışından bir yerden akıp gelen duru, saf sularla şehri yıkayacaktı.

Silahlar, toplar, füzeler, kanlar, leşler, irinler, insanlar, her şey her şeye karışıp kirleniyordu.

Minarelerde mevlidin yaktığı kandiller koyu karanlık bir gök ve yer arasında sabaha kadar ıslıl ıslıl ıslıdayacaktı; iyice alçalan kar bulutları şehri sise boğmasaydı.

Keşke bu son olsaydı ey sevgili okur!«

ZÜLKÜF ORUÇ

DÜNYA YORGUNU CAVİT

Alışmadım şu dünyaya, ağabey!

Düzeni, altı üstü, ötesi berisi, bir şey anladıysam arab olayım. Yaş geldi geçiyor. Aha da ihtiyarlık günleri geldi çattı. Genç delikanlı idim, damarlarımda kan gürül gürül. Deli doluyum hani taşı sıksam suyu çıkacak, bıçkın, keskin, kayış gibi, kılıç gibi. Başıma ne geldiğini anlayamadan çocukluk, ilk gençlik, ortayaş rüzgâr gibi geçti, geldik bir tamam 42 yaşına. Saçlarım yanlardan ağardı, çok şükür dökülmedi. Oldum olası korkarım kel göbekli görünmekten. Şanıma yakışmaz. Bazı günler aynaya uzun bakınca gençlikteki pancar gibi kırmızı yanaklarım gelir gözümün önüne. Şimdi öyle mi ya... Önce kanı çekildi, sarardı ardından, büzüştü, derin çizgilerle bölündü. Gözlerimin önünde halkalar, alnımda geniş çizgiler, sakallımda bıyığımda aklar.

Kendimi bildim bileli dünya telaşı, çocukken okul masrafı, gençlikte cep harçlığı, sonrasında ekmek parası, çocukların nafakası böyle geldi böyle de gidiyor işte ağabey.

Rahat yüzü görmedim. İlk gençliğimde bulaşıkçılık yaparken soğuk kış sabahlarında sokakta itler titrerken, kedilerin bile ortadan kaybolduğu zamanlarda ellerim donardı buz kesen suyun dibinde, sonra banliyö trenlerinde bin bir itiş kakış, kavga dövüşle yerleştiğimiz rahatsız plastik koltuklarda uykularım bölündü. Sabah uykusuna hasretim ağabey, gençliğimden beri.

Ne anladın dersin yaşamaktan, hiç derim ağabey. Kocaman bir hiç. Çocukluğumda gökyüzüne daldardım. Çayırlara uzanıp uzanıp mavi göğü seyrederek, bulutların şeklinde manalar arardım. Sanki Allahı arardım ağabey. Bulutların arasından bana seslenecek, gülümseyecek, ben buradayım dertlenme, der gibi. Hani göğü üstüme serilmiş Allah baba beni kollarına almış, aramız acayip iyiymiş, ben onu çok sevmişim, o da beni sevmiş gibi. Bulutlar göğsüme değermiş gibiydi. Ellerimi uzatsam dokunurmuşum gibi yakındı bana. Gizli gizli evden kaçır, kırlara koşar, çayırların arasına kendimi saklar, onu hayal ederdim. Ne kadar yakındık birbirimize. Yıllar geçtikçe abi, o çayırlara apartmanlar dikildi. Kiraz ağaçlarını birer birer kestiler. En çok can eriğini keserlerken üzüldüm. İnsanoğlunu katlederken ilk görüşümdü, sonrasında çok şahit oldum, fakat o ilk katil sonrakilerin unutturamadığı kadar acı vericiydi. Bal

inciri de doğradılar. Yaprakları insan eline benzeyen incirin kollarını, ellerini, gövdesini doğradılar. Bembeyaz süt gibi bir kan sızdı bedeninden, parmaklarının ucunda yapış yapış pıhtılaşan bir kan aktı bal incirin gövdesinden. Binalar dikildi birbiriyle yarışan, balkonlarında akşamsefaları olmayan, üst üste, yan yana, bir köyün ahalisini bir binaya sıkıştırdılar. Sonra plastik salıncaklar geldi, renkli kaydıraklar. Çayırılar, uçsuz bucaksız gelincik tarlaları uzun yaz günlerinin ardısıra tozlar içinde kayıp gitti. Bu arada biz büyüdük abi, büyüdükçe içimdeki sıkıntı da büyüdü. Sınıflarımı doğrudan geçtim hatta bir kere sinde teşekkürname bile tutuşturdular elime karnemin yanında, dersane falan hak getire, pederi küçük yaşta kaybetmişiz sizlere ömür ağabey, anam rahmetli de dört çocuğun karnına ancak yetişiyor. Almanya'da bir dayımız var sene de bir gelir, kırmızı opel kadet arabası ile evin önünde durur, tombul karısı bilezik dolu kollarıyla evin merdivenlerini yuvarlanır gibi tırmanır, benle aynı yaşta olmalarına rağmen benden bir kafa uzun ve yarım beden geniş oğlanın eski elbiselerini bize getirirdi. Sevinirdik desem eksik kalır seviçten deliye dönerdik. O elbiselerle fiyakamız yerinde idi abi. Bizi de almancı sanarlardı.

Çok şükür mevlaya aç kalmadık, açıkta kalmadık, büyük bir hakarete uğramadık, öyle büyüdük abi. Azar azar her sene bir kapı, pencere, çatı, bahçe çiti, balkon demiri ekleyerek sonunda fakirhaneyi eve de benzettik. Abilerimin her biri iş tuttu. Ben de meslek lisesini hem çalışıp hem okuyarak tıngır mıngır birtirdim. İnanmayacaksınız abi üniversiteyi bile kazandım. İki yıl muhasebe okuduk. Baba dostum rahmetli Raşit amcamın yanında çalışarak meslekte azar azar piştım. Elimiz bayağı ekmek tuttu. Yazıhanenin yanındaki manifaturacının tezgahtarı Jaleyle bir iki bakıştık sonra tanıştık, kahve falları bakıldı, kıkır kıkırdandı, üç beş gün küsüldü, dedikodular edildi, kavgalar, kıskançlıklar... Sonra muzlu pastalar yenildi, sinemada elele, diz dize yılmaz güney filmleri izlendi, yaz akşamları sahil çaybahçesinde çekirdek çitlendi, elvan gazozu içildi, ardından aile arasında bir nişan ve sonra belediye gazinosunda düğünle dünya evine girdik. Evlenince Jale çalışmadı, çok şükür evi geçindirecek paramız vardı. Elin kahrını ağız kokusunu çeksin istemedim Jalemin.

Her şey yolunda, saat gibi, tıkır tıkır, asude akarken hayat, kaynanamdan ve egzamalarımın başka derdim yok iken ne oldu anlayamadım abi, ilk gençlik yıllarımdaki sıkıntı yine geldi buldu beni. İçime bir ağırlık bir kasvet çökmüş, sanki bütün perdelerimi çekmişler, içeri güneş sızıyor abi. Bir dolu taş yutmuşum da midemin orta yerine oturmuş gibi sıkılıyorum. Yüreciğim ufacık kalmış, büzüldükçe büzülmüş, geceleri uyuyamaz, insanlarla iki kelam edemez, Jalemin koynuna giremez olmuşum. İşte de hesapları bir türlü tutturamaz oldum, şikâyetler şikâyet üstüne, bereket versin bizim Raşit abi yılların baba dostu, eksikimi kusurumu örtüp, mükelleflerin yanında yalan-

dan azarlayıp vaziyeti idare ediyor da, yoksa kapının önüne konulmam işten değil. Raşit abi oğlum Cavit gel seni bir hocaya okutturalım diye başımda vınıyor. Dayanamadım gittik nefesi güçlü bir hocaya, iki evirdi çevirdi, Arapçadan okudu üfledi. Bir kâğıda yazdı çizdi, çaputa sardı, "bunu boynundan hiç çıkarma" bir de evden çıkarken besmelesiz çıkma, helada da türkü çağırma dedi. Eyvallah hoca efendi dedik boynumuz önümüzde, çıktık gittik. Gel zaman git zaman benim halimde hiç bir şey değişmiyor. Avukat Osman abi, okumuş adam, her gün elinde cumhuriyet gazetesi, bulmacasını bir tamam çözer, kalın kalın kitaplar okur. Oğlum Cavit dedi senin psikolojin bozulmuş, bir psikiyatra görün, dedi. "O ne?" dedim abi, "deli doktoru gibi mi, rica ederim Osman abi, sen de deli yaptın beni. Çok şükür aklım başımda benim sadece biraz içim sıkılıyor. Sıkı can da iyidir derler çabuk çıkmazmış." Osman abi sakın haliyle yumuşak yumuşak, "oğlum cavit, bu iş başka iş, psikiyatra git, sıkıntını anlat, derdine bir çare olur, beni dinle sen" dedi. İnatçı adam, rica minnet kendi arabasına attı beni, karısı Leman ablanın Amerikalarda okumuş biraderi Cengiz'in Kadıköyündeki muayenehanesine el be el götürdü beni. Cengiz yuvarlak gözlüğü, keçi sakalı ile bayağı bir değişmiş. Arada bir Osman abinin yazıhaneye uğrar, komünist komünist konuşur, manifaturacı Kazım abiyi bir de site cami müezzini Selmanı ifrit eder, çeker giderdi. Bak sen bizim komünist Cengiz psikiyatr olmuş. Çaylar kahveler söylendi, havadan sudan çocukluktan bizim sanayi mahallesinden ortak arkadaşlardan, ergenliğimizdeki kızlardan derken lafı benim sıkıntılarıma getirdi Cengiz. Saatlerce laf lafa bindi dolandı gezdi geldi ve Cengiz iki hafta sonra yine görüşelim dedi beni kapıya kadar uğurladı. Gel zaman git zaman Cengizin muayehanesine altı ay devam ettim. Bayağı bir kanka olduk Cengizlen, sırlarımı açtım. Çocukluğumda altıma kaçırdığımı, Sevil teyzelerin yenedünya eriğinden aşırıldığımı, terzi Mehtabın dükkânının önünden geçerken gizli gizli çorapsız bacaklarına baktığımı, ne kadar arızam, ayıbım, ruh defom varsa aşikâr ettim. Cengiz şeytan gibi lafı ağzımdan tane tane döküyor, ayrıldıktan sonra evde anlattıklarımı düşününce kıpkırmızı oluyorum içimden, Cengize uzun uzun sövüyorum. Ulan Cengiz gizlim saklım kalmadı her bokumu öğrendin ya helal olsun sana. Cengiz sonunda hastalığıma teşhisi koydu. Dünyaya alışamamışım ben. Anamın karnını özlermişim. Yav Cengiz dedim, altı ay yedik içtik kanka olduk, hiç bir gizlimiz saklımız kalmadı. Bunca kâftan sonra, senin gibi duvar dolusu kitap okumuş adamın teşhisi bu mudur? Budur dedi. Cengiz. Sen dünyaya alışamıyorsun dedi. Hep geçmişe takılıyorsun, eskiyi özlüyorsun. Bir de bunun üstüne babasız büyüdüğün için çocukluğun da arada kaynamış gitmiş. Çocuk da olamamışsın sen dedi. Bir dolu anlamadığım laf da etti ama senin anlayacağın Cavit sıkıntının sebebi bu. Eee dedim Cengiz, ne olacak şimdi? Oluruna bırak, dedi, dert etme. Geçer gi-

der. Bir kaç da ilaç yazdı. Günde bir iki yut bunlardan iyi gelir, kırlara çık, dedi, açılırsın. Arada bir akşamları gel muayenenin altındaki lokalde okey oynayalım dedi. Kral adam Cengiz. Hem eskisi gibi komünistlik de yapmıyor. Cumaya bile başlamış. Ulan Cengiz, ne oldu sana dedim, gâvurun memleketinde daha da gavur olacağına imana gelmişsin, dedim. Gülümsedi, başını yukarı aşağı salladı, sesini çıkarmadı.

Cengizin yanından ayrıldım. Sahile indim, kaç yıl omuş Kadıköy sahilinden adalara doğru bakmayalı. Karşıdan dev gibi bir gemi geçiyor. Martılar rüzgâra karşı uçuyor. Acayip tantatanacı kuşlar, şu martılar. Elimdeki simidi lokma lokma bölüp fırlatıyorum, havada iken kapıyor keratalar. Güneş tepede sapsarı, denizin üzerinde pırıl pırıl bir mavi. Yan banka bir kadın ve küçük bir kız oturdu. Kadın belli ki anne, küçük kıza bakışından belli. Küçük kız benim ortanca Nermin kadar, cıvıl cıvıl. Gürültücü martılara simit attıkça çığlıklar içinde kalıyor. Bizim Nerminin elinden tutup sahile gelmeyeli yıllar geçmiş, hatırladım. Doğduğunda kucağıma verdiklerinde pembecik, yumuk yumuk ellerini hatırladım. Tostoparlak insan yavrusu. Büyüdü ilkokul bire başladı. Abı Nerimana annemin ismini verdik, Jale, Selin olsun dedi, iki üç gün surat etti, sonra Neriman Selin oldu kızın ismi. Böyle böyle kendi kendimle söylerken, yan banktaki küçük kız aniden annesinin elinden kurtuldu, hızla yola doğru koştu. Karşıdan gelen sucu kamyonetinin küçük kıza çarpması an meselesi. Ne olduğunu anlayamadan yerimden fırladım... Hafif bir baygınlık geçirmişim, düşerken kafamı asfalta biraz sert çarpmış olacağım. Küçük kız kollarımın arasında, oh Allahım binlerce kez şükür, burnu bile kanamamış, kızın annesi feryat figan. Kalabalık toplanmış, millet olarak severiz seyretmeyi. Bir iki yaşlı kadın kızın annesine teselli veriyor, yok bişiy diyor, vallahi sapasağlam yavrucak, verilmiş sadakan varmış. Kadıncağızın dizleri titriyor. Hali perişan. Sağolsun bir kaç genç de beni yerden kaldırdı. Dirseğim de çürükler var, bir de başımda hafif bir ağrı. Hastaneye götürelim diyorlar. Yok diyorum iyiyim ben vallahi bişiyim yok. İçimde tarifsiz bir rahatlık, sanki bir yokuştan boşluğa yuvarlanırken dünyayı tutmuşum, içindeki herkesi, herşeyi yok olmaktan kurtarmışım gibi. Tarifsiz bir hafiflik. İyiyim, hem de nasıl. Üstüme başıma çeki düzen verdim, tozları silktim. Anne de binlerce teşekkür, dua ...

Bir ömür ah ile vah ile geçmez oğlum Cavit, dedim kendi kendime çığırta kan martıları izlerken. Yaş oldu kırk, aklını başına topla. Nübüvvet yaşı derler kırk yaşına. Bu başına taş düşmüş, dünya yıkılmış, altında kalmışsın, hallerinden bir sıyrıl. Rahmetli anam olsa, kalk kalk, tembel herif, uyuşuk herif, dünya iki kez kuruldu dürüldü, sen hala elin çenende hindi gibi düşünüyorsun der, elinde oklava, kovalardı beni. Celalli kadındı rahmetli, o gün o olaydan sonra kendi kendime başka bir adam olacağım dedim.

Düşünmeden yaşayacaktım. Hesap etmeden. Cengizin dediği gibi oluruna bırakacaktım. Çala çala bir havayı bulurdu elbet. Nasıl düşünmeden küçük kız için kendimi o arabanın önüne attıysam yine öyle hayatın içine bırakacaktım kendimi. Gönlümün aktığı gibi. Böyle, kızlarımı düşünerek evin yolunu tuttum. Elektrik faturası, ekmeğe, benzine zam, okullar açılacak kızların defter kitap parası, beni bekleyen bunca dert varken benim sebepsiz yere dertlenmeye hakkım mı vardı. İşime dört elden sarılacağım, Cumartesi günleri de çalışırım, bir Pazar tatili neyime yetmiyor, akşamları bir iki saat daha kalırsam iş yerinde, para durumlarını hal yoluna koyarım. Kızlarıma daha iyi bir hayat yaşatmalıyım. Yarın bugün isterler Nerimanı. Ele karış, yele karış demişler. Ele güne karşı kızıma iyi bir çeyiz de düzdük mü... Çivi çiviye söker demişler. Bunca derdin var iken sendeki derde bak Cavit. İçim sıkılıyormuş, daralıyormuşum, geceleri uyku tutmazmış, iki kelime bir araya getirecek, beş dakika sohbet dinleyecek takatim yokmuş. Varsa yoksa kendini dinle... Çare yok bu dünya böyle gelmiş böyle gider. Sen bir cahil adamsın. İki kelimeyi bir araya getiremezsin. Kim anlamış yaşamaktan, dünyadan sen anlayasın. Sana ne dünyanın ahvalinden, dernek, siyaset işlerinden de anlamazsın. Ekmeğine bak Cavit dedim. Olan olur, gelir seni bulur.

Jalem kapıda karşıladı beni, kocaman yanakları al al gülümsüyor. Dudaklarını da boyamış galiba, ya da bana öyle geldi. Elimdeki yaz meyveleri ile dolu poşetleri bir kenara koydum, öyle kucaklaştık. Düşünceli karım, kendini suçluyor zahir benim hallerimden dolayı. Gözleri nemli gözlerimin ta içine bakıyor. Ilık bir şeyler aktı içime o anda. Jalemin gözlerindeki ışıltı kocaman oldu, ruhumu sardı. Göğsüm sevgiyle yumuşadı, ısındı, sıcacık oldu, kaydadı, eridi. Gözüme başka bir güzel göründü Jalem, çocuklarım, bahçedeki akasya, gökyüzü velhasıl bütün dünya... O gün çocukluğumdan beri ilk kez iyi hissettim kendimi. &

İSMAİL SERT

PARK YERİ

Valın kaldırımla buluştuğu çizgide, dizi dizi arabaların park ettiği sırada X ileri geri yürüyor, boşlukları takip ediyordu. O boşluklar onundu. Oranın sahibi olduğunu göstermek üzere hemen harekete geçer, kollarını açar açar yürür, çaprazlamasına gidip gelir, sonra da bir köşesinde durarak etrafı kollardı.

Uzaktan bakanlar erkek zannederlerdi onu. Hatta bir erkek çocuğu olduğuna hükmederlerdi. Yaklaşınca kadın olduğunu fark ederler, daha da yakınına gelenler, açıkça görünen yaşı karşısında şaşkınlıklarını gizlemekte zorlanırlardı.

Yaşlıydı ve zaten ufak tefek olan yapısı, sanki giderek daha da kurumuş, küçülmüştü. Bir çocuğun elbiselerini rahatlıkla giyince anlıyordu ne kadar küçük olduğunu. Pantolon ceplerindeki neşeli motifler, tişörtlerindeki çizgi film karakterleri garip görünse de, yadırgamıyordu. Sıkı sıkı topladığı saçları kim bilir kaç zamandır açılmamış, yıkanmamış, taranmamıştı. Artık tek bir parça halindeydiler. Sanki saçlarından yapılmış bir kalıp vardı kafasında.

Gün boyu, kendine ayırdığı yerde, arabalarını park etmek isteyenlere yardım ediyordu. Belli bir karşılığı yoktu yaptığı için. Kimi sürücüler arabalarından kurtuldukları için, kimileri arabasına zarar gelmesin diye, arabanın sürücüyeye yakın küçük gözlerinde duran bozuk paralardan bir miktar alıp ona uzatıyorlardı. Çocuklarının istediği suyu aceleyle alıp, artan parayı ellerinin uza-nacağı bir yere bırakmış oluyorlardı. Ya da otoban ücretini ödeyip arta kalan bozuklukları avuçlarından akıtıveriyorlardı arabanın küçük ceplerine.

Para isteyen bir tavır takınmıyor, takınamıyor, arabaların kenarında, para uzatılınca alabileceği bir mesafede duruyordu. Kapı açıldığında çarpmaması için de ayarlıyordu duracağı yeri.

Arabadakilerle ilgilenmezdi. Kaç kişi olduklarına bakmaz, çocukları ve kadınları tamamen görmezden gelirdi. Kadın sürücülerle göz teması kurmaya özellikle özen gösterirdi. Başlarda bunu yapmakta çok zorlanmıştı ama şimdi pekala kolaylıkla başarıyordu.

Avucuna bırakılan paraya bakmamak gibi bir adeti de vardı. Buranın bir fiyatı vardı da, o verilmiş mi?' diye mi bakacaktı? Bu parayla ne alabileceğinin hesabını mı yapacaktı! Aldığı parayı avucunda tutar, cebine bile koymaz-

dı. Arabalarını park edenlerin gitmelerini beklerdi. Sanki geri isteyeceklermiş, geri isterlerse hemen verecekmiş gibi dururdu.

Arabadan inenler oradan uzaklaşmadan da ayrılmazdı arabanın başından. "Buralar bana ait, arabanız emniyette" demek için orada kalırdı. Zaten artık oranın bir parçasıydı. Sokak lambası gibi, çivilerle tutturulmuş, kenarlarından ortasına doğru küflenmeye başlayan, duvardaki sokak levhası gibi, hatta çöp bidonu gibi bir parça! Dikkat çekmeyen, hep orada duran, orada olmasına alışılan bir parça...

Arabalar geçerken "park yeri" diye seslenirdi. Bazen bir annenin, balkondan çocuğuna seslenişi gibi seslenirdi. Çocuğunun orada olduğundan emin, ancak ilk seslenişinde gelmeyeceğini de bilen bir annenin seslenişi ile. Hiç park yeri yokken bile seslendiği olurdu. Burada bir park yeri var anlamında, park yeri arıyorsanız bir dahaki gelişinizde bu sesi takip edin anlamında!

Sürücüler ya gerçekten çok seviniyorlardı park yeri bulduklarında ya da ona öyle geliyordu. Arabalara, araba modellerine, modellere göre sürücülerin tavırlarına dair öğrendiği çok şey vardı burada.

Camları siyah arabalardan, genellikle siyah gözlüklü adamlar inerlerdi mesela. Gözlüklerinin ardından gözleri seçilemeyen, nereye baktıkları belli olmayan adamlar! Çoğu zaman asabi olan, telefonla konuştuğu kişiyi azarlayan, görünmekle yetinen, görmek istemeyen adamlar. Kavga edecekmiş gibi arabalarından inerler, kapılarını çarpar gibi kapatırlardı. 'Bütün buralar bizim' edasıyla yürürlerdi. Onlardan uzak dururdu. Ama korkmazdı hiç birinden. Para da beklemezdi. Zaten onlar da oralı olmazlar, kendisini görmezlerdi bile. Arabalarının kapılarını, epey uzaklaştıktan sonra 'çıt' sesiyle kilitlerlerdi. Bir defasında böyle biri arabasının başında oyalanmıştı da, 'para vermeye kalksa acaba alır mıyım?' diye sormuştu kendi kendine. Sorunun cevabını bulamamıştı. Yoksa bu adamlara hiç belli olmazdı. Belki de parayı almadığı için kızabilirlerdi.

Bazı araba sahipleri de çok yufka yürekli oluyordu. Bütün bozukluklarını veriyor, yine de mahcup oluyorlardı. Giderken bile ceplerini karıştırmaya, para aramaya devam ediyorlardı. Biliyordu ki bulsalar daha da vereceklerdi. Verdiği parayı az bulup, döndüğünde bir miktar daha verenler de olurdu.

İşleri acele olanları, park yeri ararken yorulanları, başka semtten gelenleri, arabasını çok sevenleri, acemi sürücülerini, kendilerini önemseyenleri. Her birini bir bakışta ayırt edebiliyordu artık.

Kendisinin de bir yeri vardı bu kalabalıkta. Bir kere herkes ona muhtaçtı. Alışveriş yapmaları, notere gidip kağıtları imzalatmaları ona bağlıydı. O park yeri gösteriyor, araba sahipleri gidip işlerini görüyorlardı. O olmazsa olmazdı. Şehirli bu pekala biliyorlardı. Çocuklarıyla buluşacak babalar, sevgi-

lilerine verdikleri randevuya yetişecek olanlar, onu ararlar, görünce de mutlu olurlardı.

Bütün gün gözünü dört açıyor, boşalan park yerlerini atlamamaya çalışıyordu. Çünkü yaptığı iş dalgınlığa gelmez, parktan bir araba çıkar, o fark etmeden diğeri giriverirdi.

Bazen güneş öyle bir açıyla vuruyor, gölge öyle bir yerde birikiyordu ki; arabanın camı aynadan da ayna oluyordu. Cama bakıyor, bakıyor, eskilere gidiyordu. O yüzden hep koşturmak istiyordu. Beklemeyi, beklerken cama takılmayı, düşüncelere dalmayı sevmiyordu.

Yalnız birgün şöyle düşünürken yakaladı kendisini; Ya yarın arabalar trafiğe çıkmazsa! Ya herkes söz birliği yapıp yürümeye karar verirse! Ya da otopark sorunu olmayan araba icad edilir mi acaba?

Sonra güldü kendisine. Birden gülmesini kesip etrafına baktı; acaba güldüğünü gören olmuş muydu?&

MERVE KOÇAK KURT

GİDİŞİN KAR İKEN

Bozkırın ortasındaki beyazlığı yarıp ilerliyor hızlı tren. Gözlerimi kapatıyorum karanlık. Açıyorum kar. Kar ile karanlık arasındaki çizgi bir anlık.

Anlıyorum ki bu sonsuz dinginlikte yapılacak en iyi şey, yanına aldığı kitabı açıp okumak. Çantaya doğru uzanıyorum. *Kâğıt Gemilerini* alıyorum Ayşegül Çelik'in. Önümdeki koltukların arasından bir çift sevimli göz takılıyor gözlerime. En fazla iki yaşında bir yaramaz. Gözlerindeki çekiklik tanıdık topraklardan.

Koridorun sağındaki tek koltukta oturan bizimki hemen dalıyor sohbe. "Adı ne?" diye soruyor. "Maşallah, çok tatlıymış!" diyor bilmiş bilmiş. Oysa daha dokuz bile değil. "Emir", diyorlar adına ufaklığın. Lisedeki en yakın arkadaşlarımdan birinin adı. Beyaza dalmak için yeterli bir sebep.

"Ben mezun olduktan sonra büyük bir boşluğun içinde bir süre debelendim. Bu uzun bir zaman aldı." diye yazıyordu Emir. Yıllar sonra bulmuştum izini. Aradan yirmi yıla yakın bir süre geçmişti neredeyse.

Hayat her birimizi farklı yollara savurmuştu. Ne cep telefonu vardı, ne de sabit telefonu... Kızla erkeğin dostluğu mu olurmuş! Hem zaten olsa ne olacak? Dostluksa okulda kalır değil mi küçük yerlerde? İşte bu yüzden bir bıçak gibi kesilmemiş miydi tüm iletişimlerimiz? Ne büyük kayıpmış...

"Babamı kaybedişimi hatırlarsın sanırım. O olayın etkilerini daha sonra gördüm. Maddi imkânsızlıklar yaşadım. Otorite eksikliği ailemizi etkiledi, tabii ki beni de. Doksan altıda üniversiteyi kazanabildim ancak. Dicle Üniversitesi'nde okudum. Tahminin ve hafızan gerçekten çok iyi. Öğretmen oldum, ama tarih öğretmeni değil. Sınıf öğretmeni..."

Emir son sınıfta gelmişti bize: Antakya Lisesi'nin yüksek koridorlarındaki sınıfımıza. Ceyhanlıymış. Annemin memleketinden. Doğduğum şehirden. Belki de bundandı yakın hissetmem kendimi ona. İnceydi. Kendisi de incikti zaten.

Kızlar azdı bizim sınıfta. Zaten son sınıfta bölüm değiştirdiğimden midir nedir ben de biraz 'eğreti' duruyordum orada. Emir'le iyi anlaştık. Tıpkı Ömer gibi, tıpkı Ahmet gibi, tıpkı Tuğra gibi... Onların da izini buldum yıllar sonra. Bu 'Yüz Kitabı' ne sihirli bir şeymiş yahu!

Ömer ve Ahmet Araptı. Vakıflar Yurdu'nda kalıyorlardı. Özellikle Ömer'in ağabey tavırlarını hiç unutmam, dostluğunu da... Hep sessiz, sakın,

olgun ve bilgece bakışları... ve esmer tenindeki zeytin yeşili gözleriyle.... Tıpkı memleketi Altınözü'nün zeytin tarlaları gibi... Tuğra da sınıfın zeki ama haylaz, biraz yaramaz ve uçarı çocuklarındandı. Fazilet diye bir hakim kızıyla çıkıyordu o sıralar. O koridorları az arşınlamazdık.Yüksek çamların arasında az yürüyüşler yapmazdık. Şimdi hepsi birer silik anı...

Henüz 'anı'ların 'acı'lara evrilmediği zamanlardı. Deliydik, doluyduk...

Emir, ablasının yanında kalıyordu. Ablası bizim okuldaki öğretmenlerden birinin eşi idi. Sonra, birinci dönemin sonunda ansızın gitti Emir. Daha doğrusu dönmedi. Aradan bir iki hafta ya geçmişti ya geçmemişti... Bir sabah okulun kapısından girerken "Günaydın!" diye seslendi biri. Ne çok tanıdık-tı. Döndüm. Yüzümdeki şaşkınlık Emir'i epey güldürmüştü. Oysa ben bu anı rüyamda gördüğüm için şaşkındım. Gel anlat anlatabilersen.

Sayıllı günler çabuk geçmekteydi. *"Emir, buldun gül gibi kızı!"* takılmalarına aldırılmazdım bazı haylazların. O, iyi bir arkadaştı, sırdaştı, dosttu. Üniversiteye hazırlık telaşı hepimizi sarmıştı. Hayallerimiz, hedeflerimiz büyüktü. İlimiz küçük de olsa... Sığmıyorduk kabımıza. Ben yazar olacaktım, edebiyat okuyup öğretmen... O da illa da tarih öğretmeni. Nedense çok seviyordu tarihi.

Bildiğim kelimeleri çağırıyorum şimdi yanıma. Gelmiyorlar. Eski zaman kelimelerimiz... Ah! Ne kadar çocuktuk. Ne kadar diri. Ne kadar canlı. Ne kadar neşeli...

Lisenin sonlarına yaklaşmıştık. Defterimi istemişti bir gün Emir benden. Notları temize geçirip getirdi tekrar. Arasından iki tane 'e' harfi çıktı. Nestle kağıdından iki kesik 'e'. Anlam veremedim hiç. Yanlışlıkla konmuş olmalıydı. Yine de sordum: "Bunlar ne?" diye. "Nestle reklamını seyrettin mi?" diye sordu bana. "Yoo..." dedim. "O zaman boşver!" diyerek konuyu kapattı.

Hayat, o zamanlar kıyısından seyrettiğimiz bir şey değildi. İçinden geçtiğimiz, ortasından daldığımız, üstünden geçerken rüzgârının eteklerimizi savurduğu o nehir gibiydi. Asi. Eski ve yeni diye ayırıyordu şehri. Şimdi de kar, eski ve yeni diye ikiye ayırıyor anıları.

"Daha sonra altı sene Kilis'in dağ köylerinde çalıştıktan sonra geçen sene Hatay'a tayinim çıktı. fiu an Altınözünün Suriye sınırının dibinde bir beldede çalışıyorum. Yarın da tayin isteyeceğim. Doksan yedide nişanlandım ama ayrıldım. Çünkü kimseyi sevemediğimin farkına vardım. Bu durum aynen devam ediyor. Anlayacağın üzere hala bekârim. Haliyle çocuğum da yok. Ama çocuk özlemimi öğrencilerimle gideriyorum. Yani öz evladım gibi şu an yirmi sekiz tane oğlum ve kızım var. Belki de karşıma gerçekten sevebileceğim bir insanın çıkmamasından da olabilir bu. insan hayatının en güzel yıllarını bır dağ köyünde, çocukların eğitimine harcayınca evlenmek için gereken ortamı da pek bulamıyor haliyle."

Ankara'da okumak istediğimi duyunca üzölmüştü Emir. Ankara'daki okulların puanı oldukça yüksekti. Onun dersleriyse pek parlak sayılmazdı. Ayrı şehirler zaten yazgımızdı. Dostluk baki kalsa da...

"Oğlunun fotoğraflarını gördüm. Allah bağışlasın, çok tatlı. Hayatı da kendisi gibi tatlı olur umarım. -Benim yerime bir kere öper misin onu?- Eski fotoğraflarına baktım. Dediğin gibi herkesin hafızası seninki gibi değil. Hatırlamadım. Sadece seni ve birkaç kişiyi hatırlıyorum o yıllardan... Zaman çok acımasız ve bizleri bir şekilde hayatın derinliklerine dağıtmasını çok iyi biliyor."

Karın içindeyken şimdi her şey, ben hep dalgın gözlerle seyrederiyorum dışarıyı. Aklıma üşüşen Emir'in cümleleri hüzünlü bir kesintiye uğruyor. Eşimin uzattığı kulaklığın ucunda eski bir Türk Sanat Müziği parçası çalıyor: *"Kimseye etmem şikayeti Ağlarım ben halime/ Titrerim mücrim gibi/ Baktıkça istikbalime/ Perde-i zulmet çekilmişşi Korkarım ikbalime/ Titrerim mücrim gibi/ Baktıkça istikbalime"*

Göğüslerimizin ucu gül tomuru değil artık. Hırıltılı bir nefesle... Orta yaşa varmışlığın yıpratıcılığı... Keskin sözler biriktiriyoruz dilimizin ucunda. Gözlerimize çarpan sadece apartman yalnızlıkları... Kalbimizin alabildiğiye küçücük bir neşe kışın beyazlığındaki kardan adamdan.

Kar yağıyor.

Şimdi Ankara'dan Konya'ya doğru ilerleyen hızlı tren kayıyor zamanın raylarında.

'Kâğıt Gemiler' hiç açılmamış öylece duruyor dizimde.

Pencereden gördüğüm kar birikiyor.

Belleğimde...

Bir küçük çocuk adıyla büyüyor zihnimde, bir liseli/nin oluyor. Kırık dö-kük biten anısıyla.

Şimdi, yıllar yıllar sonra neden acıtıyor insanı böyle?

Yeniden karşılaşmak ne güzel diyecektim oysa ben. Sonradan o Nestle reklamını seyretmemiş olsaydım eğer...

Okul bitmişti ve Emir memleketine dönmüştü. Annemin memleketine...

Bir gün televizyonda gözüm reklamlara takıldı: Okul sıralarında oturan bir liseli çocuk... Kız arkadaşlarından birine bir kart uzatıyordu sanırım. Defterin arasında mıydı ne. Kız, açıp bakıyor karta. Nestle çikolatasının 'e'leri yapıştı-rılmış, iki kelimelik bir cümle duruyor karşısında: S e ni S e viyorum.«

HANDAN ACAR YILDIZ

KUDRET'İN YÜKÜ

Kudret, sevdiklerine hep inandı. Gün geldi baktı ki yalnızca inanabildiklerini seviyor. Bu iki cümle arasındaki değişiklik, şiddetli deprem sonrası gerçekleşti. İnanmak fiili bir cümlenin içindeyse, öğeler yerini ancak depremle değiştirmiş. Kudret, bunu öğrendiğinde kırk yaşlarındaydı.

O gece yatarken, ertesi günün bilinmezliğine karşı ne kadar da cesurdu. Hayatını değiştirecek olay, zaman diliminde birkaç saat ötedeyken, hayaline o kadar uzaktı ki... Şu anda önemseddiği her şeyin hiçe dönüşeceğini tahmin bile etmedi. Hayatındaki çürük her şey ve herkes yok olup gidecek ve giderken Kudret'i ne yerde ne de gökte yaşaması imkânsız, tuhaf yoğunlukta bir varlığa dönüştürecek. Derin saflığı onu, dıştan tüy gibi hafif, içten taş gibi ağır bir insan haline getirecek, yalnızlığın en dip noktasına bırakacaktı. Herkes itip kaktıkça içindeki taş büyüyecek. Kudret, her mesafede onu dibe çeken, içindeki o ağırlığı hissedecek ama yukarı çıkmak elinden gelmeyecekti.

Mutfağa giderken holdeki kilimin kirli olduğunu fark etti. Rahatsız oldu. Hep böyleydi. Sürekli üzerinden geçip gittiği nesneler beklemediği anda dille gelir, sonra kafa şişiren sesleriyle bilincinin köşesini oymaya başlardı. Eşyaların susup susup, aynı anda konuşmaya başladığı bir dünyası vardı onun. O dünya, sustuğu halde konuşan, konuştuğu halde susan insanları da kapsıyordu. Bu anî fark edişler, zihnine kılçık gibi batardı. Ne iğne ne de bıçak gibi acıtarak değil, kendini hissettiren, sinir yıpratıcı şekilde. İşte olayların eşya sesine dönüştüğü anlarda delireceğini zannederdi. Delirmekten korkar, yavaşça kanıksar ardından kayıtsızlaşırdı. Kilimin, rengi kararmış tüle ri kılçık gibi aklına battı. Mutfağa geçtiğinde ise tüle gözü takıldı. Yarın o halinin üzerinden onlarca kişi geçecek ve kirini kimse önemsemeyecekti. Ay larca yıkanmayan tül umurunda olmayacaktı.

Domateslere el attı. Bir kasa domatesin çürük ve ezik olanlarını titizlikle ayırdı. Sağlam domateslerin içine çürük karışmasından korkmazdı da, çürük domateslerin içine sağlam domatesleri göndermekten çok korkardı. Ezik domatesleri, salça fabrikasına vermek üzere tepsiye yığıdı. Uykusu yoktu. Başka işlerle uğraştı. Odaları gezdi. Ufak tefek işleri halletti. Yatağa girdiğinde sabah ezanı okunmak üzereydi. Kısa tavşan uykusunda çürük domatesleri ayırmaya devam etmişti. Ezanla kalktı. Bahçedeki çeşmeden üşüyerek abdest

aldı. Namazı kıldıktan sonra oğlunun başına gitti. Nedense uyandırmaya kıyamadı bu sabah. Biraz oyalandı, etrafta dolandı. Saat ilerliyordu. Oğluna seslendi. Mehmet Ali, annesinin en nazlı oğlu, biraz mırıldandıktan sonra uyandı. Birlikte yola koyuldular.

Sabah serini iliklerine işledi. Karasal iklimin kara rüzgârı, gövdelerinin bir yanından girip diğer yanından çıktı. Elli adım kadar yürümüşlerdi ki, Kudret'in aklına domatesleri unuttuğu geldi. Serin rüzgâr, göğsüne eserken sanki ona 'Dur, geri dönme' dedi. Kader kulağına 'Bekletirsen çürürler. Onca domates israf olur' diye fısıldadı. Kader, insanın ta içindeydi ve Kudret, o kadar küçüktü ki... Kaderin fısıltısı karşısında rüzgârın uğultusu hükümsüz kaldı. Mehmet Ali, 'Sen tarlaya in. Ben gidip alırım ana' dedi. Yaz sabahı, adına yakımayacak kadar soğuktu. Kudret, adının kifayetsiz kalacağı kadar güçsüzdü.

Daha tarlaya varmadan oğlunun kendisine yetişmesine şaşırdı Kudret. Zaman ya duraksayıp direniyor ya da olması gerektiğinden daha hızlı ilerliyordu akşamdan beri. Yemek yerken oğlunu seyretti. Bu sabah, yüzüne bakarken bile özlüyordu sanki. Askerliği yaklaşıyordu. İki yıl nasıl dayanacağını düşündü.

'Doyduysan işe başlayalım, haydi!'

Otoyolun kenarındaki tarlada kuşluk vaktine kadar çapa yaptılar. Fabrikasının kamyonunun kornasını duydular.

'Ana ben domatesleri götürüyüm.'

'Tamam ben de ateş yakayım, çay içelim.'

Kudret, çaydanlıkla bardakları hazırlamak için kulübeye gitti. Mehmet Ali tepsiyi taşıırken birkaç domatesi yere düşürmüştü. Sağlam olduklarını görünce şaşırdı. Bardakların yanına biraz ekmek koydu. Toprak kokan domateslerden birini kesti. Kan kırmızı domatesin suyu yüzüne sıçradı. İşte o an sanki Mehmet Ali gideli yıllar olmuş gibi bir özlem hissetti. Koşarak kulübeden çıktı. Yolun ortasında toplanmış insanları gördü. Şehirlerarası yolda bu kalabalık doğal değildi. Merakla karışık bir korku kapladı içini. Kalabalığın arasında Mehmet Ali'yi aradı. Bulamadı. Yola saçılmış domatesleri gördü. Tepsiyi tanıdı. Kalabalığı yardı. Yerde boylu boyunca uzanmış oğlunu gördü. Hiçbir şey anlamamıştı. Mehmet Ali neden yerde yatıyordu? Ağzından ve burnundan neden kan geliyordu? Diz çöktü. Oğlunun başını dizlerinin üzerine koydu. Gömleğinin koluyla Mehmet Ali'nin yüzündeki kanları silmeye koyuldu. Kan aktıkça siliyor, durmuyordu. Gözünde tek damla yaş yoktu. Elleri, kolları, elbisesi kan içindeydi. Ama o vazgeçmiyor, çocuğunun yüzünde kan görmemek için direniyordu. Birileri 'Ölmüş' dediler.

Kim ölmüştü? Ne zaman ölmüştü?..

Tepsi yolun ortasında kaldı. Domateslerin kaderi, kaldırımıyla bütünleşti. Holdeki kilim ve mutfaktaki tül hiç temizlenmedi. Mehmet Ali'ye araba

çarptığından beri arabalardan, insanlardan ve kırmızı renginden nefret ediyordu.

'O sırada sen ne yapıyordun?'

'Ecele sofrayı kuruyordum.'

Meraklı bakışlar, meraklı sorular, ondan daha çok acı çekmeye soyunanlar, suçu daha çok kişiye bulaştırarak, gerçek suçluyu korumaya çalışan akrabalar... Onca sahteliğin içinde gerçek bir acıyı tek başına yüklenmek...

'Çocuğa kim çarpmış?' sorusunun ardından eltilerinin hemen hatırlattığı durum.

'Kudret o arada çay hazırlıyormuş'

'Tamam canım da çocuğa kim çarpmış?'

'Birden yoldaki kalabalığı fark etmiş'

'Peki çocuğa kim çarpmış?'

'Sonra hemen yanına koşmuş'

'Çocuğa kim çarpmış?'

'Hatta o gün domatesleri unutmuşlar da geri dönüp almışlar. Kader işte!'

'Çocuğa kim çarpmış?'

Verilecek yanıtlar tükenir...

'Haaa o mu? Ay o da gencecik bir fidan. Garibim onun da hayatı kaydı.'

Çocuğa çarpan da çocuk. Şehrin en namlı kişilerinden Hakim Bey'in yeğeni. Hakim Bey Kudret'in memur kayınının en yakın arkadaşı.

'Sen o arada neredeydin?' sorusunun sahipleri Kudret'e acımayı da ihmal etmezler. Kudret'i darıltmamak lazım. Gücenirse uysallığını kaybeder. Uysallık, kaybedilebilir mi?

'Aaaah ah sormayın. Kudret de hala kendinde değil. Sarhoş gibi. Ne yaparsınız işte, ölenle ölünmüyor.'

Kudret, günlerdir uyuduğu uykudan birden uyanmış gibi irkildi. Hışımla yerinden kalkıp kadının yanına gitti. Onu omuzlarından tuttu ve sarsarak 'Ölenle ölünür, bildin mi ölenle ölünür. Belki bir gün sen de anlarsın' dedi.

Muhatabının gözleri dehşetle açıldı. Pek çok Anadolu şehrinde olduğu gibi bu küçük şehirde de acıyla söylenen sözden, karanlıktan korkar gibi korkulurdu. Bu bir beddua mıydı? Hayır, değildi. Kadının korku dolu bakışlarının ne anlama geldiğini hissederek Kudret, 'Allah düşmanıma vermesin' dedi.

* * *

Üç adam odada saatlerdir oturuyorlardı. Şikayetten vazgeçeceğini sezdiği günden beri, kocası da işte o adamlardan biriydi gözünde. Hakim Bey'den ne daha tanıdık ne de daha yabancıydı. Oğlunun ölümüyle ilgili alınacak kararlara kapı aralığından ve nefesini tutarak dahil olmaya çalışıyordu. Hakim Bey, sözlerine iltifatla başladı:

'Bak Nâim Efendi, ben yıllarca onca dava hakkında karar verdim. Son sözün ve hükmün sahibi bendim. Burada boynu kıldan ince olan benim ve hüküm sahibi sensin. Kendimi hiç bu kadar çaresiz hissetmemiştim. Şimdi davalı benim ve hakim sensin Naim Efendi.'

Hayatında ilk kez bu kadar önemli bir yere konulan Naim Efendi, şaşkınlıkla dinliyordu. Hakim devam etti:

'Ama bir gencin hayatı söz konusu. Bu bir kaza. Biliyorum acın büyük ama kaza işte. Ölenle ölünmüyor. Giden gitti ama...'

Kudret burada içeri girip adamın yakasına yapışmamak için kendini zor tuttu.

'...ama şikayetçi olmazsanız diğer çocuklarının hayatı kurtulur. Onlar için elimden geleni yaparım.'

Üç adamdan biri olan kocası sessizdi. Hep istikbali düşünen kayınbiraderi Hakim Bey'i destekleyen cümleler kurdu. Bu odadan çıkacak kararı tahmin etmek zor değildi. Kudret karanlık odaya geçti. Sandığı açtı. İçinden Mehmet Ali'nin kaza günü giydiği gömleği çıkarttı. Üzerindeki kan kuruyup sertleşmişti.

Bahçeye çıktı. Gömleği bahçe kapısının önündeki ipe gergince astı. Gömleğin önünü rüzgârın estiği yöne doğru çevirdi. Kan lekeli gömlek rüzgardan şiştikçe birinin sırtındaymış hissi uyandırıyor. Çeşmenin taşına oturdu. İçeridekilerin çıkmasını bekledi. Duvarın ardından Hakim Bey'in yüzünü gördü. Yanındakileri ikna etmiş olmanın gururunu taşıyordu. Davalı olmaksızın çıkmış, yine davayı sonuçlandıran, hükmü veren olmuştu. Kudret bu güne kadar hiç böylesi çirkin bir yüze rastlamadığını düşündü.

'Çok doğru bir karar verdiniz. Ölenle ölünme.'

Uçuşan gömleği gören Hakim'in yüzü sarardı, sözü yarım kaldı. Bir de Kudret'in bakışlarıyla karşılaşınca dili tutuldu. Yarım kalan cümleyi Kudret tamamladı:

'Ölenle bir kere değil bin kere ölünüyor, Hakim Bey. Bütün dünya masum olduğuna inansa bile, ben sana inanmayacağım. Tek bir kişinin bile vicdanında hüküm giymek seni suçlu kılmaz mı? Ya adaleti, adı Hakim olan biri öldürmüştü !'

İki adam gitti. Kudret, gömleğin bahçede asılı kalması için kocasına çok direndi. Vazgeçmek zorunda kaldığında kendi gömleğinin üzerinde de kan vardı.«

ÖZLEM KAVUKÇU

BİR TUTAM SAÇ

— Üşümedin değil mi Sakız Hanım?

Bir bahar akşamı, perdeleri açık, aşı boyalı, ahşap bir evde böyle sesleniyor bana. Ben pencerenin önündeyim şimdi, o arkamda. Bahçedeki çınar ağacına bakıyoruz. Burnunu saçlarıma gömmüş, sıkıca arkamdan sarılmış, çok mutluyuz.

Sen varken hiç üşümedim, diye yanıtlıyorum, uzakta bir yerden pencere—deki bizi izlerken.

O zarif bileklerinden tutup okşuyorum. Ellerine uzanmak istiyorum, avucumun içinde kaybolup gidiyor. Sesini duyuyorum, sıcaklığını hissediyorum, yüzünü göremiyorum. Rüyanın içinde, bu kez rüya olmasın, diye dua ediyorum. Ter içinde uyanıyorum.

Gün ışımamış daha. Boşlukta süzülmekten yorgun, kalkıyorum yataktan. Mutfğa gidip kahve için suyun altını yakıyorum. Tezgâhın üzerinde duran sigara paketine uzanıyorum, içi boş. Kaç gün öncesinden kaldığını anımsamadığım bulaşık yığının içine fırlatıyorum buruşturduğum paketi. Sonra bütün çekmece—leri çekip bakıyorum, masanın altına, dolaptaki kavanozların arkasına, belki bir dal düşmüştür diye. Yok. Nefretle çarpıyorum kapakları, kızgınlıkla, hırsla...

Üşüyorum, diyorum. Çok üşüyorum. Sadece bir sigara istiyorum...

Unutuyorum her şeyi işte. Alacaklarımı, yapacaklarımı, neyi nereye koyduğumu... Sadece kedilerin mamasını, aşı tarihini unutmuyorum. Her yere notlar yazıp astım. Girişteki aynanın üstüne, banyo dolabına, buzdolabına, gardırobun kapağına; unutmam imkânsız, imkânsızdır değil mi? Benden başka kimseleri yok, benim de onlardan başka. Sarılıp ağlarken çok üzülüyor Venüs, ağlamamaya karar verdim artık.

Aşılarını yaptırıyorum düzenli. İshal oldu Mars geçende. Her gün kucağında veterinerine taşıdım. Kendimi bile unutuyorum bazen bu iki haylaz yavrunun peşinde. Dışarı çıkarken saçlarımın arasına saklanıp miyavlayan bir serseri. Klavyenin üzerinde yatıyor diğeri. Uyuyakalmışsam eğer, nasıl da patisiyle yüzüme dokunarak uyandırıyor. Okşar gibi, sever gibi... Kedi seslerine karışıyor içimdeki sesler, seviniyorum.

Ama akşamları el ayak çekilince, yine o his çöreklenip kalıyor salonun orta yerinde... Işıkları yanıyor tek tek karşı evlerin. Tüllerin arkasından güneş—

likler çekiliyor. Kapanan bütün kapıların arkasında kalıyorum. Çekilen bütün güneşliklerin öte tarafında.

Ayak sesleri var apartman boşluklarında. Kapılar bir açılıyor, bir kapanıyor. Herkesin gelenleri var bu saatlerde... Bir telaş var onların odalarında. Kadınlar mutfakta yemek hazırlıyor belki. Tuvalette biri var mesela, kanepede uzanan biri. Balkonda mangal yapan babaları, yağ soğan kokularına karışan anneleri var. Yemek masasının sandalyesine asılmış bir erkek ceketi, lavaboda saç telleri var. Boy boy terliklerle antrelerde, hayatın ta kendisi var işte.

İlaçlarımı almayı unutuyorum bazen. O zaman, akşamlara dayanmak çok daha zor oluyor.

Her sabah bu saatlerde uyanıyorum, uyku denirse benimkine. O günden beri, karanlık bulutların arasında boşlukta süzülüyorum gibiyim; nefes alamadan yeterince, elimi kolumu koyacağım bir yer bulamadan. Sürüklenmek gibi aslında, eksik azaların varmış gibi gözlerinde bir perdeyle sisli gösteren her şeyi. Uyanık kalmak en iyisi.

Bu sabah da kalktım kalkmasına ama sigara yok. Çöpü karıştırırsam, dün akşamki izmaritlerde çekilecek birkaç fırt kalmış mıdır? Dibinde de hiç bırakmam ki. Filtresine kadar çekerim mereti. Su kaynadı bu arada. Sütsüz, şekersiz, bol kahveli, zift gibi bir kahve olmalı. Anca gelirim kendime, gelebilir miyim?

Doktor, kahveyi de azaltmam gerektiğini söyledi. Öyle çok ilaç yutuyorum ki her gün, avuç avuç. Neyim var, kimse bilemiyor, birçok tanı kondu, ilaç verildi ama ben hâlâ hastayım. Kaç kez acil servise kaldırıldım. Yoğun bakımda geçen her gecemde, o karanlık boşlukta süzüldüm durdum. Sonra kendimi kaybetmemeye karar verdim. Çünkü o daha çok acı veriyor.

Kahvem hazır. Bulduğum bütün izmaritleri diziyorum mutfak masasına. Her birini sırayla yakıp çekiyorum içime. Filtreye gelince kendi sönüyor zaten. Denedim, pislikten ölmüyor insan.

Yediye doğru açıyor karşıdaki bakkal. Gözlüğünün üstünden bakar, her sabah içeri girdiğimde. Uzun uzun inceler. Sigara istediğimde; yine mi bitti hepsi? Neden içersin bu kadar? Küçücük kızsın. Anan baban demez mi bir şey, diye sorar her seferinde. Alacağı yanıtı aldırmadan.

Bir sabah çok bağırdım ona. Sonra da üzüldüm. Nereden bilecek niye içtiğimi, ne bulsam içebileceğimi? Ne bilecek Mars'la Venüs'ten başka kimsem olmadığını. Anlatmadım elbette.

Uzaktayım şehirden, ondan başka market, bakkal yok yakınlarda. Mecburum katlanmaya. Bitmeden alayım diyorum her gün şu sigarayı, unutuyorum işte.

Bakkalın gözlerinde acıma mı var bana karşı, merhamet mi, merak mı, bilmiyorum. İlk zamanlar, kötü kadın olduğumu düşünmüş olmalı. Tek başına oturan, gözlerinin altındaki bu iki parmak morluk da olmasa, hâlâ genç sayı-

labilecek bir kadın. Şehrin dışında bir muhit. Geleni gideni pek yok, kedileri var belli, kedi maması alıyor ve hazır gıdalar, en kolay pişirileceklerden...

Ama bir özen gerektirir elbet her iş kendince. Günlerce saçlarıma tarak değmediği bellidir herhalde. Boyası, berberi yıllardır yok. Ellerim, artık el bile değildir. Çatlamış, buruşmuş, yaşının iki katı görünen zavallı ellerim. Yarısı yenmiş, yarısı kırılmış tırnaklarım. Baktı ki bu halde fahişelik bile yapılmaz, merakı acımaya dönmüş olmalı.

Geçen gün, meyve vereyim, bir gün de meyve al şuradan, dedi de istemedim.

Evin içini dinliyorum, nasıl da sessiz. Gün ışısa bir an önce. Mars'la Venüs uyuyorlar hâlâ. Radyoya dokunsam mı? Şarkılar da yasak... Anımsatabilirle ihtimali olan şeylerden uzak durmalıymışım. Anımsatmama ihtimali olan bir şey var mı? Unutmak ne demek ve niye? Unutursam mutlu mu olacağım. Kim demiş bunu?

Gözüm ağrıyor, gözüme giren sancı ensemden bitiyor.

Mutfağın ışığını söndürüyorum. Karanlıkta sırtımı duvara yaslıyorum. Taşın soğuğu ciğerlerime işliyor. Ne dedi doktor, ciğerlerimin kaçta kaç, amaaan boşver, isterse hepsi...

Dün gece yatakta babam geldi aklıma. Güzel adamdı. Ondan çok sevmem sanırdım birini, nasıl oldu ben de anlamadım. Babam alınmış mıdır?

Yonca yaprağıymış yaşamım. Bir tabelayla saptım yolumdan, döndüm do-laştım yine aynı yere çıktım. Ankara'ya döndüm de ne oldu? İki kedisi olan 35 yaşında, etrafın deli gözüyle baktığı bir kadın oldum. Ana yok, baba yok. Birkaç çocukluk arkadaşım var bu şehirde, şükür ki başımı sokacak bir ev, bir de dul maaşım... Çocuğumuz olsaydı keşke. Çok istemiştik. Gözyaşlarını nasıl da keskinleştirdi zaman içinde, jilet gibiler artık. Kazıyarak çıkıyorlar göz-pınarlarını, kan içinde kalıyor yüzüm gözüm, neyse ki kimse görmüyor.

Yok yok, iyi yaptım, kalamazdım İstanbul'da. Her yeri onunla dolu bir şehirde yaşayamazdım. İstanbul, zehirli bir virgül oldu hayatımda. Hatırlamak istemedikçe kendini unutturmuyor o şehir, o günleriyle... Yaprakların rengi bile hâlâ taptaze gözümün önünde, havadaki kömürün kokusu burnumda. Dokunduğum gülün üstündeki çiğın ıslaklığını hissediyorum hâlâ parmaklarımda.

Yıldız parkında el ele yürüyoruz işte. Biliyor Tayfun, burayı ne kadar sevdiğimi. Erguvanlar güneşe çevirmiş yüzlerini. Yine bütün Boğaz'ı sarmış, İstanbul'a has bu bahar rengi. Bulutların arasından huzme huzme dağılıyor günışığı, usta bir ressamın fırçasından damlar gibi.

Bu baharı da gördük, çok şükür Sakız Hanım, diyor Tayfun elini omzuma atarak.

Çok şükür bey, diyorum gülerken, omzumdaki elini tutup öperek, çok şükür. Seni nasıl seviyorum biliyorsun değil mi? diye soruyor. Biliyorum, diyorum.

Hiç unutma, diyor. Unutmam, diyorum.

Sonra, gittiğimiz kahvenin üstünü kapatan şeffaf tenteden geçen kedilerin nasıl koklaştıklarını izliyoruz birlikte. Yaprakların, kurumuş dallarda nasıl yeşerdiğini, tabiatın mucizenin ta kendisi olduğunu konuşuyoruz. Yeryüzünün ne güzel, hayatta ve âşık olmanın ne muhteşem olduğunu...

Mars uyandı işte. Ayaklarımın dibinde dolaşp kucığıma atlayıverdi. Nasıl sevgi delisi, Nasıl arsız. Gülümsüyor gibi bazen.

Acıktın mı, hadi mamamı koyalım. Balkona çıkıyoruz birlikte.

Kuru mamamın kabına düşerken çıkardığı ses, Marsı daha da heyecanlandırıyor. O yerken ben çiçekleri sulamaya başlıyorum...

Tayfun olsa, Sakız Hanım eline sağlık yine muhteşem olmuş, dünyanın en güzel yemeğı olmuş, derdi. Ne yerse yesin muhteşem bulur, ne yaparsam yapayım kusursuz tanımlardı. Dünyanın en güzel, en mahir kadınıydım ben.

Balkondaki büyük saksıda söndürölmüş yarım bir sigara buldum. Bu bah için bundan daha güzel ne olabilir ki? Kahvemim yanına gidip sigarayı auzuyla yakıyorum. Sigaranın ucunda birikmiş, kurumuş tütün alev alıyor. Islak zeminin soğığı ayaklarımdan kasıklarıma çıkıyor. Terlik giymeyi de unuttuğumu fark ediyorum, boş veriyorum.

Sigara yanarken parmaklarımin arasında, bir alaz düşüyor elimin üstüne, acısını belli belirsiz hissediyorum. Sonra, basayım diyorum sigarayı yanan kalbimin üstüne, ciğerlerimin içine, gözlerime... Dağılsam yaralarımı belki iyileşir.

İlaçlarımı alıp yanıma koyuyorum.

İstanbul'a, o son pazara gidiyor yine aklım.

Kalkıyoruz oturduğumuz kahveden, nisan çiçeklerinin arasında dolaşıyoruz... Kuşlar cıvıldıyor, güneş içimizi nasıl da ısıtıyor. Bir Çingene görüyoruz karşıdan bize doğru gelen. Esmer tenine, kırmızı iri desenli bir elbise nasıl da yakışmış. Kulağının üstünde bir karanfil, (ellilerinde olmalı) kilolu, iri göğüslü, güleç yüzlü bir kadın.

Bakayım falınıza güzel abim, patron abim. Almışsın yanına Avrupa güzeli Şanzelize'yi, gezersin kasıla kasıla, diye Tayfun'a yaklaşıyor. Gülüyoruz katılarak Tayfunla. Güzeldir, diyor benim karım, hem de dünyanın en güzel. Hadi bak bakalım falımıza.

İlk defa göreceğim ben de bakla falına nasıl bakıldığını. Sadece merak ve eğlenme arzusu bizimki. Nasıl neşeliyiz, nasıl umutluyuz.

Belindeki kuşağın arasından bir kese çıkartıyor kadın. Oturuveriyor bağdaş kurarak çimenlerin üstüne. Bir de kumaş parçası çıkarıp yere seriyor, kesedekileri avucuna döküyor. Birimizin alyansını istiyor bizden, Tayfun çıkarıp parmağından veriyor. Fırlatıyor avucundakileri kumaşın üzerine. Hepsi

dört bir yana gidiyor. Bir demir para, birkaç fasulye, bakla, renkli taşlar, düğmeler ve sevgilimin alyansı. Topluyor hepsini yüzümüze bakmadan. Bismillah, deyip tekrar boşaltıyor avucundakileri bezin üstüne.

Yüzü kararıyor, kararıyor mu, bana mı öyle geliyor? Ne oldu diyorum, ne gördün anlatsana? Hiçbir şey, diyor, hiçbir şey.

Bir kez daha topluyor baklaları, atıyor, sonra uzun uzun izliyor yerdeki taşları, düğmeleri.

Gözlerinde endişe görüyorum, eminim. Ani bir hamleyle bana dönüp avucuma koyuyor Tayfun'un alyansını, bir tutam saç, diyor, bir tutam saç. İri, siyah gözlerinde yansımı görüyorum. Sırtımdan bir ürperti geçiyor. Bir tutam saç, diyor, bir kez daha.

Bu ne demek, diye sormaya fırsat bulamadan, kaçarcasına kalkıyor.

Hadi bana müsaade, para mara istemez, diyerek uzaklaşıyor. Ne oldu şimdi buna, diyorum, Tayfun da bilmiyor, bakıyoruz arkasından. Sonra, unutuyoruz, unutuyor muyuz?

Ertesi gün, Tayfun'un işten çıkış saati; Telefodayız, aşkım seni çok özledim, gel artık, diyorum.

-Tamam, Sakız Hanım geliyorum, bekle diyor.

Bekleyeceğim, diyorum.

Telefonun çığılığı ile kendimden geçiyorum. O gün bugündür telefon kullanmıyorum.

Orada, yerde yatıyor işte, üzerinde bir örtü. Bir kez bakmak istiyorum, diyorum. Bir kez daha görmek. Saçlarına dokunmak, son kez.

Kollarımdan tutuyor biri, kim bilmiyorum. Yalvarıyorum. Ayaklarına kapanıyorum. Bir kez daha koklamak istiyorum. O sevdiğim ellerini bir kez daha görmek.

Üstündeki örtüyü açıyor biri. Alnına bir metal parçası saplanmış. Gözleri aralık, beni beklermiş gibi. Rengini görüyorum. Hadi kalk, diyorum. Ben geldim. Hadi kalk, evimize gidelim. Ses vermiyor. Saçları dökülmüş demirin üstüne. Bir tutamı elimle iteyim diyorum geriye. Kopmuş. Öylece alıp cebime tıktırıyorum. Bir cebim varmış benim, ne giymişim ki evden çıkarken. Anahtarları da koymuşum ama. Çayın altını bile kapatmışım.

Bana, yaralı, dedi telefonda arkadaşı. Hiç yaklaştırmadı ölümü ona aklım...

Ama dünkü Çingene kadının yüzü geldi gözlerimin önüne; o karanlık, o bulutlu yüz.

Mavi gömleği kan içinde, karnında da büyük bir yara olmalı. Neden hastaneye götürmüyoruz, diyorum? Nefes alıp almadığına bakmıyorum bile.

Hadi kalk aşkım, diyorum. Hadi kalk. Sana dünyanın en güzel kuru fasulyesini yaptım, çayı demledim. Hadi kalk. Dudaklarımı değdiriyorum dudaklarına, buz gibi. Hadi aşkım, bak yerler soğuk, üşümüştün, evimize gidelim.

Artık Tayfun yoktu ki bir evimiz olsun. Bana gelirken aracı takla atmış, benim biricik sevgilim oracıkta, beni dünya üstünde bir başına bırakıp gitmişti işte.

O sevdiğim ellerini tuttum, bırakmayacağım, dedim. Beni de seninle götürsünler.

Gömecekler mi şimdi bu gencecik bedenini, daha dün gece öptüğüm, okşadığım göğsüne toprak mı değecek?

Çekiyorlar beni sevgilim üstünden, birkaç arkadaş, eş dost, gelmiş.

Bırakın, diyorum. Kimseyi tanımıyorum.

Sakız Hanım birlikte yaşlanalım, demişti ilk karşılaştığımız gün.

Tayfun, diyorum, hadi birtanem, yemekten sonrası için film seçtim. Birlikte izleyeceğiz. Hadi ama.

Benden önce, benden habersiz, böyle hazırlıksız, olmazdı. Olmamalıydı. Öyle güzeldi ki hâlâ. Cansız canım yerdeydi. Polis telsizlerine ambulansın çığlığı karıştı.

Yaşıyor işte, dedim. Şimdi suni teneffüs yapacaklar, elektroşok verecekler, yaşatacaklar. Ambulansın kapıları açıldı, gülerek karşıladım onları. Bilemedim beni almaya geldiklerini. Koluma girdi birkaç kişi. Bağırta bağırta bindirdiler. Koluma iğne yapıyordu biri, yüzüne tükürdüm. Neden bilmiyorum. İneceğim, diye her halde. Tayfun orada yerde yatıyordu. Ben nereye gidiyordum?

Metin ol, diyor biri. Senin sevgilin yok oldu mu hiç, diye soruyorum. Yüzüme bakıyor, ona da tükürüyorum. Burnumdan akan ağzıma doluyor hissediyorum, aldırmiyorum. Dünyam durmuş benim.

Kaç yıl sonra Ankara'da evdeyim. Başımı sertçe vuruyorum yasladığım duvara. Bir daha, bir daha. Kendimi kaybediyorum yine.

Bilseydim daha az kitap okurdum, bilseydim daha az film izler, daha çok konuşurdum. Maçların önüne geçer yüzüne bakardım, doyamayacağımı bile bile. Mutfakta daha az kalırdım, daha basit yemekler yapardım. Banyoda birle uzun kalmazdım. Bilseydim, bilemezdim. Ama o biliyordu. O falcı, lanet kadın, o kahrolasıca gördü ve söylemedi.

Ambulansa bindikten sonra beyaza boyanmış küçük bir odada uyanıyorum. İçimde tarifsiz bir acı var. Neyim var benim, diyorum. Anımsamaya vaktim olmadan tekrar kapanıyor gözlerim. Beyaz bir boşlukta yüzüyorum. İçinde yüzdüğüm hava çok ağır, elimi kaldırınca yoruluyorum, diğer kolumu kaldırmaya gücüm yetmiyor, nefes almak da işte öyle zor. Boğan bir beyaz. Gözlerimi açıyorum, karşı duvarda büyük yapraklar beliriyor. Büyüdükçe büyüyor, bütün odayı kaplıyor, kımıldayamıyorum, yine nefes alamıyorum. Pencere var mı bu odada? Demir parmaklıkların arasından sızan bir ışık var. Bembeyaz odaya yapışkan siyah bir ışık doluyor, kaplıyor bütün odayı, üstüm başım zift içinde kalıyor.

Kaç gün ilaçlarla uyuttular beni. Uyku değildi o, geçmişle bugün arasına sıkışmış, gelip gidiyordu aklım, her anı onunla dolu...

Ankara'da tanışmıştık; siz, damla sakızı kokuyorsunuz, demişti. O günden beri, bana hep Sakız Hanım, diye seslendi. Dünyanın en mutlu kadını oldum onunla.

Senin şarkılarındaki gibi, demişti. Bir gün, aşı boyalı, ahşap bir konağımız olacak. Bahçesinde bir çınar ağacı. Olacak Sakız Hanım, gülme... Sen şarkılarını orada söyleyeceksin bana, dünyanın en güzel sesiyle.

Tayfun, orada, yerde kaldı. Kaldırımın üstünde. Hayallerimiz, şarkılarımız, bebelerimiz de onunla gömüldü.

Acımı bile yaşatmadılar. Beni de yanına, derken uyuttular. Bedenim uyudu da aklım ağladı hep. Bağıra bağıra yumrukladı göğsümü. Tayfun'um geldi o gecelerde, gözyaşımı sildi. Her ağladığımda yaptığı gibi... Sakız Hanım ağlama, dünyanın en güzel gözleri bunlar. Sen ağladıkça ben daha çok üzülüyorum, dedi.

Sarıldım ellerine her gece yeniden, gitme, diye. Her sabah, yeniden gitti.

O beyaz badanalı duvarlar üstüme çöktü, altında kaldım. Beyaz gömlekli adamlar, kadınlar girdi çıktı odaya, kimse nasıl yandığını görmedi odanın, yanıyor burası dediğimde, bir iğne daha yaptılar. Kaç gün, kaç hafta geçti beyazın içindeki ziftte. Yerine geldikçe aklım, gözlerim görmeye başladıkça, çıkarın artık buradan beni, dedim. Tamam artık, çıkarın.

Merak etmeyin öldürmeyeceğim kendimi, şehri yakmayacağım. Yıldızlara bile küfür etmeyeceğim. Tek isteğim o koruya gitmekti bir daha, o Çingene kadını bulmaktı. Öldürecektim onu biliyordum.

Ne gördün, ne gördün de söylemedin, diye sarılacaktım yakasına. Öleceğini gördün de neden söylemedin. Söylesen, göndermezdim onu hiçbir yere. Ayrılmazdım yanından bir an bile. O arabaya yaklaştırmazdım, şimdi yanımda oldu. Neden söylemedin orospu, diye saldıracığım üstüne. Dünyamı yıktın.

Senin yüzünden öldü benim sevgilim, diyeceğim. Bir suçlu bulmanın rahatlığını yaşayacağım. Gücüm yettiğince vuracak, sonra da oracıkta boğazını sıkıp öldüreceğim.

Günlerce, onu ne şekilde öldüreceğimi düşünerek sağ kaldım galiba.

Çıkışta, annem aldı hastanenin kapısından beni; birkaç haftada senelerce yaşanmış. Elinde hastaneden verdikleri kirli torbam. Annemin varlığını bile unutmuşum. O gitti anne, dedim, o kadın sebep oldu. Deliye bakar gibi baktı bana. Ecel dedi, kader dedi. Yalvardı, ellerime kapandı. Hadi, dedi, dönelelim Ankara'ya. O akşam üstüme geçirdiğim hırkanın cebinden çıktı bir tutam saç. Ağlaştık günlerce karşılıklı. Unutmuşum. İlaçlarla uyuttukları aklıma gelmemiş işte o bir tutam saç. Annem alyansını da verdi Tayfun'un ba-

na, gömerken çıkarmışlar. Bir elimde alyansı, ötekinde bir tutam saçı, kalam kaldım hayatın ortasında.

Öyle güçsüzdüm ki daha fazla diretemedim. Döndüm işte Ankara'ya, anı nem de gitti iki yıl sonra Tayfun'un yanına. Kimsesizliğimle ben kaldık.

Aylarca avucumda okşadım o bir tutam saçı; öptüm, yüzümü sürdüm... Bir telini bile düşürmemek için gevşetmedim parmaklarımı günlerce. Bu aşktan geriye tek kalanım, o dalgalı, siyah saçlarından bir tutamdı. Her gece yas-tığımın üzerine serdim, nefesimden korudum. Her sabah topladım, koynuma doldurdum... Bir tutam saçla, bir tutam saç için yaşadım, yaşadıysam eğer.

Duvardaki saatin sesini duyuyorum şimdi. Yedi olmuş.

Gün ışıyor. Açmak üzeredir benim bakkal. Diz yeri yapmış eşofmanım altımda. Bununla yatıp bununla kalkıyorum zaten. Üstüne tüylenmiş hırkamı geçirip paramı avucuma sıkıştırıyorum. Yine anahtarı unutmayayım diye kendimi tembihliyorum. Önünden geçtiğim kapılardan sesler geliyor. Birinin yeni doğmuş bir bebeği var belli, o ağlıyor. Bir an duruyorum, bebeğin ağlamasını dinliyorum.

Bir diğerinden kokular geliyor, kadın kahvaltı hazırlıyor olmalı. Eşini işe gönderecektir. Gönderme, desem mi, çalıp kapıyı. Gönderme, kilitle kapıyı üstüne, ne derse desin salma dışarı, yemekler yap, yedir, içir ama sokağa gönderme.

İlaçlarımı aksatıyorum, aksatmamalıyım.

En alt katta yaşlı bir çift oturuyor, balkonda kahve içiyorlar sıcak akşamlarda, en çok da onlardan nefret ediyorum galiba. Sekseni geçmiş olmalılar. Huysuz, yüzü gülmez bir adam, kadıncağızın yanındaki. Her defasında kahveye kusur buluyor.

Apartmanın kapısından çıkıp yolun karşısına doğru yöneliyorum. Açmamış daha bakkal, kapısındaım. Kenara park etmiş bir arabanın içinde avaz avaz bağılıyor bir kadın. Günlerdir eve gelmiyorsun, meyhanelerde sabahlıyorsun. Kahrettim hayatıma. Lanet olsun senin gibi adama.

Adamın alkol kokusu sızıyor arabanın camlarından.

Amma uzattın be, diyor. Beğenmiyorsan çeker gidersin. Ben de böyle.

Yaşasa, biz de bir gün böyle şeyler söyler miydik birbirimize, onu düşünüyorum. İki yıl arkadaşlık ettik. Dört yıl da evli kaldık. Uykudan kalkıp tuvalete giderken bile beni uyandırıp tuvalete kalkıyorum, uyanır da beni yanında göremezsen merak etme, olur mu aşkım, derdi...

O böyle bir adamdı da bunlar nasıl adamlar. Onun gidip bunların kaldığı bir dünyanın ta içine...

Tayfun'dan sonra küfürbaz da oldum; ağzı bozuk, yüzü bela, saçları, tırnakları yağ ve kir içinde bir pislik oldum.

Yine ne söyleniyorsun kendi kendine, dedi bakkal; köşeyi dönmüş, hızlı adımlarla dükkânına doğru yaklaşırken.

H E C E Ö Y K Ü

Başımı çevirdim bütün mutsuzluğumla. Her gün konuşmak istemiyorum bu adamlarla. Ne konuşacağım, neyi konuşacağım, versin sigaramı gideyim işte.

Bir gün de yüzün gülsün, dedi, hayırla açayım şu dükkânı. Her sabah ilk müşterim sensin, bir sabah günaydın de.

Günaydın, dedim isteksizce.

Didiyecek gücüm yoktu. Bana aydın değildi sabahlar ama ona olsundu, haklıydı.

Sigara, dedim.

Elindeki kaldırırma bırakıp dükkânının kepengini tek hamlede kaldırdı, kapıyı açtıverdi.

Beş paket, dedim aceleyle, daha içeri girmeden.

İçme bu kadar, içme bu kadar, içip içip dibini mi bulacaksın. İçki iç. O daha az zararlı.

Tutamadım artık kendimi. Sana ne, dedim, karışma her sabah. Gidecek başka bir yer olsa oraya gideceğim. Gözünü seveyim konuşmadan al paranı, ver istediklerimi, çekip gideyim. Her sabah sana hesap mı vereceğim ben? Babam mısın, kocam mı?

Tükürükler saçarak öfke kusuyordum, bu gariban adama. Hiç sesini çıkarmadan dinledi beni.

Kaldırırma bıraktığı kafeste bir kuş vardı, sarı bir kanarya. Ötüşü sardı birden sokağı.

—Tamam, Sakız Hanım geliyorum, bekle, dedi.

Bakkalın sesi kulağımda milyonlarca parçaya bölündü. Birleşti, tekrar dağıldı. Yer oynadı ayağımın altından. Tutunmak istedim, duvar kaydı.

Ne dedin sen, dedim? Nasıl sorduysam, irkildi adamcağız. Kuşa seslendim, dedi. Sakız Hanım'dır adı.

Dışarı attım kendimi. Yırtarcasına açtım elinden kaptığım paketi, içinden bir tane sigara çıkardım, alelacele yakacak bir şey aradım cebimde, yoktu. Ankara'nın ayazı yüzümü kesiyor, gözpınarlarımda keskin jiletler bekleyiyordu.

Bakkal, dargın bir bakış atarak yanımdan geçerken, kaldırırma bıraktığı kanaryaya doğru seslendi.

—Üşümedin değil mi Sakız Hanım? &

ALİ IŞIK

BEN VE KENDİM

Ben kendimi nerelerde bulsam...

Müzik benden önce varmıştı gittiğim kafeye. Cam kenarındaki masaya İT Aoturup bir çay istedim. Baş dönmem biraz olsun dinmişti. Son zamanlarda uzun yürüyüşlerden sonra hep böyle olmaya başladı. Çayımı yudumlar-ken, beni bu günlerde yazmaya çağıran, parmaklarımla sıkıca kavradığım boş defteri masanın üzerine bırakarak dışarı baktım. Cam, bir ayna gibi beni içi- ne almış ve görüntümü karşıma dikmişti. Aynalar... diye başlayan bir şiirin mısraları dökülüyordu dudaklarımdan. Yüzümü cama yaklaştırırken göz göze geldik. Camda bir ayna, aynada ikiye katlanmış bir ben vardım. Camdaki gö- rüntümün kendine mahsus bir varlığı yoktu elbette. Dilimde dolanıp duran şi- irin de verdiği güvenle yüzleşelim, dedim, yüzleşelim biraz seninle. Cümlem biterken, hazır olmadığım bir konuda, karşımda oturan topluluğa bir şeyler anlatacaktım gibi heyecana kapıldım. İnsanın kendisiyle konuşabilmesi kolay olmuyor. Dalmışım. Sokağın görüntüsüyle iç içeydi. O kısacık anda içimden neler geçmedi ki. Kaldırımdan geçenlerle bütünleşip çoğalıyordu. Camdaki lekenin tam da alnına denk gelmesinden rahatsız oldum. Yerimi de- ğiştirince silinmiş patikalar belirdi camda, تنها kaldırımlar.

Bugün biraz kendime geldim.

Bir yağın konuşmanın içinden bir işaret gibi takılıp kaldı aklımda. Doğu illerinin birinde araştırma yapmak üzere bulunan bir gazeteci, yorgunluğunu gidermek için bir kır kahvesine gider. Kahvenin bahçesindeki asma çardağa oturur. Çardağın biraz ilerisinde ayakta, esasına dayanarak bütün sevecenli- ğiyle dalgın dalgın uzaklara bakan ihtiyar görür. Yanına sokularak; 'Nasıl- sın amca?' der gazeteci. İhtiyar biraz dalgın, biraz da yorgun bir ifadeyle; 'Çok şükür evlat, emaneti gezdiriyoruz.' der.

Bu hikaye akşam, karşılıklı konuşmalar esnasında yapılmış espriye muzip bir cevap olarak anlatılmış ve gülüşmelerin arasında ezilip gitmişti.

Asasına dayanarak dalgın dalgın uzaklara bakan bu ihtiyar sabaha kadar misafirim oldu. Karayı gözleyen bir gemi kaptanı gibi dikilip durdu karşım- da. Gözlerimin içine bakarak emaneti karaya ulaştırabilmenin derdiyle; 'Emaneti gezdiriyoruz' oğlum diye sesleniyordu.

Kelimelerden bir köprü kurarak camı geçmeyi düşündüysem de müzikten alamadım kendimi.

'Ben kendimi nerelerde bulsam.'

Camdaki görüntüme bakmaya devam ederken müziğin ritmine bıraktım kendimi. *'Sen beni uzak sanırsın.'* Aklım hâlâ kelimelerden kuracağım köprüdeydi. *'Kelimeser bazen hiçbir anlama gelmiyor.'* dedim sessizce. İçindeki karmaşadan başka ne ayıklayabilirdim ki. Anlamlar da kelimelere sığmıyor.

'Saklansam, bir yerlerde gizlice ağlasam'

Camdaki görüntümden taşarak kaldırımında yürüyenlere karıştım. Arka masadan birisi yüksek sesle telefonla konuşuyor, oturduğumuz kafenin adresini veriyordu. *'Evet, evet mekandayız. Liman kafede. Bekliyoruz seni. Psikolog Nedim Bey de gelecek birazdan.'* Sessizliğime *'psikolog'* kelimesi bir sinek gibi yapıştı.

'Ben kendimi nerelere koysam'

Buraya, benim oturduğum yere, kaç kişi oturmuş ve dertleşmiştir camdakiyle. Bütün mahremini dökerek masanın üstüne. Kaç kişi iç sesine yeni sesler ekleyerek çoğaltmaya çalışmıştır masanın etrafını. Yalnızlığını eline alarak konuşmuştur seninle. (Nerden çıktı şimdi bu *'Psikolog.'* Ne güzel sakince biz bize oturuyorduk.) İnsan kime gidebilir tükenince? Masa örtüsüne bir dil yapışsa da anlatsa.

'Hey sana diyorum camdaki! Yok, psikolog henüz gelmedi daha. Öyle her zaman bu kadar yaklaşmıyorum sana. Korkuyorum, çünkü insan neye bakarsa ona benziyor biraz da. Başka yaşantılara alışmadan, karışıp kaybolmadan bırakma beni. Bak sana yeni bir defter bile ayırdım. İyi bir önsöz yazarak başlayacağım defterle serüvenime. Beni kendime anlatacağım. İçime bu kadar çekilebilmişken, benimle kal lütfen.'

Camda hafif bir kıpırdanma oldu. *'Daha önce de defalarca çıktım karşına ama çok az konuşabildik seninle. Çünkü dünyayla koyun koyunaydın. Beni görecekt bir gözden yoksundun. Gözünde renkli ve lekeli perdeler vardı. Unutma, dünyaya susmayan benimle konuşamaz.'* Ansızın gelen bu sesle parparça olmuş aklım, bir sinek vızıltısıyla toplanıyor.

'Ah, ben kendimi nerelere koysam'

Dayanarak esasına, duvara çivilenmiş bir yağlı boya tablosu gibi aklımda. Bir çay daha istedim. Cama döndüm tekrar. *'Kayanın içine saklanan heykelsin sen'* dedim daha da yakınlaşabilmek için. *'Denizin içinde yüzen bir nehirsin. Seninle el ele veremezsek ruhumdaki çatlaklardan giren soğuğa karşı nasıl korunabiliriz.'* Tekrar göz göze geldik. Bir su damlacığı akıp geçti aramızdan.

'Bir nehir gibi akıyor insan bu son düzlükte. Nehrin ikiye ayrıldığı yerde insan metruk bir ev gibi yalnız kalıyor. Arada bir ada büyüyor git gide ve

boşlukta makas gibi açılıyor mesafe. Nehrin kolları birbirine kavuşmanın hasretiyle sızlarken durmadan büyüyor boşlukta dönmekte olan dünya.' İki nehrin kavuştuğu anı düşünürken bir damla daha akıp geçti aramızdan. İnce gövdeli bardağı kavıyor ve yudumluyorum.

Beklenen psikolog girdi kapıdan. Herkesi bütün haşmetiyle selamladı. Çok yoğun bir adam edasıyla oturdu masaya. Gözlüklerini çıkartıp masanın üzerine koyunca biraz daha yaşlandı.

Gardiyan gelecek ve kendimle görüşme saatimin bittiğini haber verecek diye tedirginliğim artıyor. Camdaki iyice silikleşiyor. Kaybolacak, diye korkuyorum.

'Şimdi yalnızlığımın berraklığından uzaklaşmak zorunda kalacağım. Burada tuttuğum bu müziği, bu anı, sonrakilerin içinde eritmeden seninle konuşmayı nasıl sürdürebilirim.' Kaybolup tekrar beliriyor. 'Duygularımızın çoğu, günlük dilimize aktardığımızda gerçeğe pek benzemezler. Ama seninle konuşmalarımız öyle mi, kelimeleri kalıba sokmadan, rollerimizden sıyrılıp, olduğu gibi ilk elden anlarız. Bunu çok sınırlı da olsa bazı dostlarımızla da yaşarız zaman zaman. Susarak bile anlaşabiliriz. Öyle yakışıklı kelimelere ihtiyaç duymayız. Duysak bile fırından çıktığı gibi yeni şekiller vermeden ve buna ihtiyaç hissetmeden dökülür dudaklarımızdan. Daha iyisini anlatma endişesi taşımaz, anlamın düşeceğine takılmadan öylece bırakırız. Bunu sen benden daha iyi bilirsin. Kusuruma bakma, öyle geldiği gibi bırakıvermişim. Biraz kırık dökük oldu. Kastettiğim de buydu.'

Camdan arka masada oturanları seyrediyorum. Pür dikkat psikoloğu dinliyorlar. Doktor bey diyor mahrem bir şey söyleyecek gibi büzülerek. 'Bunca derdi dinlemek size zarar vermiyor mu? Yoksa siz de bir süre sonra cerrahlar gibi alışıyor musunuz? Dinlediğiniz bunca dert kendi dertlerinizi unutturmuyordu" umarım.' Konuşulanlar dikkatimi çekmişti. Kulak misafiri olmaktansa dönüp dinlemeyi tercih ettim. Yalnızlığım dokunduklarının farkında değillerdi. Bütün kafe onları dinliyordu.

Kendini anlatmaya niyetlenmişti doktor. Sonra bir süre sustu. Kendini unutup muayene ettiği hastalardan girdi mevzuya. Bir ara modern insanın modern hastalıklarına bile değinip geçti. Hastaneye çevirmişti kafeyi. Hastanenin ilaç kokulu koridorlarında dolaşıyorduk hep beraber. Açılan her kapının arkasında başka bir hasta çıkıyordu. Doktor hastalarının kendi kendilerine konuştuğunu anlatıyordu mesleğinin titizliklerine dikkat ederek. Kafenin bütün dikkatini ve saygınlığını üzerinde toplamak ister gibi cümlelerinin ilk kelimelerini birkaç kez tekrar ediyordu. 'Modern insan nasıl mutlu olur?' dediğinde derin bir konuya giriş yapıyor gibiydi. Mutluluğun kaynaklarına birkaç cümleyle değinip geçti. Tarihe not düştüğünü ima ederek hecelerin üze-

rine basmayı ihmal etmiyordu. En çok da stres problemini anlatırken yaptı bunu. Kökenlerine indi. Bir ara indiği yerden çıkamadı. Başka bir konuya atlayarak küçük bir manevrayla sıyrıldı oradan. Sorular birbirini takip ettikçe açılıyordu doktor. Elindeki çocukluktan örülmüş stres topunu sürekli dolaştırıyor ve her soruyu geçmişte yaşananlara bağlayarak cevaplıyordu.

'Kendimle nasıl barışabilirim' diye bir soru geldi, duvar dibindeki masadan. Öyle patavatsızca. Doktor üzerine alınmadı. Masadakiler doktora doğru ittiler soruyu. Doktor dudaklarındaki cümlelerin yarım kalmasına bile aldırmaz etmeden sustu. Boşluktan istifade bir tartışma alevlendi sonra aradan. Masadakiler hep birlikte girdiler olaya. Biri bitirmeden diğeri başlıyordu. Herkes 'kendinden' örnekler veriyordu. Doktor finali bekler gibi sessizce dinliyordu etrafındakileri. Arıkovanı gibi uğulduyordu kafe. Seslerini tekrar tekrar düzelterek ve bağırarak konuşuyorlardı. Besbelli, dinledikçe birikmişlerdi. Konuştukça güçlendiklerini düşünüyorlardı. Bozguna uğramış bir ordunun askerleri gibi dağılıyordu kelimeler dudaklarından. Doktor son vuruşu yapmak için bekliyordu.

'Sen olmasan nasıl katlanırdım bu hayata. Emanetsin bana son nefese dek. Koruyamazsam seni, anlamımı yitiririm. Sana seslenemezsem, duyuramazsam sesimi, eksik kalırım. Seninle konuşamadığımda dünyayla konuşmak zorunda kalıyorum. Sana kulak veremediğimde dünyanın gürültüsünü çekmek zorunda kalıyorum. Cama vurulunca içim ürperdi. Misafiri oturma odasında unutmuş bir ev sahibi gibi telaşlandım. Dönsem de aklım doktorda kaldı.

Doktoru bir odaya kapatmalıyım. 'Farkında mısın bilmiyorum ama doktor, sözcüklerin dış yüzeyine yapışmış kalmışsın. Çok soğuksun.' Oturduğum sandalyeden taşmak üzereyken ona olanca gücümle haykırmak istiyordum.

Müzik giriyor. Rahatlıyorum biraz.

'Yerle gök arasında bir yerde.'

'Sen beni tanımazsın.'

'Ah bu ben kendimi nerelere koşsam.'

Namlusu doktora doğru çevrilmiş bir silah var duvarda asılı. Elim iki de bir tetiğe kaçıyor.

Sohbetin en koyu anında birinden bahsediyorlardı. Bir masanın etrafını dolduranlar vicdanlarını rahatlatma isteğine kapılırlarsa eğer, o an orada bulunmayan birilerini mevzubahis ederler. Bir başkası üzerine konuşmak hep sevimli gelmiştir insanlara. Bahsini dile getirdikleri isim konuşmalarının ilerleyen bölümlerinde bir zamire dönüştü. Zamir, konuşmalarına, ilgiye ihtiyacı olan, düşkün ortak bir arkadaşları olarak girdi; insan içine çıkamayacak zampara birisi olarak takıldı kaldı.

'Ona zamanında söylemiştim' dedi doktor. 'Kopma çevremizden. Bu yalnızlık hırpalayacak seni. Sosyal çevreni kaybediyorsun böyle davranmakla.'

Doktor mesleğinin üzerine bağdaş kurup oturarak yaptığı bütün uyarıları tek tek, tane tane anlattı. Diğerleri kendilerini konunun dışına atarak dinlediler.

Git gide rahibe benzemeye başladı doktor. Sakalları çıktı önce, elbiseleri karalara büründü. Kendini perde arkasına attı. Kafenin görüntüsü değişti. Müzik sustu. Masadakiler çıkarttıkları günahlarıyla oynaşıyorlardı. Rahip adamın bağışlanması için dualar ediyor ve ruhundaki bütün iyi dilekler yâ-naklarından dökülüyordu. Bunu bütün insanlık için yapabileceğini de ekleye-cék gibiydi.

Cama yapışan sinek onun da sabrını taşırmış olmalı ki; 'Cam evlerde oturanlar taş atmamalıdır' diye haykırdı. Bana mı söyledin diye sordum. Görüntü kayboldu. Banka hamile bir kadın oturdu. Belli ki yorulmuştu. Çantasından şişeyi çıkarıp bir elini karnında dolaştırarak su içmeye başladı. Yudumladıkça omurgasından aşağı ılık coşkular saçıyordu. Her şey titremeye başladı. Yanı başındaki güllerde bir kırmızılık toplandı. Şişeyi bırakıp çantasından çıkarttığı bir avuç yemi kuşlara attı.«

MURAT TAŞ

BÖCEK

Onuncu gün. Grevdeyiz. Direniyoruz. Fabrika. Ağını germiş, av bekleyen iri bir örümcek gibi. Sessiz. Sinsi.

Seyfi Usta'nın gözleri ateş böceği gibi parlıyor. Yerinde duramıyor. Alın terli. Nefesi hırıltılı. Biraz sonra gazeteciler gelecek. Televizyoncular. Kameralalar. Flaşlar patlayacak... Birden gözlerim açılıyor. Bu da ne? Sırtında, sağ omuz küreğine yakın bir yerde öylece duruyor. Ceketini füme renginde Seyfi Usta'nın, belli olmuyor. Yaklaşıyorum ustaya. Dikkatle bakıyorum. Acaba?.. Yok! Tespihböceği. Altı boğum sayıyorum. Sırtıyla aynı hizadaki antenlerin ucu mızrak gibi sivri. İçim titriyor. Onu parmaklarımın arasında hissetmek istiyorum. Derimin üzerinde tüy gibi akmasını... Tüylerim diken diken oluyor. Dayanılmaz bir arzuyla ustanın sırtına uzanıyor elim. Usta dönüp bakıyor. Bakışıyoruz. Müthiş keyifliyorum. Başaracağız ustam, başaracağız. Gözleri cevap veriyor ustanın: Kazanacağız. Avucumun içi gıdıklanıyor. Düştüğü çukurdan çıkmak istiyor tespih. Parmaklarımı hafif aralayıp avucumun içine ışık sızdırıyorum. Işığı görünce sakinleşiyor. Ben kuduruyorum. Parmaklarımın arasına alıp sıkısam. O ince, o narin kabuk yavaş yavaş çıtırdasa. Çırpınsa tespih. Mızrak uçlu antenlerini etime saplamaya çalışsa. Çıgıllıklarını duysam. Haykırışını. Seyfi Usta'nın, Kemal'in, Dozer Ali'nin, Kambur Cemil'in, benim, hepimizin haykırışı gibi. Direneceğiz. Kazanacağız. Ezilmeceğiz. Böcek gibi... Kabuk, anten, bacak birbirine karışsa. Sarı, sümüksü, serin. Bir koku. Böcek kokusu. Kimse bilmez böcek kokusunu. Bilseler bilseler tahta kurusunun kokusunu bilirler. Oysa her böceğin vardır kokusu. Bu fabrikanın kokusuna bizden başkası dayanamaz, der Seyfi Usta. Burası bizim. Bu koku bizim. Bu tekne bizim. Yok yok! Şimdi değil. Zamanı değil. Sırası değil. Elim cebime gidiyor. Kapağını açıyorum şişenin. İçerdekiler, diyor. Yeni mahkûma hoş geldin, deyin. Tespih şişenin dibini boyluyor. Şişenin dibinde uyuzböceği, halıböceği, gümüşböceği, karafatma, kulağakaçan, dutböceği, kızböceği, uğurböceği. Kapak; ağır, paslı, soğuk bir zindan kapısı gibi kapanıyor mahkûmların üstüne.

On gündür bacası tütmüyor fabrikanın. Koyu, kesif, yağlı, pis kokulu dumanı solumuyor mahalleli. Bu kokuyu bilseniz... Yarım tüp şeltoks sıkılmış on metre karelik bir odaya girdiğinizi düşünün. Nefes almak ne mümkün. Da-

mağınızda zehir tadı. Gözleriniz yaşarır. Başınıza dehşet bir ağrı saplanır. Üç adım atıp kapıdan çıkacak dermanı bulamazsınız kendinizden. Yıkılıp kalırsınız olduğunuz yere.

Annem anlatır hâlâ. "Şuncacıktı bu şuncacık! Haşereyi ezer, ağzına götürürdü." Mahallede adım böcek yiyen çocuğa çıkmış. Gelen gelene. Merak giderilecek ya. Haşere nasıl yakalanır, o incecik pamuk gibi parmaklar haşereyi nasıl ezer, nasıl yenir haşere? Suratını şekilden şekle sokanlar, kusacakmış gibi geçirenler, kusanlar... Mahallede doğru dürüst arkadaşım olmadı. Merakını gideren anneler, cüzamlıymışım gibi çocuklarını benden uzak tuttular. Çocukları ne yapayım, böceklerim yeter bana. İlkokulda zengin bir böcek koleksiyonum vardı. Yakaladıklarımı kavanozlara, ilaç kutularına kor, sabırla beklerdim. Günlerce, hatta haftalarca kavanozlarda kalan benim zavallı mahkûmlarım hiç bozulmadan kururlardı. Kurumuş böcekleri daha geniş başka bir kavanozda toplardım. Merceğim vardı. (Sınıfımızdaki fen dolabından yürütmüştüm.) Birini alır, birini bırakır, dakikalarca, saatlerce merceğin altındaki yaratıklara bakardım. Korkunçlardı. Cümle hayvanların içinde böcekler kadar korkunç, ürkütücü bir başka tür var mıdır, bilmem. Testere ağzı gibi kıskaçlar, boylarının iki katı uzunluğundaki antenler, tüylü bacaklar, hele hele gözler. En ürkütücü uzuvları gözleridir bu yaratıların. Kimin gözleri neredyse başları kadar iri, patlak, donuk, soğuk. Güzellikleri de vardır yaratıkların. Boğumların dizilişi, renklerin ahengi, motiflerin çeşitliliği harikadır.

Bir ara kelebek bile topladım. Babamın Demiryolu Bekçiliği Kurs Bilgileri kitabında. Sarı sayfalar arasında günlerce kalan o narin hayvancıklar bir yaprak gibi kururlardı.

Ortaokulda sinek avcılığına başladım. Ah keşke daha önce başlasaymışım! Bir uğraş bu kadar mı zevkli olur. Ne balık ne keklik ne ördek avcılığı. Avcılıkta hazzın doruk noktası. Türlü metotlarım vardı. Ambalaj lastiğiyle başladım ilk. Lastiği kopar, sineğin konuştuğu yerin tam karşısına geç, lastiği ger, sol gözünü kıs, nişan al, bırak. Bitap düşmüş bir zenci kölenin sırtında patlayan kırbaç gibi sineğin gövdesinde patlar lastik. Kara Şahin tenger menager düşer, ayakları boşluğu tekmeler birkaç kez, bazen cılız bir imdat sesi duyulur, sonra öyle kupkuru kalır. Ambalaj lastiği bulamadığım bir gün annem dikiş kutusunda bir karış don lastiği kesmiştim. Vay be! Ne keyif! Değdiği yeri yakıyor mübarek. Ortada leş meş bırakmıyor. Kanat, bacak, gövde birbirine karışıyor. Geride mide bulandırıcı bir leke kalıyor. Fare yapıştırıcıları vardı bir de. Yapıştırıcı kartona sürülür, uygun bir yere peynir, ekmek konur, fare yemeğe gelince yapışıp kalır. Sinekler için kullandım bunu. Boş defter sayfalarına sürdüm yapıştırıcıyı, üzerine toz şeker serper, uygun yerlere kordum tuzakları. Kanadını, ayağını hafiften dokunduranın kurtulması ne

mümkün. Saatlerce vızlaya vızlaya can çekişlerini izlerdim. Öyle çok konarlardı ki bembeyaz sayfa siyah olurdu. Kibriti çakar yakardım siyah sayfaları. Koklayanı kusturacak bir koku yayılırdı ortalığa.

Böceklerle bu denli uğraşmam mahallede en çok Duran Dayı'yı kızdırırdı. Suratını buruşturur, iğrenirdi benden. Laf söylerdi. Belki küfrederdi. Üç sokak ilerimizde otururdu. İnekleri vardı Duran Dayı'nın. Yazın inekleri ahırın önündeki avluda bağlı olurdu. Genellikle akşamüstü avlunun üzerinde iri sinekler dolaşırdı. Zahide Teyze "moz" derdi bu sineklere. Karasineklerden on kat daha iriydi moz'lar. İneklerin sırtına yapışır, hortumlarını zıpkın gibi hayvanların derisine saplar, kan emerlerdi. Huylanan hayvan çifte atar, Zahide Teyze'nin süt kovanını devirirdi. Öfkesi süt gibi kabarırdı teyzenin. Küfrederdi. Gel, dedi bir gün. Bakacağına şu zıkkımları ez! Azılı bir arı gibi daldım avluya. Hayvanın sırtına şaplağı indirdiğim gibi moz düştü yere. Sersemlemişti. Bir karafatma gibi hızlı hızlı yürümeye başladı. Uçacağını anladım. Ayakkabımın ucuyla hafifçe bastırdım üstüne. Ayağımın altında biraz sonra ezilecek olması tarifi imkânsız bir haz verdi bana. Kendimi müthiş güçlü hissediyordum. Yavaşça bastım. Ezilişinin sesini duydum: "Cırtttt!" Böcek ezme tutkusu o günden sonra başladı. Canım mı sıkıldı, alırım böceği, parmaklarımın arasında ezilişinin sesini duyar, sıkıntımı, tasamı atarım.

Patlayan flaşlar bir böceğin ezilirken çıkardığı sesi andırıyor. Seyfi Usta onca kameranın, burnunun dibine kadar uzatılmış mikrofonların karşısında örümcek ağına düşmüş bir sinek gibi çırpınıyor. Dilim dilim olmuş alnı. Dilimlere ter dolmuş. Boyun damarları şişmiş. Ağzı da köpürmüş. Laf ağzında nasıl çıkıyor bilmiyor. Ne dediğini bilmiyor. Bir başkasının sesiymiş gibi sesine yabancı.

"İş hakkı... Hakkımız... Emek... Ter... Ücret... Koku... İnsan onuru... Ezilmeyeceğiz. Ezemeyecekler böcek gibi."

Kovanına çomak sokulmuş, yüzlerce binlerce azılı arı gibiyiz. Öfkeliyiz. Tedirginiz. Haykırıyoruz: "Haklıyız! Kazanacağız!..."

Yürüyüşe geçiyoruz. Rotamız S... Meydanı. Çadır kuracağız orada. Yaban arılarının saçak altlarına yaptıkları peteklere benzer minik çadırlarda devam edeceğiz direnişimize. Üçer kişi kalacağız çadırlarda. Dönüşümlü açlık grevine yarın başlayacağız. Kemal, Dozer Ali, ben aynı çadırda kalacağız. Yan yana yürüyoruz. Dozer bana bakıyor. Gülümsüyor. Dudaklarının etrafında tükürük zerrecikleri. Dozer, lakabı gibi boylu, kalıplı. Bok böceği gibi de güçlü. Dün gazeteyi Kemal attı önüme. Bak, dedi. Seninkilerle ilgili. Baktım. "Onthophagus Taurus dünyanın en güçlü böceği." Resim bulanık. Tanıyamadım. "Bilimsel adıyla Onthophagus Taurus böceği, kendi vücut ağırlığının 1141 kat fazlasını çekebiliyor. Bizde bok böceği olarak bilinen Onthophagus Taurus." Bak dedim, Dozer'e, bok böcekleri senin atanmış. Haberi okudu, fırlattı gazeteyi suratıma. Sen yarını düşün Sıska. Etrafta bok böceği de bulamazsın yemeye.

Yüz metre yürümedik. Polis barikat kurmuş. Kasklı, kalkanlı, elleri joplu polisler. Süte düşmüş mide bulandırıcı bir karasineğe bakar gibi bakıyorlar bizlere. Kırmızı karıncalar gibi de sabırsızlar. Bir an önce saldırmak, joplamak, dağıtmak istiyorlar hepimizi. Joplar kalkanları dövüyor. Güya korkutacaklar. Burun buruna geliyoruz. Megafondaki ses, dağılın, diyor. Eyleminiz yasal değil. Eylem yasal değil de kriz bahanesiyle işten atılmak, beş parasız kalmak, pazara gidememek, çocuğa harçlık verememek yasal mı? Barikatları zorluyoruz. Joplar kafamızda, sırtımızda, omzumuzda patlıyor. Sağımda Dozer, solumda Kemal. Kenetlenmişiz. Seyfi Usta'nın dilim dilim alınca kan dolmuş. Dozer yükleniyor barikata. Joplara aldırıyor. Birkaç polis devriliyor. Bizden de Kambur Cemil düşüyor. Bir böcek gibi ezilmekten korkuyor. Bağırıyor. Tutup kaldırıyorlar Kambur'u. Seyfi Usta haykırıyor. Kopmayın arkadaşlar, kenetlenin! Kenetleniyoruz. Kenetleniyoruz ama biber gazı. Gözlerimiz yanıyor, solukumuz kesiliyor. Peteğine çomak sokulmuş arılar gibi kaçışıyoruz.

İki kolumda iki polis. Bir odadayız. Çıkar, diyor pembe suratlı. Kemer, cüzdan, ayakkabı bağcığı... Başka, diyor bıyıklı olan. Bu kadar, diyorum. Ellerini duvara daya, bacaklarını aç! Dediğini yapıyorum. Arıyor. Bu ne? Alıyor cebimdeki şişeyi. Hapçı mısın lan sen? Kapağı açıyor. Avucuna döküyor. Döker dökmez fırlatıyor elindekileri. Bağırıyor. Ne yapıyorsun lan bunları? İki tokat patlıyor yanağımda. Psikopat mısın, nesin? Ne yapıyorsun bunlarla? Hiç, diyorum, koleksiyon. Göğsüme çakıyor yumruğu. Yere atıyorum kendimi. Hepsi kaçmış bizim gibi. Bir tek Seyfi Usta'nın sırtındaki tespih masanın ayağının dibine sinmiş. Kapıyorum tespihi. Ayağa kalkarken gömleğimin cebine atıyorum çaktırmadan.

Hücredeyiz. Ben, Dozer, Kemal, Kambur, Seyfi Usta, diğerleri... Perişanız. Göz açısı bir yandan, jop, tekme, yumruk acısı bir yandan, yenilginin acısı bir yandan... Kimse konuşmuyor. Elim, gömleğimin cebine uzanıyor. Tespihi bulup çıkarıyorum gizlendiği duldadan. Böcek gibi ezdiler, diyor Seyfi Usta. Sesi ağlamaklı. Tespih parmaklarımın arasında. Sümük yuvarlar gibi yuvarlıyorum iki parmağımın arasında. O ince, o narin kabuğu hissediyorum. Çırpınıyor tespih. Hafifçe bastırıyorum. Haykırıyor. Seyfi Usta'nın, Kemal'in, Dozer Ali'nin, Kambur Cemil'in, benim, hepimizin haykırışı gibi. Dehşet bir öfke duyuyorum birden. Tüm kuvvetimle bastırıyorum. Kabuk, anten, bacak birbirine karışıyor. Sarı, sümüksü, serin. O koku. Böcek kokusu. Rahatlıyorum. Gevşiyorum. Hiç acı duymuyorum.

Ezdiler bizi, diyor Seyfi Usta yine. Sıska, diyor Dozer. Sen böcek toplar karnını doyurursun da biz ne bok yiyelim! &

ZEYNEP HİCRET

ANTİKACILAR ÇARŞISI

Dabaannem üçüncü kez evlendi. Bu durumda ne söylenir bilmiyorum. Bütün şaşkınlığımız bir yana, ailece sarı taksiye doluşup onu yeni evinde ziyarete gittik. Taksi bir Çingene mahallesine yanaşınca annem söylenmeye başladı: "Bir Çingene'yle mi, aman Allah'ım, bir Çingene ha!" Babam şoförün yanında susmasını söyledi; ailemizin özel durumlarını yabancıların yanında konuşmak yakışık almazdı, yine de annemi rahatlatmak için, "hayır," dedi, "sandığın gibi değil."

Geldiğimiz yer bir Çingene mahallesi. Evler daha çok kömürlüğe benziyor. Bu yecüc mecüc evlerin arasında dikili taş gibi göğe uzanan tek bir apartman var, babaannem orda oturuyor, biz de o apartmana yaşayacağız, başarabilirsek tabii. Babam taksiciye uygun bir yerde durmasını söylediğinden bu yana neredeyse beş dakika geçti ama çocuk sürüsü yüzünden gıdım ilerleyemedik. Çocuklar kara ellerini taksinin üzerine yapıştırdılar, babam da herhangi bir faciaya sebep olmayalım diye, şoföre dikkatli sürmesini söyledi. Bir dakikalık yolu kağnı arabası gibi gittik. Bu da işimize geldi açıkçası, bu sayede mahalleyi gözden geçirme fırsatımız oldu. Sadece mahalleyi mi, mahalleliyi de iyice bir gözden geçirdik, anladık ki bu mahalleli oturmak için evlerini kullanmıyor. Herkesin sokağa döküldüğüne bakılırsa belki de sokakta yatıyorlar; kırık dökük koltuklar, yırtık yüzlü minderler, eğri sandalyeler, bakır sinilerde yığılı kirli kaplar insanın aklına 'neden olmasını' getiriyor.

Etraf yarı çıplak çocuklarla dolu. Çoğunun ağız çevrelerinde yediklerinden arta kalanlar, burun kenarlarında kurumuş yeşil sümükler, kafa derilerine yapışmış saçlar; kirden kırılıyorlar. Ellerinde paslı çubuklarla birbirlerinin peşinden koşturuyor, arada havaya tekme savuruyor, bir yandan da büyükçe küfürler ediyorlar.

Göbekleri sarkık koca memeli kadınlar sarı bilezikli kollarını sallaya sallaya damlarda çiçek kurutan, halı yıkayan hemcinslerine laf yetiştiriyorlar. Bizi fark edince soluklanırlar gibi oluyorlar ama bu soluklanmanın daha çok kızlarını şişirmek için olduğunu anlayabiliyoruz.

Bir kadın çamaşır leğenine tıktırdığı oğlanı döve çala yıkıyor, üstüne koca bir tasla su boşaltıyor, tası ara sıra kaburga kemikleri sayılan oğlanın kafasına vuruyor. "Rahat dur kara çıyan, rahat dur," diyor.

Saçları tütün sarısı bir kız elini dizine koymuş tırnaklarına oje sürüyor, onu çembere almış diğer kızlar bir yandan çekirdek yiyip, bir yandan da sıranın kendilerine gelmesini bekliyorlar. İçlerinde en pasaklısı bize dil çıkarıyor. Tam o sırada taksinin ön camına şlap diye bir şey çarpıyor: kadının biri bulaşık kovasını üstümüze boşaltmış. Babam fesuphanallah çekiyor. Annem taksiciye, "çabuk sür," diyor, "bu gidişle ezilen biz olacağız."

Sonunda hengâmeyi atlatıp eve giriyoruz. Babaannem bizi yeni dedemizle tanıştırtıyor, elini öpmemizi söylüyor, hep beraber denileni yapıyoruz, binlerce kırışıkta oluşan bu mavi damarlı eli öpüp alnımıza değdiriyoruz. Çok kibar bir dede bu yeni dede, kravatlı, lacivert takım elbiseli, kısa beyaz sakallı ve gayet fit görünüyor. Çingene'ye falan da benzemiyor. Zaten değilmiş. Bu daireyi almasını rahmetli eşi istemiş. Yine de burada oturmaktan pek şikâyetçi değil, oysa babaannem şimdiden başlamış şikâyetlere. Kavgası gürültüsü eksik olmuyor buranın, diyor. Ta gecelere kadar sürüyormuş bağrıış çağrış. Karşılarında oturan karıkoca her akşam birbirlerine bıçak çekiyorlarmış. Kadın kuyus kıyamet dama fırlıyormuş. "Bir gün gözümüzün önünde ölüp gidecek gariban," diyor.

En çok da çocuk seslerinden yakınıyor: "Onların yüzünden kuşluk uykum mahvoldu" diyor. Zaten ilk geldiği gün mahallede düğün varmış:

"Sokağa bir yanaştık, sokak düğün salonu mübarek. Masalar, sandalyeler, kanepeler, yerlerde şilteler. Tutup bir de dansöz getirmişler. Davulcular, zurnacılar, şarkıcılar sokağı kırıp geçiriyor. Ömrümde görüp göreceğim en büyük curcunaydı. Eşyalarım üç gün boyunca kamyonda havasız kaldı. Burada düğünler öyle bir iki saate bitmiyormuş. Haftalarca sürdüğü oluyormuş. Kimse durun susun demiyor korkudan. O seste nasıl yaşanır? Hemen indim aşığıya, hastayım dedim, belki yaşlılığıma hürmet ederler de kısa keserlerdi, biraz sesi kıssalardı ona da razıydım, ama ne gezer. Derdimi dinleyecek bir çift kulak bulsam öpüp başıma koyacaktım. Polisleri bile dalgaya almışlardı; ben gittiğimde ceplerinde iki kuruşluk maaşla dansözlere para yapıştırıyorlardı."

Babaannemin şikâyetleri bitince evi geziyoruz. Büyükçe salonun her yanı tıklım tıklım eşya dolu, mobilyaların acayip bir görünümü var. Halam, ortadaki kare ve dikdörtgen arası tuhaf bir masa ve camın kenarındaki harika vitrin için, antika bunlar, diyor. Hepimiz bu antika lafına takılıp kalıyoruz. Ben, daha da yaklaşıp bu antikaya deli gibi elimi değdirme arzusu duyuyorum. Vitrinin önüne gidip kendimi bu vitraylı camlardan sızan rengârenk parıltılar altına da bir görmek istiyorum. Dudaklarımı onun camına değirmek, üzerinde kendime ait bir iz bırakmak, ardı ardına dizili bu binlerce yüzü bir güzel gülümsetmek istiyorum. Ama büyüklerin konuşmalarında yasal bir dokunulmazlık var. Sonraki günlerde, babaannemde kaldığım zamanlar sıklıkla bu salona gir-

dim, ne var ki o his yüzünden antikalara elimi değdiremedim. Gerçi birkaç hafta sonra masanın ve vitrinin antika olmalarına daha iki üç yıl olduğunu öğrendik. Bunu da bize antikacılar çarşısından getirttiğimiz adam söyledi. Babaannem Halamın sözüne epey itibar etmişti, eğer bunlar antikaysa bunu bilmesinden daha gerekli bir şey olamazdı. Bir antikacının bu işi çözmesi lazımdı.

Bu semtin girişinde kiremit renkli, güzel bir bina var. Tepesinde kocaman harflerle Antikacılar Çarşısı yazıyor. Şimdi o binanın önündeyiz. Görevli bizi fark edince yanımıza geliyor, 'merhaba' deyip güler yüzüyle içeri buyur ediyor. Babaannemin içeri girmeye niyeti yok, ayaküstü konuşmaya başlıyor adamlarla. Elinde birkaç tane antika olduğundan söz açıyor. Bense içeriyi dikizleme telaşındayım. Salonun ortasında büyük, şık bir merdivenle üst kata çıkılıyor, etrafında eğri büğrü vazolar, kocaman kocaman çömlekler, camekânların ardında parlak dayan bir şeyler var. İçeri girmeyi, onları daha yakından görmeyi öyle çok istiyordum ki, neden kapının önünde dikilip durduğumuzu anlayamıyorum.

Biz orada dikilip dururken sağ yanımda aralık bir kapı fark ediyorum. Aralık kapıları her zaman fark ederim. İçerden belli belirsiz seslerin geldiğini işittim. Yaklaşıp bakmalıydım. Babaannemin konuşması nasılsa daha sürerdi, biraz gevezeydi, uzaklaştığımı fark etmeden dönerim deyip seslere doğru yürüdüm. Küçük yuvarlak başımı kapının aralığına dayadım. Demirden çıplak bir masa başında gözlüklü, çökük avurtlu, dikdörtgen çeneli, kapkara geniş kaşlı, eğri bıyıklı, kravatı boynunun sıskalığını ortaya çıkarmış bir adam oturuyor, elinde dolma kalem, kâğıda gacı gucur bir şeyler yazıyor. Arada 'sıradaki' diye tok bir sesle bağırıyor. Kafamı biraz daha içeri sokunca masanın önünde uzunca bir kuyruk olduğunu görüyorum. Sırası gelen bir şeyler söyleyip masadaki adama kaydını yaptırıyor.

Sıradaki adam kot pantolonlu, gri ceketli, çoğu erkek gibi kamburca, tıraşlı uzamış biri, biraz da lakayt tavırlı. Ellerini ceplerine kilitlemiş, onun yerine omuzlarını hareket ettirerek konuşuyor. Masa başındaki gözlüklü adam:

"Ellerini ceplerinden çıkar bakayım. Biraz edepli ol, hani kravatın senin."

"Ben görevli değilim ki abi" dedi.

Karşısındaki adam kalemini demir masaya vurdu, onu susturmaya çalıştı, nereden abisi olduğunu sordu, lafı uzatmasını yakışsız buldu ve hemen konuya girmesini salık verdi. Adam da konuya yine elleri ceplerinde girdi. Ağzını sağa doğru eğdi. Konuşması insanın sinirine dokunacak türdendi.

"Valla abicim," dedi, "Ben de hani epey antika biri sayılırım. Çocuktum annem antika olduğumu söylerdi, okula başladım öğretmenim söyledi, evlendim karım başladı sen ne antikasın demeye. Okeyde arkadaşlar, otobüste yolcular. Bir antikadır tutturduk, Allah seni inandırsın. Hani bunca yıl geçinip

gittik madem, bari bir sertifikamız olsun dedik. Şimdi siz beni oraya bir güzel yazın abicim, bak benden antikasını mumla arasanız bulamazsınız."

Gözlüklü, karakaşlı adam kambur parmaklarıyla savsakladı onu ve "sıradaki" diye bağırdı. Sıradakinin gelmesi için öndeki antika adamın ona yer açması gerekiyordu, ama adam elleri ceplerinde dikilip durdu, omuzlarını sağa sola itip: "Tamam mı, abicim," dedi, "yazdın mı beni, bak iyicene yaz ha, benden antikası yoktur bu âlemde."

Sıradaki gençten biriydi, bir çocuk sanki. Masadaki adama yanaştı, sesi çatallı ve boğuktu. Burnunda bir kot sümük var gibi konuşuyordu, hani mendile sümükse mendil dolup taşacak, o cinsten. Saçları bir kutu jöleyle ıslah edilmiş, ince dişli tarakla arkaya doğru taranmıştı. Bunda da o taraklardan olmalıydı, hani şu Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray taraklarından. Bu çocuk saçlarını hangi takımın rengiyle böyle düzene soktu insan merak ediyordu.

"Onun antikalığı da dillere destanmış. Şöyle bir örnek vermesi gerekirse, bir kere o sigarayı tersinden içermiş. Başlarda, ne var bunda, demiş arkadaşları, biz de istesek tersinden içeriz. O kadar denemişler ama sonunda pes deyip hakkını vermişler, o antikanın biriymiş çünkü. Kendisi alçakgönüllülük gösteriyor da pek antikalıktan saymıyor bunu. Asıl antikalığı kapı çalışında görüyor. Zili öyle bir çalar ki yerinden sökecek mübarek, annesi her duyduğunda koltuktan hoplar, ablası uzunca bir küfür savurur, babası sandalyesinde arka üstü devrilir. Kadıncağız bir gün kalpten gideceklerini bir kenara yazar da kapıyı öyle açar. Bunca yıllık ömründe böyle antika kapı çalındığını işitmemiş. Bu çocuk kime çekmiş bilmiyorlar. Ama ablası kime çekti biliyor. 'Böyle ana babadan böyle çocuk,' diyor. Aslında buraya ailecek geleceklermiş. Annesi, "sen daha antikasın, önden sen git," demiş. "Hem sor bakalım, bir aileden kaç kişi başvurabilirmiş, olmadı ablanı da göndeririz."

Masa başındaki yazıcı bunu bir soru gibi algılamadı, antikalıktan sayıp kayda geçirdi ve aynı tonda "sıradaki" diye seslendi. Jöleli çocuk sağına bir tükürük fırlatıp ortadan toz oldu.

Sıradaki, mevzua "kitap kurduyum" diye giriş yapıyor. O bir kitap kurdu, ama bizim bildiğimiz kurtlar gibi gözlükleri yok onun, kel değil, marazlı gibi görünmüyor, uykusunu iyi alan birine benziyor, ömründe baş ağrısı çekmediğine bahse girerim. Ama kitap kurduyum diyor. Yalayıp yutmuş dünya klasiklerini. En çok da Sefiller'in tadına doyamamış, 'getirsen aynı iştahla yerim,' diyor. Suç ve Cezayı tam bir hafta eritememiş. Anna Karenina gaz yapmış. Ölü Canlar tam da onun dişine göreymiş. Yer Altından Notlar'ı yese mi yemese mi karar verememiş, ama sonunda onu da bir güzel mideye indirivermiş. Savaş ve Barış mide kanaması geçirmesine sebep olmuş geçen yaz. Budala'yı eylül ayının ilk pazartesi kahvaltı olarak tüketmiş. Madame Bovary ise, ne yalan söylemeli, iştahını kesmiş azıcık."

H E C E Ö Y K Ü

Daha bir sürü sayabilir istese, ama takdir ediyor ki yazıcının vakti az, sıra uzun, hem bekleyenlerin de hakkını yememek lazım. Ama eklemekten gitmek istemiyor, yazıcıya doğru eğiliyor, adamın, yarısı demir masanın altında kalan sıskalığını süzerek, "size öğünlerde bir tomar Tom Mix öneririm," diyor, "olağanüstü tok tutucu özelliği vardır, denemelisiniz."

Bunları söyledikten sonra aptal bir sırtışla basıp gidiyor. Bu sırtış yazıcıya 'sıradaki' diye seslendirmeyi unutturuyor, ne söylemesi gerektiğini hatırlamaya çalışıyor; elini dikdörtgen çenesine dayıyor, dolma kalemini dökük saçlı başında gezdiriyor, bıyıklarını oynatıyor, ama bir türlü 'sıradaki' diye seslenemiyor.

Sıradaki babaannem. Ta kendisi. Bütün gerçekliğiyle koluma giriyor, var gücüyle dayanıyor bana. Bu yaslanıştan yüz bularak diyorum ki: "Bir gün şu Antikacılar Çarşısını bir gezelim diyorum, ne dersin."

"Olur," diyor babaannem. "Geniş bir vakitte gelir gezeriz."-*»

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

İsmi Yandırı

ÇİZGİ

27.2.2018
Hasan

DOSYA
ÇAĞDAŞ TÜRKMEN ÖYKÜSÜ-2

H E C E Ö Y K Ü

AHMET GÖKÇİMEN

TÜRKMEN ÖYKÜCÜLÜĞÜNDE 1956 SONRASI GÖRÜLEN DEĞİŞİM

Türkmen edebiyatında öykü, diğer edebî türler gibi sosyalist dönemde sistemin ideolojisine hizmet eden bir aracı olarak kullanılmıştır. İdeolojik içerikli öyküler, Ekim devrimini takip eden yıllardan itibaren yazılmaya başlar ve 1956'ya kadar sosyalist gerçekçi çizgide resmi ideolojiye hizmet eder. 1956 yılında Stalin'in ölümüyle tüm sosyalist cumhuriyetlerde kısmî bir serbestleşme yaşanır. Türkmenistan'daki sosyalist yönetim de bundan payına düşeni alır. Mevcut kısmî serbestleşme dönemi, edebiyat sahasında ilk olarak nesir türlerinden öyküde kendini gösterir. Türkmen edebiyatında öykü, kendine en yakın tür olan romana göre daha hızlı bir biçimde yenilenme ve değişim gerçekleştirmiştir. Romanda 1970'lerde işlenen temaları, yazarlar öyküleri vasıtasıyla 1956'dan sonra yazmaya ve neşretmeye başlamıştır. Ülkedeki sosyalist denetleme kurulu, romanı daha sıkı bir biçimde incelediği için bahsi geçen türde değişim gecikmiştir.

1956'dan itibaren Türkmen öyküsünün geçirdiği değişimi anlama adına yazılan temalara teferruatlıca bakılmalıdır. Bu bağlamda Türkmen öyküsü Stalin'in ölümü sonrası üç ana kolda gelişme gösterir:

1) Sosyalist ideolojinin aracı olan ve rejimin propagandasını yapan gerçekçi çizgiyi sürdüren öyküler: Stalin'in ölmesi sosyalist sistem içerisinde kısmi bir serbestleşme meydana getirse de bazı yazarlar, resmi ideolojiye hizmet etmeye devam ederler. Onlar, edebiyatın kaidelerini belirleyen sosyalist gerçekçi (sosyalist realizm) metottan taviz vermezler. Bu isimlerin başında Beki Seytekov gelir. Çok usta bir yazar olan Seytekov, sosyalist sistemi öven ve anlatan eserlerini Stalin sonrasında da sıkı bir biçimde yazmayı sürdürür. 1956'da kaleme aldığı "Moskova'nın Yalkımı" (Moskova'nın Parıltısı) adlı hikâyesini örnek olarak gösterebiliriz.¹ Bu eserden sonra o, ünlü Türkmen sosyalist halk şairi Durdı Gılıç'ın hayatından bir kesiti anlatan "Şahır" (Şair) isimli hikâyesini kaleme alır. Seytekov'dan başka Ata Atacanov ve Narıman Cumayev bahsi geçen bu çizgide ısrar eden yazarlardan bazılarıdır.

2) Aşk ve sevgi gibi romantik temalardaki öyküler: Genellikle rejimin istediği konuları yazan ancak kendi istediği temalardan uzak kalan bir kısım romantik yazarlar, bu kısmi serbestleşme ile aşk ve sevgi içerikli öykülere

yönelirler. Bir nevi bu yazarlar, aşırı resmi ideolojiden ve baskıdan kaçıp lirik ve bireysel taraflarını ön plana çıkarırlar. Böylece 1956 sonrası lirik konuları ele alan öyküler görülmeye başlar. Bunlara Bekke Pürliyev'in "Söygi Mukamı" (Sevgi Makamı), Gurbandurdı Gurbansehedov'un "Umıt" (Umut), Pomma Nurberdiyev'in "Dört Deste Gül" (Dört Deste Gül) ve Tanrıgülü Taganov'un "Dostluk Daragtı" (Dostluk Ağacı) hikâyelerini örnek olarak gösterebiliriz.² Adı geçen hikâyelerdeki kahramanlar, sosyalist sistem içerisindeki kişilerden seçilmiştir. Ancak hem mekân hem de kahramanlar sadece mizansen gerçekçi kılmak için rejim içerisinde alınmıştır. Aslında yazarların asıl vurgu yaptıkları mesele resmi ideoloji değil, aksine öykülerin temaları ve kahramanların romantik kişilikleridir. Sosyalist sistemin ideolojisini bir kenara bırakıp, kendi iç dünyalarına, duygularına yönelen bu yazarlar, halkın yönetimin aşırı baskısı sonucu yorulan dimağlarına ve kalplerine biraz da olsa farklılık getirmiş ve nefes aldirmiştir.

3) Millî kültür ve tarih konulu öyküler: Stalin sonrası Türkmen öykücülüğündeki asıl değişim, o güne kadar işlenmesi suç olan millî kültür ve tarih gibi temaların artık yazılmaya başlanmasıdır. 1956 sonrası Türkmen edebiyatı, özellikle Gurbandurdı Gurbansehedov'un hikâyeleri ile ciddi bir yenilenme yaşar. Gurbansehedov, tarihî temalara yönelerek, yaşadığı dönemin ideolojisinden kendini kurtarır. O, Türkmenler için büyük önemi olan iki edebî şahsiyetin yaşamlarını hikâyelerine taşır. Bunlardan ilki özgürlük ve millî birliğin sembolü, Türkmenlerin "büyük akıldar ve büyük şair" dedikleri Mahtumkulu'dur. Mahtumkulu ile ilgili seçtiği hikâyeye "Çakılık" (Davet) adını verir ve 1959'da yazar, 1961'de neşreder.³ Yazar, bu eserinde Mahtumkulu'nun başından geçmiş ve Türkmenlerin çok iyi bildiği, yaşanmış bir hadiseyi konu edinir. Hikâyede Mahtumkulu, İran şahına bir şiiri ile seslenir ve ona kafa tutar. Şahın zulmünü eleştirir. Bir taraftan da büyük şair, Türkmenlerin bir çatı altında toplanmasına vurgu yapar. Sosyalist dönemde bu kadar açık bir biçimde zulüm ve özgürlük eleştirisi ilk defa bu hikâye ile gerçekleşir. Aynı zamanda Çakılık, şair Mahtumkulu'nun fikirlerini açık bir biçimde işleyen sosyalist dönemin ilk eseri olmasıyla da dikkati çeker. Gurbansehedov'un seçtiği ikinci isim, Türkmen klasik edebiyatının hiciv sahasındaki en önemli şairlerinden biri olan Kemine'dir. Yazar, Kemine'nin yoksulluk ve sefalet içerisinde geçmiş yaşamından bazı kesitleri "Kırk Tefine"⁴ adlı eserine taşır.⁵ Bu eser de 1961'de neşredilir. Yazar, hikâyede Kemine'nin yaşadığı dönemde toplumda ve yöneticilerin arasında yaygın olan sosyal problemlerden bazıılarını anlatır. Gurbansehedov; rüşvet, halkı ağır vergilerle yıpratma gibi konular başta olmak üzere çeşitli temaları, Kemine'nin bizzat yaşadığı hadiselerle okuyucuya aktarır. Böylece iki hikâye ile dolaylı olarak sosyalist rejime

bir gönderme yapar. Rejim içerisindeki rüşvet ve yolsuzluklara, haksızlık ve adaletsizliklere işaret eder. Her ne kadar hikâyelerdeki tarihsel çerçeve, 18. yüzyıl Türkmen toplumu ve İran şahlığı etrafında şekillense de konular sosyalist toplumda varlığını sürdüren problemlerdir. Yazar, yaşadığı toplumun eleştirilecek taraflarını doğrudan hedef alma gibi bir özgürlüğe sahip olmadığı için dolaylı bir yöntem tercih etmiştir.

Gurbanshehdov, bu iki hikâye dışında da toplumsal konularla ilgilenmiştir. Mesela eğitimle ilgili "Okuva Garrama Yok" (Okula Dikkat Yok) ve yeni yılda üretimle ilgili "Teze Yılın Bosagasında" (Yeni Yılın Eşiğinde) hikâyeleri bunlara örnektir. Ayrıca yazar 1956 sonrası yaygın romantik temalara da yönelmiş ve aşk konulu hikâyeler yazmıştır. 1959'da yazdığı "Men Seni Söyyerdim" (Ben Seni Severdim) adlı hikâyesinde Nurmırat ile Aknabat aşkını anlatır. İki aşkın arasını Nurmırat'ın Aknabat'ı sevdiği halde yeni bir kızla evlenme isteği bozar ve iki sevgili ayrılırlar.

1956 sonrası Türkmen öykücülüğünün en ilginç ismi Gurbandurdı Gurbanshehdov olur. O, bir yandan ideolojinin hizmetinde eserler verirken, diğer yandan gelişen yeni konularla da ilgilenir. Yaşadığı dönemde Beki Seytekov ve Berdinazar Hudaynazarov gibi güçlü yazarlar olmasına rağmen rejimin ilk eleştirisini o gerçekleştirir. Millî kimliğe ilk olarak ciddi bir biçimde Gurbanshehdov vurgu yapar. Aslında bağımsız Türkmenistan yolunda Gurbanshehdov'un Çakılık hikâyesi de bir basamak olur. Onun yazdığı konuları, gerek hikâyelerinde gerekse romanlarında diğer yazarlar, ancak 1970'lerden itibaren işleyecektir. &

A. Memmedov, *Beki Seytekov*, Ilım Neşiryatı, Aşgabat 1982, s. 148.

Bk. *Türkmen Edebiyatının Tarihi, VI Tom, ikinci Kitap*, Ilım Neşiryatı, Aşgabat 1984, s. 297-312.

Not:1956 sonrası hikâye kronolojisi için bu eserden yararlanılmıştır.

Bk. Gurbandurdı Gurbanshehdov, *Kırk Tenne*, Türkmenistan Döwlet Neşiryatı, Aşgabat 1961, s. 3-158.

Tefine: Türkmenlerin kullandığı bir para birimidir.

Gurbanshehdov, age, s. 159-216.

ORAZGILIÇ ÇARI

Türkçesi: Hüdayi CAN

DAĞ YERE SİNİNCE

1878 ocağının gazaplı kış gecelerinin biri daha tükenip, dünyanın aydınlanmasına az bir zaman kalmıştı ki bir kadın Govşut Han'ın kapısının önünde belirdi.

— Hu, Humsagül, hu, Humsagül, bir parça köz versene, sönmeyesice ocağın közü kalmamış.

Humsagül eskiden beri tan atmadan uyanırdı. Dünya alacakaranlıktayken ocağın külünü arıttırdı, akşamdan kalan közün üstüne odun atıp, abdest suyu ısıtmak da onun her gün yaptığı işlerdendi.

— Ah, yatakalımışım. Bir karabasan abanmış gibi, deyip, dışardan gelen kadın sesiyle birden uyanan Humsagül derhal ayağa kalktı.

— Hu, kız, evvanda bekleyiver, dışarının soğuğu çok fena. İşte, hemen ateş alır gelirim.

Maşa aramak için evin içini dören ev sahibesi topaç gibi şuarsuz dönmekte olduğunu hissetti. Ah, evin başköşesinde maşanın ne işi var, desene. İşte, her zamanki yerinde duruyor." Sonra ocağı temizlediği küçük küreğiyle biraz kül aldı, maşayla ocaktan üç dört parça köz alıp, külün üstüne koydu, sonra yine külle üstünü örttü. Humsagül, ateş istemeye gelen kadının işini bitirmek için eyvana doğru yürüdü. Elindeki küreği ateş istemeye gelen kadının kabına boşaltır boşaltmaz o kadın kapıya yöneldi. Alacakaranlıkta Humsagül onun kim olduğunu bile anlayamadı. "Uyurgezer gibi oldum kız bugün, kimdi acaba o kadın? Sesi Mamagül'ün sesine benziyordu. O Mamagül olsaydı böyle yüzünü göstermeden gider miydi ki? Acaba çok acele bir işi mi vardı?" Bu olay üzerinde uzun uzun düşünmeye Humsagül'ün vakti yoktu. Su ısıtmaya, yiyecek içecek birşeyler hazırlamaya çalışırken sabah gelen kadını tamamen unutmuştu.

Dışarı çıkıp abdest alıp gelen Govşut Han namazını kılıp, çay içmek için sofranın başına oturdu. Aslında bugün onun pek rahat çay içtiği de söylene-
mez. Ayağının tabanındaki sızıya başlarda pek ehemmiyet vermemeye çalıştı. Öyle az bir ağrıya sen misin demek Govşut Han'a yakışır mıydı. Ama dediği gibi olmadı. Başta bir sızı dediği şey, keskin bir ağrıya döndü, ağrı adeta kemiklerini kemirmeye başladı. Aman Rabbim, bu da nesi? Böyle karışık günlerde böyle bir olmayacak dert yüzünden kenarda oturmak mı gerekecek

şimdi? Acısı gittikçe güçlenen sol ayağının tabanına bakan Govşut Han'ın tüyleri ürperdi. Tabanında oluşan kanlı yara oldukça genişlemiş, kıpkırmızı duruyordu. "Akşam yatarken benden sağlam adam yoktu. Sabah kalktığımda da turp gibiydim. Bu nasıl iş oldu ki böyle?" Birden Govşut Han'ın kalbine bir yerlerden bir korku girip çöreklenmişti. Uzun yıllardan beri bu duygudan habersiz olduğundan mı nedendir, bu duygu onu biraz heyecanlandırdı da. Ömründe birkaç kez ölümle burun buruna gelmişti. O anlarda bile böyle bir duygu yaşamamıştı. Doğrusu o ölüme alışmıştı. Dosdoğru üstüne gelen ecelin ondan savulması, helak olacağı anlarda da burnu bile kanamadan tehlikeyi atlattırması ölümün aslında hakkında düşünmeye bile değmeyecek bir şey olduğu düşüncesinin güçlenmesini sağlamıştı. Herkes kendisine verilen nefesi sonuna kadar sayacaktı. Şahidi olduğu ölümlerin çoğunu sadece kaderle izah edebilir. Kader inancı olmasaydı o peşine düşüp genç yaşta bu dünyayla vedalaşan delikanlıların ailelerinin gözüne nasıl bakabilirdi? Savaşta vefat eden babalarının müşfik yüzünü seyretmekten mahrum olan çocukların yüreklerinden çıkan ahlar onu çoktan yere sokmuş olmaz mıydı? Bu müslüman kulların içinde kim bu dediklerinin tersini söyleyebilir? Hanlığın canının istediği gibi hareket etmek olduğunu zanneden bir iki hafifmeşrepten başka onun hanlık yüküne heves edebilecek kimse var mıdır? Halkın önüne düşmek uğruna işlediği günahlarla sevapların hesabını karıştıranın yazık gününe! "Allah şahittir, ben kendi menfaatim için bu yola girmedim. Ben halkıma huzur istedim. Türkmen'in başının eğik gezmemesini istedim..."

Govşut Han'ın tabanında oluşan yara gittikçe büyüyordu. O böyle bir yarayı daha önce görmemişti. Her türlü dert olacak anlaşılan. Sanki lazım olacağını biliyormuş gibi Kara Tabip de uzak akrabalarını ziyarete gitmiş. Her halükarda onu bulmaya çalışmak lazım. Govşut Han yüksek sesle boğazını temizledi. Onun huyunu bilen Humsagül hemen oturduğu odaya girdi.

— Yaylım'a söyle Kara Tabip'ten haber tutsun. Eğer o akrabalarından döndüyse yanıma bir gelsin.

Kocasının sesinde hiç endişeli bir hal hisstmeyen Humsagül oğlunu Kara Tabip'in evine göndermek için dışarı çıktı. "Sabah sabah tabibi ne yapacak acaba, neyse, hayır olsun."

Govşut Han tabiplerden sadece Kara Tabib'e güveniyordu. Sen kim olursan ol mutlaka sağın solun ağrır. Han'ın da seyrek de olsa tabibe müracaat etmesi gereken zamanlar oluyordu. Kara Tabip'in ağzı sıkı olduğu için Han'ın hastalığından kimsenin haberi olmazdı. Hatta karısı bile bunca yıl aynı yastığa baş koymuş olsalar da onun ne zaman neresinin sızladığını bilmez. Govşut Han ömründe kendi karısından mert kadına rastlamamıştı. Nereye gidersen gitsin, geride bıraktıklarından emindi. Kendisi yokken misafir de gelse ka-

rısı onu kocasının yerine ağırlar, derdini dinler. Kısacası hanın yokluğunu ona hissettirmez. Ama yine de kadın kadındır. Tüm anaların anası Havva anamız şeytanın lafına inanıp her şeyi karıştırmadı mı? Bunlar ne ki onun yanında? Karısına ne kadar güvense de Govşut Han hiç bir zaman ona sonuna kadar içini dökmemiştir. Sen halkın önüne düştükten sonra, artık fikirlerin de, duyguların da, sırrın da sadece sana ait olmaktan çıkıyor. Sırrın halkın sırrı haline geldikten sonra onu kime açabilirsin? Han zayıflarsa, halkı ne yaparsın? Hanlarının rahatsızlandığını duyan halkın bedeni üşümez mi?

Kara Tabip'in akrabalarından dönmediğini öğrendikten sonra, Govşut Han bir süre ne yapacağını bilemeyecek gibi oldu. Ayağındaki yara da yavaş yavaş büyüyordu. Yara büyüdükçe ağrı da güçleniyor gibiydi. Sonra birden uykudan uyanmış gibi oldu. Sakın bu düşmanlarından gelen bir zarar olmasın? O, Sarı Han'ı zehirlemeye çalıştıklarını biliyordu. Bir defasında Govşut Han'a geldiği zaman ayakkabısını eyvanda bırakmamış, yanına alıp, keçenin altına sokmuştu. Sonra Govşut Han'ın soran gözlerini görünce:

— Han Ağa, bu can artık bize ait değil ya, hatta giydiğimiz ayakkabı bile halka ait, emanet de gözünün önünde olsa iyi, demişti.

Govşut Han o zaman arkadaşının bu hareketiyle alay etmediyse de kendisi için bir ders çıkarmak da aklına gelmemiştir. İnşallah bu ecelin onu kendine alıştırıp gözünü bağlaması değildir. Yoksa o kader diye tevekkülde aşırı gidip tedbiri elden mi bıraktı? Şu an aklına gelen şeylere bak işte.

Kara Tabip birçok hastalığı üzerliğın yardımıyla tedavi ederdi. O: "Bu ot bir mucizedir." derdi. Savaş meydanında yiğitler yaralandığında da ilk işi yarının üzerini üzerliğın suyuyla yıkamak olurdu. Artık Govşut Han'ın derdini eşiyle paylaşmaktan başka çaresi kalmamış gibiydi. Başına gelen bu belayı ondan her ne kadar gizlemeye çalışsa da olmaz. Başına bir şey geldiğini karısı en azından öğle namazı girince anlar. Govşut Han genellikle öğle namazı kılmak için abdestini tazelerdi. Abdest suyunu hazırlamak da Humsagül'ün adet haline gelmiş görevlerinden biriydi. Ayağındaki yara böyle büyümeye devam ederse abdest alıp alamayacağı da şüpheli. Abdest almadı diyelim, bu sefer de karısının soran gözlerinden kurtulamaz. Sanki bir derde yarayacağını biliyormuş da tersine yapıyormuş gibi Kara Tabip'in olmayışı vardı bir de. Oğullarına da pek güvenemiyor... Tekrar öksürdü. Sanki kapıda bunu bekliyormuş gibi duran Humsagül hemen odaya girdi. Govşut Han kendi kendine "Bak şuna, bir şey anlamış gibi, evin yanından ayrılmıyor." diye düşündü.

— Humsagül, hadi, bir leğen sıcak suyla bir tutam üzerlik getir, ne yani biz Kara Tabip kadar yok muyuz?

Karısı yüzüne şaşıarak baktı. "Şaka nereden aklına geliyor şimdi bunun, baksana sesi de biraz kibarlaşmış gibi."

— Üzerlik neye lazım oldu, efendi?

— Ayağımda bir yara çıkmış. Kara Tabip'in esas ilacı bu. Sanki üzerlik suyuyla yıkasam faydası olacakmış gibi geliyor.

Kocasının sözleriyle nedense Humsagül'ün yüreği cız etti. Sanki bu sözlerde bir çeşit çaresizlik hissediliyordu. O şimdiye kadar kocasını hiç bu durumda görmemişti. O kocasıyla dertleşip, havadan sudan sohbet ettiğini de hiç hatırlamıyor. Öyle de olsa o bir an bile buna üzülmemişti. Arkasında bir dayanacak dağı vardı ve bunu hissetmesi ona yetiyordu. Humsagül de öyle nazmış, edaymış hoşlanmazdı böyle şeylerden. Hiç dile gelmese de her şey ikisi için de açıktı. "Ah, bugün bana bir şey oluyor. Kalktım kalkalı bir şey içimi kemiriyor sanki, neyse, sonu hayır olsun." Humsagül, buğusu tüten bir leğen sıcak suyla bir tutam üzerlik alıp döndüğü zaman Govşut Han eski alışkanlığı üzerine halini belli etmemeye çalıştı. Yoksa ayağındaki yara onda hiç rahat bırakmamıştı. O bir baksan sulanıyor gibiydi de. Birçok işi onu beklerken böyle evde oturup kalmış olmasına da canı yanıyordu. Onun çalışma sistemine de herkes alışmış. Kendisi başında olmasa işler bir türlü ilerlemeyecek gibi.

— Elindekileri bırak da işinin başına git, kendim bir çaresine bakarım, ne yani biz Kara Tabip kadar yok muyuz? İnşallah herşey iyi olur.

Govşut Han, kendi haline kızmaya başlamıştı. "Teselli etmeye çalışmak neyine gerekti? Kadın milletin sezgisi güçlü olur. Bunlar bir ağlayıp sızlamaya başlarsa, herşey karıştı demektir." Govşut Han karısının öyle kadınlardan olmadığını bilse de aklından farkında bile olmadan böyle sözler geçirmişti işte. Kim bilir...

Humsagül tekrarlatmadan çıkıp gittikten sonra Govşut Han tabiplik etmeye başladı. Kuru üzerlik demetini sıcak suda iyice yumuşattı. Sonra yumuşayan üzerliği alıp yarasına sürtmeye başladı. Bundan da bir sonuç alamadı. Tersine üzerlik sürterken yaraların yüzünü sıyırmış gibiydi. Yaralar gittikçe daha sulanıyordu. Govşut Han ayağındaki yaranın şakaya gelmeyeceğini anlamaya başlamıştı. Kara Şeytan'ı çağırtmaya karar verdi...

Kara Şeytan dedikleri bu civarda feleğin çemberinden geçmiş adamlardan biriydi. Bir kan davasına karışıp genç yaşta Buhara'ya göçmüştü. Ona bunu kocaların tavsiyesiyle Govşut Han da tavsiye etmişti. Buhara'ya yerleştikten sonra Kara Şeytan ticaretle uğraşmış, iyice zenginleşmişti. Emir in güvenini kazanmayı da başarmıştı. Onu Buhara'da Kara Dadho adıyla tanıyorlardı. Govşut Han Rus ordusuyla savaşan Buhara emirine yardıma gittiği zaman görüşmüşler, Kara Şeytan yurduna dönmek istediğini hissettirmişti. Sonunda da köyüne dönmüş, biraz Govşut Han'ı arkasına alarak, biraz paranın gücüyle davacıları vaz geçirtmeyi başarmıştı.

Kara Şeytan Govşut Han'ın ayağındaki yarayı görür görmez durumun iyi olmadığını anladı. Bu basit bir yaranın oyunu değildi. Yine de endişesini dışına çıkarmadan olayı tahkik etmeye çalıştı.

— Han Ağa, ayağına ne oldu? Daha dün sapasağlamdın sanırım.

— Abdest almaya çıktığımda da bir şey hissetmedim, namazımı da rahatça kıldım sonra tabanımda bir çeşit kaşıntı hissettim. Sonra da bu yara oluştu, büyümeye başladı.

Kara Şeytan, gayri ihtiyari başını salladı, acaba endişesi doğru mu çıkıyordu?

— Han Ağa, yengeyi çağır, bir şey sormak istiyorum.

Kocasının öksürüğünü duyan Humsagül içeri girip, ne denilecek diye beklemeye başladı. Kara Şeytan endişesini belli etmeyen sesiyle ona sordu:

— Yenge, bugün sabahleyin evinizin çevresinde yabancı biri göründü mü?

Kara Şeytan'ın sesi her ne kadar endişeden uzak çıksa da Humsagül'ün yüreği cız etti. Bu soru durduk yere sorulmuş olamazdı.

— Kara kardeş, hiç yabancı görmedim. Sadece erkenden Mamagül köz alıp gitti.

— Başka kimseyi görmedin mi?

— Hayır, ezandan beri bu civarda hiç yabancı görmedim.

Kara Şeytan düşünmeye başladı. Bu olaylarla Mamagül'ün ilgisi olamazdı. Her halükarda onun da gözüne bir doğrudan bakmak gerekti. Şeytanın hilesi kıt değil ki...

Kara Şeytan birden uykudan uyanmış gibi oldu. Kulağında geçen akşam karısının söylediği sözler yankılandı: "Zavallı Mamagül de ağır hastaymış. Bir haftadır ateşi düşmüyormuş. Küçük çocuklarını arkada bırakıp gidecek mi acaba talihsiz?" Dün ölüm döşeginde yatan birinin bugün gün doğmadan köz almaya gelmiş olması gerçekten de tuhaftı.

— Sabah gelen gerçekten Mamagül müydü?

Kara Şeytan'ın bu sorusu bir kazan kaynar su gibi Humsagül'ün başından döküldü. O an sabahleyin Mamagül'ün hareketlerini garipseyişini hatırlamıştı. "Vah, o zavallı ağır hasta değil miydi?" Humsagül kendisine yöneltilen soruya cevap vermeye de gerek görmeden dışarı fırladı. O çoktan Mamagülle-
rin kapısında-
ydı. Yerinden kalkamayan Mamagül'ü görünce daha da telaşlandı. Hiçbir şey söylemeden geldiği gibi geri döndü. Hastayla uğraşan kadınlar onun geldiğini bile anlamadılar.

Şimdi Humsagül'ün yüreği ağzından çıkacaktı neredeyse. O geri dönüp, kocasıyla Kara Şeytan'ın yüzlerindeki rahatlığa aldanmak istediye de kalbi bu işte bir terslik olduğunu sezmişti. Kara Şeytan sabahki kadın hakkında daha detaylı bilgi aldıktan sonra kimseye hissettirmemesini tenbih edip Govşut Han'a işaret etti. Han'ın sesi rahattı:

— Humsagül, işinin başına dön. Benden habersiz birine bir şey söylemeye ya da bir şey yapmaya kalkma.

Humsagül çıktıktan sonra Kara Şeytan, Govşut Han'a:

— İş karışık, Han Ağa, dedi. Bu işte düşmanın eli olmalı. Ayağındaki sıradan bir yara değil, zehirin işi olmalı. Zehire karşı üzerliğin yapabileceği bir şey yoktur. Bunun başka bir çaresini bulmak lazım.

Birden birşey aklına gelmiş gibi Kara Şeytan birden yerinden kalktı da odadan çıkıp elinde Govşut Han'ın dışarı çıkarken giydiği ayakkabı, dönüp geldi.

— Zehir ayakkabına dökülmüş olmalı. Hem de sol eşine. Bunu başka biri ayağına sokmasın, arkada koy, Han Ağa.

Govşut Han düşmanlarından böyle bir namertlik beklemiyordu. Acaba büyük savaş meydanlarında kazandığı zaferler onun gözünü mü kapadı? Sarı Han'ın tedbirini aşırı bulan kendisi değil miydi? Sarı Han giyip geldiği ayakkabıyı oturduğu kecenin altına soktuğu zaman ona birşey söylemediyse de içinden: "Üstüne gelen ecelden böyle kurtulmak olur mu ki?" diye düşünmüştü. Yoksa Sarı Han'ın hareketi onun için bir uyarı mıydı? Olacak işe çare yoktur ama böyle eli kolu bağlı oturmak da olmaz. Kara Tabip'in de bulnamayıp desene. Bir terslik gelirse, tersliği yine terslik takip eder dedikleri gibi bugün her iş ters gidiyordu.

Govşut Han'ın ayağının ağrısı gittikçe güçleniyordu. Artık tabanının eti su olup akmaya başlamıştı. Bunu görüp, önceden nice yaralar görmüş han bile bir tuhaf oldu. Savaşta alınan yara tamamen başkaydı. O yara ölüm tehlikesi taşıyor mu, yoksa kendi kendine bitmesi mümkün mü bir bakışta anlaşıldı. Ayağındaki bu yara ise daha önce gördüğü işittiği şey değildi. Yabancı bela her zaman korkutur. Kendi haline de yanmıyor değildi. Sonunda olacağı bu muydu? Tüm işini bir kenara koyup, sadece kendi derdiyle ilgilenmek ona kötü tesir ediyordu. Kendisi yüzünden halkın içinde yayılacak endişeden, karışıklıktan utanıyordu. Lüzumsuz yere halkı endişelendirmeye hakkının olmadığını iyi biliyordu. Bu uygun fırsattan faydalanıp bazı düşmanlarının halkın içinde karışıklık çıkarmaya çalışmaları da mümkündü. Zaten halk ikiye bölünmüş gibi. Ruslarla savaşmayı faydasız bulanlar da epey var. Govşut Han bu adamların durumunu da iyi anlıyor. Onlar ne kadar gözüpek olsalar da sonunda bir gün kanlı savaşlardan mutlaka bıkarlar. İnsanın yaratılışı böyle. Birden aklına Hocamşükür Han geldi. O, komşu devletlerle barış yolları arıyordu. Halkın çapulculuğu bırakıp geçimini çiftçilikle sağlamasını, okumasını istiyordu. Aslında, bütün bunları kim istemez ki? Ama bu işleri gerçekleştirmek için uzun yıllar gerekecek. Düşmanlar o kadar yıl aşına ağı katmadan durabilir mi? Onları hoş tutmaya kalksan daha da iştahlarını kabart-

miş olmaz mısın? İşte, onların bugün yaptıkları da hiçbir zaman kötülükten vazgeçmeyeceklerini göstermiyor mu? Belki de onlar şu anda Govşut Han'a ne olacak diye beklemektedirler. Hayır hayır, iyice çaresiz kalmadığın müddetçe düşmana sırrını açman doğru olmaz. Govşut Han'ın fikrini Kara Şeytan'ın endişeli sesi böldü.

— Han Ağa, böyle eli kolu bağlı oturamayız. Yakındaki tabiplere, hanlara haber gönderelim. İstişareli biçilen don kısa olmaz demişler.

— O zaman halkın içine bir top gibi düşmez mi bu haber, devrin ne kadar karışık olduğunu kendin de biliyorsun.

— Öyle yapsak nasıl olur, böyle yapsak nasıl olur diye düşünmek için pek uzun vaktimiz olduğunu sanmıyorum. Hanlara beylere Govşut Han bir meseleyi görüşecek deriz. Tabiplerin seslerini çıkarmamalarını sağlamayıysa bana bırakın. Yaran iyileşinceye kadar onları bir adamın bile görmemesini sağlarız. Karşına gelinceye kadar niçin geldiklerini de anlamazlar.

Govşut Han kabul etmek zorunda kaldı. Halkın ileri gelenlerine Han adına buyruk vermek için çıkan Kara Şeytan'ın arkasından düşüncelere dalan han, bir olayı hatırlayıp öfkeyle yutkundu.

Govşut Han o gün eşraftan birkaç kişiyi yanına alıp Merv pazarına çıkmıştı. Halkın durumunu öğrenmek için buraya gelmek yeterliydi. Pazarı kontrol eden özel görevliler de vardı. Onlar da olanı biteni sığağı sığağına haber verirlerdi. Öyle de olsa, insanların gözlerine bakmak, göz göze gelmek han için çok önemliydi. Ne de olsa bu inişli çıkışlı ömürde, ona güç kuvvet veren şey, bu adamların ona ümit bağlamış olmalarıydı, ona güvenmeleri, gösterdikleri saygıydı. Arada bir hoşla gitmeyecek şeyler söyleyenler de çıkmıyor değil. Halk bu. Onların şikâyetinden, dudak bükmelerinden ders çıkarmak da hanın görevi. Hoşlanmadıkları şeyi doğrudan yüzüne karşı söyleyebilen adamların olmasına da şükür. Bu tür adamlara han kızmazdı, tersine yaptıkları hatırlatmalar için onlara kendi kendine minnet duyardı. Minnettar bakışların güç kuvvet verdiği gibi, bildirilen memnuniyetsizlikler onu daha fazla çalışması için kamçıliyordu. Bir keresinde onun dikkatini başka bir şey çekti. Arkasında kırba tezgâhlar arasında dolaşan: "Fisebilillah su var, fisebilillah..." diyerek, kalabalığa bedava su dağıtan bir adam Govşut Han'ın dikkatini çekmişti. Onun buraların insanı olmadığı her hareketinden belliydi. Govşut Han onun gelmekte olduğu sıraya yöneldi. Nedense Govşut Han onun gözüne bakmak istemişti. Önündeki orta boylu, etine dolu, geniş omuzlu, yuvarlak yüzlü, turgay gözlü, geniş alınlı, üstü başı düzgün adamı gören yabancı, o gözünü kendine çevirince birden ürperir gibi olup, başka bir tarafa doğru adımlarını sıklaştırdı. Bakışı bir an için onun bakışıyla karşılaşan Govşut Han'ın kalbini ise nefrete benzer bir duygu kaplamıştı. Onun, Ahal'daki

Türkmenlerin han beylerinin özel bir istişareyle Ahal sınırları içinde görülen her yabancıнын sorgusuz sualsiz görüldüğü yerde öldürölmesini kararlaştırdıklarından haberi vardı. Böyle bir kararın Merv'de de çıkarılması konusunu da düşünmüyor değildi. Onu bundan alıkoyan, bu kararın komşu ölkelerle yapılan ticaretin kesilip, halkın durumunun daha da kötüleşebileceğı korkusuydu. Govşut Han yanındaki kocalara:

— Bakın, şu yabancıyı görüyor musunuz? O mutlaka casustur. O bize kastetmek için gönderilmiş adamdır. Onu yakalayıp öldürsek, ne dersiniz? dedi.

Aman Mirab bütün hazirunun fikrini beyan ettiğini hissettirecek şekilde:

— Buna pazarda daha önce de birkaç kez rastlamıştım. Bunun böyle sersefil dolaşmaktan başka bir iş yaptığını görmedik biz. Belki de bir kabahat işlemiştir, şimdi de onun günahını yıkamaya çalışıyordur. Ayrıca "Yalnızın çanı çalmaz." demiş eskiler. Ateş olsa cirmi kadar yer yakar. Her önümüze çıkan miskini öldürmekle bir yere varamayız, demişti.

Diğerlerinin yüzünden Aman Ağa'nın sözlerini doğru buldukları anlaşılıyordu. "Ah, şu çöllü Türkmen'in sadeliğı... Kanına işlemiş..." diyen Govşut Han dişini sıktı. "Yoksa onun süttten ağzı kaç kez yanmıştır ama..." Govşut Han bu konuda ileri gelenleri razı etmenin zor olacağını anlamıştı. Bunun için mutlaka şura toplamak gerekir. Şuranın da neye karar vereceğı belli değil. Belki, sonunda herkesi ikna etmek mümkün olur ama, kim bilir bunun için ne kadar zaman gerekir.

Govşut Han o gün bunun gibi düşüncelerle yoluna devam etmişti. Böylece o derviş kılıklı adam onun aklından çıkmıştı. Han'ın derdi başından aşkındı. Her başıboş avareye bu kadar zaman ayırsa esas işlerin üstüne kar yağmaz mı?

Kara Şeytan'ın dönüşünü beklerken düşüncelere dalan Govşut Han, o an aklına o dervişin gelmesine şaşırdı. Yoksa o pazardaki karşılaşmadan sonra onu bir kez olsun hatırlamamıştı. Yoksa o an başında dönen ecel kuşunu tedbirsiz davranıp elinden mi kaçırdı? Bu tahmin kendi kendine inanca döndü. Artık şu an düşüğü hale kimin sebep olduğundan emindi. Yenilmişti. Yazgısına yenilmişti.

— Han Ağa, çaparları yola saldım. Önce tabipleri getirteceğiz. Hanlar beylerle istişareye sonra başlarız.

Bu Kara Şeytan'ın sesiydi. Onun sesinden de yüzünden de çok endişeli olduğu anlaşılıyordu. Hanın ayağındaki yaraya şimdi gelecek tabiplerin bir çare bulabileceklerine hiç inanmıyordu. Acele etmek, hem de çok acele etmek gerektiğini fazlasıyla biliyordu. Başka zaman bundan iş bitirici adam bulmak da kolay değildi. Şimdiyse o kendisini ne yapacağını bilemeden volta atan beceriksiz gibi hissediyordu. O Han'ın yarasına bir kez daha bakınca daha fazla telaşlandı. Yaralı ayak su olmuş akıyordu.

Birden Govşut Han'ın aklına oğulları geldi. Şimdi nerelerde dolaşıyor acaba onlar? Acaba içlerinden babalarının düştüğü durumu hissedeni var mı? Nereden hissetsinler, avdan eğlenceden başka derdi olan yok ki içlerinde. Büyük oğlu Baba Han aklına gelince daha fena oldu. Onunla ilgili bir olay aklına geldiğinde ise Han'ın şu an bile yüzü kızarıyordu. Hive hanının, İran şahının ordularını darmadağın eden Merv Türkmenleri artık neredeyse yirmi yıldır kimseye paç vermiyorlardı. Şimdi bu civarda onlara karşı gelebilecek bir güç yoktu. Buhara emiri Govşut Han'a devlet başkanı gözüyle bakıyordu. İran hanlarının da ona olan bakışları değişmişti. Hatta İran şahı bile onu bizzat kendinin muhatap alması gerektiğini anlamış gibiydi. Bir keresinde Meşhed'in hanı Govşut Han'ın büyük oğlu Baba Han'ı misafirlğe çağırdı. Bu onun şehzade olarak kabul edildiğini gösteriyordu. Govşut Han durumu hemen anladı. İran şahı çok uzun planlar yapıyordu. Sonunda Türkmenlerle eşit seviyede muhatap olacaklarsa onun gelecekteki liderini başından tanımak lazım. Govşut Han o zamanlar oğlunun öyle pek ipiyle kuyuya inilmeyecek biri olduğunu bilse de o kadar yüzünü kızartacağını da tahmin etmemişti. Yoksa hiç Meşhed'e gitmesine göz yumar mıydı! Böyle olacağını bilse elleriyle onun ayağını kesmekten de geri kalmazdı...

Meşhed'in hanı Baba Han'ı çok debdebeli karşıladı. Nerde görmüş böyle şatafatı, Baba Han'ın koltukları kabarmaya başladı. Han onun bazı hareketlerini tuhaf bulsa da kendini bu kadar kaybedeceğini tahmin etmiyordu. Baba Han'ın şerefine akşam yemeği verdi. Çeşit çeşit yemeklerle, rengarenk içkilerle karnını dolduran Baba Han'ın ağzı kulaklarındaydı. Yiyecek halleri kalmayınca sofraya toplandı, havadan sudan sohbet başladı. Meşhed'in hanı Baba Han'ın telpeğini işaret edip:

— Güzel telpeğin varmış, bir üstadın elinden çıkmış olmalı, dedi.

— Kel Sapar'ın diktiği telpek bu. Bizim oralarda çoğu onun diktiği telpeği giyer, dedi de hanın yüzüne baktı.

— Ne dersen de, sıradan bir telpek değil bu. Belki onu bana satarsın?

Baba Han'ın sağlam gözü kısıldı. Onun br gözü biraz problemliydi. İçinden: "Bu adam telpeğime böyle alıcı gözüyle bakıyor ya, gel şunun bir içini yakayım, geri dönünce arkadaşlara anlatacak bir şeyler çıkar." diye düşünüp, telpeğin fiyatını yükseltmenin derdine düştü.

— Han Ağa, pahalı telpektir bu. Kendin söyledin ya iyi diye. Senin buna paran yetmez.

— Söyle fiyatını, biz de burada bir hanız. Belki ağzından çıkanı önüne atabiliriz.

Baba Han bir süre telpeğe ne kadar fiyat biçeceğine karar veremedi. Yüksek fiyat söylese hanın o kadar parası olmasa, telpeği satılmadan kalsa bir

dert; az fiyat söylese, "Sen de bir cambaza aldanmışsın." dense, başka dert. Sonunda ne olursa olsun deyip:

— Bunun fiyatı beşyüz tümendir, Han Ağa, dedi.

Han pazarlık etmeye de gerek görmeden onun söylediği fiyatı verip telpeği satın aldı. Sonra o misafirine kalesini gezdirdi. Kalenin bir köşesine sıralanmış topları gösterip Baba Han'a:

— Sizin yurdunuzda da böyle toplar var mı, diye sordu.

Baba Han şişip:

— Ohoo, böyle topların içinde bizim memlekette köpek enikliyor, diye cevap verdi.

Baba Han ertesi gün yola hazırlandı. Meşhed'in hanı onu uğurlamaya gelip, akşam satın aldığı telpeği geri verdi. Sonra da:

— Bizde adet böyle, dedi.

Sonra da Baba Han'ın eline bir mektup verip:

— Bunu Govşut Han'a ver, hem de çok selam söyle, dedi.

Meşhed hanının mektubunu okuyan Govşut Han'ın yüzü değişti. Mektupta: "Govşut Han, bundan başka oğlun varsa ne iyi. Baba Han'dan başka oğlun yoksa, yazık, neslin kaybolmuş." yazıyordu. Govşut Han o zaman oğluna çok kızdı. Türkmen'in telpeğini ancak başıyla beraber verdiğini bilmeyen adama ne desen faydasızdı...

Govşut Han'ın Baba Han'dan başka da beş oğluyla bir kızı vardı. Diğer oğulları da pek halkın işine yarayacak gibi görünmüyorlar. Onlar gibi yüz oğlun olsa ne fayda? Bir tek kızı Keyik istediği gibiydi. O da neylersin kızdı işte. Ölünce yüksek sesle ağlamaktan başka elinden ne gelir? "Nerin dölü olmaz." dedikleri bu muydu acaba? Yaradan'ın hesapsız işi olmaz. Bunda onun kendi suçunun da olması mümkün. O oğullarına terbiye veremedi. Buna eli değecek gibi de değildi. Karısının durumu da kendisininkinden farklı değildi. Han evine gelen gidenler bile ona yeterli işti. Üstesine de yedi çocuğun anası. Karısının bir kez olsun onun yüzünü kızarttığı yer yoktur. İkisinden nasıl olup da böyle hafif oğullar çıktığını aklı almıyor. Bu meselede terbiyeden başka da, Yaradan'ın başka bir hesabı olabilirdi.

Govşut Han ölüm hakkında pek düşünmezdi. Onun için ölüm denilen şey yoktu. Nerelerde bir yerde, ilerde baki hayat bekliyordu. Hepsi bu. Bu fani dünyayı terk etmeye sebep olacak şeyiyse ancak Allah bilirdi. Durum böyleyken ölüm hakkında fazla kafa yormak da gerekmezdi.

Govşut Han o an kendi haline kızdı. Ölüm nereden aklına geliyor, desene. Derin düşüncelere dalmış otururken, şu an içinde bulunduğu durumu unutmuştu. Ancak yerinden kalkmak için eski alışkanlığıyla yaralı ayağa abanınca dayanılacak gibi olmayan ağrı onu bu dertli dünyaya çekti getirdi. Önün-

de endişeyle bekleyen Kara Şeytan'ı görüp, ağrının etkisiyle yüzünü ekşittiğine utandı.

Öğleden önce civardaki bütün tabipler Govşut Han'ın evine toplandı. Esen Tabip, kendisi hasta yatıyormuş dediler. Onları çağıranlar nereye gideceklerini söylemediler, sadece bunun hanın emri olduğunu, derhal gelmelerini buyurduğunu söylediler. Tabipler hemen hazırlıklarını görüp çıktılar. Onlar dört kişiydi. Hepsinin bildiği şeyler de tedavi usulleri de aynıydı aslında. Sadece Murat Tabip daha çok kırık çıkıkla uğraşırdı. Kara Şeytan onu görünce: "Bunu çağırmasak da olacaktı, hanın derdi kırık çıkıktan daha ağır görünüyor." diye düşündü. Yine de sesini çıkarmadı. Şimdi geri göndermek de olacak iş değildi.

Tabipler başköşede oturan Govşut Han'la selamlaşıp, hal hatır sordular. Töreye göre bu selamlaşma işi bitince kendilerine gösterilen yere oturdular. Hâlâ niçin çağrıldıklarını bilmiyorlardı. O anda Govşut Han'ın yüzünden bir şey anlamak mümkün değildi. Ama burası oyun oynanan bir yer değildi. Araya giren bir anlık sessizliği Govşut Han'ın yüzüne bakmasıyla Kara Şeytan bozdu:

— Burada göreceğiniz, bileceğiniz şeyi bu cihanın yeliyle vedalaşınca kadar ne ins ne cin bilmelidir, diye söze başladı, bu konuda söylenti yayılır—sa önce sizden görülecektir. Bunun sonunun nereye varacağını ise benden daha iyi bilirsiniz. Şimdi tek tek Han'ın önüne varıp oturun.

Han'ın ayağını önce Salih Köse gözden geçirdi. Bu zamanın tabibini yarayla korkutmak mümkün mü? Salih Köse Kacarlarla savaşta baştan sona Türkmen savaşçıların yanında olmuştu. Başlarda savaşta onların aldıkları yaralar onu karamsarlığa iterdi. Daha sonra yaralarla ilgilenmek onun için sıradan bir iş haline geldi. Artık yaralının çektiği acıya dikkat etmeyi bırakmıştı. Sonunun iyi olacağını bildiği durumlarda yaranın ne zaman biteceğini tahmin eder, sonra her pansumanda tahmininin ne kadar çıktığını anlamaya çalışırdı. Hepsi bundan ibaretti. İnsanın alışmayacağı şey yoktur herhalde. Fakat Govşut Han'ın ayağındaki yara onu şaşırtmıştı. Onu korkutan şey yaranın kötülüğü değildi. Bundan beter yaralar da görmüştü. Yaranın anlaşılmasız olması kötüydü. Daha önce insan vücudunu yiyen zehirden bahsedildiğini duymuştu. Fakat panzehirinin ne olduğunu bilmiyordu. Onu endişelendiren şey bir çıkış yolu bulunmamasıydı. Yanındaki diğer tabiplerin de bu yaraya yapabilecekleri birşey yoktu. Sesini çıkarmadan yerden kalktı, önceden oturduğu yere varıp çöktü. Diğer tabipler de onun hareketini tekrarladılar. Sonra kendi aralarında konuşup vardıkları kararı bildirmesini Salih Köse'den rica ettiler.

— Durum iyi değil Han Ağa, diyen Salih Köse, zorla konuştu, bu bir çeşit zehrin işi olmalı. Ama onun panzehiri bizde yok. Tek çare ayağınızı henüz zehrin tesiri görülme-
yen yerden kesmek. O da ancak bahadırların kılıcı-

la yapılabilir. Fakat bu durumda da kesinlikle zehrin önünü alırsız diyemiyo-
ruz. Daha önce böyle bir durumla karşılaşmamıştık. Kesilen ayağın kanını
durdurmak elimizden gelir. Geri kalanı da Allah'ın işidir.

Evin içini sessizlik kapladı. Kara Şeytan bundan iyi bir şey duymayacağı-
nı baştan biliyordu. Govşut Han'ın yüzünden de birşey anlamak zordu. Sakin
duruşunu bozmadan:

— Kara, tabipleri komşu eve götürün. Kararımızı onlara bildiririz, dedi.

Çağrılan hanlar beyler, ileri gelenler de Govşut Han'ın evinde toplanma-
ya başladılar. Onların endişeli yüzlerinden bu toplantının rahatsız ediciliği
okunuyordu. Böyle acele nasıl bir mesele ortaya çıkmıştı acaba? Eskiden top-
lantı yapılacağı zaman bir iki gün önceden haber verilir, toplantının konusu
da bildirilirdi. Zaten toplantının sebebi de derhal halk arasında yayılırdı. Bu-
gün ne olmuştu acaba? Savaş söylentisi filan da yok gibi.

Toplantıya gelenler, Govşut Han'ın sakin yüzünü görünce biraz rahatladı-
lar. Kara Şeytan tabiplerin tavsiyesiyle Govşut Han'a biraz uyuşturucu ver-
mişti. Uyuşturucu belli derecede ayağının ağrısını basmıştı. Şuranın önünde
iki büklüm durmak olmaz ya. Gelenler Han ile selamlaşıp, yerleştiler. Araya
giren sessizliği Govşut Han kendisi bozdu:

— Arkadaşlar, bu konuşacağımız meseleyi bir çözüme kavuşuncaya ka-
dar burada toplananlardan başka kimse bilmemeli, bu bir; ikincisi de...

Sol ayağının üzerine atılan cübbeyi alıp bir kenara koydu. Oturanlar kıp-
kırmızı yara parçasına dönen ayağı görüp bir tuhaf oldular. Han nasıl bu gün-
lere düşmüştü acaba? Yoksa bir yerden düşman mı saldırdı? Ama öyle bir şey
olsa söylentisi hemen herkes tarafından duyulurdu. Peki ne olmuştu? Govşut
Han onların fazla tahmin yürütmelerine gerek koymadı:

— Kelle koltukta gezdik, düşman alamadı. Göğsümüz açık gezdik, düş-
man kurşununu doğru sıkamadı. Muhafızsız gezdik, düşman basamadı. Ne
yapalım zayıf yerimiz de varmış. Tabanımızı korumamız lazım. Düşman
bir kadının yardımıyla ayakkabıma zehir dökmüş. Şimdi pişmanlığın faydası
yok. Tabiplerin kararı şu: yaralı ayağımı zehrin ulaşmadığı yerinden kesme-
li. Bu durumda da sonunun ne olacağı belli değilmiş. Fakat başka çare yok.
İlk sözüm, çok dikkatli olun. Belki düşman pusuya yatmış bana bir şey olma-
sını bekliyordur. Bugünkü erkinliğin bize ne kadar pahalıya mal olduğunu
unutamayız. İçte çıkabilecek karışıklıklara karşı da tetikte olun. Karşılık gör-
meyeceğini görse gemi azıya alacaklar da vardır belki. Allah yardım ederse
belki bu sefer de ecel benden savulur geçer. Dünyada bir ayağını kaybeden
az değil. Benim de onlardan biri olmam gerekiyormuş. Tek ayakla da mak-
sadıma ulaşacağıma inancım var. Fakat bu işi birinizin üstlenmesi lazım.
Ayağımı kendim de kesebilirdim. Fakat buna gerek yok. Kılıcı gereken yere

vuramamam, ikinci vuruşa da gücümün yetmemesi tehlikesi var. Bu işi tek vuruşta bitirmek lazım. Kalanı tabiplerin işi.

Oturanlardan ses seda çıkmadı. Han'ın teklifi onların o kadar beklemedikleri bir şeydi ki, gelir gelmez başlarından kaynar su dökülmüşe döndükten sonra, bu kez de ne diyeceklerini bilemediler.

Govşut Han'ı son zamanlarda bir şey rahatsız ediyordu. Hive ordusuyla yapılan savaş da, Gacarlarla yapılan savaş da kendi zaferleriyle tamamlanmıştı ama birçok yiğidin ölümüne sebep olmuştu. Bu böyle giderse yarın birgün halkın önüne düşecek adamların bulunmasının çok zor olacağını anlıyordu. Herşey ona bakıyordu. Yanındakilerin çoğunda devlet idare edecek birikim yoktu. O birikim nereden olsun desene. Şimdiye kadar bir devletli olmaktansa yüz "devletli" olmayı yeğ tuttular. Herkes kendini bir köyün hanı, bir derenin arslanı saydı. Bizzat bunun için de yüz kat fazla ezildi. Neyseki son zamanlarda halkın biraz aklı başına gelmiş gibi görünüyordu. Herşeyin yerli yerine oturması için daha uzun zaman lazım. O an aklına birden Molla Töre Ahun geldi. Bir keresinde Govşut Han onun yanında devlet kurmak meselesini açmıştı. O zaman ahun onun yüzüne birçok anlama gelebilecek şekilde bakmıştı. Sanki muhatabına acıyor gibiydi. Onun son sözleri Govşut Han'ı daha sonra da çok düşündürmüştü.

— Han, çelme takacağımı sanma. Gittiğimiz yolları biraz ayrı görüyorum. Ben devletli memlekette de yaşadım. Orasının güllük gülistanlık olduğunu mu sanıyorsun? Devleti insanların yüreğinde kurmak lazım. Her yürekte, en azından insanların yarısının yüreğinde iman ateşi alevlenseydi, o zaman belki bu azapları çekmene gerek de kalmazdı. Şimdi sen, çevremize sınır çekmek istiyorsun, aşiret kavgalarına son vermek istiyorsun, Türkmenlerin seviyesini yükseltmek istiyorsun. Diyelim ki hepsini basardın. Bu devrin adamına kendisinden başka düşman gerekmez. Kendini ahiretten mahrum etmeye kıyan adam bugününün kadrini ne bilsin? Peygamberimiz sallallahü aleyhi vesellem "Ameller niyetlere göredir." demiş. Niyetler iyiliğe doğru dönmezse, dünyanın durumu düzelmez...

Bu sözler ne kadar derin olsa da, Govşut Han'ın hızını kesemeyecekti. O geçen ömrüyle bağlanmıştı. Binlerce adama borçluydu. Öbür dünyada kendisine inanıp, peşine düşüp, canını feda eden adamlarla göz göze gelmeyecek miydi? Şu an vazgeçip başka bir hana hizmet ederek ömür geçirse, o dünyaya hangi yüzle varır?...

Govşut Han oturanların içinden bu işi kim üstlenecek diye bekliyordu. Ama hareket edecek gibi görünmüyorlardı. Sonunda Aman Serdar konuştu:

— Han Ağa, bu işte oğullarınızdan öne geçemeyiz. Maşallah, onların her biri en az bizim kadar kılıç oynatabiliyor.

Govşut Han işin karışmaya başladığını anladı. Şimdi bu iş bu havai çocuklara mı kalmıştı yani? Eskiden biri ölüm döşeğinde yatarken arkadaşına tenbih ediyormuş: "İşte ben ölürüm, sonra beni defnetmeye gidersiniz. Mezaraya yatırıp üzerime toprak atacağınız zaman ilk toprağı sen atıver." Dostu şaşırılmış: "Neler söylüyorsun? Toprağı önce oğlun Sehet can atmaz mı? Ne demek istiyorsun şimdi?" "Yok yok, önce onun atmasına izin verme. Kerata sakardır. Toprak atayım derken küreğı elinden kaçırıp burnumu mu koparacak ne yapacak kim bilir." diye ciddi ciddi endişeleniyormuş. Bunlar da o ihtiyarın oğlundan iyi değiller işte...

Diğer hanların beylerin yüzlerinden de Aman Serdar'ın sözüne katıldıkları anlaşılıyordu. Govşut Han'ın oğullarını çağırmaktan başka çaresi kalmadı. Bu arada Humsagül bütün oğullarını başına toplamayı başarmıştı zaten.

Onlar tersine Govşut Han'ı utandırdılar. Baba Han başta olmak üzere, Nobat Han, Hücrep Han, Hallı Han, Hıralı Han, Yaylın Han bu işi yapamayacaklarını söylediler. "Biz sana nasıl kılıç çekeriz?" diye olaya başka taraftan yaklaşıyorlardı üstelik. Govşut Han kendini tutamadı: "Yıkılın karşımdan." dedi. Oğulları çıkıp gittikten sonra da öfkesi geçmedi. Hatta oğulları hakkın da eskiden beri içini kemiren fikri farkında olmadan dışına çıkardı:

— Bugün mü olur, yarın mı, bizim de kazamız dolar, emaneti teslim ederiz. Fakat biz ölmeyiz, baki dünyaya gideriz. Sonra hanlık bizim oğullara kalır. Halk; "İşte bunlar da Govşut Han'ın oğulları olacak." der. İşte, ben asıl o zaman ölürüm...

Bu sözleri işiten hazirun bir tuhaf oldu. Bu sözler onlara sıkıntılı geleceklerinden haber veriyor gibiydi. Birden gözlerine Govşut Han onları bırakıp gidiyormuş gibi geldi. Onlar şimdiye kadar kendi yerlerini doldurmayı başarmışlardı. Hanlarını utandıracak bir şey de yapmamışlardı. Fakat kendilerini böyle bir sınavın beklediği akıllarının ucundan bile geçmezdi. O anda kendilerini büyülenmiş gibi hissediyorlardı. Bugün yaşadıkları o kadar garip şeylerdi ki sanki birden bir kâbustan uyanır gibi uyanıp her şeyin rüya olduğunu anlayacak gibiydiler. İnsan genellikle uykuda kendini böyle hisseder. Elini uzatmak istersin. Elin dediğini yapmaz. Koşmak istersin, ayağın sana ait değildir sanki. Şimdi içinde bulundukları hal de daha iyi değildi işte.

Govşut Han bunlardan bir fayda gelmeyeceğini anladı. Yüzünden bir şey anlamak zor olsa da çaresizliği içini yakıyordu. Ömründe ilk kez ölümün nefesini ensesinde hissetti. Ömrünün belki de bu şekilde sona ereceği düşüncesi aklında çaresiz uyanmıştı. Daha önce ne hayatın anlamı üzerine uzun uzun düşünmüş, ne de buna gerek duymuştu. Ne kadar düşünsen de kaderini değiştiremezdin. Kader kitabı kimsenin elinin ulaşamayacağı kadar yüksekteydi. Öyleyse bu dünyada omzuna yüklenen yükü götürmen gereken yere kadar

götürmeye çalış. Dahası elinden gelmez. O kendisinin melek olmadığını iyi biliyordu. Ne Molla Töre Ahun'un vaazlarında anlattığı gibi yaşayabilmişti, ne de yaşayabilirdi. Ahun bir defasında: "İnsan ihlâsıyla Allah katında meleklerden daha değerli olabilir." demişti. Bu manasıyla, bu kadar ihlâs Govşut Han'da yoktu, en azından kendisi öyle düşünüyordu. Koskoca halkın önüne düşüp, yürüyeceğin yolu seçmek bile kolay şey değildi. Ömründe büyük günahları işlememiş olsa da, vicdanının dediklerine kulak asmadığı zamanlar olmuştu. Aslında en nefret ettiği şey çapulculuktu. Fakat çapulculukla ilgilenen bazı serdarlarla karşılaşp, onlara dersini vermediği çok olmuştu. Onlara göz yumması bir yere kadar halkın menfaati gereğiydi de aslında. Halkın karınını doyurmak da doğrudan doğruya hanın göreviydi. Çapul iyi geçtiyse, bir sürelik de olsa bu mesele hallolmuş gibi görünüyordu. Çapulda kaybedilen insanlara da halk olağan bir durum gibi bakıyordu. Geçim derdinin ağırlığı, öyle zamanlar oluyordu ki insanları midelerinin kölesi haline getiriyordu. Ayaklar altına alınan ikballer, zamansız biten ömürler kimsenin pek gözüne de görünmüyordu. Govşut Han'ın kendisinin de maksadına ulaşmak için elinden geleni yaptığı zamanlar az değildi. Seraks kalesini kurarken yaşadıkları zorluklar akıldan çıkacak şeyler değildi. Durum kaleyi çok hızlı kurmayı gerektiriyordu. Demek, halkın gece gündüz durmadan çalışması gerekecekti. Böyle ağır şartlarda çalışan adamların hiç değilse doyuncaya kadar yemeleri lazımdı. Kalenin kuruluşundan önce yapılan toplantıda bu mesele ele alınmıştı. O zaman toplantıya katılanların çoğu bu meseleyi çapulla çözmek taraftarı olmuşlardı. Govşut Han ne yapsın. Bütün bir millet yağma tehlikesi altındayken denize düşen yılanı yapışır misali her şeyden faydalanmak zorunda kalırsın. Govşut Han o zaman çoğunluğun kararına uymuştu. Bu tür meselelerde dizgini gevşettikten sonra elinin altındakileri tekrar dizginlemek çok zor olur. Çapullarda yağmalanan mallar kale inşaatına harcanıyordu. Tut-saklar da soluğu Buhara'nın esir pazarında alıyorlardı...

Govşut Han'ın durumu gittikçe ağırlaşıyordu. Yara artık topuktan yukarı çıkmıştı. Kara Şeytan gidip Salih Tabip'i getirdi. Tabip Han'a tekrar uyuşturucu verip, bu arada hazırlayabildiği merhemleri sürmeye başladı. Tabip merhem sürmesine sürüyordu ama bu tedavinin yaranın ilerlemesini durdurmak bir yana yavaşlatacağına bile inanmıyordu aslında. Sanki Han'ın biraz ateşi de yükselmiş gibiydi. Bu da iyiliğin işareti değildi. Fakat yine de endişelerini hissettirmemeye çalıştı.

— Han Ağa, derman Allah'tandır. Bizimki herzamanki gibi sadece sebep olmaktır. İnşallah bu ilaçların yardımı olur.

İlaç hazırlamak bahanesiyle hemen kapıya yöneldi. Oturan hanlar beyler onu gözleriyle uğurladılar. Sanki onun hareketlerinden mühim bir şeyi anla-

maya çalışıyorlardı. Bu durum ona çok anlaşılmaz geliyordu. Gerçekten de her şey böyle tepetaklak mı olacaktı göz göre göre. İlaçların tesiriyle Govşut Han biraz rahatlar gibi oldu. Kara Şeytana seslendi:

— Kara, bunları al elence alıp gelmişlerdir şimdi. İçlerinde aç vardır, susuz vardır. Komşu eve götürüp, yemekleri çaylarıyla ilgilenin. Ama hiç biriniz bir yere ayrılmayın.

Govşut Han'ın sesi yumuşak çıksa da bunun bir emir olduğunu hepsi anlamıştı. Arslanın dişini göstermesinin onun gülümsediği anlamına gelmediğini bilmeyen yoktu. Kapıya doğru yönelen hanların beylerin hareketlerinde bir çeşit acele seziliyordu. Ya da bu Govşut Han'a mı böyle geliyordu acaba?

Evde Han tek başına kaldı. O böyle bir günün bir gün mutlaka geleceğini biliyordu. Fakat bununla bu kadar çabuk karşılaşacağını tahmin etmiyordu. Birden aklına Eyeberdi Çoban'ın çölde susuzluktan ölüşü aklına geldi. O çobanlığa yeni başladığı için çölü pek iyi tanıımıyormuş. Onun için onun kaybolmasında pek de şaşılacak durum yoktu. Durumun ilginç tarafı onun kamp kurdukları yere elli adım kala can vermiş olmasıydı. Bir tepe daha aşabilse, buz gibi suya ağzını dayayabilecekmiş. Merhumun taziyesine gittikleri zaman Govşut Han bir konuşmaya şahit olmuştu. Yasta oturanlardan biri Eyeberdi'nin vefatını tuhaf bulduğunu söyledi. O zaman orada bulunan Kerim Molla şunları söylemişti:

— Onun şehit olması gerekiyormuş. Onun kaderinde şehitlik varmış. Bir tepe daha aşsa olmayacaktı. İnsana vefat edeceği kırk gün evvelinden bildirilirmiş. Fakat ruhu baki olduğu için insan buna pek dikkat de etmezmiş. Ancak başı yastığa değdiği an haber gelen o günü hatırlarmış. İşte, o haberi alan adam ne yapsa bir şeye yaramazmış. Eğer onun bir hastalıktan ölmesi gerekiyorsa, aynı hastalıkla yatağa düşen birine derman olan ilacı ona içirsem, o iyileşmek bir yana daha fena duruma düşermiş. İşte, ondan sonraki hareketler kaderi değiştirmeye çalışmaktır. Bu ise kimsenin elinden gelmez.

Şu an bunun aklına düşen olaya baksana. Govşut Han ömründe Eyeberdi'ninkinden daha korkunç, daha garip, daha akılda kalıcı birçok ölümüne şahit olmuştu. Onların değil de bunun ölümünü hatırlamasının hikmeti ne acaba? Govşut Han birden yarı uykulu halden uyanmışa döndü. Bugün sabahtan beri yaşadıkları hiç akla sığacak şeyler miydi? Siste geziyor gibiydi. "Ayağımı kesin, ayağımı kesin." diye başkalarından medet umdu. Kendi kılıcını alıp bir vursa olmayacak mıydı? Böyle bacakları az mı kesmişti? Ya da başka biri kesince acısı az mı olacaktı? Ya oğullarının hali? Babalarının kalbine çekinmeden kılıç çeken utanmazlar bugün bedenine kıyamadıklarını söylüyorlar. Aslında Govşut Han bugün onlardan hiç değilse birinin nereye varacağını düşünmeden dediğini yapacağına inanmıyor da değildi. Bu halleriyle herhangi

biri öyle pek ince eleyip sık dokumadan kılıcına yapışır diye düşünmüştü. O dediği de olmadı. Hanlar, beyler de ayıp bir iş yapmış gibi yere bakıp oturdular. Tabiplerin de omuzları düşük. Onların da tedavi etmek için yanıp yakıldıkları söylenemez...

Govşut Han birden Sarı Han'ı hatırladı. Sanki onu hatırlayınca yüzü aydınlandı. Son zamanlarda Merv civarında kendisine ondan yakın birinin olmadığını o an iyice anladı. Türkmen'i bir ocağın başında toplamak, aşiret kavgalarına son vermek konusunda ikisi de aynı fikirdeydi. Tekelerle Sarıkların arasını düzeltmekte Sarı Han'ın büyük hizmetleri olmuştu. Govşut Han, o zamanlar selam verip, kapısından giren Sarı Han'a gözü düşünce gözlerinin yaşardığını hatırladı. Daha ilk bakışta birbiriyle aynı düşünceyi paylaştıklarını, birbirine kardeşten de yakın olduklarını anlamışlardı. O zamanlar Sarı Han Pendi'den Babışkale'ye göçen Sarıkların başıydı. Pendi'de yaşayan Sarıklara yerleri yetmediği için, onların yarısını Babışkale'ye göçürmek kararlaştırılmıştı. Sarık hanı Maksut Han, göçenlerin başına Sarı Han'ı geçirmeyi teklif etmişti. O gün Sarı Han'ın hayatında önemli bir gündü. Onu hem han seçmişler, hem de evlendirmişlerdi.

Sarı Han kendi halkına reislik yapmaya başladığı ilk günlerde Teke akrabalarıyla arayı düzeltmenin yollarını araştırmaya başlamıştı. Sonra birgün bu meseleyi konuşmak için eşrafı topladı. Üç gün süren tartışmadan sonra Sarı Han dediğini kabul ettirmeyi başardı. Sonra da yanına Sultanniyaz Batır'la, Gurbanniyaz Kızıl'ı alıp, Govşut Han'la buluşmaya gitti.

O buluşma Govşut Han'ın hala aklındadır. Evet, onlar birbirini görür görmez sözsüz anlaşmışlardı. Govşut Han onu iyi karşılamıştı. Sarı Han'ı elini bırakmadan götürüp yanına oturtmuştu. Sarı Han derhal niyetini açıklamıştı:

— Han Ağa, hepimizin aslımız bir. İki kardeş düşman olursa, düşmanlarının kurdu gündüz ulumuş. Sonra nasıl paramparça olduklarını bile anlayamazlar. İki kardeşin vahdeti de bugün bize bağlı. Geçeni geçmiş biliyorum. Eski samanı savuracak değilim.

Govşut Han'ın sırtından bir dağ kalkmıştı sanki. Birden genzi dolmuştu. Fakat belli etmemeye çalıştı. Şimdiye kadar yalnız olduğunu, ancak şimdi kendini anlayan birini bulduğunu anlamıştı. Bu buluşma Merv Türkmenlerini, hayır bütün Türkmenler'i tekrar Turan'daki yenilmez güce döndürmüştü. Artık onların istediği olur. İran'ı, Turan'ı dize getirmek artık sadece zamana kalmış.

O zaman Sarı Han bir de ricasını söylemişti:

— Han Ağa, son yıllarda Sarık darma dağın oldu. Biri dağdan çıktı, biri düzden. Ben onları bir yere toplamak istiyorum. Onun için bana kervan verebilir misiniz? Bir ricam da, Murgap Nehrine bent kurmak istiyoruz. Yardım edebilir misiniz, diyecektik.

Govşut Han ona yardım etmeye söz verdi, sözünde de durdu. O tellal çıkarıp birkaç gün içinde üç dört kervan toplayıp Sarı Han'a teslim etti. Aynı lacakları zaman da Sarı Han'ı kenara çekip:

— İşini bitirdikten sonra kervanbaşılara: "Govşut Han'a altın bırakmıştım, ücretinizi o altından alırsınız." de, geri kalanını kendim hallederim, dedi.

Böylelikle, Sarı Han, Çarcev'de, Amuderya boylarında, Merv'de, Pendi'de ve Hive tarafında dağınık yaşayan Sarıkları bir yere toplamayı başardı. Bu iş tamamlandıktan sonra kervancılar ücretlerini istediğinde, o Govşut Han'ın öğrettiği sözleri söylemişti. Birazcık zenginliği olsa o hiç işini yapanları eli boş gönderir miydi? O kervancıları iyice doyurdu, teşekkür etti, uğurladı. Kervanbaşılar oradan Govşut Han'ın yanına gelip ücretlerinin verilmesini beklemeye başladılar. Han hayvan kesti, karınlarını doyurdu, haklarını verdi. Ama kervancıların gitmeye niyetleri yoktu. Govşut Han sonunda bunun sebebini sordu:

— Han Ağa, doğrusu Sarı Han'ın bıraktığı altınlardan beklenti içindeyiz.

Govşut Han önce bir kahkaha attı sonra ciddileşip:

— Siz de dünya malına doymayacaksınız yahu, o da sizin kardeşiniz sonuça. Birkaç gün hayırınıza işini görseniz bir yeriniz mi eksilir? diyerek bu konuşmayı şakaya vurdu.

Bu hatıralar Govşut Han'a neredeyse derdini unutturmuştu. Ümitle dolu günlerdi o günler!... Kara Şeytan'ın kımıltısı onu tekrar bu sıkıcı güne çekip getirmişti. Böyle eli kolu bağlı oturmayı herşeyden ağır gören Govşut Han son ümidine yapıştı:

— Sarı Han'a haber göndermemiş miydiniz?

— Haber gitti Han Ağa, fakat ara da epey var. Çapar varıncaya, onu buluncaya, haberi verinceye kadar, zaman gerek. İnşallah o da gelir. Bir ihtiyacınız var mıydı? Belki siz de birşeyler atıştırırsınız.

— Salih Tabip gelip gisin. Ayağımın yarasını temizleyip sarıversin. Namaz vakti yaklaşmıştır. Ayakta duramasam da şimdilik oturarak kılabilirim.

Kara Şeytan geldiği gibi çıkıp gitti.

Ümitle ve sınırsız kaygıyla dolu gözlerini kara Şeytan'a diken Humsagül, onun hareketlerinden birşeyler çıkarmaya çalıştı.

— Elhamdülillah, hanın durumu biraz düzeldi gibi. Abdest almak istiyor. Sen bir su ısıt, bir de kap bul, diyen Kara Şeytan, tabiplerin yanına yöneldi.

Salih Tabip'in biraz önce sardığı merhemın bir şeye yaramadığı belliydi. Han'ın ayağı gittikçe eriyordu. Sanki üzerine biraz sertçe bassan dizden aşağısının derisi etiyle birlikte dökülecek, kemik cascavlak kalacak gibiydi. Salih tabip yaranın üstünden üzerlik suyu döküp, sonra tekrar merhem sürdü de

yarayı usulca tülbentle sardı. Onun teklif ettiği uyuşturucuyu Govşut Han bu sefer kabul etmedi. O şekilde namaz kılmayı yakışsız buldu.

Salih Tabip çıktıktan sonra bir elinde ibrik bir elinde leğen, Humsagül kâpıdan girdi. Kocasının dik oturduğunu görünce kalbi biraz ferahlamıştı. Yoksa dışarda sağa sola yürürken aklına olmadık şeyler geliyordu. "Ayağı sızlamayan azdır herhalde, belki bu da bir ağrır, geçer gider. Böyle oturup kalmak da yakışmayacak buna." Bunun gibi sözlerle kendi kendini teselli etmeye çalışan Humsagül sonunda kalbine giren korkudan ne yaparsa yapsın kurtulmayacağını kabul etmek zorunda kalmıştı. Yüreğine bir taş asılmıştı sanki. Bu olanlar için biraz kendini suçluyorsa da bunu kendi kendine de itiraf edemiyordu. "Buna bir şey olmasın, yoksa..."

— Ne dikilip duruyorsun? Dök de su dökeceksen!

Humsagül kocasının sesiyle uykudan uyanmış gibi oldu. Sözlerindeki bu kaba sabalık neyin alameti acaba? Yoksa o da beni mi suçluyor?

Govşut Han yanlış yaptığını hemen anlamıştı ama artık geçti. Eşine sert konuşarak rahatlığını bildirmek istemişti, fakat sesi yapmacık çıktığı için, onun henüz yeni filizlenmeye başlayan kaygısı da dal budak salmıştı bu cümleyle. İşte, bu dünyada sana en yakın insan önünde duruyor, Han. Belki bu onunla son kez başbaşa kalışın olur. O şu anda senden siyaset istemiyor. Senden ne istediğini o kendisi de bilmez. Eğer sana bir şey olursa o zaman bu halin, yapacağın hareketler, söyleyeceğin sözler ölünceye kadar onun aklından çıkmaz. Sen onunla öyle bir ahenkle konuş ki, o bu ahenk için ömür boyu sana minnettar olsun. Ona şu an söyleyeceğin sayılı sözlerinde, şimdiye kadar sözle anlatmaya çekindiğin duyguların toplansın. Her bir hareketin, ona bu yeryüzünde karşılaşmamızın anlamsız olmadığını, gerçek hayatla yaşadığımızı, bize yaşama gücü veren şeyin sözle anlatılmayan, nazla ifade edilmeyen sevgi olduğunu hatırlatsın. Govşut Han birden kalbine dolan bu duygularla hislenip, su dökmeye hazır bekleyen karısının gözüne gözü düşünce, şimdiki durumunun ona ayan olduğunu, onu izah etmek için asla söze gerek olmadığını anlayıp, karısına sonsuz minnettar oldu. O gözlerde şu an bütün bir hayatın anlamı toplanmıştı. Belki o bu bakışa münasip olmak için bu dünyaya gelmiştir. Belki, bu an hatırına o kadar azaplara katlanmıştır. Kocasının bakışıyla bakışı karşılaşan Humsagül de onun bakışının manasını anlamıştı. Bu bakış onu her dertten azat etmişti. Bu hayattan alması gerekeni fazlasıyla almış olduğunu hissetti. Yoksa bu da bir çeşit Allah'ın yarlıgaması mı?

Onlar, şimdi kalplerini heyecanla dolduran, kuş edip uçuran bu duyguyu hiçbir sözle anlatamazlar. İnsanoğlu bu anlaşılmasız bahtın şahidi olamaz. Böyle şeylere artık gerek de yoktu. Asla, artık hiçbir şeye gerek yoktu... Govşut Han önce iki elini bilekleriyle yıkayıp, sonra üç kez ağzını çalkaladı. Son-

ra üç kez sağ eliyle burnuna su verip, sol eliyle sümkükdü. Sonra birden abdeste niyet etmediği geldi aklına. İçinden "Niyet ettim Allah rızası için abdest almaya." dedi ve iki avucunu Humsagül'ün döktüğü suyla doldurup yüzünü yıkadı. Yüzünü üç kez yıkadıktan sonra, önce sağ elini, arkasından sol elini dirsekleriyle birlikte üç kez yıkadı. Sonra başındaki takkeyi kenara koyup, elini ıslattı, ayasıyla elini alnından ensesine kadar götürüp sonra geri getirdi. Sonra elini yeniden ıslatıp ellerinin küçük parmağıyla kulağının içini, başparmağıyla da arkasını meshetti. Ellerin kalan üç parmağıyla ensesini meshetti. Sonra sıra ayaklara geldi. Govşut Han sağ ayağını da üç kez yıkadı, ama sıra sol ayağa gelince meshetmekle yetinmek zorunda kaldı. Abdest aldıktan sonra karısına:

— Gitmeden seccadeyi yakınımı bırak. Soranlara da namaz kılıyor dersin.

Humsagül, köşedeki sandığın üstünde duran seccadeyi alıp kocasının yanına koydu. İbrikle içi sulu leğeni alıp kapıya yöneldi. Kapıdan çıkmak üzereyken kocasına bir dönüp bakmak için o kadar güçlü bir istek duydu ki heyecandan neredeyse elindeki leğeni düşürecekti. "O da acaba şimdi benim arkamdan bakıyor mu? Belki, bir söyleyeceği daha vardır. Fakat anlayamadığı bir duygu onu dışarı itmişti. Sanki biraz önceki tekrar edilemeyecek anın tesirini azaltmak istemiyordu.

Govşut han, ilk kez oturduğu yerden namaz kılacaktı. Onun için de böyle namaz kılmak alışkanlığının olmadığını ancak seccadeyi yazıp üstüne geçtikten sonra anladı. Yaralı ayağın üstüne oturamayacaktı, ağrısına da dayanırdı ama ağırlık binse ayağın sulanması, namaz kılarken abdestinin tehlikeye girmesi mümkündü.

O an komşu evde oturan han beyler de ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Onlar kendilerini bundan sonra neyin beklediğini bilememenin tedirginliği içindeydiler. Govşut Han'ın durumu gerçekten de o kadar kötü mü acaba? Ayağını kesmelerini rica ettiği zaman içlerinden bir gözükara çıksaydı şimdi neyin ne olduğu belli olurdu. Hanlarının tek ayakla da halkın başında durabileceğini biliyorlardı. Fakat onun ayağının kesilmesiyle zehrin yayılması önlenemez miydi gerçekten? Onlar bu sorunun cevabını öğrenmek için Salih Tabip'i de çağırttılar. O da net bir şey söyleyemiyordu. Oturanlara bakıp:

— Bu zehirle karşılaşanımız yok. Ayak hemen kesilmiş olsa belki zehrin önünü almak mümkün olurdu. Ama fayda etmeye de bilirdi. Bu konuda net bir şey söylemek zor, dedi.

Bu belirsizlik oturanların kendilerini bir parça suçsuz hissetmelerine sebep olduysa da bu olayla ilgili karışık duygulardan hiç bir zaman kurtulamayacaklarını biliyorlardı. Dışardan baksan sakın gibi görünüyorlardı ama içlerinde, içinde fırtınalar esmeyi yoktu. İşte bir kenarda Aman Han düşüncelere dalmış. O

her olayda önce kendine bir menfaat gelebilir mi diye düşünürdü. Eğer açık bir menfaat görünmüyorsa, o zaman bunu sağlamak için ne yapılabileceğini düşünür. Eğer bundan da bir sonuç çıkmazsa çoğunluk nereye giderse o da oraya giderdi. İşte, şimdi de Govşut Han ölürse kendini neyin beklediği konusunda kafa yoruyordu. İnşallah hana bir şey olmazdı, ama eğer bir şey olacak olursa öncelikle han seçmek gerekirdi. Kendisi hanlığa aday olabilir miydi? Aman Han, bu konuda kendisini destekleyebilecek hanları beyleri düşünmeye başladı. En zoru Govşut Han'ın oğullarını aradan çekmek olur. Onların hanlığa aday olma haklarını inkâr etmeyecekler de az çıkmaz. Şimdi başlarında kavak yelleri esseyse de içlerinde halka hükmetme isteği de vardır belki. Kısacası böyle bir durum ortaya çıkarsa onların pek durmayacakları da belli. Hanlığı hangisi alırsa alsın, iyilik bekleme. Babalarının kaşık kaşık topladığı itibarı çanak çanak dökmekten çekinmezler. Daha şimdiden bütün itibarı zevk u safada görüyorlar. Diyelim, hanlığı onların elinden kanırtıp aldın. Sonra seni gününe koyarlar mı sanıyorsun? En iyisi kendi aşiretine hanlık edip, bununla yetinmek herhalde...

Artıkulu Serdar'ın duyguları ise onu ateşten alıyor, suya atıyordu. Bugün acaba korkaklık mı etmişti? Eğer kılıcını sıyırıp almış, hanın dediğini yapmış olsaydı, şimdi burada değnek yutmuş gibi oturup kalmazdı. Hadi, diyelim ki dediği gibi yaptı. Peki, bu hareketiyle hanın ölmesine sebep olsa ne yapardı? Sonra dur durabileceksen hanın oğullarının önünde. Bunlar senden onun diyetini istemekten de geri durmazlar. Başını ortaya koymadığın zaman ise onların babalarının hayatı için ne kadar fiyat biçecekleri belli olmazdı. Hiç, böyle bir hanın kan bedelinin altından kalkılabilir mi? Yoksa bu sözlerini korkaklığını haklı çıkarmak için mi aklında evirip çeviriyorsun serdar? Her ne olsa da artık bu işin geçtiğini biliyordu.

Kara düşüncelere batanların içinde, her ne olursa olsun Govşut Han'a kılıç çekemeyecekler de vardı. Onlar Han'ın ayağına bir diken batmasına bile dayanamazlardı. Hangi niyetle olursa olsun, hana kılıç çekmek onların elinden gelmezdi. Onun için de bu meselede kendilerini suçlu da duymuyorlar, sadece için için dua ederek tevekkül ediyorlardı. Kaderden kurtulmak mümkün değil. Onun için de ancak Yaradan'a bel bağlamak kalıyor. Ama ne olursa olsun, koca milletin yüzünün duvağına kılıç çekmek zorunda bırakma Allahım!

Sarı Han akşamüstü gelebildi. Onu bulmak için giden çapar onu Babışka-le'de bulamamıştı. "Dün Pendi tarafına gitmişti. Allah izin verirse bugün geri dönecek." dediler. Çaparın beklemekten başka çaresi kalmamıştı. Kara Şeytan'ın sözleri onun kulağında yankılanıyordu: "Sarı Han'ı almadan gelme. Govşut Han çağırıyor de. Çok acele de."

Sarı Han o geceyi Pendi'de geçirmesi gerektiğini biliyordu. Gerçekten de işlerini biraz hale yola koyuncaya kadar epey geç olmuştu. Onun gece geri

dönmesini gerektirecek bir durum da yoktu. Geride bıraktıklarına güveniyor-
du. Kara evlerden birinde kendisi için hazırlanan döşeğe uzanır uzanmaz uy-
kuya daldı. O bir tuhaf olup uykudan uyandığında henüz tan atmamıştı. Yat-
tığı yerde birden doğrulan Sarı Han, uzun zaman yarı uykulu kaldı. Gördüğü
rüyanın etkisinden kurtulamıyordu. Düşünde Govşut Han başı ak silkme tel-
pekli, omzu iğneden çıkma kırmızı kaftanlı, ayağı parıl parıl siyah çizmeli dü-
ğüne gelmiş kalabalığın içinde sağa sola koşuşturuyordu. "Bu toy da nereden
çıktı?" diye Sarı Han şaşırıyor. "Onun kendisinin düğün tutmak niyeti yoktu.
Acaba düğün akrabalarından birinin mi? Her nasıl olsa da onun hareketleri bir
tuhaf. Hareketlerinde vakar yok." Sonra birden onun gözüne Sarı Han iliştiriyor.
"Sarım, ben de evlensem diyorum. Sen de bunu duyup geldin mi?" işte, o an-
da düğüne gelen kalabalığın ortasında şangırdayarak yeni gelin peyda oluyor.
Govşut Han koşup onun yanına varıyor. Bileğinden yapıyor. O gelini sürük-
leyip Sarı Han'a doğru geliyor. Sonra yanına gelip: "Gelinimin yüzünü gör-
mek istiyor musun?" diye kakhahayla gülüyor ve gelinin yüzünü örten örtüyü
yukarı atıyor. Sonra gördüğü Sarı Han'ı daha da şaşırtmıştı. Gelin kürteninin
içinde bin yaşında vardır dediren kocakarı sırtlamakta." Yüzünün kırışıkları yol
yol olmuş. Onun bakışı Sarı Han'ı öyle fena hale koyuyor ki.

Sarı Han güneş doğduktan sonra da bu rüyanın etkisinden kurtulamadı.
Yine de onu iyiye yormaya çalıştı. "Han Ağa bir şeye mi sevinecek acaba?"

Sarı Han geri Babışkale'ye varır varmaz, Govşut Han'ın çaparcının onu
beklediğini haber verdiler. O çaparla selamlaştıktan sonra:

— İyiliktir inşallah? Böyle acele edecek ne oldu? diye ona soran gözlerle
baktı.

— Bilmiyorum, bir toplantı mı var, ne var. Çabuk al gel dediler. Başka bir
şey bilmiyorum.

Sarı Han'ı böyle acele çağrılması şaşırttıysa da gönlüne kötü bir fikir ge-
tirmeden, yola hazırlanmak için evine girdi. O yorgunluğuna aldırmaksızın
üstünü başını değiştirip hemen yola düştü.

Sarı Han'ı karşılayan Kara Şeytan Govşut Han'ın yattığı eve varıncaya
kadar olanları ona haber verdi. Dünyası alt üst olan Sarı Han: "Vah" deyip
dişini sıktı. "Allah basiretlerini bağlamış bunların. Hanlarına kıyamamakla
bütün bir halkın ayağına balta vurduklarını bile anlayamıyorlar." Kılıcını k-
nından nasıl çektiğini bile anlayamamıştı. Şimdi bütün düşüncesi zehrin önü-
nü almaktı. Ne yapıp etmeli, Govşut Han'ı kurtarmalıydı. Onun aldığı her ne-
fesin Türkmen için ne kadar değerli olduğunu Sarı Han'dan iyi anlayacak
yoktu. Sarı Han onun bazı hareketlerini aklında ölçüp biçtiği zaman bir şeyi
iyice anlıyordu. İran'da, Turan'da düşüncesinin genişliği bakımından onunla
karşılaştırılabilir birisi olmamalıydı. Ne şahtan, ne gedadan...

Sarı Han içeri girdiği zaman Govşut Han evin köşesinde dağ gibi yatıyor—du. Onun bu halini gören Sarı Han durumun iyi olmadığını, bir an bile kay—betmemek gerektiğini anlamıştı:

— Han Ağa, nerden kesmeli, diye seslendi.

Govşut Han'ın hemen cevap vermemesi onu fena hale düşürdü. Acaba geç mi kalmıştı?

Sarı Han'ın sesini duyan Govşut Han'ınsa genzi dolmuştu. Onun gözleri—nin yaşardığını gören Sarı Han herşeyi sözsüz anlamıştı. Bu gözyaşı çaresiz—liğin alameti değildi. Bu, halkın gelecekte göreceği günlerin acısıydı.

Govşut Han'ın işaretiyle onu dik oturtular. Onun ateş olup yandığı Sarı Han'a da Kara Şeytan'a da malum gibiydi.

— Sen geç kaldın Sarı han... Sen kardeşten de ileri oldun... Zehir gövde—me geçti. Artık neremi keseceksin.

Govşut Han'ın sesinde acizlikten nam nişan yoktu. O kendi ecelini kabul—lenmiş adamın sesiydi.

— Olacağa çare yok dedikleri gerçekmiş Sarı Han. Sabah ezanından beri rüyada gibi olduk. Ayağımı kesmeyi de sanki şeytan tavsiye etmiş gibi geli—yor. Bütün bunlar mutlaka böyle olmalıymış. Acele etmişiz sanırım Sarı han! Yoksa haksız yere halkın boynuna bağımsızlık yükünü takmaya mı kalktık? Biz kimmişiz ki bu kadar insanın kaderini değiştirmeye kalktık. İlk tanışış—mız aklına geliyor mu? O zaman bakışlarımız karşılaşır karşılaşmaz bir şeyi anlamıştım: sen benim maksadımın ne olduğunu anlayan tek insandın. Bunun böyle olduğunu bilmek için söze gerek yoktu. Ben dayanacak adam bulduğu—ma sevinip kabıma sığmıyordum. Belki bana öyle geliyordur ama, seni benim yanıma Yaradan hedeflediğim maksada ulaşmama yardım etmek için gön—dermiş gibiydi. Hayır, sen benim gözlerimi kapamak için lazımmışsın...

Sarı Han'a başını eğip oturmaktan başka çare kalmamıştı. Ecelini kabul—lenen adamı neyle teselli edeceksin? Düşman vuracağı yeri iyi bilmiş. Yakın—da Türkmen'in beli kırılır. Sonra onu istediğin gibi ezebilirsin. Bizden başka—sını bir dağın yıkıldığını görmek zorunda bırakma Allahım!

Govşut Han'a oturmanın gittikçe daha zor görüldüğü belliydi. Ona bir ke—nara uzanmayı teklif ettiklerinde buna karşı çıkmadı. Artık tabiplerin yapacağı bir şey kalmadığını iyi biliyordu. Fakat o bir şeye şaşırmadan edemiyordu: onun ömür ipi böyle kolayca kopacak mıydı şimdi? Hepsi bu muydu yani? Da—ha dün kendini bütün halkın kaderiyle ilgili sayıyordu. Bugünse onları birbiri—ne bağlayan ip birden kopuverdi işte. Han kendinin yavaş yavaş yalnız kalma—ya başladığını hissetti. Artık ona kimsenin faydası olmazdı. Bu dünyadan ümi—dini kesmişti. O dünyaya varmak için de henüz erkendi. Bu dünyaya gelip o ne kazandı? Anamlı ömrü kavga gürültüyle, savaşla geçti. Amansehet Serdar'ın

onu kendi yerine hanlığa teklif edişi daha dün gibiydi. Ondan sonra işleri yolunda da gitti. Çocuklarını çaresiz bırakacak dertler onu hiç telaşlandırmamıştı. O hayat kavgasının içinde kendini sudaki balık gibi hissediyordu. Halkın önüne düşmenin kaderi olduğuna istese de istemese de inanmak zorunda kalmıştı. Fakat bütün ömrünü böyle yaşamaya hakkı var mıydı? Belki onu şeytan azdırmıştı? Belki o şöhrat peşinde koşmuştur? Kendi adına sikke bastırdığı zaman, devamlı ordu bulundurmaya başladığında, Cuma namazlarında adına hutbe okunduğunu işittiği zaman kalbinin nasıl coştığı aklına geliyor mu? Belki bir devletin hanı olmak ona her şeyden aziz görünmüştür? Hedeflediği maksada ulaşmak için ne kadar insan feda etmek gerekeceği hakkında düşünmen gerekir bile sanmamıştın o zaman. Yok, yok o hiç bir zaman halkın başında kamçı şaklatmak için elini eline vurmuş değildir. Birden Govşut Han'ın aklına Hive hanlığının orduları yenildikten sonra Merv'de yapılan toplantı geldi. O toplantıda üç şey teklif etmişti. O zamanlar Govşut Han'ın en güçlü zamanlarıydı. O anda her teklifinin kabul edileceğini biliyordu. Onun yaptığı teklifler o zaman çoklarını şaşırtmıştı. Kendisine konuşma sırası geldiği zaman şöyle dedi:

— Kardeşler, biz eskiden Hive hanlığına bağlıydık. O yenildi. Şimdilik bize karşı duracak kimse yok. Fakat biz bundan böyle de güçlenmeye çalışmalıyız. Onun için ancak birbirimize dayanmalıyız. Onun için de Merv hanlığını Ahal hanlığının raiyyeti kabul etmeli. Ahal'in hanı Nurberdi Devletyaroglu'nu hanlar hanı seçip Merv hanlığını da ona bağlamak lazım. Nurberdi Han'ın itibarını koruyup Merv'e geldiği zaman da Ahal'daki gibi kendi evinde yatıp kalksın düşüncesiyle ona şerefli yerin şerefli ailesini almalı.

Başka zaman olsaydı onun söylediklerini kabullenmeyecek çok olurdu. Fakat o an onun sözü geçerliydi. Onun dediği gibi de oldu. Kendin biliyorsun Allahım. Ben hanlık peşinde koşmadım. Kismetim böyleymiş... Şimdi bunları düşünüp durmanın bir gereği var mı? Yaşanacak ömür yaşandı, olacak iş oldu. Artık ona sadece o dünyada hesap verip, kaderine razı olmak kalıyor.

Kara Şeytan, Sarı Han'ı Govşut Han'ın yanında bırakıp dışarı çıktı. Sonra derhal Govşut Han'ın oğullarını peşine takıp kapıdan girdi.

— Siz babanızın yanında olun. Sarı Han'la biraz işimiz var.

Kara Şeytan'ın söylediklerini işitip onların niçin çıkmak istediklerini anladıysa da Govşut Han sesini çıkarmadı. Artık onun bunların işine karışmaya hakkı yoktu. Oğullarına da pek bir şey demeye çalışmadı. Bırak otursunlar, başka ellerinden gelecek mi var bunların?

Kara Şeytan Sarı Han'ı hanların beylerin oturduğu eve götürdü. Sarı Han oturanlarla tokalaştıktan sonra gösterilen yere geçip oturdu. Kara Şeytan oturanlara seslendi:

— Govşut Han'ı kaybediyoruz sanırım. Salih Köse'nin tahminine göre yarına çıkabileceği bile şüpheliymiş. Şimdi ne yapalım?

Bu sözler oturanları pek şaşırtmamışa benziyordu. Govşut Han'ın iyileşmemesi her kötü haberi bekleyebileceklerini kabullenmelerine sebep olmuştu. Hanlarına bir şey olursa daha sonra ne yapacaklarını da hesaplıyorlardı. Fakat hiç biri düşüncesini açıklamak için acele etmedi.

Hemen Aman Han, Artıkkulu Serdar gibilerin konuşmasından bunların belli bir karara gelemeyecekleri anlaşılmıştı. Her biri yorganı kendine doğru çekip, kendilerine yarayacak şekilde örtünmenin derdine düşmüş gibiydiler. Sarı Han'ın ise fikrini bile sormadılar. Sarı Han da söyleyeceği sözlerin kabul edilmeyeceğini bilip sesini çıkarmadı. Burada esas konuşma, hanlarına bir şey olursa dış düşmanlardan ne beklemek gerektiği hakkındaydı. Bu konuda da genel konuşmalardan ileri geçilemedi. Sarı Han bunların konuşmalarını dinlerken içinden: "Buldunuz ahmak düşmanı, o sizi ne yapsın? Govşut Han vefat ettikten sonra sizi bir mermi bile harcamadan boyunduruğu altına alacağını biliyor ya. Siz kendiniz de bunu biliyorsunuz." diye düşündü. Aman Han'ın:

— Akşamın hayrından sabahın şerri, demişler. Bir sabah olsun bakalım. Belki Han iyileşir, sözleriyle toplantı bitti. İçinden "Govşut Han'ın bunların halini görmemiş olması da iyi bir şey." diyen Sarı Han, dışarı çıktı.

O an dışarıyı iyice kararmıştı. Hanların beylerin oturduğu evde yanmakta olan yağ kandilinin dumanla karışık kokusundan mı ya da orada oturanların evin içini dolduran çaresizliğinden mi belli değil, midesi bulanmaya başlayan Sarı Han'a ayazlı kış gecesinin soğuk havası iyi gelmişti. Gün boyu gökyüzünde kararıp duran bulut yok olmuştu. Lacivert gökyüzünde parıltıyan yıldızlar Merv'in bu dertli gününün nasıl tamamlanacağını görmek için acele ediyor gibiydiler. Sarı Han içinden "Bizim halimiz böyle, ne yapalım Han Ağa." dedi. "Sen nefesini sayıp yatıyorsun, biz de temiz havayla ciğerimizi doldurup yıldızların halinden anlam çıkarmaya çalışıyoruz. Birkaç gün önce senden ayrılacağımı söyleseler dünya başıma yıkılırdı. Ruhumun şimdiki rahatsızlığı neyin alameti acaba? Yoksa ömrün ve ölümün anlamı tahmin ettiğimizden başka mı? Kendi yakınından ayrılan adama güç veren şey ne ki? Bin kez düşmanın kılıcı önünden savulmaya yetişip bugün böyle yatmanın hikmeti ne Han Ağa? Kudreti güçlü Yaratan seçme mahlûklarının öyle anlamsız helak olmasını göstermekle bu faniye gönül vermenin, ona olduğundan fazla anlam yüklemeye kalkışmanın gereğinin olmadığını bir kez daha hatırlatmak mı istiyor acaba? Öyle de olsa senin ömrün anlamsız geçmiş değil, Han ağa! Yaradanın havada yürüttüğü, her göze görünmeyen kalemi olmak için nasıl yüce mertebe lazım!" Sarı Han, böyle dışarda kendi kendine düşünüp durmasının yakışıksız olduğunu anlayıp, Govşut Han'ın yattığı eve doğru yöneldi.

O an Govşut Han gözlerini belirsiz bir noktaya dikmiş, sesini çıkarmadan yatıyordu. Onun kıpırdamadan yatışını görüp dayanıklılığına hayran olmak mümkün değildi. Tersine sanki onun yüzü gittikçe aydınlanıyor gibiydi. Birden rahat sesiyle:

— Hanları beyleri çağırın, veda zamanı geldi, diye seslendi.

Hanlar beyler gelene kadar onu dik oturttular, cübbesiyle ayaklarını kapattıp oturan Govşut Han'ın son saatlerini yaşadığına inanılır gibi değildi. Onun yüzü eskisinden da güzelleşmiş, gözleri daha da keskinleşmiş gibiydi. Onun önünde halka kurup oturan han beyler ağzından çıkacak her sözü kapıp alacak şekilde oturdular. Sonunda o oturanlara seslendi:

— Biz, bu kavgalı dünyanın azabından kurtuluyoruz. Hissetmeden düşünmana yem olduk. Siz dikkatli olun. Birliğinizi kaybetmeyin. Türkmen öyle kalabalık bir halk değildir, insan bu dünyanın fani olduğunu kendi evinin mihmanı olduğunu anlasa da, bunu kabullenmesi zor. Fakat bir söyleyeceğim şey, nasıl bir güne düşerseniz düşün, aklınızı öfkenize feda etmeyin. Önünüzde zor günler var. Fakat Allah kendini sevenlerlemdir. Ondan uzak düşmezseniz, en acı şey kabul edilen ölümden bile çekinmenize gerek kalmaz.

Govşut Han sözüne biraz ara verdi de sol elini ayasına alıp, yanında oturan Sarı Han'a doğru yüzünü çevirdi:

— Sarı, benim ocağımı unutma, üçüm, yedim geçinceye kadar burada kal. Ben hakkım varsa helal ediyorum.

Bu sözleri duyan Sarı Han'ın boğazına bir şeyler düğümlendi. Şimdi o tek başına oturuyor olsa yüksek sesle ağlamaktan alamazdı kendini. Ah Türkmen, sen kimi kaybettiğinin farkında mısın? Bu sözlerden sonra Teke'yle Sarık birbirine hiç ters bakabilir mi? En son nefesinde de kendine düşeni yapmaya çalışıyor o.

Hanlar beyler tek tek gelip Govşut Han'la helalleştiler. Onlar çıktıktan sonra Han'ın yanında oğulları, Kara Şeytan, Sarı Han ve bazı akrabaları kaldı. Sonra karısı Humsagül'le kızı Keyik'i getirdiler. Humsagül'ün gözleri kıpkırmızıydı. Gözlerini yaşmağının ıpslak olduğu Govşut Han'ın gözüne dikti. O kocasının minnettar bakışına münasip olup, burada da yaşmağını açmadı... O han karısı olduğunu bir kez daha ispatlayıp: hafif sesle "Hakkını helal et." dedi ve kapıya yöneldi.

Govşut Han kızı Keyik'i bütün çocuklarından daha çok severdi. Ona boş yere Düzgün lakabı verilmemişti. O bu kez de babasına gurur verdi. Yüksek sesle ağlamadan, ağıt yakmadan acı dolu sesiyle:

— Hakkını helal et baba! dedi ve nurlanan gözlerini onun yüzünde gezdirdi. Sonra da babasının ellerine alnını dokundurup kapıya yöneldi...

Govşut Han onları minnettar bakışlarıyla uğurladı. Ah, bunlar erkek olsalardı ne olurdu! Yarın onlar yüksek sesle ağlarlar mı acaba? Bırak ağlasınlar. Mertlik göstermeleri gereken yerde mertlik gösterdiler.

Govşut Han uykusunun geldiğini bahane edip, kendini yatırmalarını rica etti. O ecele yapacağı son savaşı için güç toplamak istiyordu. Ey yüce Alla-

hım! Mert yaşattın, son nefesimde de utandırma. Yoksa bu da senin bana ih-
san ettiğin bir rahmet mi? Kâfirin yurduma girdiğini göstermemek mi istedin
bana? Yaptığına şükür!

Oturanlar han rahatlamıştır zannedip yavaş sesle kendi aralarında konu-
maya başladılar. Sadece Sarı Han dostunun sol elini bırakmadan dikkatle otu-
ruyordu. O hanın gittikçe sona yaklaştığını hissediyordu. En son nefesinde
onun inlemeyeceğini de anlıyordu. Fakat o mutlaka elini sıkıp onunla kıya-
mete kadar vedalaştığını malum eder.

Govşut Han sabaha doğru can verdi. Kara Şeytan "Ah baba" diye babala-
rının üzerine kendilerini atan hanzadeleri kenara çekti ve:

— Gidin dışarda ağlayın, herkes duysun, dedi.

Bir an bile geçmeden, dışarıya büyük bir uğultuya döndü. Hanlarının vefat
ettiğini duyan insanlar başlarından kaynar su dökülmüşe döndüler. O ana ka-
dar çağrılıp gelen tabiplerden, hanlardan beylerden, hanın yakınlardan başka
bir kişi bile onun düştüğü hali bilmiyordu. Türkmen'in başına inen bu acı be-
layı haber vermek için çevreye çaparlar gönderildi.

Govşut Han'ın cenaze namazını Molla Töre Ahun kıldırdı. Onun arkasın-
da dalgalanan insan denizi Allah'tan hanlarını yarlıgamasını diliyordu...

Govşut Han'ın kırkı geçinceye kadar onun yasına gelenlerin arkası kesil-
medi. Adamlarıyla birlikte Ahal'dan at koşturup gelen Nurberdi Han'ın bu
ölüme çok üzüldüğü, her hareketinden belli oluyordu. O Türkmen'in işinin
ters çevrildiğini, bu kez de kaybettiklerini iyi anlıyordu.

Govşut Han'ın yasında Türkmen aşiret reislerinin, han beylerinin görül-
mediği yoktu. Bütün Türkmen onun yasını tuttu. O diriyken bir elini salladı-
ğında onların hepsi onun çevresinde toplanmaya hazırды. Fakat o elini salla-
maya fırsat bulamamıştı.

Govşut Han'ın yerine oğlu Baba'yı han seçtiler.

Bu olaylardan sonra birkaç yıl geçmişti. Merv savaşı Ruslara boyun eğ-
dikten sonra Rus çarı bu vilayeti idare etmesi için bir vali tayin etti. Dedikle-
rine göre yerli ihtiyarlar onun bir zamanlar Merv pazarında su dağıtan dervi-
şe çok benzediğini söylüyorlarmış...&

Orazgılıç Çarı: 25 Ocak 1964 tarihinde Türkmenistan'ın Marı (Merv) vilayetinde, Murgap ilçesinin
İkinci Sultu köyünde dünyaya geldi. İlk ve orta öğretimini memleketinde tamamladı. Daha sonra Mos-
kova'da Edebiyat Enstitüsü'nde okudu. Yurduna döndükten sonra değişik dergi, gazete ve yüksek öğ-
renim kurumlarında çalıştı. Yayınlanmış üç şiir kitabı var.

NURMURAT SARIHANOV
Türkçesi: Bayram RAHİMGULİYEV

KİTAP

— Siz onu diyorsunuz. Ben size bu konuda başka bir şey anlatayım... Bir zamanlar benim işim, köy gezmekti. Karakum'un içlerini geziyor, halk arasında yaşayan anonim eserleri topluyor, hikâyeler dinliyordum. Gezerken, çölde kum tepeleri arasında bir vadiye kurulmuş bir köye vardım. Siz daha iyi bilirsiniz, köy halkı çok soru sorar, çok bilir. Daha ben meramımı ifade eder etmez onlardan biri bana:

— Şu ilerdeki yaşlı adamda sizin aradığınız kitap olabilir. Belki, o sizin işinize yarar. Kitabı görenler "iyi" derler. Ben de bir zamanlar dinledim, al-tınla yazsan değer! dedi. Ama o kitabı ihtiyardan alabileceğinizi zannetmiyorum. "Kitap, bu kitap." der de başka bir şey demez.

Bu söylenenlerden sonra, ihtiyarın kitabına çok düşkün olduğunu, ondan kitap almanın epey zor olacağını anladım.

Elbette, kitabın kıymetini herkes bilir. Bunun böyle olacağını bile bile bu kadar yol geldim. Hatta, okur-yazar olmayanlar da, kitabın içinde ne olduğunu bilmeyenler de: "Ben okuyamazsam da çocuğum büyüüp okumayı öğrendikten sonra bana okur." diyor ve buna benzer bir sürü bahaneler buluyorlardı. Daha önce benzer durumlar yaşadığım için neyle karşılaşacağımı aşağı yukarı tahmin edebiliyordum.

Bu konudaki birçok tecrübeye dayanarak, sözü edilen ihtiyarın yanına gittim. Onu evinde bulabildim. Güçlü, uzun sakalı göğsünü kapatan bir adammış. Çok soru soran, insanı gelişinden, oturuşundan ve konuşmasından tanıyacak kadar tecrübeli birisi.

— Gel, otur, yahşi yiğit! dedi. Bana oturacağım yeri gösterir göstermez sorularına başladı. Nereden geliyorsun? Nerelisin? Kimlerdensin? Ne iş yaparsın?...

Sırasına özen göstererek sorduğu bütün soruları cevaplandırırdım.

Konuşmamın sonunda:

— Kitaplarla ilgileniyorum, dedim.

— Çok iyi, yahşi yiğit, diyerek sakalını sıvazladı ve yüzüme baktı.

Gözleri eskisinden daha iyi görüyor sandım. Gözlerimden bir şeyler okuyor gibiydi. Bir ara, içeriye girip çıkan hanımına:

— Hanım, şu kitabı getiriver hele, dedi.

Hanımı sesini çıkartmadan, duvara asılı eskimiş bir halı çantanın içerisi—ne elini soktu. Çantanın içinden eski bir bohça çıkardı. Bohçayı özenle açan hanımı bohçanın içinden bir kitap çıkardı ve büyük bir hürmetle kocasına verdi. İhtiyar adam aynı özenle kitabı eline aldı. Daha sonra yüzüne bakarak elindeki kitabı övmeye başladı.

— "Kitapla yaşıyorum." dedin değil mi, yahşi yiğit. Eğer gerçekten öyleyse elimdeki bu kitabın nasıl bir kitap olduğunu anlarsın. Kitapla ne denli özdeşleştiğin, bu kitabı ne kadar anladığınla belli olacak. Al ve iyice bak! Hiç gezip gördüğün yerlerde bu kitaba benzer bir kitapla karşılaştın mı? Burada—ki her bir söz yavrulu bir deveye değer.

Üzerinde gül nakışı işlenmiş solgun bir beze sarılı kitabın ağırlığı, ele alındığında daha iyi anlaşılıyordu. Kitabın içi, koyu kırmızı bir mürekkeple nakışlanmış. Anlaşılır bir el yazısıyla kaleme alınmış. Müstensihi kimse büyük bir coşkuyla ihlâs ve sabırla, tane tane yazmış.

Bakmak yeterli, kolayca okunuyor. Sayfaların yanları hafifçe yırtılmış, el kirinden dolayı kâğıtta sarı lekeler kalmış. Uzun yıllar, elden ele dolaşarak okunmuş olduğu belli.

Hemen, kitabın sayfalarına göz attım. Gece gündüz demeden, peşinde sersefil olduğum eser nihayet elimdeydi. Köy köy dolaşarak, bin kapıdan sorup da bulamadığım, yine bir bin kapı daha dolaşsam bulamayacağım sözler vardı bu kitabın içinde. Sevincimi ihtiyardan özellikle gizlemeye çalıştım. Çok değerli bir eser olmadığı fikri uyandırmaktı amacım. Ben her ne kadar kitabın taşıdığı değeri gizlemeye çalışsam da yaşlı adam çok önceden bunun farkına varmıştı.

"Buradaki her bir söz yavrulu bir deveye değer." demesi boşa değilmiş meğer. Elindeki kitabın değerli olmasına seviniyor olmalıydı. Çünkü hiç vakit kaybetmeden elime kitabı vermişti.

Kitabın içeriğini ne kadar bildiğini ölçmek için eserden bazı yerler okudum. İhtiyar, kendisine okuduğum yerin iki katı kadar bölümü ezberden okudu. Sonra:

— Şimdi anladın değil mi yahşi yiğit. "Buradaki her bir söz yavrulu bir deveye değer." sözüyle neyi anlatmak istediğimi, dedi.

Ardından kitaptan bir gazel daha okudu. Okuduğu bu son gazel, onu en çok coşturan bölümlerdenmiş.

— Gördün değil mi, bu eser öyle bildiğin sıradan kitaplardan değil! Bunu okudukça okuyasın gelir, dedi.

Eser iyi, yaşlı adamın söyledikleri de doğru. Kitaba adeta âşık oldum, elimden bırakasım gelmiyor. Ne yapıp edip bu kitabı ihtiyarın elinden alma-

lıyım, ama her sözüne bir deveyi nereden bulacağım? Hadi deve bulundu diyelim, "Bunu bana ver." diye adama nasıl söylerim. "Değerini verirsen kitabı satarım." sözünü nasıl alacağım ihtiyardan?

İhtiyar, kitap hakkındaki övgülü sözlerine devam etti. Kendisinin, hanımının ve bütün köyün bu kitaba çok değer verdiğinden söz etti. Bu sözleri duyduktan sonra kitap isteme konusunda kendimde yeteri kadar cesaret bulamadım. Onun samimiyetine hayret ediyordum. Daha önce başkalarından aldığım eserler geldi aklıma. Hiç birinde bu kadar zorlandığımı hatırlamıyordum. Bu yaşlı adamdan çekeceğimiz var diye düşündüm. Kitapla ilgilenmiyormuş gibi yaparak konuşmayı başka taraflara çekmeye çalıştım. Ben böyle yapınca yaşlı adam önce kendi çiftliğinden söz etti. Sonra çiftliğini Amuderya kenarına taşıyacağını belirterek konuyu dönüp dolaştırıp yine aynı yere getirdi. Kitapla ilgili mutlaka konuşacak bir konu buluyor; köy ahalisinin kitabını götürerek okuduğunu, onu nasıl değerlendirdiklerini söylüyordu.

İhtiyardan izin isteyip kalktım. Köyde misafir olarak kalacağım eve gitmek için yola çıktım. "Misafir kalacağım ev sahibinden bu konuda bana yardımcı olması için ricada bulunurum, diye düşündüm. Eve gidince bir şey yapamadığımı söyledim.

— O ihtiyarla nasıl konuşabilirim? Ben şahsen beceremedim. Kitabı satın alma konusunda onu nasıl ikna edebileceğimi doğrusu bilemiyorum.

Ev sahibi:

— Ona "kitabı sat" diye telkinde bulunamayız. O kitabı gerçekten istiyorsan elde etmenin yolunu kendin bulmalısın. İşinin zor olduğunu sana öncesinden söylemiştik, dediler.

Ben ihtiyardan yine de ümidi kesmemiştim. Aynı günün akşamı yine onun evine gittim. Beni yine aynı güler yüzle karşıladı.

— Gel, geç, şöyle otur. Kitabı gördükten sonra elbette benden ayrılamazsın, başkaları da böyle. Bir tek sen değilsin, dedi ve aynı çantadan, aynı bohçadan, aynı kitabı çıkararak elime verdi.

— Oku yiğidim! Bunun her bir sözü bir deveye bedeldir.

— Doğru, dedim. Yine kitabın sayfalarını isteksiz karıştırmaya başladım. Sonra ihtiyara:

— Velmurat Ağa, bu kitap kaç yıldır sizin elinizde?

— Yaklaşık olarak kırk yıldır.

— Doğru, epey zaman olmalı. Maşallah içindekileri ezberinize almışsınız.

— Ezbere biliyorum, ezbere biliyorum, sadece ezbere değil, hepsini bir çırpıda söyleyebilirim de. Bunun içindekilerin hepsi benim yüreğime yazılmıştır, dedi.

Beklediğim an geldi diye sevindim. Ona:

— O zaman bu kitaba artık ihtiyacınız yok. Nasılsa hepsi ezberinizde, dedim.

İhtiyar yüzüme baktı ve: "Bana ne demek istiyorsun? Ne anlatmaya çalışıyorsun? Buraya gelmendeki gayen ne?" der gibi yüzüme baktı.

Bakışlarından dolayı bir ara panikler gibi oldum. Bir ara şaşkınlıktan dilime geleni söyleyivermişim:

— Kitaba ne fiyat biçerseniz biçin, ama bu kitabı bana satın.

İhtiyar şoka uğramış gibiydi. Gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmıştı. Sakalı öncekine göre daha kabardı. Karısı da kendisinden farklı değildi. İki eliyle yakasını tutmuş, donuk bir şekilde oturuyordu. Sorduğum bu sorunun herkesi rahatsız ettiğini anlamıştım.

Birazdan ihtiyar kendine geldi. Kitabı elimden aldı ve karısına uzattı:

— Al bunu eski yerine koy.

Daha sonra gerilmiş yüzünü bana çevirerek şöyle dedi:

— Bunu elden çıkaramayacağımızı sana az önce söylemiştik. "Satılık olmayan şey yoktur." derler ama bu öyle bir şey değil. Bizden böyle bir talepte bulunmasan iyi olur. Bunu almanın tek yolu beni ikna etmen ki benim ikna olmayacağım da kesin. Ben buna rıza göstersem de eşimle oğlum razı olmaz. Bu kitabı elimizden çıkarmamız mümkün değil. Sonra buna köyümüz de razı olmaz. Bir dilim ekmeğe muhtaç olduğumuz vakitlerde, bir kelime okuma yazma bilmediğimiz dönemlerde bile bu kitabı satmak aklımıza gelmedi. Şimdi nasıl gelsin? Az önce kendin okudun gördün. "Bunun her bir kelimesi bir deveye bedel." sözü havada bir söz değil.

İhtiyar, daha sonra bana kitabın eline nasıl geçtiğini söyledi.

— Bu kitabın elime nasıl geçtiğini söylersem inanmazsın bile. İyice dinle. Bugüne kadar bunu en yakın komşuma bile anlatmadım. Sana şimdi anlatacaklarımı benden ve karımdan başka kimse bilmiyor. Başkasına söylememizin de bir nedeni var aslında. El âlem, bu kitabın elime nasıl geçtiğini bilmiş olsaydı; Velmurat şimdi de kitap ticaretine başlamış, derdi. Bu yüzden sana şimdi anlatacaklarımı daha önce kimseye anlatmadım.

— Yaa, diyerek konuya ilgi duyduğumu ima ettim.

— Söyle, vallahi anlattığın bu kadar şeyden sonra meraktan neredeyse patlayacağım.

İhtiyar benim düştüğüm bu duruma seviniyor olmalı ki, gururlu gururlu gülümsedi. Sonra ise:

— Söylersem ... dedi ve göğsünü kabartıp gözlerini ufka dikti. Böyle yapması, çok eskilerde kalmış bir şeyi aklına getirmeye çalıştığını gösteriyordu. Anlatmak istediklerini zihninde sıralar gibi yaptı ve anlatmaya başladı:

Şu an tam altmış beşimdeyim. Söze kırk yıl evvelini anlatmakla başlayacağım. Anlayacağın bu kitap tam kırk yıl öncesinde elime geçti. Oldukça soğuk geçen bir kış mevsimiydi. O zamanlar çobanlık yapıyordum.

Şu an burada oturduğuma bakma. Karşında gördüğün şu adam ömrünün çoğunu çölde koyun peşinde geçirdi.- O zamana kadar kitap denen şeyden hiç görmemiştim. İşitmiş olsam da, böyle bir şey olduğunu ne biliyor ne de tahmin ediyordum. Günlerden birindeydi.

Evlenmiş, iki deve almıştım. Ev ocak sahibi olduktan sonra, kışlık yiyeceğimi temin edeyim diye, bir iki çuval yün, bir iki çuval kömür ile Arkaç'a gittim. Tanıdık kimse olmadığından, kömürümü, yünümü aldığım tüccarın evinde misafir kaldım. O gece öyle şeyler oldu ki, gecenin nasıl geçtiğini anlayamadım. Gecemiz çok eğlenceli geçmişti.

Akşam karanlığı bastırır bastırmaz, misafir kaldığım eve köy ahalisi üşüşmeye başladı. Gelenlerin arasında yuvarlak yüzlü, siyah sakallı, yüzü kızıl, sade giyimli diğerlerinden hemen ayırt edilen biri vardı. Sözünü ettiğim bu zat, evin başköşesine geçerek oturdu.

— Molla Ağa, hele okuyuver! diyerek, önüne az önceki kitabı koydular. Molla, önce okumak istemedi. Sonra yanındakilere:

— Bugün size başka bir kitaptan okuyayım. Artık bu kitap ayda, yılda bir okunsa yeter. Size benim kitabımdan okuyayım, diyerek koltuğunun altından başka bir kitap çıkardı.

Fakat orada bulunanlar ısrarla diğer kitabın okunmasını istiyordu. Bunun üzerine Molla, kitabı eline aldı ve etkileyici bir ses tonuyla okumaya başladı. Çok etkileyiciydi. Kendimizi o kadar kaptırmıştık ki, zamanın nasıl geçtiğinin farkına bile varmamıştık. Vakit gece yarısını gösteriyordu.

Kitabın okunuşu, içindeki sözler, içimde öyle derin bir tesir bırakmıştı ki, sözlerindeki güzellik beni adeta büyülemişti. Beni bu denli etkileyen sözleri daha önce hiç duymamıştım. Bir insanın hissedip de anlatamadığı şeyleri ne de güzel anlatıyordu. O güne kadar bir kitabın böyle zevkle dinlenebileceğine, insanı tefekküre sevk edeceğine ve insana bu kadar yakın olabileceğine ihtimal vermiyordum.

Elindeki kitap şu an sende ne tür hisler uyandırdı ise o gün ben de aynı hisleri uyandırmıştı. Buna bir fiyat biçilemez dedim önce kendi kendime. Sonra ise şu an senin yaptığın gibi: " Almaya gücümün yeteceği bir şey ise neden almayayım." dedim. Kitabı satın alma konusunda her ne kadar ümitleniyor olsam da maddi durumumu düşündükçe karamsarlığa kapılıyordum.

O gece gözüme uyku girmedi. Yatakta, "Kitabı acaba satarlar mı, bu kadar güzel sözleri kim düşünüp yazmış olabilir ki, sözleri ne kadar da ahenkli ve kulağa hoş geliyor." diye düşündüm. Sabah kalkar kalkmaz ev sahibine:

— Akşamki okunan kitabın fiyatı ne kadar? diye, sordum.

— Ona biçilmiş bir fiyat yoktur, diyerek bana güldüler.

— Benimle alay etmeyin. Bana doğruyu söyleyin.

Evdekiler yine birbirinin yüzüne bakarak gülüştüler.

— Onun fiyatı bir devedir.

Bu sözü şakadan söylemiş de olabilirlerdi. Ama bana söylenenlere inanmadım. Sadece inanmakla kalmadım. Alabileceğim bir fiyatı olmasından dolayı da sevindim. "Bir deveye bedelse tamam o zaman." diyerek bir deveyi gözden çıkardım.

— Öyleyse şu iki deveden beğendiğinizi alın, bana kitabı verin! dedim.

Önce benim ciddi olduğuma inanmadılar. Sonra ısrar etmem üzerine ne kadar ciddi olduğumu anladılar.

— Şu deveyi bırak, kitabı alabilirsin, dediler.

Bunun üzerine istedikleri deveyi bıraktım ve büyük bir sevinçle kitabı alarak köyümüze doğru yola çıktım. Ben yola çıktıktan sonra arkamdan ne dediklerini bilmiyorum ama anlatacaklarım daha bitmedi. Sonrası da var.

Eve döndüm. İhtiyar hanımım önüme çıktı (Kendisi hanımından on yaş büyük olsa bile hanımına ihtiyar diyordu.)

— Devemiz nerede? Ne yaptın onu? Kaybettin mi, çaldırdın mı, çabuk söyle? diyerek yakamı tutup bağırmaya başladı.

— Devemiz değer kazandı, dedim. Onu, her bir sözü bir deveye bedel bir şeyle değiştirdim, dedim. Sonra kitabı çuvalın içinden çıkararak gösterdim. Bunun içinde aradığın bir çok şey vardır, dedim.

Hanımım garip garip bana baktı. Önce söylediklerime inanmamış gibiydi. Ciddi olduğumu anlayınca elimden kitabı aldı. Açtı, içine baktı. Bu alışverişten karlı mı, zararlı mı olduğumu anlamaya çalışıyor gibiydi. Bu duruma sevineyim mi, üzüleyem mi, der gibiydi. O an nasıl hisler taşıdığını tam olarak bilmiyor olsam da yıllarca devemizi unutmadığını biliyorum. Çünkü o yıllarda o deve bizim tek geçim kaynağımızdı.

Hanıma bu alışverişten çok kazançlı olduğumuzu anlatmaya çalışıyordum. Ona, Mollanın kitap okuduğu o geceyi anlattım. İnsanların pür dikkat mollanın okuduğu o kitabı nasıl dinlediklerini söyledim. Kitabın beni etkileyen bölümlerinden aklımda kalanları hatırladığımı kadarıyla anlattım.

Bir yeri yanlış anlatınca tekrar başa dönüyor, doğrusunu anlatmak için gayret ediyordum. Hanımın aklına devemiz gelmiş olmalı ki, gözlerinde bir ıslaklık belirmişti. Durumu ne kadar teferruatıyla anlatsam da çok kâr etmedi. Hanımın gözlerinden sicim gibi yaşlar akmaya devam ediyordu.

— Güzel devemiz gitti desene. Hem de uçuşup giden bir sürü kağıt parçası için desene, diyerek yüreğindeki acıyı iyiden iyiye dışa vurmaya başladı.

Şu an okuyabilseydin bunları diye kitabın sayfalarını çevirdim. "Molla ol-
saydı da bundaki gizemden söz etseydi aklına deve gelmezdi." diyordum
kendi kendime. İçinde bunca güzellik taşıyan kitap, okuma yazma bilmediği-
mizden dolayı güzelliğini bize sunamıyordu. Dilinden anlamadığımız bir ya-
bancısı gibi bize hem yakın hem de uzak. Hanım öfkesinden çıldıracak gibiy-
di. Dilinden, hâlinde anlamadığımız kitabı niye aldın, der gibi öfkeyle bana
bakıyordu. Hem de karşılığında en önemli servetimiz olan deveyi vererek. Si-
nirimden, bir an kitabı alıp hanımın yüzüne vurmak geldi içimden.

Zavallı kitabın günahı neydi. Onu okuyamamak onun suçu olamazdı ki.
Kendi suçumuzu ona yüklemek işin kolayına kaçmaktan başka bir şey de-
ğildi. Mutlaka Mollayı bulmalıydım. Başka çarem yoktu. Bir ara kitabı aldığı-
ma üzüldüm. Köyümüzün bilgelerinden, her şeyden anlar dedikleri bir ada-
mın yanına gittim. Bende bir kitap olduğunu ve onu köyümüzden kime oku-
tabileceğimi sordum.

Meraklı bir edayla bana:

— Kitabı nereden ve nasıl aldın, diye sordu.

— Az bir ücret karşılığında aldım, diye cevap verdim.

Yüzünü bana doğru çevirip, üzüntüyle karışık bir gülümsemeyle:

— Ey ahmak adam, bedava da olsa kitap senin neyine? Hangi derdine der-
man olacak okuyamayacağın bir kitap? İçinde ne yazıldığını bilmek için bir
okuryazara ihtiyaç var. O da bu köyde olmadığına göre. Üstelik böyle bir in-
san komşu köylerde de yok. Sen işin bu yanını hiç düşünmedin mi?

İhtiyarın dediklerine hak verdim. Doğrusu işin bu yanını hiç düşünmemiş-
tim. Ama hanımın dırdırına da dayanacak gücüm kalmamıştı. Mutlaka bir
okuryazar adam bulmalıydım. Bu yüzden komşu köylere kadar birçok yere
sordum. Okuma bilen yok. Sorduğum herkes, hep aynı tepkiyi veriyor ve an-
laşmışlar gibi hep aynı şeyi söylüyordu: "Çobanlığı bir tarafa bırakıp şimdi
de bu işlerle mi uğraşıyorsun. Üstelik başında bunca geçim derdi varken." di-
yorlar ve hayretlerini ifade ediyorlardı.

Ümidimi büsbütün yitirince bu kitap işinden iyice soğudum. "Gözüm ar-
tık seni görmesin." diyerek, bir gün eve gelip kitabı bir çuvalın içine koy-
dum. Bu şekilde tam yedi yıl geçti.

Hanım hep söyleniyordu. Devemiz, bizim geçim kaynağımızdı. Bu zama-
na kadar en az üç defa yavrulamıştı, diyordu. Böyle demesi normaldi. Çünkü
mollanın ağzından bu kitabı dinlememişti. Kitabı anlatmaya da benim ne il-
mim ne de gücüm yetiyordu. Aslında kitabın içeriğini o da merak ediyormuş.
Kitapta neden söz edildiğini öğrenmeyi o da arzu ediyormuş. Gittiği her yer-
de kitabı okutabileceği birinin olup olmadığını hep soruyormuş.

Bir gün baş başa çay içerken bana şöyle dedi:

— Mollalar, işanlar okumayı biliyorlarmış. Okumayı öğreten de onlarmış. Bizim Muratcanı Akca İşanlara verelim. Beş, altı yıl onların işine yardım etse bizim oğlana okuma, yazma öğretirler herhalde. Herkes bunu tavsiye ediyor.

Benim için önemli olan, oğlumuzun okumayı öğrenip bize kitap okumasıydı. Bunun için ne yapılması gerekiyorsa yapmaya hazırdım. Ne yapacağıımız konusunda bir karara vardık. Bir iki günlük bir yolculuktan sonra oğlum Murat'ı Akca İşanlara götürdüm.

Onlara:

— Çok uzaklardan geldim. Oğlumu, okuma-yazma öğretesiniz diye getirdim. Ne iş olsa ona rahatlıkla yaptırabilirsiniz. Yeter ki, ona okuma yazma öğretin, dedim.

Akca İşan:

— Oğlunu getirmekle iyi etmişsin. Bizim tuzumuzu tadan, terbiyemizi alan boş çıkmaz bu dergahtan. Oğlunuz okuma öğrenecektir. Siz, dört sene sonra onu almaya gelebilirsiniz, dedi.

Sevincimden adeta uçarak İşan'ın yanından köyümüze döndüm. Eve geldiğimde hanıma:

— Üç, dört sene daha sabret. Zamanı gelince benim ne kadar büyük bir ticaret yaptığımı sen de anlayacaksın. O zaman, bunca zamandır beni küçümseydiğin için çok pişmanlık duyacaksın, dedim.

Kitap çuvalın içinde bir üç yıl daha bekledi. "Murat, okuma öğrenmiştir." diye İşan'ın evine gittim. Oraya vardığım zaman, Murat'ın İşan'ın ufak tefek işleriyle meşgul olduğunu gördüm. Oğlumun henüz okumayı öğrenmediğini, zihninin işlerden dolayı çok dağınık olduğunu gördüm. Beni görünce gözleri doldu ve:

— Baba, beni de kendinle götür. Benim burada okuma filan öğreneceğim yok. İşan'ın kendisi de okuma, yazma bilmiyor, dedi. Hemen elimle oğlumun ağzını kapadım.

— Sus, oğlum. Böyle konuşma. Günahtır. İnsanın kendi İşanına okuma bilmiyor demesi çok ayıptır. İşan'a dil uzatma. Çocukça davranıyorsun, dedim.

Oğlum bu defa:

— İşan, muska yazmasını da bilmiyor. O, muska için gelenlere, aynen annemin tuz torbasındaki tuz gibi tuzdan veriyor. Benim bunlardan okuma öğrenmem imkânsız, baba!

Bu sözler üzerine yine oğlumu azarladım. Ona:

— Çocukluk etme. El âlemin inandığı, güvendiği biri için böyle konuşmamalısın, dedim.

Bana:

— Şayet, beni kendin götürmezsen kaçır giderim. Kimse, beni burada tutamaz, dedi.

Bu sözleri beni düşünmeye sevk etti. İşan'ı soruşturmam gerektiğini anladım. Köyden İşan'ı soruşturmaya başladım. Oğlumu niçin getirdiğimi, İşan'ın nasıl birisi olduğunu, okuma yazma öğretip öğretemeyeceğini sordum. Sorduklarımdan biri, bildiği kadarıyla bana İşan hakkında bilgi verdi.

— Oğlun, doğru söylemiş. Bizim İşan okuma yazma bilmiyor, dedi. Onun bitirdiği bir yer yok. Ama ilim bakımından büyük büyük medreseler bitirmiş kimselerden daha güçlüdür. Kimse onun hakkında ileri geri konuşamaz. Bu zamana kadar ona dil uzatan, malına el süren olmamıştır. Böyle bir şeye niyetlenen biri olsa, gözdağı vererek onu korkuturlarmış. Hatta hiç kimsenin dilinden düşmeyen şöyle bir vak'a olmuş:

Köyümüzden biri (Kim olduğunu kimse bilmiyor. İşan kimsenin duymasını istememiş.) onun bahçesinden biraz ot çalmak istemiş. Kurumuş otlardan bir çuvalı sırtına almış ve evine götürmüş. Otu sırtından indirmek istediği halde indirememiş. Hanımı, otu indirmek istemiş olmamış, oğlu indirmek istemiş, olmamış. Bunun üzerine adam, otları tekrar aldığı yere götürüp bırakmak istemiş. Fakat yine sırtından indirememiş. Çaresiz kalan adam, bütün geceyi sırtındaki otla geçirmek zorunda kalmış. Bakmış, başka çaresi yok. Sonunda İşan'ın yanına gitmiş ve ondan özür dilemiş. İşan'a:

— Ben, yapılmaması gereken bir iş yaptım. Bu yüzden, dün akşamdan beri sırtımdaki bu otla geziyorum. Cezamı çektim. Ne olur, beni affedin. Sırtımdaki ot, sizin otunuz. Ne olur, beni bu ottan kurtarın, demiş.

İşan, kendisini affetmiş. Ona, otu aldığı yere gitmesini ve oraya bırakmasını söylemiş. Adam, İşan'ın dediği gibi yapmış ve ottan kurtulmuş. Bu olay hâlâ herkesçe anlatılır. İşte, sorduğun İşan işte böyle bir adam. Ama İşan'ın okuma yazma bilen oğulları vardır. Onlar oğluna okuma yazma öğretirler mi bilmiyorum. Çünkü onlar büyük tüccarlar...

Bu sözleri duyduktan sonra oğluma hak verdim. Onu burada tutmanın artık bir anlamı yoktu. Onu, okuma yazma öğrenmesi için buraya getirmiştım. Bu amacım gerçekleşmediğine göre burada durmak artık gereksizdi. Oğlumu İşan'dan aldım. Hiç olmazsa zengin birinin yanına çobanlık yapması için veririm diye düşündüm. Böylece para kazanacaktı. Bu da, bize en az kitap kadar lazımdı o devirde.

Derken aradan günler, aylar, yıllar geçti. Kaç mevsimle beraber nice günler akıp gitti. O akan günlerde herşey yine eskisine döndü. Bu süre içerisinde bu kitap da hanımın çuvalından hiç çıkmadı. Bazen rahatım kaçtığı anda kitabı çuvaldan çıkarıyor ve sayfalarına bakıyordum. O molların oturduğu gi-

bi, kitabı önüme alıp oturuyordum. Hanım bu hâlimi görünce kızıyor, yine derdimi tazeledin diyordu. Kitabı her görüşünde aklına geçim kaynağımız deve geliyor. Sonra da bana: "Böyle ahmaklık etmemiş olsaydın bu zamana kadar tam beş, altı devemiz olmuş olacaktı." diyordu.

Günlerden bir gün köyümüze elinde kitabıyla bir öğretmen geldi. Gelir gelmez hemen işe koyuldu. Şu evin içi kadar bir yerde köyün ne kadar çocuğu, büyüğü varsa onlara okuma, yazma öğretmeye başladı. Öğretmen, sanki benim için gelmiş gibi sevinliyordum.

İlk günler köy halkı öğretmenden çekindi ise de ben buna hiç aldırış etmedim. Öğretmene hemen alışverişim. Onunla epey kaynaştık. Başımдан geçenleri kendisine anlatınca:

— Şu kitabı getir de bir okuyup göreyim, dedi.

Bunun üzerine evden kitabı aldım ve kendisine götürdüm. "Bir iki gün yanında kalsın" dedi. Kitabı öğretmene bırakıp tekrar eve döndüm.

Tekrar yanına gittiğimde bana şöyle dedi:

— Velmurat Ağa, çok büyük bir ticaret yapmışsın. Bu kitabı okumak, anlamak için başınıza gelmedik şey kalmamış. Hem yıllarca hanımınızdan azar işitmişsiniz. Hem de kitabın içindeki güzelliklerden mahrum kalmışsınız. Sırf bu kitabı anlamak uğruna oğlunuzu okuma, yazma öğrensin diye İşanların yanına vermişsiniz. Olmayınca hiç olmazsa para kazansın diye onu çobanlık yapması için başka bir yere koymuşsunuz. Gelin sizinle bir anlaşma yapalım. Gidin oğlunuzu getirin ve okula yazdırın. Ben ona bir kaç gün içinde okuma yazma öğretirim. Kitabınızı okuyacak hale getiririm. Bunun için de sizden hiçbir şey istemiyorum. Sizin ve oğlunuzun okuma yazma öğrenmesi benim için yeterli. Benim vazifem zaten sizlere okuma yazma öğretmek. Bunun için buraya geldim, dedi.

Öğretmen, beni ikna etmişti. Çöle, Murat'ın yanına gittim. Yanına gelince:

— Oğlum, okuma yazma öğrenmen, annen ve bana o kitabı okuyabilmen için seni başka bir mollaya vermek için geldim. Eşyalarını topla gidelim, dedim.

Bu sözlerim üzerine Murat:

— Baba, gitmem. Öyle okuma yazma öğreneceğime, bu çölde koyun güderim. Akca İşan'ın karısı artık bana suyunu taşıtamaz, odununu çektiremez, diye cevap verdi.

Onu Akca İşanların yanına götürmeyeceğimi söyledim. Ona:

— Oğlum, bilmiyor olabilirsin. Köyümüze bir öğretmen geldi. Köyün tüm çocuklarına okuma yazma öğretiyor. Bana, "Git oğlunu getir. Ona da okuma yazma öğreteyim" dedi. O gerçekten çok iyi biri. Bu konuda da çok becerikli.

Uzun bir konuşmadan sonra oğlumu zar zor ikna ettim. Öğretmen, verdiği sözü tutmuştu. Murat, hiç kimseye minnet duymadan, üstelik bir başkasına hizmet etmeden kısa bir sürede okuma yazma öğrenmişti. (Şimdi yakınlardaki çiftliklerden birinde işletme müdürü olarak çalışıyor.)

Hepimizin yıllardır sabırsızlıkla beklediği an gelmişti. Bir gün Murat, annesinin çuvalından kitabı çıkardı ve bize okudu. Yıllardır hayalimizde büyüttüğümüz kitap aslında hep yanımızda olan, fakat okuma bilmediğimizden dolayı bir o kadar da bize uzakmış. Kitabın içindeki şiirlerin çoğu bizim köylerde, çöllerde türkü olarak da bestelenmiş. Kitap, kahramanlık, insan sevgisi vb... konularda nasihatler içermekteymiş. Bugün oğlumun ağzından dinlediğim kitap, sanki yıllar önce molladan dinlediğim kitap değildi. Molla, o gün kitabı nasıl okudu bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey var ki, mollanın aynı kitabı farklı bir üslupla okuduğuydu.

Şimdi oğlum okuduğunda kitabı daha iyi anlıyorum. Tam anlamak zaten mümkün değil. Çünkü içinde çok derin manalar var. Bu ticaretle ne kadar kârlı olduğumu hem hanımım hem de köylüler kabul etti. O güne kadar insanlara alay konusu olmuşum. Herkes, kâr getirmeyecek, faydasız bir işi anlatmak istediğinde, "Velmurat Ağanın ticareti gibi" diyordu. O günden sonra insanlara alay konusu olmaktan kurtuldum. Hem de alnımın akıyla. Duydun işte kitabın hikâyesini.

Tüm bu anlattıklarımın sonra, hiç kimse "Velmurat Ağa, kitabı bana sat" diye konuşmaya cesaret edemez. Şayet satarsam tüm köy beni dışlar. Kitabı çok beğendiysen al oku, keyfini çıkar. Ama istemeye niyetlenme. Bunu unut. Yani senin anlayacağın, bu kitap bu kapıdan çıkmaz.

İhtiyardan kitabı alma konusunda neredeyse hiç ümidim kalmadı. Kitapla birlikte sanki canını da veriyordu. Kitabı elinden çıkarmaya hiç niyeti yoktu. Bu kitabın eksik yanlarını, şiirlerini tamamlayalım. Bu kitap gibi iki kitap olur. Sonra bütün köye yetecek kadar çoğaltıp tekrar getirelim desem de kabul edecek gibi değildi. Üstelik buna inanacak birine de benzemiyordu.

Kitabı satın alamayacağımı anladım. Hiç olmazsa ihtiyarı kitabı kopya etme konusunda ikna edeyim dedim. Bunu düşünürken endişelenmiyor da değildim. Ya yine inadı tutar da kopya etmem için de izin vermezse. Ne yapıp edip mutlaka kopyası da olsa kitabı almalıydım. Onu ikna edecek bir yol bulmalıydım. Düşüne düşünce sonunda şöyle bir yol buldum:

- Velmurat Ağa, benim işimi görmediniz, dedim.
- Neyi, şu kitap işini mi?
- Evet ya. Gelin bana şu kitabı satın.

İhtiyar, bu sefer şok olmadı. Kitabı satmayacağından ve benim kendisinin elinden kitabı zorla alamayacağımdan emindi. Bu yüzden rahattı. Kitabıyla ilgilendiğimden dolayı da çok memnundu.

— Satamam. Satarsam çok şey kaybederim, dedi ve güldü.

— Satın. Bakın size de birisi satmış ya!..

— Satanlar kaybetmiş. Ben niye kaybedeyim ki, diyerek yine güldü.

Keyfine diyecek yoktu. Diyecek başka bir söz bulamadım.

— Madem satmıyorsunuz. O zaman öylesine verin. Bana hediye edin, diyerek bu hususta ne kadar ısrarcı olduğumu ifade ettim.

İhtiyar düştüğüm duruma acır gibi oldu. Sonra:

— O kadar elzemse, şu ocağın başına otur da yaz, dedi.

İhtiyar yumuşadı galiba diye düşündüm. Bu yüzden yine kitabı alabilir miyim fikrine kapıldım.

— Kopyalasam, sadece ben faydalanacağım. Oysa bu kitaptan herkes yararlanmalı, dedim.

Bana cevap vermedi. Dışarı çıktı. Arkasından karısı da koşar gibi çıktı. Kendi kendime: "Fikir alışverişinde bulunacaklar herhalde, dedim. Aradan fazla vakit geçmemişti ki:

— Boş boş ne oturuyorsun delikanlı, diye içeriye girdi.

Ondan kesin bir cevap almayı bekliyordum. Ne diyecekse desin artık, diyordum. İçeride karısıyla konuştular. Bir karara varmışlardır nasıl olsa diye düşünüyordum. Öyle de oldu.

— Madem bu kadar lâzım onlar da yazsın. Sen de yaz, dedi.

İhtiyar sustu. Konuşmamız bitti. Evin içini bir sessizlik kapladı. Dışarıdan da ses gelmiyordu. İhtiyar kadın yorganın altına girdi ve kıvrılıp yattı. Velmurat Ağa, konuşursam hemen harekete geçecek gibi duruyordu. Onu ikna edemeyeceğimi anladım ve masum bir çocuk gibi boynumu büktüm.

— Tamam, yarından itibaren yazmaya başlarım, dedim.

O günden sonra, on beş gün kadar kitabı kopya etmekle geçti vaktim. Bu sırada ihtiyar yanımdan hiç ayrılmıyor, hep benimle oturuyordu. Bazen kitaptan ezbere bölümler okuyor, bazen yazdıklarımı seyrediyor, "okumayı biraz biliyorum ama yazmayı bilmiyorum" diyordu. Hanımı ise ikramdan kaçınıyor, hiçbir şeyimizi eksik etmiyordu. İlk misafir geldiğim ev ise bu arada unutuldu gitti.

Velmurat Ağadan kopya ettiğim kitaba, yine aynı şairin başka yerlerde bulunan eserleri de eklenerek baskıya verildi. Kısa bir zaman sonra kitap olarak piyasaya çıkacak. Şimdi, kitabın çıkacağı günü dört gözle bekliyorum. İçim içime sığmıyor. Yüreğim heyecandan çatlayacak gibi. Kitap çıkar çıkmaz kitaptan on adet alıp ihtiyarın evine koşacağım. Oraya gittiğimde "Sen şimdi benden ayrılamazsın." diyemeyecek. Bana, "Her bir sözü bir deveye bedel kitabımı senden de kopya edenler oldu mu? Ona değer verdiler mi?" diye sormama ihtimali yok. Bana böyle der demez ben de ona:

— Aldılar, hem de bir iki kişi değil, bütün Türkmen halkı aldı. Herkes en az sizin kadar beğendi diyeceğim ve elimdeki kitapları ona vereceğim.

O zaman ihtiyar; halkımızın altın hazinelerinin, edebi miraslarının, cesa-
retinin ve hürriyete olan sevdasının, çektiği acılardan ilham edinerek ortaya
çıkan eserlerin - çölde olsa dahi, çuvalın dibinde, kuyuların derinliklerinde
ve daha nice uzak mesafelerde olsa dahi- sahiplenildiğini, yeniden gün yüzü-
ne çıkarıldığını ve herkesçe okunduğunu göreceksiniz. Ve kendi kitabını ayrı bir
hevesle okuyacaksınız. Sonra coşup yıllardır sakladığı ve herkesten sakındığı ki-
tabını büyük bir içtenlikle bana vereceksiniz.

Söz konusu kitap, Türkmen Edebiyatının temel direklerinden olan, Klasik
Türkmen şiirinin temellerini atan Mahtumkulu'nun divanı idi.»

Nurmurat Sarıhanov: Nurmurat Sarıhanov 1906 yılında, Göktepe ilçesinde, İkinci Göktepe köyünde doğdu. Öğrenimine köy okulunda başladı. Sonra Aşgabat'taki Politeknikum'da devam etti. O 1929 yılında Taşkent'te bir senelik gazetecilik kursunu bitirdi. Aynı yıl "Yaş Komünist" gazetesinde redaktör yardımcısı olarak çalışmaya başladı. Hemen ardından askere gitti. 1929-1937 arasında askerlik yaptı. Bu devirde "Kızıl Ordu" adlı cumhuriyet harbi gazetesinde sekreter olarak çalıştı. Askerden döndükten sonra, ta savaş başlayıncaya kadar, gazete ve dergi idarelerinde çalıştı. İkinci dünya savaşı başlayınca ilklerden biri olarak o da savaşa gitti. İkinci Ukrayna cephesinde ön sıralarda savaşarak, Ukrayna, Moldova topraklarında bulundu. N. Sarıhanov 1944 yılının 4 Mayıs'ında bir muharebede vefat eder. N. Sarıhanov edebi hayatına otuzlu yılların başlarında başladı, askerlik yıllarında devam eder. İlk hikâyeleri, gazete yazıları "Kızıl Ordu" gazetesinin sayfalarında yayınlanmaya başladı. Yazar Türkmen ve Rus klasiklerinin, özellikle de A.P.Çehov'un, M. Gorki'nin eserlerini büyük bir ilgiyle okumuş, onlardan etkilenmiştir. "Şirin", "Kitap", "Sonraki Ev", "Ak Dam", "Sevgi" hikâyeleri, "Şükür Bahsi", "Aydınlığa Çıkanlar", "Kızgın Günler", "Cariye" gibi uzun hikâyeleri yazarın kaleminden çıkmış en önemli eserlerdir. Sarıhanov Türkmen nesrinin temeli olan yazarların birisidir. Yazarın "Şükür Bahsi" adlı uzun hikâyesi esas alınarak yapılan film Türkmen filminin kazandığı en büyük başarılarından birisi kabul edilir.

Bayram Rahimguliyev: 1983 yılında Lebap vilayatinin Kerki (Atamırat) ilçesinde doğdu. Liseyi Atamırat Türkmen-Türk Lisesinde, Üniversiteyi Uluslararası Türkmen-Türk Üniversitesinde Türk-Türkmen Dilleri ve Edebiyatı Bölümünde okudu. Mezuniyet sonrası Bilkent Üniversitesinde lisansüstü öğrenim görmek için Türkiye'ye gitti. Birkaç yıl Amerika'da hem çalışan hem okuyan Rahimguliyev halen Bilkent Üniversitesinde doktora devam etmekte Yunus Emre Vakfında çalışmaktadır. Evli, iki çocuk babası.

ATACAN TAGAN
Türkçesi: Filiz ÇELİKTAŞ

SAVAŞ NE ZAMAN BİTECEK?

Umsa, Gocuk Köyünün güzellerinden sayılsa da, hiçbir genç kızın hak etmediği bir düğünün gelini olmuştu.

Nerede olduğu bilinmeyen uzak bir memlekette, dört seneden beri devam eden savaş hiç bitmeyecek gibi görünüyor, orada dökülen kanlara, köylerde ağıtlar yakılıyordu. Dört sene önce köylerde başlayan ağlamalar hiç dinmeden devam ediyordu. Üç yıl önce Gocuk köyüne on dokuz ölüm haberi gelmişti. Ölüm haberi gelmeyen kayıpların sayısı ise belli değildi. Her aileden bir kişi savaşa gittiği için yassız evin hali de yas evinin halinden farklı değildi. Kara haberler bitecek gibi görünmüyordu. Savaştan yara almadan kurtulmak, sağanaktan üzerine damla bile değdirtmeden kurtulmak gibiydi.

Durum böyle olduğu için, Umsa'nın düğününe kimse sevinmemişti. Düğün elbiseleri sandığın bir köşesine bırakılmış, hatta eskimeye başlamıştı. Kimse üzerindeki yamalı elbisesini değiştirmemişti. Hatta Umsa'nın büyük yengesi, üzerindeki yamalı mavi elbisesini değiştirdi diye:

— Bu kadın ne kadar kötüymüş! Eşin gece gündüz ateşlerin altında, ne olacağını da sadece Allah bilir. Sen ise... Tüyünü değiştirmek neyine? diyenler olmuştu.

Savaş yıllarının düğünü de cenaze merasiminden farklı değildi. Ama yine de üzerinde kırmızı danteli olan üç arabayla beş altı atlının gelini almaya gelmesi, Gocuk köyünün yaşlılarına, düğünü hatırlatmıştı. Arabaya koşulmuş atların boynundaki çingirakların sesi uzun zamandır düğün görmemiş Gocuk köyüne değişiklik getirmişti. Fakat geri dönerken çingirakları toplamak zorunda kalmışlardı. Çünkü köyün büyüğü Uluğ Ağa, yanlarına gelerek:

— Dünür, etrafımızdakiler yastayken, çingirak sesi biraz garip geliyor. Ne yapalım, duruma göre hareket etmek lazım. Çingirakları Merv'i aştıktan sonra takarsanız daha iyi olur, demişti.

Gözü yaşlı Mamur Nine, kendi evlerinin duvarına yaslanarak, Annal Acalardan tarafa bakıp oturuyordu. O Umsa'nın düğününe Kölli'yi de beni de göndermiyordu.

— Böyle düğüne giderek eğlenmek doğru değil. Benim yanımda oturun. İnşallah Nurcan gelir, biz de Umsa'dan daha güzel gelin alırsız. Herkesinkin-

H E C E Ö Y K Ü

den daha güzel düğün yaparız. Sizin her birinize bir at bulur, gelinalıcıya siz de gönderirim. Para, kuruyemiş dağıtırız. Şimdilik benim yanımda oturun. Umsa'nın düğününe giderseniz günah olur. Kendi düğünümüzü daha güzel yaparız, diyerek, bizi oyalamaya çalışıyordu.

Köllü ve beni Umsa'nın düğününe göndermemesinin bir sebebi vardı. Tek çocuğu olan Nurcan, askere çağrılmadan önce Mamur nine, Mümin amcayla Taçcemal Nineyi, Annal Amcalara göndermişti. Tam düğün tarihi belirlenecekken Nurcan askere çağırılmıştı. Böylece Umsa'yla Nurcan'ın düğünü, oğlanın askerden dönmesine kadar ertelenmişti. Ama Nurcan'a geri dönmek nasip olmadı. Savaşın ikinci yılında vefat etti. Ama Mamur Ninenin tek oğlunun ölümünden haberi yoktu. Tam bir senedir oğlundan hiç mektup, haber almasa da, büyük bir ümitle oğlunun geri gelmesini bekliyordu.

Şimdi düşünüyorum da o zamanlar Nurcan'ın ölümünü sadece postacı ile köyün muhtarı Sapar Ağa biliyormuş. Sapar Ağa postacıya, bu kara haberi sadece Mamur Nine'nin yanında değil, diğer köylülerin yanında da ağzından kaçırmasını tembih etmişti. Sonra da Mamur Nineye, tek çocuğunun vefat ettiğini nasıl söyleyeceğini bilemeyen muhtar, uygun bir zaman buluncaya kadar bu acı haberi kalbine gömmüştü.

Annal Amcanın Umsa'yı Nurcan'a vermeyip de, Vekilpazar'dan biriyle evlendirmesine Mamur Nine çok alınmıştı. Hayatında mülâyim sözden başka söz kullanmayan Mamur Nine, şimdi bedduaların en acısını seçiyordu. Gelin alayı yola çıkacakken Mamur Nine söylenebildiği kadar söyleniyordu.

— Ahhh, sakalını gün ağartmış Annal! Sen kızını benim Nurcan'ımdan daha iyi bir yiğide vereceğini mi sandın? Bakalım daha iyisine verebilecek misin? Dünyada benim Nurcan'ımdan daha mert bir gencin olmadığı belli zaten. İnşallah Nurcan'ım yakışıklı yiğit olarak gelir. "Madalya aldım" diye mektup yazmış. Oralarda tembel, beceriksiz sümüklülere madalya vermezler herhalde. Madalya da yerden bulunmuyor hani.

Gelinalıcı yola çıktığında, Mamur Nine ağlamaklı sesiyle sözlerine devam etti.

— Sen saçını kesip gelin olmak istememişsindir, sen başkalarına benmezdin, Nurcan'ı beklerdin. Evde kalınca, saçın mı ağardı? Görürsün, ayak izin kurumadan Nurcan'ım gelir evlenir inşallah.

Son sözlerinin ayrı bir manası vardı. Umsa'nın "herkese benzememesinin" altında ona verilmiş olan başlık vardı. Söylentilere göre, Annal Amcalar başlık belirlediğinde, Mamur nine: Beş kilo buğday, yarım kilo çay, bir kavanoz tereyağı göndermiş. Mal giderken, beraberinde gönderdikleri oğlan, yol boyunca eşiğin üzerindeki tereyağını yalaya yalaya gitmiş. Böylece misafirler köye gelinceye kadar kavanozun dibinde çok az yağ kalmış. Sonra da

yağı yalayan oğlan hastalanarak, ev sahiplerinin başına dert olmuş. Mamur Nine devam etti:

— Nurcan'ımı bekleseydin, ben sana bir kavanoz değil, iki kavanoz tereyağı verirdim. Yarım kilo çay verirdim. Danalı ineğimi de verirdim. Hey, sakalı güne ağarmış Annal!

Gelin alayının arkasından kesek atan da olmadı, ağlayan da olmadı. Sanı ki herkes Türkmen düğününün eğlenceli geleneklerini unutmuş gibiydi. Açlık döneminin düğününde yasa gelmiş gibi, Umsa kızı alıp gitmişlerdi. Epekte Amcanın küçük kızı batıl inanca göre bir kesek atmış mı atmamış mı belli değil, kalabalıktan biri:

— Hah sende mi gitmek istiyorsun? Gelin olmak istiyorsan, bin atın arkasına, ya da taş atmayı bırak! demişti.

Biz bunu üç gün sonra duyduk. Bu haber, Mamur ninenin yeniden homurdanmasına sebep olmuştu.

— İşte gördünüz mü onların patavatsızlığını. Yabancı köyün büyük kızına böyle denir mi?

Böylece Nurcan'a diye niyetlendiği gelinle, Mamur Nine ebediyen vedalaşmak zorunda kalmıştı.

Umsa'nın düğününün ertesi günü biz Mamur Nine ile birlikte iğde toplamak ve ona yardım etmek için evine gelmiştik. O yine kara evin' kamışlarına yaslanmış oturuyordu.

Artık ömrünün çoğunu geride bırakan ve diş tırnaktan ibaret olan Ajdar da, ninenin iki adım gerisinde kocaman kafasını ayaklarının üzerine koymuş ağır ağır soluyarak yatıyordu. Ajdar'ın kaç yaşında olduğunu bilmiyorum; ama Nurcan'ın babası Nurcan daha altı yedi yaşındayken onu getirmişti. Ajdar kadar akıllı köpek daha hiçbir yerde görülmemiştir. O, insanın yüzüne baktığında karakterini anlar, köpek olmasına rağmen olur olmaz havlamazdı. Mamur Nine bu köpeği akıllı olduğu için değil, oğlunun çok sevdiği bir köpek olduğu için ona ineğinden, danasından daha çok özen gösteriyor, üzerine titriyordu. Türkmenler köpeği eve sokmasalar da, Mamur Nine kışın üşümesin diye eşikte yatırıyordu. Yaşlı köpek, Mamur Nine nereye giderse arkasına takılırdı. Zaten sahibi de onu bırakmak istemezdi. Ev ahalisinden birinin peşine takıldığında: "Git, gözüme gözükme!" diye kızsalar da -nereye giderlerse gitsinler- günlerce gelmeseler de, onlar gelinceye kadar, Ajdar evin kapısının önünde onların dönüşünü bekleyerek yatardı.

Daha geçen senenin ürünlerinden toplanan iki çuval iğde vardı. Ama Mamur Nine Nurcan'ın düğününe hazırlandığı için, bu yılki üründen de iki çuval iğde toplamaya kararlıydı. Bu seneki pamuk hasadı bittiği an, Nurcan dönecek ve hemen düğün başlayacak diye düşünüyordu.

H E C E Ö Y K Ü

— Ben asla sakalı güne ağarmış Annal'inki gibi, düğüne benzemeyen düğün yapmam. Benim düğünüme gelen düğün gibi düğün görür. El âlem gibi birden çok oğlum yok benim. Tek oğlumun düğününü, zenginlerinki gibi yaparım.

Kölle ile ben daha küçük idik. Mamur Ninenin söyledikleri yakında olur zannediyorduk. Uzaklarda korkunç bir savaşın devam ettiğini, orada insanların öldüğünü bilsek de, Nurcan iyidir diye düşünüyorduk. O pamuk hasadına kadar mutlaka gelmeliydi, onun ölmeye hakkı yoktu. Çünkü biz Mamur nineneyi seviyorduk, ona tüm kalbimizle inanıyorduk. Mamur Ninenin söylediğine göre yüce Allah da Nurcan'ı koruyacaktı.

Kölle bana göre daha zayıf ve çevikti. Bu yüzden iğde ağacının tepesine çıkarak, elindeki dut çubuğuyla dallara vuruyordu. Yere düşenlerin çoğu yaprak olsa da, her ağaçtan bir avuç iğde alsak bile yine de gün içerisinde bir çuvalı iğdeyle doldurabiliyorduk.

Kölle çubuğuyla iğdeleri yere düşürürken, köyün muhtarı Sapar Amca, atının üzerinde yanımıza yaklaştı.

— Delikanlı! Taze dallara böyle vurmasan olmuyor mu? Böyle yaparsan gelecek sene iğde yerine kuru dal yemek zorunda kalırsın.

— Böyleurmazsam iğdeler düşmüyor ki. Ne yapalım, Sapar Amca!

Sapar amca genç oğlandan böyle bir cevap beklemediği için mi bilinmez, sesini yükseltti.

— Ağaçtan in o zaman... in dedim! Yoksa...

Muhtarın tehdit dolu sesini duyan Mamur Nine, önündeki iğdeleri çuvala koyarak Sapar Amcaya yaklaştı.

Sapar, Kölle'ye bağırma! O bana yardım ediyor. Biz Nurcan'ın düğününe iğde topluyoruz.

Yaşanan yokluktan senin de haberin var. Kimsenin düğünde şeker, kuruyemiş, para mara dağıtmaya durumu müsait değil. Bari iğde dağıtalım...

Sapar amcanın rengi değişmişti sanki. Sesini çıkarmadan atını geri çevirdi gitti.

Kölle ile ben her gün Mamur Ninenin yanına gidiyorduk. Çünkü onun Nurcan'dan başka kimsesi yoktu. Evinde tek başına yaşıyordu. Biz ise torunları gibi her zaman onun yanındaydık. Açlık devri olmasına rağmen, Mamur Ninenin evinde her çeşit yiyecek bulunurdu. Sofrasında fazla ekmeği olmasa da un, yağ bulmak mümkündü. Çoğu zaman bize masal anlatırdı. Masallarda devlerin, ejderhaların olduğu kısma gelince: "Allah bizden uzak etsin!" derdi. Ama şah kızının yoksul oğlana âşık olup, anne babasını dinlemeden oğlana kaçtığı zaman ise: "Allah benim Nurcan'ıma da onun gibi güzel kız nasip etsin." diyerek gülümserdi.

Evine gittiğimiz bir gün, yaşlı nine dolapta bir şeyler arıyordu.

— He, yavrularım geldiniz mi? Gelin bakalım "Gelen devlet". Ben de sizin ağzınızı tatlandıracağım. Elindeki gazeteyi bize uzatarak, aradığı şeyi de unutarak, yere oturdu.

— Alın, bu kâğıdı okuyun, Nurcan'ım hakkında bir şeyler yazmışlar mı acaba?

Ben bazı harfleri tanısam da, daha gazete okuyacak seviyede değildim. Kölli ise çat pat okuyabiliyordu.

Kölli güzel okuyamadığını gizlemek için oyalandı. Düşünüyormuş gibi yaptı ama nafile, yaşlı nine pes etmiyordu. İlla okutacaktı. Bu yüzden zar zor okumaya başladı.

Baş- ku-man- dan- diva-nın ha-be.... haberi. Bu gün bizim or-du kan-lı savaş-ların so-nu-cun-da fa-şis-st-le-ri do-kuz km ge-ri çe-kil-mek zo-run-da bı-rak-tı...

Mamur Nine Kölli'nin okumasını böldü.

Dur yavrum! Faşist dediğin kim oluyor?

Kölli ne diyeceğini bilemeden biraz durdu.

— Faşist! Mamur nine, Alman herhalde...

— Nurcan Alman'la savaşıyor ki, yavrum?

— O zaman kiminle savaşıyor?

— Germanla.

— O zaman, Faşistler de Germanlarla bir olup bizimle savaşan ülkelerden biridir.

— "Olabilir evet olabilir." diyerek tatmin olan Mamur Nine:

— "Dokuz km'si" ne oluyor o zaman Kölli can? Ben bu sorunun cevabını bilmiyordum. Kölli hınk mınk etti. Sonra da:

— Defterin arkasında bir km demek, buradan taaa. Kurban amcalara kadar olan mesafe, diye yazılı. Ama ben bunları pek iyi bilmiyorum... Yaşlı nine tatmin olmuştu.

— O zaman dokuz km dediği, Ocarlı mezarlığını ziyarete gidip gelmek kadar mesafe mi oluyor acaba?... Keşke daha hızlı kovalasalardı Almanları... Evet, Köllican devam et. Başka neler demiş?

Kölli okumakta zorlanıyordu. Bu yüzden, gazetenin arkasına önüne bakıyormuş gibi yaparak kurtulmaya çalıştı.

— Mamur nine, savaş hakkında bunlardan başka hiçbir şey yazmamışlar. Dokuz km kovaladıktan sonra şimdi dinleniyorlardır herhalde. Nurcan geldiğinde, savaşta olanları kendisi anlatır artık...

— Ver o zaman o kâğıdı toplayayım. Nurcan geldiğinde kendisi okur.

H E C E Ö Y K Ü

Nine gazeteyi dolaba koydu. Dolaptan bir torba çıkardı. Torbanın içinde iki tane, nabat cinsi şeker vardı. Ben uzun zamandır nabat yememiştim. Yaşlı, torbanın dibine birikmiş nabat parçacıklarından ikimize de birer tane verdi.

— Alın, ikiniz de bir parçacık nabat yiyerek ağzınızı tatlandırın. Geri kalanını Nurcan'ın düğününde yersiniz dedi ve torbayı dolaba geri koydu.

— Kölli can, git dışarıdan bir kucak odun getir.

Ben şaşırmıştım. Çünkü hava dayanılmaz sıcaklıktaydı. Odunu ne yapacaktı ki? Fakat uzun zaman geçmeden odunu ne yapacağını da söyledi.

— Yarın üçümüz ak eşeğe binerek, Samsıkyap'a gideceğiz. Samsıkyap'ta Annataçlar var. Onların yanında da su perisi kadar güzel bir kız var. Adına Ayça diyorlar. Onu Nurcan'ıma isteyeceğiz. Sözünü de alıp geliriz. Nurcan geldiğinde hemen düğün yaparız. Şimdi pişme pişirelim. Eli boş gitmek olmaz.

Ertesi gün kuşluk vakti, Kölli ile beni ve yaşlı beyaz eşeği alarak yola çıktı. Ajdar da bizim arkamıza takıldı. Mamur Nine onu bırakmak istemedi. Böylece üçümüz öğle vakti Annataç Teyzelere vardık.

Mamur Ninenin dediği kız, Annataç teyzelerin komşusuymuş. Çocuk halmizle evde oturabilir miyiz sanki! Kölli'yle ben kapının önünden akan derenin yanına gittik. O dere de Samsıkyap (akılsız dere) denilen dereymiş. Kölli'yle "Samsıkyap" kelimesini tekrarlayarak çok güldük. Sonra derenin kenarında oturduk. O da bizim köyün dereleri gibi bir dereymiş. Onun hiçbir yerinde akıllı ya da akılsız olduğuna dair bir alamet gözükmüyordu. Kölli'nin:

"Bu köyün deresi akılsız ise, insanları daha da akılsızdır. Mamur Nine bu köye neden kız istemeye geldi acaba?" sorusuna cevap veremedim.

Dalların gölgesinden dereye taş atarken, yanımızdan sırtında çuval taşıyan bir kız geçip gitti. Kız çok güzeldi. Gerçeği söylemek gerekirse, bizim köyümüzde herkesin gıpta ettiği Umsa bile, bunun kadar güzel değildi. Tabii biz o kızın Ayça olduğunu bilmiyorduk.

Beyaz eşeği bağladığımız yerde dolaşan Ajdar da bizim yanımıza gelerek, her zaman yaptığı gibi ağır kafasını ön ayaklarının üzerine koydu ve gözlerini kapattı.

Çok zaman geçmeden otların arasından küçük bir oğlanın sesi geldi.

— Ayça, eşeğin yem torbası nerede?

Arkasındaki çuvalı duvarın dibine bırakan kız, yorgun olduğu için mi bilinmez:

— Ben torbanın çobanı mıyım? diye, kızgın ses tonuyla cevap verdi. Sonra da derenin kenarına gelerek dereye ellerini yıkamaya başladı. Kızın ot toplamaktan yeşile boyanmış elleri, yıkandıktan sonra, buluttan sıyrılmış ay gibi parlamaya başladı.

Ben çocuk saflığıyla:

H E C E Ö Y K Ü

— Ayça, biz seni Nurcan'a istemeye geldik, dediğimi kendim bile geç fark ettim. Kölli beni dürttü ama geç kalmıştı, çünkü ben söylememem gerekeni çoktan söylemiştim bile.

Yüzünü yıkamaya başlayan kız kulaklarına inanamayarak bize baktı.

Ne dedin, yaramaz?

Yaramaz kelimesini çok sevmediğim için, hemen cevabını verdim.

Ben yaramaz değilim. Ben Orazgeldi Amcanın oğlu Orungulu'yum, dedim.

Benim cevabım, kızı yumuşatmaya yetmedi.

Boynun kurusun. Aynı armut sapı gibi kalmış.

Tabi, o zamanlar midemiz fazla doymadığı için boynumuz armut sapına benziyordu. Ama ben yine de kızın dediğine alınmadım. Çünkü söylediklerin de kalbimi kıracak hiç bir şey yoktu. Üstelik bıyık altından gülümsüyordu. Ben de "nasıl olsa olan oldu" diyerek, az evvelki sözlerimi yeniden tekrarladım.

Pamuk hasadı bittikten sonra biz seni gelin edeceğiz, Ayça...

Kızın cevabı bu sefer sert oldu.

Git, arabanı başka yerde çalıştır.

Biz arabalı gelmedik; eşekle geldik; beyaz eşekle. Kız, verdiğim cevabı komik bulmuş olacak ki, bu sefer gülmeye başladı.

Gök eşeğiniz murdar mı gitti?

Nereden bilmişti. Gerçekten gök eşeğimiz, üç gün önce ölmüştü.

Ayça'nın bunu nereden bildiğine şaşırmıştık.

— Kıza bak, yahu! dedik. Sen kız değil de, falcı olmayasın sakın?

Böyle dediğim için, Ayça göğsünü biraz kabartarak.

— Sizin gök eşeğin nasıl öldüğünü de biliyorum...

Ben merakla:

— Nasıl öldü? Hadi söyle!

— Bataklıktan çıkamadığı için öldü.

— Hah, bunu bilemedin. Bizim gök eşek yavrusunu dünyaya getirirken öldü.

— Eşeğinizin sıpası da öldü mü, ya da sadece eşeğiniz mi öldü?

— Ağzını hayırlı aç kız. Bembeyaz sıpası güzel güzel geziniyor. Gelin olarak geldiğinde kendin görürsün.

Kız benim dediklerime katıla katıla güldü.

Allah göstermesin, kendin gör o murdarın sıpasını.

Kuyruğunu yukarı kaldırarak rahat rahat yürüyen kediyi görünce, bizim Ajdar kıpırdamak istemese de, köpek olduğunu belli etmek için hırladı. Bu ise Ayça'nın köpeği fark etmesini sağlamıştı. Ben hemen öne atılarak, konuşmaya başladım.

— Bu köpek de Nurcan'ın köpeği!
— Nurcan dediğin kim?
— Aman Allah'ım, kıza bak, Nurcan'ın kim olduğunu da bilmiyor. Nurcan, Mamur Ninenin oğlu!

— Köpeğin adı ne?

— Ajdar.

Ayça köpeği tanımaya çalışıyormuş gibi ona dikkatle baktı.

— Ajdar'ın sahibi de kendisi kadar yaşlı mı?

— Nurcan mı?

— Evet, Nurcan.

— Sen aklını mı kaçırdın! Nurcan yaşlı olur mu? O oradaki, ben derenin diğer tarafındaki uzun otları göstererek otlar gibi uzun, genç, yakışıklı.

— Sizin Nurcan'ınız ne iş yapıyor? diyerek kız Nurcan'la ilgili sorular sormaya başladı.

— İnek gütmüyordur, inşallah.

— İnekle ne işi olacak onun. O Almanlarla savaşıyor. Biliyor musun, bir yumrukta beş Alman'ı yere yatırıyor. Nurcan'a madalya da vermişler. Güçlü olmasa madalya verirler mi? Pamuk hasadı bittikten sonra Nurcan gelecek. Gelir gelmez seni gelin alacağız.

Ayça, evden çıkarak kendilerine doğru gelen Mamur Nineyi görünce, çevik bir hareketle yerinden kalkarak otların arasında kayboldu.

Ertesi gün işde toplamaya gitmedik. Mamur Nine ise, "Artık işdeyi daha hızlı ve daha çok toplamamız gerekir" diyordu. Çünkü Ayça'nın ailesi "Annataç size kefil oluyorsa, sizi araştırmaya ihtiyaç yok. Oğlunuz gelince düğün tarihini belirleriz." demişlerdi.

Mamur Nine, zavallı, yaşlandığından mı bilinmez, o anda bile söylenerek, Umsa'ya kızıyordu.

— Annal kızını vermiyorsa vermesin. Uzun boyu var, kâse gibi gözleri var, kalın dört örüm de saçı var. Yürürken yerin kaymağını bozmamaya çalışıyormuş gibi yürüyor...

— Saçı dört örüm değil ki, iki, diyerek ninenin yanlışını düzeltmeye çalıştım.

Kölle yine beni dürttü. Zaten Mamur Nine benim dediğimi duymamış sözlerine devam ediyordu.

— Tam benim Nurcan'ıma layık kız. Dikiş nakış işlerini de iyi beceriyor, dedi.

Çuvalımızı alarak işde toplamaya gideceğimiz gün, Ajdar kızgın kızgın havlamaya başladı. Uzun zamandır böyle havlamamıştı. Onun için Mamur Nine tedirginleşti. Kölle'ye bakarak:

Köllican, gidip bak bakalım, Ajdar niye böyle havlıyor?

H E C E Ö Y K Ü

Kölle'den önce ben koşarak çıktım. Sol ayağı olmayan ve koltuk değneği ile yürümeye çalışan bir asker, Mamur Ninelerin evine doğru geliyordu. Beni görünce durakladı, sonra elini salladı.

Hey yakışıklı, Mamur Annelerin evi burası mı?

Ben Ajdar'ın korkunç havlamasından dolayı vaktinde adama cevap veremediğim için, adam sesini yükseltti.

Hey sana diyorum, sağır mısın? Mamur Anaların evi burası mı?

Ben evet der gibi başımı salladım ve geri eve girdim.

Bir süre sonra asker içeri girdi. Mamur Nine, askerin selamını aldıktan sonra kendi yerine geçti. Asker ise iğdeli çuvala yaslanarak oturdu.

— Mamur Ana, nasılsınız iyi misiniz?

— Allaha şükür, dedi Mamur Nine. Sonra misafirin yüzüne dikkatle baktı.

— Sen beni tanısan da, ben seni tanıyamadım oğlum?!

Ben cepheden geliyorum, Mamur Ana.

Yaşlı görülmemiş bir çeviklikle oturduğu yerden kalktı. Çocuk gibi misafirin yanına sokulup, onun yüzüne bakarak konuşmaya başladı.

— Söylesene yavrum, eee, sen o zaman Nurcan'ı da görmüşsündür? O nasıl, sağlığı yerinde mi? Savaş ne zaman bitiyor? Ne zaman benim Nurcan'ım yalnız kalan annesinin yanına geliyor? Söylesene yavrum?

Asker, afallamış bir halde, önce Mamur Ninenin, sonra da şaşkın şaşkın bizim yüzümüze baktı. Durumu anlamış gibiydi.

— Mamur Ana, Nurcan'dan uzun zamandır mektup gelmiyor mu?

— Yarım yıl olmuştur, dedi. Sonra derin bir nefes aldı.

— Mektubu gelmese de olur, kendisi sağ selamet gelsin, yeter.

— İnşallah gelir, dedi asker. Sonra sanki söyleyeceklerini yerde arıyormuş gibi yere bakarak, bir süre sukut etti.

— Biz Nurcan'la Kurskiy şehrinde ayrıldık. Sonra ben ayağımdan yaralandım. Böylece dönmek zorunda kaldım. Gelmişken, yolumun üstü, Nurcan'ın annesiyle selamlaşayım da sonra gideyim, dedim.

Konuşmasını bitiren asker, hemen kalkmak istedi. Mamur Nine kolundan tutarak durdurdu.

— Çay içmeden kalkmak olmaz. Bir de... Yavrum, bu savaş ne zaman biter? Bilmiyor musun?

Asker dudağını ısırırdı.

— Çayı bir daha ki sefere içeriz. Savaş... Uzun sürmez herhalde. Yakında biter.

— Uzun sürmesin yeter.

Misafir kalktı. Mamur Nine onu elinden tutarak, büyük bir hürmetle uğurladı. Yaşlı kadın eve gelir gelmez konuşmaya başladı.

H E C E Ö Y K Ü

Gördün mü, Orungulucan, Nurcan'ımız sağ salım, diyor. Onun mektup yazmaya vakti yoktur. Zararı yok, savaş yakında bitecekse zaten gelir. Biz o zamana kadar düğün hazırlıklarını tamamlarız. Hadi şimdi işde toplamaya gidelim.

Biz dışarı çıkacakken İpbat Abi geldi. İnce ve titrek bir ses tonuyla:

Ah, Mamur Nine sen ne kadersizmişsin, ocağın sönmüş diyerek bağırma-ya başladı.

Neye uğradığını şaşırان Mamur Nine, telaşla:

— Ne oldu İpbat? diye sordu.

— Biraz evvel gelen sakat asker: "Nurcan öleli bir yıldan fazla oldu" dedi. Sana bu haberi nasıl söyleyeceğini bilememiş: "Başından vurularak, kol- larımda vefat etti" dedi.

İpbat Abi sözünü bitirir bitirmez, halının üzerine yüzükoyun düşüverdi. Mamur Nine ise, başından aşağı kaynar su dökülmüş gibi, olduğu yere yığıldı.

Biz şu ana kadar sağlıklı bir insanın böyle düştüğünü görmemiştik. Ve çok korkmuştuk. Bu yüzden, onları olduğu yerde bırakarak, kapıdan ok gibi çıkıp gittik.

O olaydan sonra Mamur Nineyi bir hafta boyunca görmek mümkün olmadı. Hopbı İşan, o güzel sesiyle, Mamur Ninelerde Nurcan'ın yedisi dolunca-ya kadar, sabahdan akşama kadar Kur'an okudu. Bu arada Mamur Ninelere köylüler gelip gelip gitti.

O gün kapıdan uçarcasına çıktığımızda, ben elimdeki torbayı fark etmemistim. Torbayı geri götürmeliydim. Kölli'nin teklifiyle onu işdeyle doldurarak götürelim, dedik.

Nurcan'ın yedisi dolduğunda Hopbı İşan, yaşlı eşeğine binerek evine gitti. Ondan sonra Mamur Ninelerin geleni gideni azaldı. Mamur Nine, hiç dışarı çıkmadığı için onu bir kere bile görememiştik.

Biz kapıdan girdiğimizde nine yerde yatıyordu. Eve birinin girdiğini hissederek, yavaşça başını kaldırdı. Zavallı yaşlı kadın, yedi sekiz gün içinde tanınmayacak hale gelmişti. Önceleri, güneşin imza attığı yüzünde ümitle kıpırdayan gözleri, onun yüreğinde tükenmez güç kuvvet olduğunu haber veriyordu. O gözler mutlu, güzel günleri sabırla bekliyordu. Şimdi ise aldığı her nefes, onun kanında tutuksuz bir renk bırakmıştı. Önceki ümitli gözler, tek başına zindana kapatılmış gibi cansız ve ümitsiz bakıyordu...

Savaşın insanda bıraktığı izleri hiç sormayın! Uzaktan gelen bir ok bir anda bedeninize giriyor. Siz ölüm hakkında hiç bir düşünceye sahip değilken, belki son bir defa bile bağırmaya vakit bulamadan gözlerinizi sonsuza dek kapatıyorsunuz. Belki bu yüzden büyük acı da duymuyorsunuz. Fakat geride bıraktığınız ve onlarca okun isabet ettiği sevdiklerinizin çektiklerine ne demeli.

Gocuk köyünün yaşlılarının birçoğu ağlamaktan ya gözleri kör olmuş, ya belleri bükülmüş, ya da delirmiş. Uluğ Amcanın söylediğine göre savaş bi-

H E C E Ö Y K Ü

zim köye yapmadığını bırakmamış. Ben bunu köyümüzle alay etmek, köylülere gülmek için değil, onlara acıdığım için söylüyorum. Onlarla alay etmek aklımın ucundan bile geçmez. Zaten gülünecek yerde bile gülesim gelmiyor. Mesela köyümüzde, savaşın çizdiği tabloda, Övelek Amca vardı.

Köyün geniş köprüsü dururken, o, eşeğini köprüden değil de, hep sudan geçirmeye çalışırdı. Eşek inat edip sudan geçmeyince, ağlamaklı:

"Nepescan olsaydı koşa koşa geçerdin ama." der dudaklarını ısırırdı. Onun Nepes'i de Alman savaşında kaldı.

Hança Amca vardı. Bazen dışarı çıkar elektrik tellerine bakarak;

— Elektrik insanı çarpıyor diyorsunuz, aha kuşlar da oturuyor onun üzerinde. Bu elektrik denilen şey kuşları değil, sadece insanları mı çarpıyor?... Tabii, Almanlar da kuşları öldürmediler, insanları öldürdüler... Hança Amcanın Pendiguli'si ile Durduguli'si Alman savaşının yitiklerindendi.

Hanmammet Amca vardı. Onun dört oğlunun dördü de Alman savaşının kurbanlarıydı. O zavallı, güneşe bakarak beddua ederdi.

Ankar Amca ise savaşın yürüyen enkazıydı. Gecenin bir vakti: "Hücuuum!" diyerek bağırması, bütün köylüyü ayağa kaldırırdı.

Bir de Tırta Amca vardı. Bazen iyi, bazen kötü, aklının gel gitler yaşadığı bir dönemi yaşamaktaydı. Yaz sıcaklarında günlerce güneşin altında deve dikenini toplar. Sonra da topladığı dikenleri güzelce bağlardı.

Kış yaklaştığında büyük bir kabağı sırtına alır ve:

— Kabak isteyen varsa gelsiiiiin! diyerek bağladığı dikenleri bıraktığı yere giderdi. Kabağı bağladığı dikenleri üzerine koyarak, dikenleri ateşe verirdi. Tek başına bir köşeye çekilerek otlar yanıp kül oluncaya dek, mutlu mutlu gülerdi. Isınmaya çalışırdı. Sonra da otların üzerine koyduğu kabağı aramaya başlardı. Kabağı bulamayınca da oturup hüngür-hüngür ağlardı.

Evet, Uluğ Amcanın söylediği gibi:

Alman savaşı bize yapmadığını bırakmadı. Göçüğü aklını kaçırmış insanlarla doldurdu.

Bizim Mamur Nine de savaşın zehrini tatmış köylülerden biri olmuştu.

Kölli iğdeyle doldurulmuş torbayı duvara dayayarak, yaşlının bir şeyler demesini bekledi. Mamur ninenin ne diyeceğini biliyorduk. "Yavrularım ömrünüz uzun olsun, ay yüzlü kız eşiniz olsun!" derdi.

Bu sefer bir torba iğde götürsek de biz "ay yüzlü kızı" alamadık. Mamur nine, önce iğde dolu çuvala, sonra da bizim yüzümüze baktı ve ağlamaya başladı. Onun ağladığını görünce, biz de ağlamaya başladık. Bu durum onu konuşturmaya yetmişti. İki eliyle yerden destek alarak, ayağa kalktı, yanımıza geldi.

— Yavrularım, bırakın ağlamayı! Nurcan vefat etmemiştir. O haber yalandır. O gelir. Ağlamayın. Bakın ben de ağlamıyorum. Nine gözyaşlarını

saklamak için yüzünü duvara döndü. Sonra bize dönüp tebessüm etti. Ama onunki gerçek tebessüm değildi, zoraki, "canı yananın gülmesi" gibi, kendini kandırmaya çalışan bahtsız ananın tebessümü olduğunu biz anlamıştık. Mamur Nine:

— Merak etmeyin savaş biter. Savaş biter bitmez Nurcan da gelir. Düğünü de yaparız.

Zavallı ihtiyar, kendini kandırarak bizi teselli etmeye çalışıyordu. Kalbi ümitle dolu nine, kendi yalanına kendisi de inanarak teselli bulup, güçlenmeye çalışıyordu. Duvara yaslanarak torbadaki iğdeleri süzmeye başladı.

Yavrularım, bunları çuvallara koyalım!

Mamur Nine iğde dolu çuvalı okşadığında, o incecik parmaklarının titreğini gördüm.

Şimdi iki çuval oldu. Savaş biter. Nurcan da mutlaka döner. İki çuval iğde fazlasıyla yeter.

O an kara evin üstüne konmuş saksığının öttüğünü işiten Mamur Nine beklenmedik bir çeviklikle ayağa kalktı.

"Hayır çağır, hayır çağır! Hayrın varsa yine çağır!" dedi.

Saksığan, ihtiyarı teselli etmek istercesine bir iki defa daha öttü. Yaşlı:

"İşte, gördünüz mü? Hayır çağırdı, yine çağırdı!" diyerek gülümsedi. Ninenin bu seferki tebessümü canlıydı, umutluydu.

O günün ertesi günüydü. Mamur nine nereye gittiğini söylemeden, bizi de arkasına takarak evden çıktı. Yolda bıkmadan-usanmadan:

— "Şimdi savaşın ne zaman biteceğini de, Nurcan'ın ne zaman döneceğini de öğreniriz." diyordu. O zamanlar Gocuk köyünde bu sorulara cevap verebilecek tek bir insan vardı. O da Hopbı İşan'dı. Ama biz Hopbı İşanlara değil, Sapar Amcalara gittik.

Eve girdiğimizde, Sapar Amca zor bir meseleyi düşünüyormuş gibi sırtüstü, parmağını ısırarak yatıyordu. Hatta evine birinin girdiğini dahi fark etmemişti.

Muhtarın eşi Ogulhesel teyze:

— Kalkın, Mamur nine geldi! dediği zaman Sapar Amca sıçrayarak ayağa kalktı, verilen selamı aldıktan sonra:

— "Ooo Mamur ninenin kuyrukları, siz de mi geldiniz? Gelin, gelin!" diyerek bizim de gönlümüzü aldı.

Mamur Nine muhtarı görünce kendini tutamadı. Sesli sesli ağladı. Ogulhesel Teyze de ağlamaya başladı. Sapar Amca ise, kalkamayacağı bir yükün altına girmiş gibi, yere bakarak, halının kalkık yünüyle oynuyordu. Halıdan bir parça ip koparıp eline aldı, sonra da onu iki parmağının arasına alarak çevirmeye başladı. Mamur Nine:

— Saparcan, şimdi bu haber gerçek mi? Nurcan'ım gelmeyecek mi, yavrum? O benim tek yavrumdu. Sen onun tek oğlum olduğunu biliyorsun. Bu haber yalan olmasın? Gerçek olsaydı ilk önce sana söylerlerdi değil mi. Bu haber yalan olmasın, ha Saparcan?!

Sapar Amca konuşmaktan çekinerek, ne diyeceğini bilemeden yere dönük yüzünü birkaç defa kaldırıp Mamur Nineye baktı. Sonra yine parmağına doladığı ip ile oynamaya başladı. Mamur Nine:

— Saparcan, geçen gün evin üstüne saksığan gelip oturdu. İki kere vakırdadı. Ben de: "Hayrın varsa çağır!" dedim. Allah istedi ve iki defa daha vakırdadı. Hani, diyorum ki Nurcan'ımın öldüğü yalan olmasın? O benim tek çocuğum idi. O, bu dünyada beklediğim yavrum, böyle mi olacaktı? Yavrum diri olmasın? Savaş bittiğinde gelir belki? "Ana, selamünaleyküm" diyerek, kapıdan girecekmiş gibi geliyor bana. Savaş ne zaman biter Sapar? Ne zaman bitecek?

— "Savaş mı?" dedi muhtar beklenmedik bir ses tonuyla.

— Evet evet, savaş, yavrum. Alman savaşı. Mamur nine öne doğru eğildi. İki gözü Sapar Amcadaydı, bekliyordu, tatmin edecek, teselli verecek cevabı bekliyordu. Ama Sapar Amca'nın yaşlıyı tatmin edecek hiç bir cevabı yoktu. Çünkü bu durum Sapar Amca gibi köy muhtarlarının sözüyle çözülebilecek bir durum değildi. Savaş bitse de binlerce insanın canıyla kanıyla bitecekti. Yaşlı heyecanlandı.

— Biter desene, yavrum? Savaş biterse Nurcan'ım da gelir. Murdar savaş biter desene, Saparcan?!

Ogulhesel Teyze sabredemedi.

— Kalbin taş mıdır, demir midir, Sapar? Yüreğin taş değilse biter desene! Bu acımasız savaş yüzyıl devam edecek değil ya. Biter desene!

Sapar Amca yüzünü kaldırdığında, ona çok acıdım. Onun hali de diğerlerinkinden pek farklı değildi. Gerçeği bilen gözleri doldu, yutkundu, bir şey demeye hazırlandı. Fakat hiç bir şey diyemedi.

Sapar Amcanın yerine Ogulhesel Teyze konuşmaya başladı. Onun Mamur Nineyi teselli etmek için yalan söylediği belli oluyordu.

— Mamur nine, savaşta her tür şey oluyormuş. Esir düşen askerleri, arkadaşlarından geri kalanları, hep öldü diye haber veriyorlarmış. Dedemin evinin yanında da birinin kara haberi geldi, ama bir ay bile geçmeden kendisi geldi. Meğer o karışıklıkta kaybolmuş zavallı. Üstelik Nurcan'ın kötü haberi de gelmedi. O yaşıyordur Mamur Annesi o yaşıyordur. Savaş bitince gelir...

Mamur Nine biraz sakinleşmiş gibi oldu, yine Sapar Amcaya döndü.

— Saparcan, savaş biter mi, Nurcan'ım döner mi söylesene?!

— Mamur ana dedi, Sapar Amca, bir karara varmış gibi.

— Nurcan gelir inşallah, Almanları da kovuyoruz. Savaş da yakında biter.

Sanki Sapar Amcanın demesiyle savaş bitecekti. Sapar Amcanın sözlerinden sonra kalbi rahatlayan yaşlı nine, sevinçli gözlerle bize baktı.

İşte yavrularım, ben size savaş biter, Nurcan da döner dememiş miydim?

Sapar Amca dudağını ısırarak, başını iki yana salladı. Ama Mamur Nine onu görmedi. Bu yüzden muhtara minnettar gözlerle baktı da:

Söylediklerini Allah işitsin, Saparcan dedi. Nurcan geldiğinde, içi şekerle, iğdeyle dolu düğün çıkını veririm ben sana.

Sapar Amca, başındaki şapkayı tersine çevirerek, yerinden kalktı. Çünkü o şekerli, iğdeli düğün hakkını alamayacağını çok iyi biliyordu.

O olaydan sonra Mamur Ninenin hayatı da değişmeye başladı. Daha yavaş, daha sakindi. Her zamanki işleriyle uğraşıyordu. Çok uzun süren savaşın bitmesini ümitle beklemeye başlamıştı. Köylüler ise, kendilerince yorumlar yaptılar: "Mamur zavallısı da delirmeye başladı herhalde" diyenler oluyordu. Bunun gerçek olması muhtemeldi. Çünkü "Nurcan benim kollarımda son nefesini verdi" diyen askerin söylediklerinden sonra böyle bir ümitle yaşamak aklı başında birinin yapacağı iş değildi.

Kölle ile ben Mamur Ninemizin aklını kaçırmış olacağına inanmıyorduk. Onun konuşmasında bir problem yoktu. Sadece "Savaş ne zaman bitecek?" sorusunu çok tekrarlıyordu, hepsi o kadar.

Güz aylarıydı. Bizim köy, Buluçlardan mı ya da başka bir yerden mi kavun satın aldı. Kavunlar çok tatlıydı. Hepbeli Amca, en mükemmel kavun bunlar diye reklam yapıyordu. "Pendi topraklarında büyümüş kavun gibi kavun bulunur mu hiç? Ağzına almadan eriyip gidiyor. Yakında bunlardan Hindistan'ın padişahına da bir kervan göndereceklermiş. Çin Maçin'e göndermişler bile. Bir de bu kavun bir kış, iki kış dursa da hiçbir şey olmuyor."

Adamın son sözleri Mamur ninenin dikkatini çekti. Kavunlardan iki tane sini alarak Nurcan gelinceye kadar saklayabilirdi. "Kaç yıldır yavrum kavun yememiştir" diyerek iki tane kavunu zar zor eve taşıdı. Onun birini bizimle oturup yedi, ikincisini ise etrafını iple bağlayarak ağaca astı.

İlkbahar gününün öğle vaktiydi. Köye gelen devlet memurunun verdiği haber, insanları ayağa kaldırmıştı. Köylülerin yüzünde yıllardır görülmemiş bir tebessüm belirmişti. Köprünün yanından duyuruyu yapan memur, köyün bir tarafından diğer tarafına geçerek:

— "Ey ahali, gözünüz aydın! Alman'ın bayrağı düştü! Alman'ın bayrağı düştü!" diyerek, yüksek sesle bağııyordu. Üstelik hiç durmuyor, kimseden müjdesinin karşılığını da almıyordu. Biz onun kim olduğunu bile anlayamadık.

"Alman bayrağı düştü!" Ama o bayrağın düşmesi için yüz binlerce yiğidin düştüğünü, halkla beraber savaşın ağır yükünü taşıyan Gocuklular da bi-

liyordu. O zafer kurbanlarla kazanılan zaferdi. Buna rağmen insanların yüzü aydınlanmıştı.

İyi haberi duyar duymaz Kölli ile ben Mamur Nineye koşup, müjdeyi verdik. Yaşlı ikimizin de alnından öptü.

— Ah, dilinizi seveyim, yavrularım! Bunu kim söyledi.

— Devletin askeri söyledi.

Mamur Nine ağaçtan tabağı iğdeyle doldurarak dışarıya koştu. Müjdeleyen adama müjdesini verecekti. Ama adam, bizim yanımıza geldiğinde, bir iki defa bağırdı, sonra da beklemeden gitti. Mamur Nine ise, iğdeli tabağını kucaklayarak adamın arkasından bakakaldı. Biraz durduktan sonra Mamur Nine tabağındaki iğdeyi Kölli'yle benim üzerimize saçtı.

Alın yavrularım toplayın! Bayram iğdesi bunlar! Nurcan'ım gelir artık.

Etrafa düşen iğdeler çok olsa da Kölli ile ben düğünlerde olduğu gibi, birbirimizi iteleyerek topladık. Mamur Nine ise bizim halimizi tebessüm ederek izledi.

Savaşın bittiği artık netleşmişti. Adam müjdeyi verdikten bir ay sonra, Selim döndü. Sonra Hocat'la Garyağdı geldi. Ama savaş bittiğinin ertesi günü gelir diye ümitle beklediğimiz Nurcan, yaz bitti, güz geldi, gelmedi. Bu yüzden Mamur Nine meraklanmağa başlamıştı. Cepheden dönen her adama, aynısını soruları tekrar tekrar soruyordu ve hep aynı cevabı alıyordu:

"Biz Nurcan'la Pskov'un orda ayrıldık".

Bu cevaplardan sonra Mamur Nine, savaşın bittiğinden şüphe etmeye başladı. Onun düşüncesine göre, Nurcan dönmediyse, savaş bitmemiştir. Durmadan usanmadan her gün bize savaşın ne zaman biteceğini soruyordu. Biz yokken de iki defa Sapar Amcalara gitmiş.

Aylar günler geçiyor, ama Nurcan gelmiyordu. Onun için, çoktan biten savaş hala devam ediyordu.

Evine yaklaştığımızda Mamur Ninenin biriyle konuştuğunu duyduk. Ama nedense onun muhatabı ses çıkarmıyordu. Aslında, kapının önünde uyuklayan Ajdar'ın başını okşayarak konuştuğunu daha sonra anladık.

— Zararı yok, Ajdarbay, zararı yok! Bekle, savaş bitince senin de sahibin gelir, bekleyiver, o zaman ikimiz de koşup karşılarız onu. Biraz sabret, Ajdarbay, biraz sabret!

Mamur Nine bizim geldiğimizi görünce konuşmasını keserek eve girdi. Daha kış gelmese de, hava biraz serin olduğu için ocaklar yakılıyordu. Ocakların başına geçtiğimizde, Mamur Nine Nurcan'ı hatırladı. Nurcan'ın çocukken çok ağladığını, zavallı babası susturmaya çalışsa da ağlamayı kesmediğini, kucağına aldığı anda ise, hemen sustuğunu gururla anlattı.

Ninenin sözü henüz bitmişti ki, bir adam kapıdan içeri girdi. Oldukça yakışıklı, o devir için zengin giyimli bir gençti. İçeri girer-girmez:

H E C E Ö Y K Ü

— "Mamur nine sen misin?" dedi.

— Evet, yavrum, benim.

— Öyle ise, gözün aydın!

Mamur ninenin dili tutuldu. Çayla dolu kâseyi² yere düşürdü. Sonra da ocağa çarparak yere yıkıldı.

Nine, gözün aydın, Nurcan geliyor!

Mamur Nine kendine gelir gibi oldu. Gelen misafirin boynuna atlayacakmış gibi duruyordu. Bir iki nefeslendi. Sonra:

"Sen ne dedin?" diye sakince sordu.

Genç oğlan güzel gözlerini oynattı.

— "Oğlun geliyor" dedim, müjdemo ver!

— "Sen kimsin, hangi köydensin? Nurcan'ımın geldiğini nereden duydun? Kendisi nerede?" diyerek, birkaç soruyu arka arkaya sıraladı.

— Ben Goçak Küle'nin kardeşiyim. Abim bu sabah cepheden geldi. Nurcan'la birlikte aynı hastanede yatmış. Senin oğlun da yarın veya sonraki gün geliyor.

Misafir sözlerini bitirdikten sonra, kapıya yöneldi.

— Benim Çastepe'den birisine daha müjdemo vermem gerekiyor. Abim, "İnsanlıktır, müjdeleyip geliver!" dedi. Müjdemo verin de gideyim.

— Ah, yavruuum, bekle! Şimdi ben sana müjdemo vereceğim. Bütün malım, dünyam, senindir yavrum!

Misafir iki tane gümüş bileziği koynuna soktukten sonra evden çıktı. Mamur Nine:

— "Dur, dur!" diyerek koluna yapıştı. Senin abini hangi köyde bulabilirim?

— Heşdekli köyüne gidip, Goçak Küle dersin tanımayan yoktur. Kendisi sana gelecekti, ama gelen giden çok olduğu için müsait bir vakit bulamadı.

Mamur Ninenin bahtını uyandıran genç, aceleyle çıkıp gittikten sonra biz de evde çok durmadık.

"Hadi, yavrularım, Heşdekli köyüne gidelim!" diyen nineyle birlikte evden çıktık.

Heşdekli köyü nehrin diğer tarafındaydı. Aşağı yukarı iki kilometrelik yoldu ama biz köprü olmadığı için ta Merv'i dolanarak geri dönecektik. Mamur Nine ise Merv tarafına değil de, doğrudan nehrin üstüne yürüdü. Biz onu, Ajdar da bizi takip etti. Üçümüz de sesimizin çıktığı kadar "Hey Nurcan geliyor, müjdemo!" diye bağırarak köyü ayağa kaldırıyorduk. Güzel bir haberin olduğunu anlayan köpek de bir sağımızda, bir solumuzda zıplaya zıplaya koşuyordu. Kimseden müjdelik almadan sadece bu güzel haberi yaymaya çalışıyorduk.

Nehre yaklaştığımızda Mamur nine çok yoruldu. Yine de aynı hızla koşuyordu. Nefes nefese:

— "Ben size söylemedim mi? İşte gördünüz mü Köllican, Orungulu'm! Savaş biter dememiş miydim?! Nurcan'ım biricik annesini bırakıp gitmez dememiş miydim? Gelir dememiş miydim? Savaş biter dememiş miydim?" diyerek gücü yettiğince konuşuyordu.

Kış mevsimi yaklaşmış olmasına rağmen, Murgap'ın suyu çok fazlaydı. Ama annenin oğluna olan sevgisi, oğlunu bir kerecik görme arzusu, sudan da, suda boğulma korkusundan da üstün geliyordu. Mamur Nine kendini nehre attı. "Korkuyor musunuz?" der gibi bakan Ajdar da, biraz duraksadıktan sonra suya atladı.

Biz Mamur Ninemiz boğulur korkusuyla nehrin kenarında bir o yana, bir bu yana koştuk durduk. Ama ninemiz, oğlak gibi yüzerek sağ salim diğer taraftan çıktı. O sudan çıktıktan sonra, bizim sesimizi duysa da, arkasına bakmadan otların içinde kayboldu. Kalın gövdeli ağaçlardan oluşan ormanın içine girerek Heşdekli köyüne gitti...

Köylüler Nurcan'ın diri olduğunu duyunca çok sevindiler. Mamur Nine'nin evi, bu sevinçli haberi paylaşmak isteyen insanlarla doldu.

— Allah kulunu himayesinde tutmak isterse, tutuyormuş!

— Ölme de kaybol!

— Bir gelsin, gösteririz kerataya.

Hesel Ana çocuklara düğün paketi vermek isterken, bir çuval iğdeyi bitirmek üzereydi.

Yiyin çocuklar, yiyin! "İyi niyet, yarım devlet!" düğüne niyet etti, düğüne de yaradı. Yiyin!

İpbat Abi ocak kazıyordu.

Bu ocak boşuna kazılmıyor, Mamur Nine ineğini kesmesin de görelim!

Evet, ocak boşuna kazılmıyormuş. İpbat Abinin terler içinde kazdığı ocakta Nurcan'ın düğün yemeği yerine, Mamur ninemizin cenaze yemeğini pişirdiler.

O gün ikinci vakti yaklaştığında Mamur Nineyi, Heşdekli köyünden yaşlı bir adam eşek arabasında yarı canlı bir şekilde getirdi.

Meğer Heşdekli köyünde Goçak Küle diye birisi yokmuş, bu günlerde cepheden gelen de hiç olmamış. İnsanlıktan nasibini almamış o genç ise, insanları kandıran bir dolandırıcıdan başkası değilmiş.

Köşede duran iki yorganı açarak Mamur nineyi yatırdılar. Bir süre sonra gözünü açan Mamur nine, donuk bir halde, hiç konuşmadan yarım saat kadar öylece boşluğa baktı. Akşama doğru göz kapakları ağır bir yük taşıyormuş gibi zoraki açıldı. Etrafında oturan insanları ilgisizce süzdü. Birden evini tanımış olacak ki dili çözüldü:

Nurcan'ım gelmedi mi? Savaş bitmedi mi?

Etrafında, dünyayla vedalaşmaya hazırlanan Mamur Ninenin sorusuna cevap verecek bir çok insan vardı. Ama bu ağır sorunun cevabını vermeye kimse cesaret edemedi.

Savaş... ne zaman.... bi -ti - yor. Kom-şu-lar?

Ben dayanamadım:

"Savaş bitti, Mamur Nine, savaş bitti!" dedim. İpbat Abi elimden çekerek beni dürttü.

Mamur Nine manasız gözlerini bana çevirerek bir şey diyecek oldu ama dili dönmedi. Fakat ben, onun ne soracağını biliyordum. O:

"Savaş ne zaman bitiyor, Orungulucan?" diyecekti.

Bir süre sonra Mamur Ninenin elleri kenara düştü. Ben ne olduğunu anlamadım. Ninenin iki gözü açıktı, ama vücudu donmuş gibiydi.

Sapar Amca koşarak dışarı çıktı:

"Ah, Mamur Nine, aahhh!" dedi ve bağırarak ağlamaya başladı.

Sapar Amcanın o sesi Gocuk köyündekilere, Mamur Ninenin öldüğünü haber veren sestti. Ama bizim için o ses, köye ölüm haberini bildiren ses değil de, Nurcan'ını beklemekten kurtulan yalnız bir anneye, savaşın bittiğini haber veren ses gibi duyuldu.*»

Atacan Tagan: 1940 yılında Marı (Merv) vilayetinin Murgap ilçesinde doğdu. Orta öğretimden sonra bir süre çiftçilik yaptı. Daha sonra Moskova Edebiyat Enstitüsüne girdi. Oradan 1967 yılında mezun olup Moskova Yazarlar Birliğinde çalışmaya başladı. Eserleri Tacik, Azeri, Kırgız, Alman, Arap, Moldova, Belarus, Eston dillerine çevrildi. "Seraks Kalesi" romanı "Lal Melek", "Savaştan Sonraki Savaş", "Sazın Piri Nerede?", "Yalnızlık", "Kocaman Dünyadaki Küçük Ev" gibi kitapları var.

Filiz Çeliktaş: 1977 yılında Tunceli'nin Nazimiye ilçesine bağlı Dereova köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde okudu. 1998 yılında ekonomik nedenlerden dolayı İstanbul'a geldi. 1990 yılından başlayarak dört yıl kadar Kuran Kursu ve hafızlık eğitimi aldı. 1995 yılında ortaokulu dışarıdan bitirme sınavlarına girdi ve üç ay gibi kısa bir sürede ortaokulu bitirdi. Aynı yıl Üsküdar İmam Hatip Lisesine yazıldı. Lise ikinci sınıftan sonra bazı özel sebeplerden dolayı okuldan ayrıldı ve lise eğitimimi açık öğretim lisesinde yarım dönemde tamamladı. Sonra çeşitli konularda kişisel gelişim seminerlerine katıldı. 1998 yılında özel bir eğitim müessesinde iki yıl kreş sorumlusu olarak görev yaptı. 2000 yılında evlenip eşinin görevi nedeniyle Türkmenistan'a geldi. Numan ve Rumeysa adında iki çocuk annesi. 2007 yılında Türkmen Türk Üniversitesi'ne girdi. Hala bu üniversitenin Türkmen-Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü beşinci sınıf öğrencisi.

¹ Kara ev (gara öy): Türkmen çadırı, yurt.

² Türkmenler yeşil çayı küçük kâselerden içerler.

HIDIR AMANGELDİ

Türkçesi: Hüdayi CAN

KARAMURT

Parmaklıklılı küçük pencereden, yaklaşık üç, üç buçuk metre genişliğindeki odaya sabahın ilk ışıkları bile üşenerek giriyor gibiydi. Odanın kapının karşısına gelen kenarında ortada ellili yılların kokusunu yayan, kalın tahtadan yapılmış kocaman masayla masaya uymayan hafif, aciz sandalye bulunmaktaydı ve odanın esası bunlardan ibaretti. Örtüsü zamanla eskiyip incelmış eski divan—da yatan Karamurt duvara asılı resimlerden gözlerini ayıramıyordu. Alacakaran—lıkta sanki başka bir dünyadan bakıyormuş gibi görünen Lenin ile Dzerjinski gözlerini Karamurt'a dikmişlerdi. Kâğıtlarının sararmış, tozlanmış olması resimdekilere daha bir olağanüstü, büyüleyici şekil vermekteydi. Lenin yapmacık gülümseyip, gözlerini çokbilmişçe süzerken, Dzerjinski'nin ise gözleri çifte su verilmiş hançer gibi içini deşiyordu. Şu an konuşmaya başlasalar kimse şaşmazdı. Onların ikisi de gözlerini kaldırmadan, başka bakacak hiç bir şey yokmuş gibi doğru Karamurt'a bakmakta ve onu incelemekteydiler. Bir süre sonra uykudan uyanmış gibi, kendine gelmeye başlayan Karamurt kalbinde oluşan korkuyu kovmaya çalışan birisinin sesiyle "Valla, diri gibiler sanki" dedi. Resimdekilerin umurunda bile değildi ama. Bu Karamurt'u daha fena korkuttu.

Asker kökenli insanların çoğunda olduğu gibi alışkanlıkları hayatının bir parçası haline gelen bu adamın böyle yatıp durması hiç görülmuş şey değildi. Tan yerinin ağarmaya başlaması onun için ancak uykudan uyanması, hızlıca yatağını toparlayıp, elini yüzünü yıkaması gerektiğini haber veren bir uyarıydı. Ama bu gün, yatağından kalkmak bile istemiyordu. Karamurt'un hiç bir zaman hiç bir şey istemeyen gönlü ilk kez bir şey istiyordu ya da o gönlünün isteğini dinliyordu. Gönlü ise sadece "Kalkma, Karamurt, yine birazcık yat!" diyordu. Ama resimdekilerin yitiğini bulmuş gibi bakmaları fazlaydı.

Aniden resimdeki keçisakallı adamlar aşağıya indiler. Sanki her istediklerinde duvardan rahatça iniyorlarmış gibi oldukça rahattılar. Olağanüstü bir şey yapıyoruz havasında değillerdi. Şaşılacak tarafı, Lenin'le Dzerjinski'nin hareketlerini nefesini tutmuş izleyen Karamurt da yadırgamıyordu. "Öylesine ömür boyu çivilenmiş gibi, duvarda asılı durmak olmaz ya, nihayet bir gün bir çorap örersiniz başıma ama" gibi düşünceler önceden de aklına gelirdi. Ama onların davranışları gerçekten de korkunçtu. Tilki gözlü olanı Karamurt'un her zaman yürüdüğü yerde hızlı hızlı volta atarken, meymenetsizi de Karamurt'u alelace-

le yatağına sarmaya başladı. Halk doğru biliyormuş 'Pelekis' denilene bir yakalandın mı kurtulmak imkânsızmış. O dokunduğu yeri donduruyordu. Karamurt ne kadar kımıldamaya çalışsa o kadar zorlanıyordu, ne koluna ne de bacaklarına söz geçirebiliyordu. Korkusundan tüm gücüyle bağırmaya çalıştı ama sesi çıkmadı. Lenin gülümseyerek geldi de "Taak"¹ diyerek soğuk avucunu Karamurt'un ağzına koyup çenesini ayırdı. Karamurt bundan böyle ağzını kımıldatmadı. Hiç bitmeyecek sandığı günlerin bittiğini anlayan ihtiyarın gözleri nemlendi, gözlerinin önünden tüm yaşantıları tek tek geçiyordu...

Karamurt'un gerçek adı Karamurat mı, Karakul mu, Karameret mi... ona benzer bir şey olmalıydı, ama onun aslını bilen çok azdı, onu herkes Karamurt olarak tanıyordu. Karamurt'un alamet-i farikası kulaklarına kadar ulaşan, kocun boynuzu gibi burulmuş, heybetli bıyığıydı. Sadece bıyığı da değil. Tüm Karakum'un esrar ihtiyacını gideren zengin kadın Tüccar Mamur'un tek oğlu ayrıca en seçkin giysileri giyerdi. Üstelik kocaman gövdesi ve babayığit görünüşüyle herkesi korkuturdu. Mamur'un kendisi erkekleri emrinde çalıştıran, lafı laf, sözü söz, mahir bir kadındı ve oğluna da bu özellikleri geçmişti. Tüccar Mamur'un tek derdi oğlunu erkek adam olarak yetiştirmektir sanki. O oğluna sadece bir defa tokat atmıştı. Bir gün Aşkabat'tan gelen iki misafir, üç-dört günlüğüne onların evinde kalmıştı. Onların birisi, sarışın genç, Türkmen değildi. Ama sokulgan bir gençti. O kendi dilinde bir şeyler söyleyerek gülüyordu. Hatta, o yeni yetme Karamurt'tan aşık oynamayı da öğrenmişti. Yabancı ülkeli, bir gün küçücük aynasını, yeşil saplı, çeliği ayna gibi usturasını çıkarıp tıraş oldu. Ondan gözlerini kaldıramadan, her hareketini kaçırmadan, dikkatle izleyen oğlan misafirin usturasına özenmişti. Karamurt misafire oradan buradan yaklaşıp onun usturasını, aynasını bir avuç gümüş parayla beş aşığa satın aldı. Misafirler gittikten sonra tepeliğin arkasına geçerek yeni çıkmaya başlayan bıyığını kesti. Bıyığını kestikten sonra gülümseyerek annesine göstermeye gitti. Karamurt o zaman ilk kez annesinden tokat yemişti. Yanağı cayır cayır yanmış ve sanki gözlerinden ateş çıkmıştı.

— Ne o, bıyığını kesip, kadın mı olmak istiyorsun? Kendine Mamur'un cilalı oğlu mu dedirtmek istiyorsun? Bir daha bıyığına ustura değdirdiğini görmeyeceğim. Bıyığın aslanın bıyığı gibi olsun. Keçisakalınla işim olmaz.

Bundan böyle Karamurt'un bıyığına hiç ustura değmedi. Adı da kara bıyıklı anlamında Karamurt'a çıktı. Ona Karamurt denilmeyecek gibi de değildi. Keratanın bıyığı yağmurlu yılın selini gibi uzadı. Öyle bir bıyığı oldu ki, avuç dolduracak, alıp arkadan bağlanabilecek kadardı. Ama Karamurt sakal bırakmadı. Her davranışı ile annesini sevindirmek isteyen delikanlı evlerindeki hizmetçiden kamçıyı, tarladaki ırgattan küfrünü esirgemedi. Yine de erkeksi kadın oğlunun kendince çiğ yanını gördüğünde "Ah, tohum atıma rastlasaydım." diye söylenirdi. Bu Karamurt için en fena sözdü. O henüz bebek-

ken çölde şehit olan babasının dış görünüşünün nasıl olduğunu bilmesede, ona kızar, mümkün olsa ondan intikam almak isterdi.

Devir otuzlu yılların hemen öncesiydi. O yıllarda çölün derinliklerinde, bir kuyunun etrafında oluşan bu küçük köye Aşkabat'tan çok seyrek olarak bir-iki misafir gelirdi. Onlar da Tüccar Mamur'da kalırlardı. Ama 30-40 evden oluşan küçük köyde Mamur'dan başka Aşkabat'a gidebilecek hemen hemen hiç kimse yoktu.

Karamurt da yılda bir defa şehre giderdi. Hem de nasıl giderdi, bıyığını yağlayarak, çizmelerini parlatarak, yeni kırmızı kaftanını giyerek, kuşağını gümüş paralarla doldurarak giderdi. Beş gün, bir hafta sonra da önceki halinden daha havalı bir şekilde geri gelirdi. Geldikten sonra ise diz altı çıplak elbiseleri giyen kadınlar, yavaşça çektiğinde, kendiliğinden çözülen ve bıraktığında da kendiliğinden bağlanan hayâsız uçkur, kendi kendine giden arabalar, 'kaynatma' çorbaya atılan 'patates' denilen şey hakkında garip şeyler anlatırdı. Bir defasında da 'mavzer' denilen tuhaf, kısa namlulu bir tüfek getirmişti. Onunla Karamurt, gelincik ve saire vurur, eğlenirdi. O kadar sesiyle gelinciği paramparça yapacak gibiydi, ama korkudan ödü patlamış zavallı herkesi şaşırtarak, aceleyle yuvasına kaçırdı. Bunu gören köylüler neşeyle gülerlerdi, ama o felaketin sesinden de bayığı korkarlardı. Yakından vurulursa bağırsak diye bir şey kalmayacağı apaçıktı. Hiç bir şey için kullanmasa da Karamurt tüfeğini hep yanında taşırdı.

Bir keresinde de Karamurt Aşkabat'a gidiyorum diye gitti ve geri gelmedi. Mamur da nedendir bilinmez tek oğlunu aramadı. Köyde değişik dedikodular yayıldı. Kimi "Aşkabat'ta para oynayarak kaybetmiş ve öldürülmüş" dedi. Ama para denilen şeyin nasıl oynandığını hiç göz önüne getiremiyorlardı. "Tüccar Mamur kendisi oğlunu kovmuş." diyen de oldu. El gün "Kim kendi yavrusunu, hem de tek ciğerparesini kovabilir. Mamur öyle şeyleri yapsa da kimse şaşmaz, ama Mamur da olsa yine de kendi yavrusudur sonuçta, nasıl oğlunu kovar? Olsa olsa öldürülmüştür." dediler. Cesaret edip Mamur'a soran olmadı. Asıl olay ise şöyleydi:

Birkaç yıl sonra "zengin, ağa" diye Sibirya'ya gönderilecek talihsizlerin iyice zenginleşip, paralarını koyacak yer bulamadıkları dönemde, 'Teke Pazar' denilen yer, Ahal'da en meşhur yere dönüşmüştü. Teke pazarının da en meşhur yeri çayhanesiydi. Bu çayhaneye kendine güvenen, tok delikanlılar gelirlerdi. Bu çayhanede sigara yerine üstü mühürlü esrar kullanılırdı, çay yerine ise haşhaş çekilirdi. Meşhur, ulaşılamayan türkücüler feryad ü figan türkü söylerlerdi. Bir bakmışsın "Gürcünün" türküsü ciğerinin yağını eritiyor, bir bakmışsın 'Salıncaklı' kalbini dilim dilim etmiş. Oturanlar sallanarak, arada bir İran'dan gelme leblebiyle karışık kuru üzümünden alıp ağızlarına atarak, terler içinde dinlerlerdi. Pazardan sonra, o türkücüler ortaya atılan, gümüş para-

larla dolu basma baş örtüsünü kenarlarını zorla bağlayarak çıkın yaparlar, alır giderlerdi. Tokluk diyeceksen, sefahat diyeceksen buna demeli. Herkesin belinde mavzeri vardır. Kendilerini sinirlendiren sineklere bile kurşun atmaya hazır dılar orada oturanlar. Bir gün de koçboynuzu bıyıklı, kolları balyoz gibi, sanki keçi tüyleriyle kaplı bilekleri yeni kırmızı kaftanından taşan, her omzunda bir genç oturabilecek, sarı, parlak çizmeli bir delikanlı büyük adımlarla çayhaneye girdi. Daha önce hiç karşılaşmadıkları bu heybetli delikanlı herkesin dikkatini çekti. O an çayhanenin köşesinde büzülerek, yumruk gibi dürülmüş, yastığa yaslanıp esrar tütüten iki adamdan biri öbürüne:

— O söğüt sapıyla bunun bıyığının bir tarafını kesebilir misin? diye kirdedi.

— Gel dediğimde gelirse, keserim.

— Çağır o zaman, gelmezse, ben getirmesini bilirim.

Bıyığı kesecek olan kişi mavzerini kabından çıkardı, yastığının altına soktu ve dizinin üstünde oturarak:

— Hey, delikanlı! diye yüksek sesle bağırdı. İbrikten biraz büyücek insandan böyle heybetli, kalın ses çıkacağını kimse beklemezdi, Karamurt etrafına birden şaşkınlıkla baktı.

— Buraya gel, bir diyeceğimiz var.

Karamurt başta sasırda da, büyük adımlarla onlara yöneldi. Gürültüsü gökyüzüne ulaşan çayhaneyi aniden bir sessizlik sardı. Türkünün "Şekli gümüşe kakılacak turna da" diye bağırın sesi gökyüzünde dondu kaldı. Sadece ağır vücudun altında gıcırdayan sarı çizmenin sesi duyuluyordu. Bu kabadayılardan iyilik gelmeyeceğini bilen çayhane müdavimleri gözlerini kırpmadan, yabancı genci izliyorlardı. Bu sessizliğin boşuna olmadığını Karamurt da fark etti, dizleri titremeye başladı. Karamurt'u çağırın kişi, o yanına gelince tabancanın soğuk namlusunu onun yağlı gövdesine dayadı, öbür eline de yanındaki arkadaşının uzattığı makası aldı ve Karamurt'un bıyığının bir tarafını şarkadak kesiverdi. Yaşlı kadının yün tarağından çıkan kara kuzunun yününü hatırlatan, taranmamış yüne benzeyen bıyık yere yuvarlanıp gitti. Karamurt göz açıp kapayıncaya kadar gerçekleşen bu olaya engel olmak için kılını bile kıpırdatamamıştı. Sonra da bakışlarıyla insanın içini delen polat soğukluğu veren külhanı:

— Bir daha buralarda görünürsen kellenden de olursun. Hadi, şimdi yürü bakalım. dedi ve hiç bir şey olmamış gibi, yeni kazınmış dazlak ensesini döndürüp, yastığa yaslandı. Karamurt adamın arkadaşının elinin, üstü bezle örtülü tabancanın tetiğini çekmeye hazır vaziyette beklediğini fark etti. Şaşkınlıkta üçkâğıda getirilen yabancı genci birden ter bastı, eli ayağına dolaştı.

— Sana yürü denildi.

Bıyık kesenin yanındakinin dişlerinden süzerek, nefretle söylediği bu sözler, Karamurt'a Allah'ın emri gibi geldi. Çayhaneden geldiği gibi çıktı, gitti.

Zavallı genç orayı terk ettikten sonra da çayhanedeki sessizlik bir müddet devam etti. Herkes ayakaltında yatan burma bıyığa bakıyordu.

— Bahsi Ağa, turnanın devamı gelmedi ya. Mehmet Ali, bu tüyleri çayhanenin bir köşesine as, görenlere ders olsun. Herkes haddini bilsin. Taşıyamayacağı bıyığı bırakmasın. Ha... ha... ha...

Karamurt dışarıya çıkar çıkmaz bıyığına dokundu. Geri dönüp hesaplaşmaya cesaret edemedi. Geri dönse bile onların yanına yaklaşmadan, işinin bitireceğini anladı. Çaresizlik onun koca gövdesini büküyordu. Elini yüzünden çekmeden gözü nereyi gördüyse o tarafa yürüdü, yürüdü. Sanki bir kurtarıcı karşılarından çıkacak, çözüm gösterecek gibiydi. Ama herkes şaşkın şaşkın bakmakla yetiniyordu. Kime feryadını söyleyebilir ki, bu gürültülü yabancı şehirde? Hangi kapı sana sahip çıkar? Onun ezilmiş kalbinde ilk defa insana karşı nefret oluşmuştu. Tenha Karakum'u o kadar özledi ki, iliklerine kadar yayılan bir acı içini sızlattı. "Beyaz kuma yaslanarak, az öncekiler ile vuruşsam, on kişi benimle baş edemezdi. Güreşsem yüz tanesinin omurgasını kırardım." diyerek hınçla dişini sıktı. Ama şimdi nasıl köye gidecekti? Nasıl annesine görünecekti? Yürüye yürüye yorulan Karamurt şehrin kuzey-doğusundaki mezarlığa, 'Rus mezarlığı' denilen yere geldi. O başucunda dikilmiş ağaçların gölgesinde yatan asude mezarlara imrenerek baktı. Etraftan iddi. Karamurt zayıf diken yapraklı ağaçların en büyüğünün altına gitti. Belindeki kemeri çözdü. Annesinin verdiği gümüş paralar bir yaşlı Rus'un mezarının üstüne çınlayarak döküldü. Mezarın başucunda dikilen haça çivilenen resimdeki ihtiyar, sanki gözünü gümüş paralardan ayırmıyormuş gibiydi. Ama Karamurt için gümüş paraların hiç değeri yoktu. Onun titreyen, beceriksiz kolları kemerinin bir ucunu düğüm yapmaya çalışıyordu. Karamurt nihayet yaptığı düğümü kafasına soktu. Sonra acele etmeden haça çıkıp, yemyeşil çamın yukarı dalına kolunu uzattı. Onu kendine doğru eğdi, kemerinin öbür ucunu ağacın dayanaklı dalının çıkan yerinin, yukarı tarafından geçirdi ve sağlamca bağladı. Artık sadece haçtan kendisini bırakması yetecekti. Haçın üstünden etrafına bakındı. Daha yirmi beşin delikanlısı denilen yaşa bile ulaşmamıştı, kimse ona karşı gelmemişti, her dediği yerine gelen zenginin oğluydu, ama şimdiye kadar dünyayı bu kadar güzel görmemişti. Kuşların sesi mi, yumuşak bir rüzgâr mı, tertemiz gök kubbesi mi... Çevre tarif edilemeyecek kadar güzeldi. "Ya, mavi meğer renklerin en güzeliymiş, ben kırmızı sanırdım." diye düşünen Karamurt'un gözünün önünde çayhanedeki serseriler canlandı:

— Rengini de, güzelliğini de..., diye söverek kendini haçtan bıraktı. Karamurt ayakları yere ulaşmadan asılarak, boğuluyor gibi oldu. Sonra bir çattırtı duyuldu. Pattadak yere düştü. Ağaç ne kadar dayanaklı görünse de, bu iri adamın ağırlığına dayanamamış, dal ortadan kırılmıştı. Tam o an Rusça, yüksek sesle bağırان yaşlı bir Rus geliyordu. İhtiyar bu mezarlığın bekçisiydi.

Karamurt kalkıp kaçmak istedi. Boynundaki kemeri çözemedi. Kırılan ağacı peşinde sürükleyerek, beş adım öteye kaçsa da, ihtiyar hemen yetişti:

Adam Rus dilinde:

— Sen delirdin mi? Dur diyorum sana, dedi.

Toz çıkararak sürüklenen dalı yakalayarak, Karamurt'u durdurdu. Karamurt yere oturup başını dizlerine koydu ve ağlamaya başladı. Öküz böğürür gibi arada bir kalın ses çıkmazsa, onun ağladığı belli olmuyordu. Sadece geniş omuzları silkeleniyordu. Bir süre sonra neyin ne olduğunu anlamış olan ihtiyar, zavallının yanına oturdu.

Karamurt'u kulübesine götürdü, bildiği yarım yamalak Türkmençe'yle ona rakı içirdi. Gerçekten de bir parça rahatlamış gibi olan zavallı, kendinden geçecek kadar, yıkılıncaya kadar içti. Bıyığının öbür tarafını da kesip, on-on iki gün Rus mezarlığında yattı, sonra yaşlı Rus'un tavsiyesiyle köyüne, annesinin yanına gitti. Ama köyüne gündüz gidemedi. Hırsızlık yapmaya gelmiş gibi ıssız bir yerde havanın kararmasını, sokakta insan kalmamasını bekledi. Nihayet hava da karardı. Bu ne kadar zor olsa da, ilk önce annesine görünmeden, bu haliyle milletin karşısına çıkmak istemedi. O ölüm cezasına gider gibi evlerine yöneldi. Ama Karamurt eve nasıl gittiğini, ayaklarının yerden süründüğünü ya da süründüğünü bilmiyordu. Hatta o gidişle kapılarına ulaşmadan tökezlediğinin farkına bile varmadı. Kapının önüne gelince geldiğini belli etmek istedi, ama boğazından ses çıkmadı. Oğlunun yüzü kireç gibi içeri girdiğini görünce Mamur 'hih' ederek koluyla yakasını tuttu. Karamurt ise iç kapıda büyük vücudunu yere bırakıp, yüzünü kapatıp, deve gibi çökerek annesinin önüne düştü.

— Bıyığını ne yaptın?

Karamurt kekeliyor, sesi titriyordu, ne kadar ağır olsa da, başına gelenleri, intihara kalkışmasına varıncaya kadar her şeyi tek tek anlattı. Mamur başını kaldırmadan, bir müddet oturduktan sonra:

— Bıyığını aldırıp geleceğine başını aldırıp gelmiş olsan daha iyi olurdu, dediğinde Karamurt nasıl sıçrayarak yerinden kalktığını hissetmedi bile. Kalkışı o kalkış bir daha evine gelmedi. Yüzünü karanlığa çevirerek, çıktı gitti. Mamur sarsılmadı bile. Belki de, o bunu "Oğlu rezil olup gelmiş." denilmesinden daha iyi bulmuştur.

Nerede olduğunu, ne yaptığını bilmeyen Karamurt bir-iki tepeyi geçtikten sonra, yanı başında sallanan mavzeri aklına geldi. Kurtarıcısı aklına gelmiş gibi mavzerin ağaç kutusunu açtı. Kutu boştu. Onu tedbir için mezarlık bekçisi almış saklamış olmalıydı. Kim bilir belki de 'Mavzerini' rakıyla değiştirmiştir. Karamurt bir kaç gün içerisinde ikinci defa yere oturdu, ikinci defa insanlığa nefreti boğazına tıkanmış. Karakum'un kumunda yuvarlanıyor, sinirinden boğazını yırtacak kadar bağırarak küfür ediyordu. Hayatında hiç görmediği babasından annesine kadar, doğduğu ülkesine, Teke pazarına, kendini

bilmez serserilere, Rus mezarlığına, mezarlığın bekçisine kadar hiç birine acımadan küfür etti. Ama onun sözünü duyan da, dinleyen de, dikkate alan da yoktu. Kum tepeleri de bağırılarını yere verip çökmüş develer gibi, karar-mış yatıyorlardı. O kadar umursamazdılar ki, sanki geviş getiriyor gibiydiler. Elinden silahı alınmış, bıyığı kesilmiş, annesinin köpek kadar da değer vermeyip kovduğu talihsiz gencin elinden gelen tek şey küfür etmektir. Küfür ede ede nihayet gidip Rus'tan silahını almaya, Teke pazarına gitmeye, çayhanede karşısına çıkanı öbür dünyaya göndermeye karar verdi. "Anne, doğru söylüyorsun, böyle diri gezeceğime ölsem daha iyi. Ama ölmeden önce bir içimi soğutayım." dedi. Ama yaşlı silahı vermedi. Her şeye yemin etti, "Almadım" dedi. Öldüresiye kadar dövdü ama yine de vermedi. Öldürse de silahını alamayacağını anlamış olan Karamurt, Rus'un evinin içini altüst etti, yine de silahını bulamadı. O an en yakın arkadaşı rakı oldu. Bir kaç gün boyunca devamlı içti. Cılız Rus'a rakı getirterek içti. Ama her şeyin bir sınırı vardı, rakıya doyup, dünyayı unutup yatmanın da. Allah'ın günü darıdan çok, Karamurt içmeyerek kendi kendine konuşarak yatmayı da denedi. Gün ise hem doğmakta hem de batmakta. Artık Rus da daha çok sızlanmaya başladı. Rakı getirmemeye başladı. Kısacası, Karamurt da soğumaya başladı. Aynen kızdığı gibi, kalbine fena bir soğukluk yerleşmeye başladı. Rus onu tren istasyonu bürosunda 'DEPO' denilen yere işe yerleştirdi. Adındaki 'murt' sözcüğünü kaldırarak, sadece Kara ismini kullandı. Boylu-poslu, güçlü, sessiz genci demiryolcular fena görmeseler de, onun içine kapanıklığından çekindiler. Birisi: "O çölden gelmiş, annesini de öldürüp gelmiş" derken, başka birisi de: "Evlendiği kız, kız değilmiş, onu öldürüp buraya gelmiş" gibi dedikodular çıkardılar. Herkes bu soğuk, meymenetsiz insandan uzak durmayı tercih ediyordu. Zaten kendisinin de insanlarla beraber olma hevesi yoktu pek. Kara'nın eline balyoz verdiler. O hıncını sıcak demirden almak istiyormuş gibi, balyozu döndürerek, sinirle vurduğunu görünce korkulmayacak kadar da değildi. Kara bir daha 'Teke pazarı' civarlarında görünmedi. Serserilerin kendileri gibi, onların peşine takılarak, afallayarak intikam almak istemedi. Annesi "Başını aldırıp gelmiş olsan daha iyi olurdu." dedikten sonra, serserilere sivrisinek kadar da ehemmiyet vermedi. Onları tek tek bulup öldürse de annesinin sözlerini unutmayacağını biliyordu çünkü. Namazını bıraktı, ama sofa başında yaşlı Rus'la rakı içmeyi bırakmadı. Her gün özenle sakalını, bıyığını kazıya kazıya kesti. Kurumda maaş dağıtan esmer, ufak tefek kız Kara'nın zayıf damarını buldu. NKVD' de (Halk İç İşleri Örgütü) üst makamda çalışan birisi ile ilişkisinin olduğu bilinen veznedar kız, Kara ile evlendi. Kara, bu dedikodulardan haberi olmasa da: "Artık benim için ne fark eder? Sonuçta annemin bana alacağı 'Güzel gelininin' nasip olmayacağı şüphesiz." dedi. İlk gecede eşinin durumunu fark ettiyse de, bilmiyormuş gibi davrandı. "Bu da benim gibi talihsizin biridir." dedi. Ama aslında, Kara her şeyden bı-

H E C E Ö Y K Ü

mış, kalbi donmuştu. Artık onu eritip, yeniden diriltecek, adamdan sayılmasını sağlayacak hiç bir şey yoktu.

Esmer gelin Kara'ya sahip çıktı. O 'NKVD' ye (işe girdi ve kısa süre içinde eşini de kendi yanına aldı. Kara'ya askeri üniforma verdiler. Eline tüfek, beline tabanca taktılar. O yeniden bıyık bıraktı. Yine Karamurt oldu. Yapması gereken tek şey ise ölüm cezasına çarptırılanları vurmaktı.

Karamurt ilk kez tabancanın soğuk namlusunu elleri arkadan bağlı, arkasına dönük, orta boylu, zayıf adamın ense çukurunu nişanlayarak, tüfeğin tetiğini çekmek istediğinde, parmakları donmuş gibi oldu, kendine hâkim olmadı. İşte o anda Teke pazarın çayhanesi aklına geldi.

— Hey, delikanlı, buraya gel, bir diyeceğimiz var!

Karamurt'a yeniden mavzer dayanmış gibi oldu. O dudağını ısırarak, tabancanın tetiğini çekti. Ensesinden vurulan adam o an yere düştü. Teke Pazarı ve oradaki kabadayılar, o anda onun hafızadan silindiler. Sağ elinin yağlanan avucunun terini sol elinin kaba parmaklarıyla silen Karamurt, vurduğu adamın gücü kendi vücuduna geçmiş gibi bir duyguya kapıldı. Tabancasını kabına koyup, bıyığını bir kaç defa burdu. Ama öldürdüğü adamın cesedine bakmadı. Ölüyü sürüklemek, gömmek onun işi değildi. Karamurt'ta görevini yapmış, intikamını almış, pişmanlığını gidermiş gibi bir his oluştu. Uzun süre bu duyguyla gezdi. Karamurt'un günde bir kaç kişiyi vurduğu zamanlar da olmuştu, işte o zaman sarışın Rus askerlerin geri çekilmelerine daha da sevinerek, tek başına sırada duranları tek tek vururdu. Her zaman adamları ense çukurundan, güneş doğmadan önce vururdu. Ölüm cezası alanların titremesini, onların gözlerinde ki korkuyu, soğuk terler içinde güçten düştüklerini görmek ona anlatılamayacak derecede zevk veriyordu. O her infazda, ölenin canı kendisine geçmiş gibi hissedirdi, kendisinin asla ölmeyeceği inancı git gide güçlenirdi. Karamurt'un beyaz sakallı ihtiyarın çenesine çizmesinin topuğu ile basarak, yüzünü döndürürken: "Demek kerametli evliya imişsin? Göster bakalım, ne kerametin varsa!" demesi 'NKVD' de çalışanların bazılarının tüylerini ürpertse de, sırtını sıvazlayıp ona "Aferin!" diyorlardı. Bu pehpehler onu daha da kıskırtıyordu.

Teke pazarındaki çayhane de çoktan inlerin cinlerin top oynadığı mekâna dönmüştü. Hatta bir gün Karamurt yanına iki asker alıp oraya gitmiş, özellikle boş çayhanenin bir köşesine işeyip gelmişti. Ama yine de içi soğumuyordu. Aslında, kalbini kaygılandıran, üzen şey annesi, onun sözleriydi. O, o an boşalmış çayhanede ne yaparsa yapsın, hayatının düzelmeyeceğini anlamıştı. Karamurt o günden sonra insanları serçe vurur gibi, umursamadan vurmaya başladı. Onun mesleği onun ekmek parasıydı, koruyucusuydu, şerefiydi, makamıydı. İnsan vurmazsa değerinin olmayacağını iyi anlıyordu. "Tutuklanmalar devam etmezse, bunların artık bana ihtiyacı kalmaz. Kadınlar doğum

yapmaya devam ettiği müddetçe, insanlar yok olup bitmeyecekler ya. Bu millete zaten gereği de budur. Korkmazsa saymaz. Bıyıkta akıl varmış." der, kendi çapında "bıyık" lakaplı Stalin'in baskı rejimini savunurdu.

Kana susamış Karamurt o kadar acımasız görünse bile, evinde yattığı zaman rahat uyuyamıyordu. Bazen rüyasında kendi annesini vuracağını sanırdı ve sıykılayarak uyanırdı. Bazen de bir veli onu kerametiyle büyüleyerek, ateşe atardı. Bir gün iş yerinde kalması gerekiyordu. Hayret, yıllardan sonra ilk defa güzelce uykusunu alarak uyandı. Ne rüya gördü, ne de sayıkladı. Duvarda asılı resimler onun uykusunu korur gibiydi. En çok da Stalin. Bıyıkları kendisinininki kadar havalı, burulmuş olmasa da, Karamurt onun yanında kendisini güven içinde hissediyordu. Karamurt, doğruca amiri 'Kızıl Rus'un yanına gitti ve ondan iş yerinde yatması için izin istedi. Neyin ne olduğunu o an anlamış olan amiri gülümseyerek: "Sen serbestsin, Karamurt!" dedi. 'Serbest' kelimesini duyunca o bıyıklarını burdu, bir öksürük sesiyle boğazını temizledi.. Tam o anda da annesi aklına geldi. Annesinin de en sevdiği şey işlerinde "serbest" olmaktı.

Böylece Karamurt çalıştığı yere çayı çaydanlığı, eşyalarıyla taşındı. O artık dünyayı unutup, askeri paltosunu, çizmesini bile çıkartmadan rahat rahat uyuyordu. Tan ağardığında da kalkar idman yapardı, idmandan sonra yaz-kış fark etmez üzerinden bir kova soğuk su dökerdi. 'Kızıl Rus' amiri 'Öyle yaparsan sinir sistemin sağlam olur' diye öğretmişti. Karamurt kendisini tüm insanlardan üstün görüyordu. Hatta insanları vurma mesleğini de kendisine farklı biri olduğu için verilmiş biliyordu. O kendi kendine "Sadece bana insanı vurma hakkı verilmiş. Sadece ben zevkle can alabiliyorum. Ben Azrael'in yerdeki vekiliyim. İşte-e böyle!" derdi.

Karamurt işi olursa da olmazsa da iş yerinde kalırdı, bu durum karısının da işine geliyordu. Oğlu ise küçük yaştayken babasının işte kalmasını fazla fark etmedi. Büyüyünce de babasının kimliğini, mesleğini söylemektense, saklamayı tercih ederdi. Annesinin yanına gelen 'Alik Amca'yı' bıyıklı, sinirli babasından daha sıcak buluyordu.

Yıllar geçti. Karamurt için zor günler başladı. Savaş çıkmıştı, insanlar artık kurşuna dizilmiyordu. Yoksa Karamurt için savaş oldu mu, olmadı mı fark eden bir şey yoktu. Onun savaşa gitme tehlikesi yoktu, polis memurlarını savaşa götürmüyorlardı. O askeri üniformada, bütün gün iş yerindeki daracık odada o köşeden bu köşeye yürüyerek, savaşa gitmediğine seviniyordu. "İşimin verdiği bu avantaj bile her şeye değer." diyerek kendine cellâtlık mesleğinin verildiğine çok seviniyordu.

Karamurt savaşın nasıl bittiğini fark etmedi bile. Çünkü savaş döneminde radyodan Levita'yı dinlerdi, polis memurlarıyla savaş hakkında konuşurlardı. Savaşa gitmemek için kaçanları yakalamaya yardım ederdi. Savaştan sonra ise günler daha çekilmez oldu. Stalin öldü. Bir gün de odasındaki üç resmin birini, en erkek adam saydığı kişinin resmini alıp götürdüler. Kara-

murt'a, Stalin'in resmi götürüldükten sonra oda boş kalmış gibi geldi. O resim Karamurt'un kalkanıydı, koruyucusuydu. Sonra kendisini 'Stalin'in kuyruğu' diyerek kurşuna dizerler diye korkmaya başladı. Küle batmışa dönen bıyıkları eski heybetini kaybetti, sesi alçaldı. Ama onu vurmadılar, hapishaneye bekçi yaptılar. Karamurt kendini vurmadıkları için sevindi, ama bu sefil adam tutsakları vurmazsa işi neticesiz kalmış gibi oluyordu.

Bekçiliğinden hiç zevk alamayan ihtiyar, kendisini kapı önünde konulan kurukütük gibi hissediyordu. Yaşı ise ilerlemekteydi. Artık kolları titriyordu. Bu yüzden de, arada bir ölüm cezası alan kişileri vurmasına izin vermiyorlardı. Karamurt'un nefret ettiği gençler büyümekteydi. O gençleri yaşlıların düşmanı olarak görürdü. Onlar çoğaldıkça yaşlılar azalmaktaydı. Buna rağmen Karamurt ölmeyecek gibiydi, hâlâ alnı beş yıldızlı şapkalı, eski askeri paltolu, polis karakolunda yaşamaktaydı. Yeni gelenler artık ona hiç bir iş yaptırmıyorlardı:

— Seni emekli yaptık. Sen bizim emektarımızsın, diyorlardı. Polis Karakolu'nun odasını terk etmesini de isteyemiyorlardı. "Artık yaşasa yaşasa ancak bir kaç sene yaşar, ölür bir gün" diye toleranslı davranıyorlardı. Karamurt ise ne cenazeye, ne de düğüne giderdi. Dört duvar, Lenin'le Dzerjinski'nin resimleri onun en yakın arkadaşlarıydı. Onlarla sohbet ederdi. Aslında, Stalin gittikten sonra onlarla da fazla konuşmuyordu. Karamurt'un çok tekrarladığı, öylesine laf olsun diye söylediği 'şöyle' anlamına gelen Rus kelimesi 'tak'dı. Bu kelimeyi uzatarak 'ta-ak'derdi ve yine dar odanın bir köşesinden öbür köşesine kadar yürürdü. Onun kendi kendine ne düşündüğünü bilen kimse yoktu. Aslında hiç düşünmüyor da olabilirdi.

Karamurt sadece oğlunun düğününde zar zor yarım saat durabildi. Çünkü herkes bu eski askeri üniformalı, koçun boynuzuna benzeyen gri bıyıklı adamı bakıyordu. Düğüne gelenler parmaklarıyla işaret ederek 'Babası, işte babası' diyerek birbirlerine gösteriyorlardı. Eşi de, oğlu da o düğüne geldiği için utanıyor gibiydiler. Yaşlılar da konuşmalar kurşuna dizilecek gibi suskundular. Ekim-dikimden, havadan-sudan konuşmalar da Karamurt onlara katılmıyordu. Onun için ekim oldu olmadı, yağmur yağdı yağmadı fark etmiyordu. Karamurt dayanamadı, kimseyle konuşmadan alçıdan bir heykel gibi oturdu, oturdu ve iki şişe rakı alarak, çıktı gitti. Odasında rakıyı içerken Teke pazarın çayhanesini, pirleri mollaları kurşuna dizişini hatırladı. Onun yâdecek başka hatırası yoktu. Sonra birden aklına kendisini rakı içmeye alıştıran, sonra da 'DEPO'ya işe yerleştiren yaşlı Rus geldi.

"Yaşıyor mu acaba? Yoksa ölmüş müdür? Ölmüştür herhalde."

Karamurt'un yıllardır donan kalbi, birazcık ısınmaya başlamış gibi oldu. Hafızasında şefkatle hatırlayabileceği hiç değilse bir kişinin bulunmuş olmasına kendisi bile şaşırdı. "En azından mezarını bulurum." düşüncesiyle Rus

mezarlığına gidecekti. Ama ayaklarına hâkim olamadı. Hava çoktan karar-mıştı. Karamurt'un nefret ettiği şey karanlıktı. O karanlıktan korkardı. Karanlıkta gözüne her türlü şey görünüyordu. Bu yüzden o yatarken de ışıkları kapatmadan yatıyordu.

Karamurt bardağını rakıyla doldurup, yaşlı Rus'un hatırasına içmekten başka çare bulamadı. Ağzına bir lokma bile almadan, ta yıkılıncaya kadar içti. Bu, iş yerinde ilk ve son kez kuralı bozduğu gün oldu. O bütün gün kafasını yastıktan kaldırmadan yattı. Ama ertesi gün, yine eski düzenine girdi.

Yıllar ise geçti, gitti. Karamurt'un torunları doğdu. Onların bazılarının doğumundan haberi vardı ama, bazılarının doğumundan da habersizdi. Önceden polis memurluğunda beraber çalıştığı, "Ben işe ilk başladığımda simsiyah bıyığını burarak, siyah çizmesini günde iki defa yağlayarak, insanları kurşuna dizerdi." diyen yaşlılar bile öldüler. Ama Karamurt ölmüyordu. Onun tam yaşını bilen de yoktu. Artık Karamurt'ta tek kara kıl bile kalmamıştı. Fazla güneş görmediği için yüzünün rengi de değişmiş, mavimsi bir hal almıştı. Beyazlayan bıyığı bir garip kırmızımsı sarıya dönüştü. Yine de sabah kalkarak idman yapardı, soğuk duş alırdı. Hatta halk arasında "Onun ölmemesinin sebebi sabah soğuk duş alması" gibi söylentiler vardı. Sonunda soğuk su da gücünü kaybetti.

... Bu gün Karamurt güneş doğmadan az evvel yatağına çivilenmiş gibi oldu. Kalkmayı deniyordu ama, kalkmak bir yana kendini zorlayamıyordu bile. Sanki vücudu yok gibiydi. Vücuduna inme inen Karamurt'a tüm kötülükler iki resimden, Lenin ile Dzerjinski'nin eski, sararmış resimlerinden imiş gibi geliyordu. Ama onlara karşı da bir şey yapamıyordu, hatta tüm gücüyle bağırarak istese de sesi çıkmıyordu. Normalde olduğu gibi sabahın köründe, uykunun en tatlı vaktinde, gürültülü bir şekilde Karamurt'un uyandırmadığını, dokuza doğru birden uyanan nöbetçi bile fark etmedi. İşin başlamasıyla çoğalan problemlerden dolayı, bir ayağı çukurda ihtiyarın varlığı bile unutuldu. Sadece, temizlikçi Amanbibi teyze öğleye doğru Karamurt'u hatırladı. O nöbetçiye "Şey, yavrum. Bu yaşlı polis bugün hiç görünmedi ya..." dedi. Aniden kalbine telaş giren genç koşarak Karamurt'un kapısına geldi. Kapı içeriden kilitliydi. Kapıyı çalıyordu ama kimse ses vermiyordu. Nöbetçi kapıyı omzuyla iterek kilidi açmaya çalıştı ama beceremedi. Ne yapacağını şaşırarak uzun koridorda iki tarafa koştu. Karamurt ise bir zamanlar 'Rus mezarlığında' intihara kalkışan Karamurt değildi sanki. Yaşlanıp güçten düşen, yaşının kaç olduğunu bile bilmeyen bu herif yaşamak istiyordu. Bir hareketlenme olduğunun farkına varmış kapıya bakıyordu. Lenin ile Dzerjinski bir şeyler diyorlardı. Onlar Türkmence konuşur gibi olsalar da Karamurt ne dediklerini anlamıyordu. Kendini temize çıkartmak isteyerek: "Stalin'i niye götürdünüz ki? O gidince sizin de mecaliniz kalmadı. Getirin Bıyığı, getirin. O zaman her şey düzelir." dediğini sanıyordu.

Nihayet nöbetçinin aklına amiri aramak geldi:

— O yaşlı ölecek diye beni rahatsız mı ediyorsun? Mişa Usta'yı bul. Kapıyı kırsın açsın.

Yaklaşık bir saat sonra, Mişa Usta'yı buldular. Karamurt ise artık kapının açılacağı ümidini kaybetmişti. O hâlâ duvardan inen acımasız insanların karşısında kendini temize çıkartmaya çalışıyordu.

"Siz hüküm verdiniz, ben de tetiği çektim. Stalin 'vur' dedi, ben küçük adamım. Hepsi Stalin'in suçu, hepsini o yaptı. Ben esefime attım kurşunu, intikamıma attım, pişmanlığımı attım. Ben ölmek istemiyorum. Ölmek istemiyorum..."

Kapı kırıldı. Nöbetçi odaya girdi. Karamurt gözlerindeki yaşları silemiyordu ve gelenlerden merhamet bekleyerek yatıyordu.

Çağırılan doktorlar Karamurt'un ancak beş-altı gün yaşayacağını söylediler. Amir derhal oğluna telefon açtı. Oğlu, torunları özellikle arabayla gelerek, Karamurt'u iş yerinden eve, köye götürdüler. Karamurt etrafına bakarak: "Beni nereye götürüyorsunuz?" demek istiyordu. Sonra oğlunu tanıdı. Büyük ihtimalle kendi evine getirildiğini anlamış olmalı ki, zorlanarak, 'Maysa... Maysa...' diye fısıldadı. Kulağını ağzına koyarak babasını anlamaya çalışan oğlu: "Baba, annem geçen sene öldü, biliyorsun ya." dedi. Bundan sonra Karamurt bir şeyleri hatırlamaya çalışır gibi çukurlarının dibine çökmüş, fersiz gözlerini yukarıya tutarak sesini çıkartmadan uzun süre yattı. Sonra, o asla konuşmadı. Zayıf yanakları sallandı. Hatta acıktım, susadım da demedi. Torunları onu elleriyle beslediler.

Evine geleli beş gün olmuştu. Ayın ışığı Karamurt'un yüzüne geliyordu. Göz kapaklarını zorla kaldırarak aya baktı ve yine gözlerini kapattı. Ayın şekli onda tuhaf düşünceler oluştırdı.

"Niye yaşamak, Ay'ın yüzüne bakmak istiyorum? Mavzerimi bulamadığım zaman, tepelerin arasında yuvarlandığımda ay yükseklerdeydi. Hatırlıyorum. O zaman aya sövmüştüm. Ondan sonra aya baktığımı hatırlamıyorum. Bugün o olaydan beri ilk defa ayı görmek istiyorum."

Karamurt yine göz kapaklarını açtı. Ayın rengi Rus mezarlığındaki gökyüzünün mavi renginin güzelliği gibi güzel göründü.

"Aslında ben bıyığımın kesildiği gün ölmüşüm. Bu kadar sene ölmüş olduğumu nasıl anlamadım ben? Ölmüş kişi öldüğünü bilmezse nasıl olur?! Batan ayım yeniden mi doğmak istiyor yoksa?"

Torunlarının da birisi:

— Ayın ışığı gözlerine geliyor, dedi. Öbürü hemen kalın perdeyi çekip pencereyi kapattı.

Karamurt 'Açın!' diye bağırarak istedi, ama dili 'Açın!' mı dedi 'Atın!' mı dedi ayırt edemediler. Yaşı altmış aşan oğlu:

— Zavallı, hâlâ da insanları öldürmekle uğraşıyor, dedi. Oğlunun dediklerini net olarak duyan Karamurt gözlerini kapatmakla yetindi.

Rus cellâdının söylediği en son kelimeler, bu anlaşılmadık kelimeler oldu. O yatma saatinden önce ölmüştü.

"Karamurt ölmüş." haberi o gece köye yayıldı. Köydeki mollaların birisi tan ağarır ağarmaz ağıldaki koyunlarını alarak, evindekilere de "Karamurt'un ailesi beni sorarsa, nerede olduğumu söylemeyin." diye sıkı sıkı tembih ederek köyün dışındaki dutluğa gidip gözden kayboldu. Öbürü ise "Bir hafta sonra gelirim" diye, Tecen'de yaşayan akrabalarını ziyarete gitti. Sallanan bıyığıyla yatan cenazeyi de kaldırmak lâzımdı. Oğlu, torunları koca köyde molla aradılar. Nihayet, Karamurt'un oğlu koyun otlatmaya giden mollayı buldu. O mollaya sanki ayıp bir iş yapmasını ister gibi yüzünü kaldırmadan:

— Koyunlarına bakacak çocuk da getirdim. Gerekeni yapmanız yeter, molla dayı. Köpek bile ölse gömülüyor ya, şimdi onun cesedi evde mi kalsın, çürüyüp koksun mu?... diye yalvardı.

Molla sonunda açık konuşmak zorunda kaldı:

— Yapılması gerekeni, o kendisi yapmıştır. Onu ulaşılmayacak, görülmeyecek تنها bir yere gömün. "Falancalar babalarını öyle yapmışlar" diye kimse sizi kınamaz.

Bu kesin cevaptan sonra Karamurt'un oğlu sesini çıkarmadan geri döndü. «

Hıdır Amangeldi: Çok çocuklu bir kolhoz başkanının en küçük çocukları olan ikizlerin birincisi olarak 1952 yılında Türkmenistan'ın Aşkabat şehrine bağlı Yalkım köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Aşkabat'taki 29. Mektep'te tamamladı. Ağabeyinin köye göre daha iyi eğitim alabileceği ümidiyle bu okula kaydedilmişti. O yıllarda özellikle iki tutkusu vardı, müzik ve at. Bir taraftan eğitsel kol çalışmaları çerçevesinde "dutar" dersleri alıyor, bir taraftan da köylerindeki haraya gidiyor, seyislik ve atıcılık hakkında bilgisini arttırıyordu. Bir ara jokeyliğe de soyundu. Dutar çalmada ise Türkmenistan'ı temsilen bir grupla Moskova'ya gidip Brejnev'le Fidel Kastro'nun önünde dutar çalacak kadar ilerlemişti. Çocukluğuna ait unutamadığı bir hatırası da el işi yapan ablalarının çalışırken küçük kardeşlerine Köroğlu, Aşık Garip, Kerem ile Aslı gibi halk edebiyatı ürünlerini okutup dinlemeleri. O okumalarının daha sonraki yazar Amangeldi'ye katkıları elbette büyük olacaktı. Liseyi bitirdiği yıl yine edebiyat bölümünde okuyan ağabeyinin tavsiyesiyle edebiyata değil de Ziraat Fakültesine (Oba Hocalık Enstitüsü) girer. Ağabeyi, kardeşleri Hıdır ve İlyas'ı çağırıp kütüphanesini gösterir ve eğer edebiyatçı olmak istiyorlarsa bu kitapları okumalarının yeterli olacağını, ayrıca başka bir bölümde okumalarının edebiyatçılıkları için de daha faydalı olacağını söyler. Bugün her iki yazar ağabeylerine hak veriyorlar. Mezuniyetten sonra kendi mesleğinde hiç çalışmaz. Değişik gazete, dergi ve televizyonlarda çalışır. Bir yerde uzun süre kalmaz. Arkadaşları arasında aynı işte uzun süre çalışmaması ve rûhî-fikrî arayışlarıyla espri mevzuu olur. Amangeldi'nin *Kör Kuyu* ve *Gören Kim Görünen Kim* adlı romanları Türkiye'de yayınlandı. "Tak" Rus dilinde "şöyle" demek. İşte böyle anlamında doldurma sözü olarak kullanılır.

H E C E Ö Y K Ü

ESRA DEMİRCİ

YOLCULUK

Ses

Şimdi evet, tam da şu anda kütüphanedeki tüm kitapların canlandığını varsayalım. Kanlı canlı üzerimize yürüdüklerini. Biriyle göz göze geldik az önce. Tebessüm etti sanki, nasıl bir ima vardı bu tebessümde. Korkarak kenara çekilmemi, ışığı kapatıp odadan çıkmamı, ardıma bakmadan kaçmamı ister gibiydi. Oradan o kadar korkak mı görünüyorum dedim, çektim çıkardım yerinden. Şimdi masanın üzerinde, yapacağım ilk hamleyi bekliyor. Kapağını açacak olsam eriyecek cümleler, mahremiyetlerini kaybedecek. Oysa benim aklım başka yerde: Bu ürkek kahramanı kim sakinleştirecek?

Bir bombanın pimini çeker gibi açtım kapağını. Sayfaların arasında oradan oraya koşuşan kahramanın izini sürmeye niyetliydim. Bazı hareketlerini onaylayıp altını çizdim, bazılarını ise gereksiz bulup üzerlerini. Nasıl da dalmıştım. Kahvem çoktan soğumuş, pikaptaki müzik durmuştu. Saatin yorgun sesini fark ettiğimde sabah olmak üzereydi. Kitabı bitirmeden uyumayacaktım ya, bir cümlede takılıp kalmıştım. Devam edecekken durmuş, yatağa bile gidmeden sallanır sandalyenin mayhoşluğunda uykuya dalmıştım.

Rüyamda, altı çizili son cümle üzerime doğru yürümüşü. Kaç sokak, kaç cadde, kaç durak koştuğumu hatırlamıyorum. Tek hatırladığım, tüm harflerini kuşanarak üzerime yürüyen o cümlenin kapkara gölgesiydi. Nefes nefeseydim, dudaklarım kurumuş, korkudan dizlerimin bağı çözülmüştü. Arada arkama baktığımda harfler daha da hırslanıyor, hızlarına hız katarak ilk köşede sıkıştırmak istiyorlardı beni. İyi ama bu hırs nedendi? Hatırladığım tek şey, bu cümlenin altını çizdiğimdi. Bunda ne vardı ki, insan okuyup beğendiği cümlenin altını çizebilirdi. Bu normaldi. Hem başka cümlelerin de altını çizmiştim. Onlar akıllı uslu dururken, buna ne oluyordu ki? Anormaldi.

Belki de, kitabı hızlı okuduğum için kızgınlardı. Yani bu da kitap okumak mıydı şimdi? Okumamış da koşmuştum sanki. Keşke bir nefes alsaydım, dinlenseydim biraz. Belki o zaman benden hoşnut kalır ve kâbusum olma gereğini hissetmezlerdi. Harflerin isyanına sebep oluşuma mı yanmalıydım, hepten soluksuz kalışıma mı?

İyice şaşırdınız siz de ama deyip, payladım bir güzel. Bunu diyerek sitem mi ediyordum, isyan mı? O an anlıyordum ki; sitemle isyan arasında incecik

bir çizgi vardı. Kaygan mı kaygan! O çizgi üzerinde yürümek durumunda kalan insanın, keşke biraz durup düşünecek vakti olsaydı. O zaman bu sorunun bir cevabı olabilirdi belki: Sitemin nezaketi mi, isyanın cesareti mi?

Uyandığımda ikindi vaktiydi. Uyuşmuş bedenimi sandalyeden güçlükle kaldırdım. Masanın üzerinde açık kalan kitabın, tüm geceme yayılan o cümlesiyle göz göze geldim. Pimini çekerek açtığımda, elimde patlama ihtimalini nasıl da düşünmemişim!

Yankı

Otobüste yanıma oturan editör, yayın evini arayıp veryansın etti. Tamamlanması gereken işleri sıraladı bir bir. Karşı tarafın konuşmasına bile izin vermeden kapattı telefonu sonra. Çantasından kalınca bir dosya ve bir kurşun kalem çıkardı. Önündeki metni okumaya başladı. Daha ilk cümlede bulduğu hata, sıkıntısını çoğalttı. Fularını çözdü, çantasına koydu. Eksik olan şey, bir noktaydı. Tamamlanmayan cümlelerin sonuna eklediği iki nokta için kızdı yaza. Arasa şimdi, altı üstü bir nokta değil mi canım, tamamlayıverin diyecekti belki de pişkin, pişkin. Altı üstü bir nokta değildi oysa. Tam o noktada, editörün tüm kafa karışıklıkları, çözümsüzlükleri, ödenmeyi bekleyen faturaları, kira tarihi birikmiş gibiydi. Tam o noktadan, gözünün içine içine bakan tüm olumsuzlukları önündeki metnin yazarına yükleyerek, sıkıntısından bir nebze olsun kurtulmaktı dileği. Telefonu eline aldı. Olanca asabiyetiyle tuşlara bastı. Yazdığı mesajda bir ikaz vardı. Ve unutulmuş bir imla: 'herkes işini adam gibi yapsa'

Üç nokta, üç nokta, üç nokta...

Beşerin şaşabildiği gerçeğine dair bir şeyler karalayıp önüne uzatmak isterdim. Ya da şöyle fiyakalı bir cümle: Editör de yanlış yapabilir! Yapsam ne düşünürdü acaba? Önce sağına doğru döner ve gözlerime bakardı herhalde. Zira muhatabın önce gözleri hedef alınır. Vurucu bir bakış bekleyebilirdim, imalı bir göz süzüş... Sonra elindeki kâğıdı buruşturup önüme uzatarak 'size ait sanırım' diyebilirdi. Böyle bir durumda ona 'ben editör değilim ki' derdim ve bu kez gözlerindeki ima, maya tutmuş hamur gibi kabardıkça kabarır ve kim bilir belki de dilinin ucunda patlardı: ukala!

Telefonu çantasına koyarken, bir dirsek darbesiyle uyardı beni âdeta. Yok canım, daha neler! Aklımdan geçenleri okuyacak değildi ya! Eğer öyleyse, bu hareketi bir uyarı olarak algılamalıydım. Belki de beynimin içinde, otobüsün hareketinden bu yana ona doğru akan trafiğin farkına varmış ve kırmızı ışık yakmak istemişti. Böylece durmamı, aklımdan geçenleri durdurmamı istiyordu. Ona, buna benim bile gücümün yetemeyeceğini anlatmalıydım.

H E C E Ö Y K Ü

Tüm ihtimaller sessizce asılı kaldı içimde. Otobüs Aksaray'a döndü, editör dosyasına, ben okuduğum kitaba. Çok değil birkaç saniye sonra bir fısıltı değdi kulağıma: Okuduğunuz kitabı bitirmek üzeresiniz! Konuşan editördü, kitaba doğru eğilmişti. Gözlüğünün üzerinden dikkatlice bakıyordu okuduğum cümlelere. Altı çizili olan son cümleyi işaret ederek: Tam da bununla ilgili ne düşünüyorsunuz? dedi. Afallamıştım, ama toparlanmam uzun sürmedi: Kitabın tam da burada bittiğini...

Şaşırdı. Gözlerinin içindeki anlam yumuşamıştı sanki, sesinin buğusu da... Yüzüne oturan yeni anlamı çözmeye çalıştım. Kibar bir el hareketiyle, kitabı elimden aldı. Kapağı açıp ilk sayfaya bir şeyler yazdı. Tekrar uzatırken ayağa kalktı. Otobüs Asmalımescit durağında durdu. Editör açılan kapıdan aşağı inerken son kez yüzüme baktı, gülümsedi. Sonra hızlı adımlarla karşıdaki ilk sokağa yöneldi.

Ondan birkaç durak sonra, Tepebaşı durağında indim. Balık pazarından İstiklâl caddesine doğru yürürken, yüzümde editörden emanet aldığım gülümseme vardı. Ve aklımda kitabın ilk sayfasına yazdıkları "bu kitabın çevirisini yaparken ben de aynı şeyi düşünmüştüm; kitabın tam da burada bittiğini..."

Her insan zaman zaman kendi içinde yolculuğa çıkar. Bileti çok önceden kesilmiş bir yolculuktur bu. Ne varış, ne de dönüş tarihi olmayan, belirsiz ama dingin bir yolculuk. Vasıtasız, ücretsiz, yolsuz, tabelasız. Bazen olur böyle; ses yankısına kavuşmak ister, müzik ritmine, insan kendine...«

H E C E Ö Y K Ü

YILMAZ YILMAZ

EFENDİMİZ YOKTU AMA

Efendimiz yoktu başımızda, ama başsız da değildik!

Neden olmasın, biz de haftada bir gün bir araya gelir, okuruz bir şeyler, manevi kemalatımız adına yaparız elimizden geldiğince bir şeyler. Hiç değilse karınca misali o yola giremez miyiz?

Tabi, tabi. Güzel olur, çok iyi olur.

Tabasbusu alışkanlık haline getirenler atıldı hemen. Önemli olan maneviyat değilmiş görüntü vermekmiş meğer. Onca okumaklığım şurada dursun da... Bu kendilerinin uydurduğu manevi güne her defasında biraz gecikmeli olarak katıldığım için homur homur oluyorlar da bana belli etmemeye çalışıyorlar güya. Suratlardan belli değil mi siretler!

Özel bir şirketti neticede çalıştığımız yer. Patrona hoş görünme -ki tabasbus da dâhildi elbet buna, elimizden gelmeliydi hiç değilse.

Efendimiz yoktu ama efendi olmaya pek hevesli müdürümüz vardı. Okumanın hakkını verelim, diyerek okumaya koyulan müdürümüz vardı ya, efendisiz sayılmazdık a!

Okumanın hakkını verelim. İhııı, öhööö!

Mesai arkadaşlarım çözmüş bütün meseleyi: Yahu idare et, elde kitap, görüntü vermek bütün maharet... Çoğu öyle yapıyor, kimsenin başı ağrımıyor. Sen de yapsana! Yok, illaki homur homur bir.

Alo, Şevkiciğim nasılsın, evet canım sağ ol.. bizim arkadaşlarlayız.. toplandık.. a bence siz de başlayın bir uçtan.. lazım, hatta elzem aziz dostum.. ben İhya okuyorum.. bakalım niyetim sene sonuna değin bitirmek.. sonra düşüneneceğim diğer.. evet.. hah hah haa!.. çok yaşa sen e mi, ne piri ne efendisi canım.. maksat başsız olmamak.. bilirsin imamet.. evet canım.. yahu böyle telefondan.. özlettin kendini, bir çay içmeye olsun gelmiyorsun artık.. aaa, ayıp ettin bak, lafı mı olur, sen yeter ki yemek iste, en kral yerde.. peki, Allah'a emanet..

Konuştı da konuştu. Biz de güya okumaya çalışıyoruz: Müdürün şen kahkahası, kankası ile muhabbeti, İhya, yemek mi çay mı, Gafillere Tembihler, şahsi kemalat için, Asa-yı Musa, imamet...

Bizler öyle mükemmel anlama ve okuma kapasitesine sahip mahlûklarız ki hiç dikkatimiz dağılmadan, on dakika süren telefon lakırdısına bakmadan, öyle uslu, öyle kendi halimizde okuduk da okuduk. Hamdık piştik. Sonra baş'ımız bugünlük bu kadar yeter dedi, kalktık.

Neme lazım, pişmek bile bir yere kadar, sonra dibi tutanlardan olmak vardı.

Kat-ı merâtib eyledik handiyse!

Arkadaşlar kitaplarını aldılar koltuklarının altına, tuttular yemekhanenin yolunu. Kapıdan çıkarken hepsi ululadı başımızı, temennalar ettiler, ah efendim ne iyi düşünmüşsünüzler, tabasbuslar... Ben kalakaldım olduğum yerde, herkes çıkmıştı hâlbuki. Başımız bana dikti gözlerini:

Biraz daha dikkat,
zamanında gelmeye,
vakte riayet etmeye,
okumanın hakkını,
kuruma bir katkımız var mı,
hesaba çekmeli insan kendini.

Efendimiz yoktu ama başsız da değildik çok şükür! &

H E C E Ö Y K Ü

MEHMET KAHRAMAN

MİNAREDEN DÜŞEN EZAN

Nuri'yi vurmuşlar. Hem de güpegündüz sokak ortasında. Kimse görmemiş. Arkasından tek el ateş etmişler başına. Olduğu yere yığılmış kalmış. Duyduğumda inanamadım. Ellerim, ayaklarım birden boşaldı sanki. İçim çekildi, oturdum kaldım. Arkadaşlar koluma girmiş, içeri götürmüşler, hatırlamıyorum. Kolonya ile bileklerimi ovmuşlar, soğan koklatmışlar. Kendime geldiğimde büyük bir boşlukta gibiydim. Yapayalnız, hissiz.

Gördün mü Afyonlu neler var hayatta.

Kaç kişiyi vurdun ağabey? Hiç korkmadın mı?

Durakta herkes bunu konuşuyor. Etme bulma dünyası diyen de var, üzülüp dua eden de. Daha küçücük bir kızı vardı, demişim ayılınca. Sordular. Bilmiyorum, dedim. Zihnimde birbirinden bağımsız bir sürü görüntü dönüp duruyordu; sesi, kokusu, duruşu, zoraki gülümseyişleri ve birlikte dolaştığımız yerler. İnsan dün gördüğü birinin bugün ölmesini beklemiyor. Kim bekler ki?

Başım dönüyordu. Kendimde değildim hâlâ. Yerinden kalkmaya üşenen şişman polis memurunun uzattığı evrakı imzalayıp çıkmıştım. Bir adım bile atacak takat yoktu ayaklarımda. Aklıma gelen bir şey olursa bilgi verecektim. Çömeldim. Nuri'nin otopsi masasında yatan soğuk görüntüsü geldi gözlerimin önüne, devrilmiş bir heykel gibi, bembeyaz. Üzerinde kefen benzeri bir örtü vardı, doktor, korkunç bir şeyle karşılaşacakmışız da onun için korkmayalım diye alıştırırcasına bir yavaşlıkla sıyırdı örtüyü. Nuri'nin karısı küçük bir çığlıkla yere yığıldı. Polisler kucaklayarak dışarı çıkardılar. Ben saçaklardan sarkan buzdan farksızdım. Öylece dikilip kalmıştım. Kimse konuşmuyordu. Doktor cesedin etrafında bir iki tur döndü, sonra anlamam için tane tane konuşmaya başladı. Çok soğuktan içerisi. Florasanın parlak ışığı kristal bir yansımayla aynadan Nuri'nin üstene düşüyordu. İlk kez bir ölüye bu denli yakındım, dokunacak kadar, bakamıyordum. Gözlerini aniden açıverecek Nuri ve ben korkup kaçacağım. Doktorun elinde dolma kaleme benzeyen siyah bir kalem vardı, onunla kan pıhtısının yoğunlaştığı yeri işaret ederek sıradan bir olayı anlatıyormuşçasına sakın, bütün ayrıntılarına değin anlatıyordu. Sol gözünün hemen üstünde büyükçe bir delik vardı. Kalemi içine doğru soktu, düşünmeye bile fırsatı olmamış, dedi. Göz kapaklarım ağırlaşıyordu. Parlak ışık bilincimi kör ediyordu adeta. Bir ara yan döndürdüklerini hatırlıyorum, konu-

şulanları duyuyordum, ama anlamıyordum hiçbirini, sesler çok boğuk ve çok derinden geliyordu. Görüyor musunuz? Buradan. Görmüyorum, hayır.

Gördüm. Her şeyi gördüm. Elif in gülüşünü gördüm ya bu bana yeter.

Nuri bu, bütün pisliklere bulaşmış, hapis yatmış, vurulmuş, ilaç kokulu hastane odasında Azrail'i beklemiş; fakat kader işte, son nefesini vermesine müsaade etmemiş. Yaşayacaksın ve her şeyi göreceksin demiş, kendi ifadesiyle.

Görmüş mü?

Ne bitmez bir açıklıkla anlatıyordu Nuri ayın aydınlığında, gözleri ıslıl ıslıl parlıyordu. Üsküdar - Beykoz hattında çalışıyoruz. Nuri özel halk otobüsünde... Seferi bitince bizim durağa geliyor sessizce, bir kenarda çayını içiyor. Kimseyle konuşmuyor. Mat renkli bilyeyi andıran gözleri önüne bakıyor hep. Belki de bu, onun en ehlileşmiş hali. Neden bilmiyorum, bir tek benimle konuşuyor durakta. Akranı değilim. Dilini hiç bilmiyorum. Çok sövüyor; küfrü sitem dolu. Kendine. Kol kanat gereceği birini (mi) arıyor? Gece, Vanköy'deki evlerinin terasında saatlerce konuşuyor. İnsan içinde ağzını bıçak açmayan Nuri, hiç susmuyor. Çocukluğundan aklında kalanları, gençliğin acılarını, ilk aşkını, ilk terk edilişini, kimsesizliğini sonra, soğukları, parasız geçen günlerini tek tek anlatıyor. Anlatırken gözleri kül tablasındaki sigarayla kayıyor. Derin bir sis bulutunun arkasından bana bakıyor. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Suskunluk anları zehirli bir sarmaşık gibi sarıyor yüreğimi. Tek kelime edemiyorum. Yalnızca şaşkınlığımı belirten yüz ifadelerim.

Neler yaşamışsın be ağabey.

Daha on altı yaşındaymış evden kaçtığında. Üvey babasının ağzını yüzünü dağıtmış. Annesi kaç git demiş. Bütün ısrarlarına rağmen kendisiyle gelmemiş. Ben bakarım sana demiş. Çalışırım. Çekme bu adamı. Babasının hatırasına ihanet etmekle suçlamış yıllarca annesini. Affetmemiş. Bugünden bakınca, haklıydı, evlenmek onun da hakkıydı, diyor. Babası olsaydı. Babayı duvardaki fotoğrafta temsil ediyor sadece, bir de unutulacak olan adı. Bir oğlu olsaydı babasının adını verecekti. Annenin adını neden kızına vermedin, diye sorduğumda boynunu eğdi, cevap vermedi. Elif, kimin adıydı? Onu seçerken, kucağında, kocaman sarkık dudaklarını küçük yanaklarında gezdirirken adını mırıldandığı Elif... Nuri'nin hayatını baştan sona değiştiren...

Anlattıklarını düşünüyordum. Onunla sabaha değin anason kokulu barlarda kalmış gibi ayakta durmakta güçlük çekiyordum. Bir insan hayatına bunca şey nasıl sığardı? Sığarsa dayanılır mıydı? Neler yaşamıştı Nuri? İlk yudumu başına diktğinde ne hissetmişti? Yaşadığını mı duyumsamıştı? Ya da ilk kadına gittiğinde?.. Korku namına gram yok. Acıyı yudumlayarak içiyor sanki. O anlattıkça benim kanım çekiliyor. Yediği dayaklar, işkenceler, sonra kendisinin yaptıkları. Vücudunda dolaşan elektrikten, sol kaşının üstünde-

ki derin yarıktan, bağırsaklarını delip geçen mermiden. Derin bir of çekiyor. *Öldürme diye yalvarıyordu. Ne günahı vardı? Tanrı görevlendirmişti beni, onun canını almam için.* Kanım donuyor. Üşüyorum. Canlandıramıyorum kafamda olan biteni. Kanlı elleriyle ırzına geçtiği kızları, kazandığı paraları barlarda nasıl yediğini bazen gülerek, bazen tiksintiyle anlatıyor. Sorularım ve hayretimi gösteren ifadelerim karşısında, *sen ana kuzususun, anlamazsın böyle şeyleri,* diye takılıyor Nuri.

Hiç acımadın mı? Hiç rüyalarına girmedin mi?

Sabaha kadar, anlıyor musun?

Bir zamanların Vaniköylü Nuri'si, acıması, merhameti olmayan, kan gördükçe şehvete gelen... Anlattıkları genç bedenimde hemen yankı buluyor. Terliyorum. İçimde tarifsiz duygular var, iğreniyorum kendimden. Vahşi bir yönümün olduğunu fark etmek beni korkutuyor. Her insanın içinde yok mudur böyle bir taraf? Kendimden gizlemeye çalıştığım, fırsat bulunca ortaya çıkan. Bunları düşünüyor olmam bile saçmalık. Bu ben değilim. Olmamalıyım. Kum fırtınasına tutulmuş birinin körlüğü yaşadığım. Bir zamanlar Nuri'nin de olduğu gibi, şimdi bir türlü içinden çıkamadığım... Hiç olmasaydı dediği... Herkes gibi düzenli bir hayatı olsaydı. Sabah işine gidip akşam evine dönseydi. Sıcak yuvasına girerken kapısını eşi açardı, çocuklar baba deyip kucağı atarlardı. Hafta sonları çekinmeden pikniğe ya da parka gider birlikte eğlenebilirlerdi.

Ama bazı yollar var ki dönüşü neredeyse imkânsız. Sanki o yollar katlanıp dürülüyor ve seni takip ediyor. Üzüldüğümü, acıdığımı fark ediyorum. İçimde ona karşı yardım etme isteği doğuyor. Nasıl bir yardım ki bu, elden fazla bir şey gelmiyor. Dert ortağı oluyorum yalnızca. Memleketinden uzak, sıcak bir yuvanın özlemini kuran ben, bir yoldaş bulmanın verdiği güvenle ona sokuluyorum. O da bana... Sultan Ahmet'te buluşuyoruz Pazar günü ikinci vakti. Kalabalık. Ezanlar okunuyor. Elleri titriyor Nuri'nin. Yağmur yağdı yağacak. Mütemediyen sorular soruyor. Ara ara minareye bakıyor. Fısıltıyla konuşuyor. Şadırvandan su sesleri geliyor, ceketini omzuna atmış, mendille elini yüzünü silen insanlar. Annemden kalan bir dua yok aklımda, diyor, annem. Mezarını ziyarete gidelim.

Gidelim.

Annesinin mezarını ziyarete gidiyoruz ikinci sonrasında. Birlikte dua ediyoruz. Kabrin üstündeki otları yoluyoruz. Akşam alacasına kadar oturup annesinden konuşuyoruz. Hiç tanımadığı babasından... Baba olmanın sevincini anlatıyor baba demenin tadını bilmeden. Babam olsaydı. Böyle olur muydu, diye tekrarlayıp duruyor ikide bir. Mezar taşının üstünde yazılı anne-

sinin adını siliyor kalın parmaklarıyla. Uzun beyaz saçlarını seviyormuş gibi defalarca. Bir çocuğu seyrediyorum sanki. Oynayan. Gözlerim yanıyor Nuri'ye bakarken. Sezdirmeden siliyorum gözyaşlarımı. Hadi gidelim. Koluna girip kaldırıyorum.

Mezarlıktan çıkınca annemi aradım. Elini öpüp hal hatır sordum. Hayır duasını aldım. Babam camiye gitmiş. Selam söyledim. Nuri, benim de selamımı söyle, dedi, onunkini de söyledim. Annem arkadaşım sandı, sen de onun annesine söyle, dedi. Aleykümseleâm deyip kapattım telefonu. Birkaç adım atmıştık ki durdu Nuri, esrik bir gülümseyişle bana baktı. Çok şanslısın, dedi. Yürüdük.

O gece Nurilerde yattım. Gece dedimse de sabaha az kalmıştı. Çay ve sigara eşliğinde sabahladık. Bir ara acıkınca Nuri kahvaltılık bir şeyler getirdi, onu yedik. Aç karnına çay gitmiyordu. Bir de içtikçe tuvalete gidiyorduk. Nuri ne anlattığını unutuyordu geldiğinde. Ben de hatırlamıyordum. Rastgele anlatmaya başlıyordu. Sonradan aklıma gelmiş gibi eski günleri hatırlatıyordum. Hoşuma gidiyordu o günleri anlatması, sanki yaşıyor gibiydim. Hatırlamak istemiyordu, ama yine de beni kırmıyordu. Kızdırıyordum onu sorularıyla. *Amme işi mi yapıyoruz aslanım*, diye öfkeleniyordu. Oysa ben onu hep Koroğlu'na ya da Malkoçoğlu'na benzetiyordum.

Tamam, o zaman siz Amerikan gangsterleri gibiydiniz.

Bozuluyor.

Başlatma Amerika'na, Rusya...

Gözlerinden kıvılcım saçılıyordu sinirlendiğinde. Ellerini tokat vuracak gibi kaldırıyor. Tamam kızma deyip geri adım atıyordum. Aklım az önce anlattıklarındaydı. Birlikte ne adamlar dövmüş, barlara girip kafayı çekmiştik. Bela arıyorduk. Paratoner gibi çekiyorduk belayı. Ben tövbeliyim diyor du Nuri. Şeytan azıtıyordu. Dil döküyor, yalvarıyordu karısı bozmasın tövbelerini diye. Elif giriyordu ardından devreye, onu kıramıyordu Nuri. Dönüyordu sessizce. Hazmedemiyordu haksızlığı yine de. Helal para diye kaç iş değiştirmişti? Ya patronu dövüyordu ya müşteriyi. Hiçbir işte uzun süre çalışmıyordu. Her seferinde söz veriyordu kendine, fakat gene olmuyordu. Taksi şöförlüğü, oto park işletmeciliği, özel halk otobüsleri... En son burası.

Geri dönüşü yok. Keşke olsaydı. Bulaştın mı bir pisliğe... Uyuyamıyorum. insan mıyım diye soruyorum kendime. Sigaralarım bitiyor sabaha doğru. Elif uyanıyor. Boncuk boncuk bakıyor gözleri.

Ne olacak şimdi Nuri?

Ne olacak şimdi Nuri?

Ne olacak şimdi Nuri?

Ne olacağını Nuri de bilmiyor. Sorular beyninde otomatik tuşuna basılmış gibi tekrar tekrar dönüp duruyor. Artık korkuyor. Kaybedeceği şeylerin olması korkutuyor onu. Tek başına olsa vız gelir. Belki karısını da o kadar önemsemiyor. Yalnızca Elif'i... öperken gözleri buğulanıyor. Kalbi varmış diyorum içimden, yakıştıramıyorum yine de. Kalın dudakları yumuşak tenine yakışmıyor Elif'in. Bıyıkları batıyor hem öperken. Ağlıyor çocuk. Alayım mı diye soruyor karısı, kapıda. *Dursun biraz daha.* Havaya zıplattıyor. Diliyle karnını gıdıklıyor. Güldürmeyi başarıyor. Yarım yamalak kendi de gülüyor. Yaptığı şeyler bana hiç de komik gelmiyor. Çok anlamsız. Çocuk sevecek yaşta da değil Nuri, ancak torun sevebilir.

Sevmek istersen vereyim sana.

Kadınlarını anlatıyor Nuri sevmekten konu açılınca. Sevdiklerim ve sevmediklerim diye ikiye ayırıyor kadınları. Sevdiklerinden hiç bahsetmiyor. Kaç kadını sevdin, gerçek anlamıyla? Sahipsiz yataklarda sabahladığı geceleri ve o yatakları dolduran, ama yalnızca dolduran kadınları anlatıyor. Hiçbirinin ismi yok. Hakaretimiz kelimelerle hatırlıyor onları. *Hayatıma üç kadın girdi, esaslı üç kadın, üçü de allak bullak etti beni.* Kadınlar ve onların sevgileri hakkında özel ders veriyor bana. Her şeyi sadece kendi biliyor havasında. O kadarını ben de biliyorum diyemiyorum. *Gerçekten sevince insan bir başka oluyor,* diyor. O zaman korkuyorsun. *Onlar için hayatımı verirdim. Diğerleri için değil...* Kim bunlar?

Beni oğlu gibi seviyordu Nuri. Daha ilk görüşünde anlamıştı hırslımı, isyanımı; korkularımı biliyordu daha ben anlatmadan. Akşamları evine davet ediyor, küçük huzurlu sofrasında yemek yediriyordu. Her işimle ilgileniyordu ayrıca. Evimi temizlememe yardım ediyor, boyatıyor, gerekirse ev sahibime gözdağı veriyordu. Evlenecek olursam düğünümü de yapacaktı. Eşine kız baktırıyordu. Bense yüzünü hiç görmediğim eşini düşünüyordum o anlarda. Bakışımı yakalarsa Nuri diye hiç bakamadığım yüzünü. İhanet ateşi sarıyordu gözlerimi çay tepsisini uzatırken elleri. İnce uzun hünerli parmakları ta içimden yakalıyordu beni. Kokusunu duyar mıyım diye sessizce derin bir nefes alıyordum. Yok, sadece uzun parmakları. Ne çok şey yakıştıırıyordum o parmaklara. Nuri'den çıktığım her gece bir hırsız gibi usulca koynuma sokup çıkıyordum bembeyaz ellerini.

Ondan çok şey öğrenmiştim. Babamdan öğrenmediğim pek çok şeyi. Kimi zaman kendimi onun gibi olduğumu hayal ederken buluyordum. Yürüyüşüm değişiyordu, oturuyorsam dikleşiyordum. Zenginden alıp fakire veriyordum. Aşevleri açıyordum. Çocuk yuvalarına, huzur evlerine yardım ediyordum. Sonra sevgilime yan gözle bakmanı anında seriyordum yere. Aman diliyorlardı. Evet, çok film seyretmiştim. Ne filmlerdi ama. Yatılı

H E C E Ö Y K Ü

okurken hafta sonları karate filmleri izler sonra da birbirimize el kol hareketleri yapardık. Nuri'ye anlatırdım bunları da kendini gülmeye zorlardı. Gülmeyi bilmiyordu Nuri. Hiç gülmemişti belki de. Gülmek racona tersti. Onu güldürmeyi bir görev addediyordum kendime. Karadeniz fıkraları anlatırdım bol bol. Şivesini tutturamazdım bütün özenmeme rağmen. Gülüyormuş gibi yapardı. Acırdım ona. Ruhu kim bilir ne ısıraplar çekiyordu.

Oğlum olsaydı yine korkmazdım. Ama kız olunca... Daha başka sevdim. Seveceğim hiç aklıma gelmezdi. Eşim kucağıma verdiğiğinde elimde küçücük, daha gözlerini açmaktan aciz esmer bir kız çocuğunu ne yapacağımı, nasıl seveceğimi bilememiştim. ilk kez kalbimi hissettim, vardı, orada hızlı hızlı atıp duruyordu. Eşime tekrar nasıl verdim, ne aralık hastaneden dışarı fırladım hatırlamıyorum. Bildiğim tek şey vardı: korku. ilk kez korktum. Yıllar önce bile... Bu denli korkmamıştım. Kurşunların girdiği yerler acı içindeydi ama ölmek aklımda yoktu hiç. Birini öldürürken de. Ağlamasını bilseydim, ağlardım. Hiç utanmadan. Hastanenin önündeki parkta. Belki de o gece çimlerin üstünde yatarım.

Böyle işte.

Ertesi gün öğle namazına müteakip kılınan cenaze namazının ardından annesinin koynuna yatırdık Nuri'yi. Beş on kişiydik. Haber verilecek başka seve- ni var mıydı bilmiyorum, kimseye söylemedik. Sessizce kaldırdık. Kürek elimde ağırlaştı atamadım toprağı. Üstüm başım toz toprak içinde kaldı. Çömeldim başucuna. İmam Yasin suresini okudu. Ben Nuri'yi düşündüm o arada.

İmam okumasını bitirdi, gitti. Ben Nuri'nin karısını bekledim. Başında yarım bir başörtüsü vardı. Gözlerinde kocaman kapkara bir gözlük. Elif durmadan ağlıyordu. Ben aldım susturmak için. Babaya götürcem seni demek geldi içimden, nasıl yandım. Neyle susturulacak bu kız şimdi? Nuri'nin karısı ince uzun parmaklarıyla bir süre dua etti. Ben de yanına durdum, kızını bir elimle tutup öbür elimi açıp Fatiha'yı okudum. "Ölümden başkası yalan" diye bir şarkı vardı ya o an aklıma geldi, kendim duyacak şekilde mırıldandım. Onu tanıdığım kısacık zamanda yaşadığımız onca şey geldi gözlerimin önüne, bir iki damla yaşla siliniverdi onlar da.«

H E C E Ö Y K Ü

AKİF HASAN KAYA

BEZ BEBEK

^^Mecbur olmasam yalnız bırakmazdım." demişti giderken.

Mecburiyet nedir bilmiyordu; annesi, bu sözü ablasına söylemişti zaten. Kardeşine iyi bakmasını sıkı sıkıya tembih ederek.

Avluda, büyükçe, yayvan bir taşın üzerinde oturuyorlar. Sümeyye bez bebeğiyle oynuyor. Annesi daha dün dikmişti onu. İçini, parça kumaşlarla doldurmuştu. Tükenmez kalemle çizilmiş iri iri gözler... Maviş maviş bakıyordu kaşlarının altından. Saçları siyah iplik, uzun, beline kadar... "Abla, büyüyce ben de saçlarımı böyle uzatacağım."

Korkuyor annesi. Söylemiyor ama kızı anlıyor. Endişesi yalnızca kardeşi için değil... Bütün olanlardan sonra korkmasını normal karşılıyor kız. Korku. Korku. Korku. Birkaç defa üst üste tekrarlayınca anlamsız bir kelimeye dönüşüyor. Korkuyor mu? Artık korkuya da alışmışlar. Daha fazla ne olabilir, başlarına daha ne gelebilir ki... Annesinin bunca tedirginliğine anlam veremiyor. Ya babası? Kim bilir nerde? Öldü mü? Kaldı mı? Haber yok!

Hava sıcak. Avlu toz içinde. Sokaklar ıssız. Yalnızca, tulumbanın yanından birkaç arı vızıldıyor. Bir de, ara ara yüzüne konan sinekler. Ablası, ona bir şeyler anlatıyor. Daha dün okulda, arkadaşının okuduğu bir kitaptan duyduğu masalı... Ama hep kısık sesle, hep fısıltıyla... Evde kimse olduğu anlaşılmamalı, dikkat çekmemeliler. Annesinin tembih ettiği gibi...

"Evde yiyecek hiç bir şey kalmadı. Nereye giderim? Kime giderim? Allah'ım sen yardım et!" Dualarla çıkmıştı avludan annesi. Arkasından ablası sürgülemişti tahta kapıyı.

Bir ara, "Karnım acıktı abla diyor." Masal bitiyor orda; bütün mucizeler son buluyor; hayat, açlık, ağır bir kaya gibi düşüyor avluya. Toz, toprak...

Ablası da annesi gibi çaresiz... Sadece susuyor... Yiyecek bir şeyler bekliyor. Ablası eve girip çıkıyor ama eli boş. Eşiğe yığılıp kalıyor. İçinde bir tedirginlik. Çember sürekli daralıyor sanki. Kalplerinde önlenemez bir titreşim... Annesi onları yalnız bıraktığı için endişelidir muhakkak. Zaten yiyecek bir şeyler bulup bulamayacağı da belli değil.

'Sanki yanımızda olsa ne yapacak ki' diye geçirdi aklından. Silahlara, et siper olmuyordu; delip geçiyordu, ardında kanlı bir delik bırakarak.

Uzaklardan belli belirsiz bir patlama sesi duyuluyor. Bunlara çoktan alışmışlar. Artık irkilmiyor.

H E C E Ö Y K Ü

Bir yandan da annesinin endişelerine hak veriyor kız. Son günlerde mahallede çok dolaşıyorlar. Onlara, kapın önünden her geçişinde lanet okuyor.

Babasını hatırlıyor.

Artık kendisini düşünmeyi çoktan bırakmış. Çocukları için endişeli... İki kızı... Sümeyye beş, ablası Rabia onüç yaşında...

Sahipsizlik.

Annesinde, yavrularını korumaya çalışan anaç bir öfke... bir yandan da nafile çabaladığını bilmesinin bezginliği.

Rabia, bebeğiyle oynayan kardeşine bakıyor. İçi cız ediyor. Yarından umudu kalmamışlığın acısı... Bir yandan yaşamak yükü...

Heykelin devrildiği günü hatırlıyor. Ellerinde ayakkabılar. Yıkılan heykeli dövenler... Bir karanlıktan çıkıp, hiç aydınlık görmeden başka bir karanlığa dalmak.

Rabia, üzerinde bir çift göz hissediyor... Tahta kapının aralıklarında iki zehirli göz... Dalgınlığından sıyrılmaya çalışıyor... Kapı kırılıyor. İki asker giriyor avluya. Nasıl da duymadı ayak seslerini? Sessizce yaklaşmışlar demek ki! Kendileri de dikkat çekmemeye çalışmalarına rağmen, görmüşler işte...

Biri koşup Sümeyye'yi tutuyor. Silahını doğrultuyor. Elinde bez bebeği, askerin yüzüne bakıyor. Güneşte kamaşan gözlerini kısıyor. İri yarı bir zenci...

Diğeri, ablasına anlayamadığı bir şeyler söylüyor. Onu kolundan tutup eve doğru sürüklüyor. Ablası direnmeye çalışırken, kardeşine doğru bakıyor. Bir ara göz göze geliyorlar... Kısacık bir an... O bakışta annesinin bütün endişelerini görüyor Rabia. Kardeşi namlunun ucunda... Namlunun karanlığı yılan gibi uzanıyor kardeşine...

Askerle eve giriyor.

Zenci tüfeği omzuna asıyor. Sümeyye'nin bez bebeğini elinden alıyor. Belinden bıçağını çekiyor. Kafasını bir darbeye kopartıyor. Arkasına doğru gelişigüzel fırlatıyor. Çocuk ağlamıyor.

Ablasının hıçkırıklarını, yalvarmasını duyuyor belli belirsiz. Yanındaki asker pis pis sırtıyor.

Sonra, birden. Beyaz atıyla, zırhlı bir süvari giriyor avluya. Atının toy nakları yeri titretiyor. Sümeyye korkmuyor, çünkü onu tanıyor. Ablasının masallarda anlatadurduğu Selahattin bu. Sakalı yağmur gibi... Kılıcı güneşte pırıl pırıl. Atla eve giriyor doğruca. Az sonra kılıcının ucunda kocaman bir zenci başıyla çıkıyor. Diğer asker telaşlı, tüfeğine davranıyor. Ateş ediyor. Beyaz at kişniyor, şaha kalkıyor. Süvariye hiç bir şey olmuyor. Kılıcını havada sallıyor. Atını sürüyor. Asker, ateş etmeye devam ediyor. "Ya Allah" diye bir nara. Kılıç, bir kavis daha çiziyor.

Masallardan bir süvari çıkıp gelse...

Askerler çekip gidiyor.

Avlu tekrar ıssızlaşıyor.

Rabia'nın içinde bir kirlenmişlik hissi büyüyor, avludan taşıyor.-*»

H E C E Ö Y K Ü

MURAT ÇELİK

POE VE DİĞERLERİ

*Küçük bir ölüm derler buna, oysa büyük, çok büyük olsa gerekir,
bizi öldürdüğü anda doğurduğuna göre.*
Eduardo Galeano

*y*itirip ardından baktığım, ağladığım, umursamadığımı sanıp kendime sakladığım pişmanlıklarım var. Sebepler üzerinde fazlaca durmuşluğum, geçmişten kopamayıp anın tadını şimdinin çok uzağına kovmaya meyilli nazarlarım... Kimin olmaz ki? Kim düşünmez ki hayatının film gibi izlendiğini ve olaylardan çok durumlara göre minik roller yapmanın gerekliliğini.

"Ben rol yapmam" deyip kapıyı çarpana kadar sen başkaydın. işte görüyorsun ve biliyorsun ki artık bu film çekiliyor.

Susmaların bizi bölmediğine aksine birbirimizi duymak için yeni fırsatlar yarattığına inanıyorum. Duyamadıkların, göremediklerin için seni suçlamıyorum. Sıkıcılığımın, içime dönüklüğümün, hep benciliğimin farkındayım.

Farklı kişilikler olduğumuzu ve farklarımız içinde mutlu olduğumuzu, бүтünü tamamladığımızı, birimiz olmayınca eksik kalacağımızı düşünürdüm, tam bu esnada aynı şeyleri dillendirip söyledin...

"içimi okudun"

"Ben aynı zamanda senim..."

Evet yıllarca 'ben'i oynayarak paylaştıklarımıza ihanet eden de sendin. "Bir kadını sevmek ihtiyacı, önemli olan kadını sevmek fikri, sevginin azlığı-çokluğu mühim değil.." diyerek ihtiyatsızca giden... Bu hastalık olmalı, senin kendinle kalamayıp...

"Eline yaslanıyorsun hep."

"Farkında değilim."

"Bu birine ihtiyacın olduğu anlamı taşır..."

"Daha rahat hayal kurabiliyorum."

"Ben varken hayallerle yaşama..."

"O kadar gerçek olma, boğma beni."

"Boğuyorum demek."

H E C E Ö Y K Ü

"Hayır ama boğabilirsin böyle yaparak..."

"Beni sevmiyor musun?"

Başım elime yastı, elim bileğime bağlı, bileğim uzayarak dirseğime abanıyor. Dirseğim bu masanın üzerinde... Issızım. Kalabalığa bakıp aralarına tekrar nasıl karışacağımı düşünüyorum. Yorgunum. Başka bir elin, başka bir kalbin yorgunluğu bu kadar sürmemeli... Ömrüm, uyuyarak tükeniyor...

Çay taşıyordu, sesini duydu, kalktı, altını söndürdü. Bardağına bakındı, bulamadı. Başka bir bardağa koydu, dolabı açtı, süt aldı, çayın içine döktü biraz. Başka bir kap aldı, yarısına kadar doldurdu. İçine birkaç tane bisküvi kırdı, Poe gel pisi pisi, diye seslendi. Karşılık alamadı. Umurunda değildi. Çayını alıp odaya geçti, yatağa uzandı. Günlüğünü açtı tekrar Nermin'in. Birkaç sayfa daha okudu fakat bu sefer çabuk sıkıldı. Yastığın altına yerleştirdi, aldığı yere. Abajurun içine sakladıkları kağıda uzandı, 'yatağın dili' başlıklı bir şeyler yazmışlardı beraber, onu okudu, gülümsedi. Fotoğrafına baktı Nermin'in, parmağını gözlerinde gezdirdi, dudaklarına götürdü, saçlarına. Fırlatmak için havaya kaldırdı, vazgeçti, yatağın altına koydu, çoraplarının yanına.

Ayaklandı yine. Mutfığa gitti. Çay koydu tekrar, şeker attı, karıştırdı, bir yudum çekti. Beğenmedi, süt almak için dolabı açtı. Kediye işitti, balkondan geliyordu sesi. Artık dışarıya da gidiyor demek haylaz, dedi içinden. Balkonun kapısını açtı, sen de gitsene bu lanet evden, diye bağırdı. Anlamsız anlamsız baktı kedi, kafasını bir o tarafa bir bu tarafa eğdi. Bu son yemeğin, dedi bisküvili sütü getirdi, koydu önüne. Kapıyı kapatıp hızla çıktı mutfaktan. Odaya geldi, çayı unutmuştu, geri döndü. Çayının da kedisinin de kendisinin de. Tuttu nefesini, hırsla bıraktı. Kapı çaldı bu esnada. Güldü. Kalktı kapıyı açtı, kimse yoktu. Bu da ne demekti şimdi, tekrar güldü. Terlik giydi ayağına, dışarı çıktı, etrafa bakındı; yoktu kimse. İçeri girdi tekrar, merdivenlerden yukarı uzattı kafasını, yine sessizlik. Eve yöneldi, kapıya yapııştırılmış bir zarf vardı, hemen oracıkta yırttı zarfı, Nermin olabilirdi, böyle oyunlar oynamayı severdi. Bir kağıt çıktı zarftan 'Sen şimdi beni yine yalnız anladın / düşünme şimdi ben de yalnızım anladın' yazıyordu, altında da 'Hoşça kal...' Kağıdı buruşturup apartmanın içine fırlattı, küfür etti. Bir miyav sesi işitti içeriden, bu kediye nasıl oluyor da görmedi eve girerken, şaşırdı...

"Lanet kedi seni, sen de defol bu evden." diye haykırdı.

"Sen git asıl, biraz hava al!"

"Nermin!" İçeri koştu hemen, Nermin kucığında kediyle sakın sakın oturuyordu:

"Nermin ya, geldim, gördüğün üzere." dedi. Kısa kızıl saçlarıyla ilk tanıştıkları zamana dönmüştü. Yeşil gözleri can yakıyordu yine. Kedi gözleri...

"Bu sefer neden gittin?"

"Bu seferki de farklı değil."

"Ne yani yine mi?"

"Yine... Ve hep aynı olacak, belki bir kere değişir, o zamanda dönmem."

"Ne biçim kadınsın sen!"

"Bırak bunları." dedi, kediye kenara bırakıp ayağa kalktı, boynuna do-
landı erkeğin, çenesinin altından öptü.

"Bırak beni."

"Senin niye adın yok, sana bir ad koyalım artık."

"Ad alacak bir kahramanlık yapmadım hâlâ..."

"Evde durarak yapamazsın zaten."

"Ne yani ihtilal mi yapacağım sanıyorsun?"

"Kahramanlıktan ne anladığına bakar o iş..."

"Yazdıklarım la."

"Hiçbir şey yazmıyorsun ki... Akşama kadar dolanıyorsun, yazdıklarını
da farklı farklı isimlerle yayınlatıyorsun, korkağın tekisin."

"Sus be kadın suss!"

"Ben senin gibi değilim şiirimin peşindeyim..."

"Off gelir gelmez başladın..."

"Tamam bırak bunları hadi, özlemedin mi beni?"

"Özlemedim!"

"Yalancı."

"Çek kollarını, ahtapot gibi sardın."

"Özledim seni."

"Şiirinin peşinden git..."

Kollarını boynundan iteledi Nermin'in. Koltuğa oturdu, bir şey söyleme-
di, kediye kucakladı, pencereye doğru çevirdi kafasını. Nermin, yatak odası-
na gitti bu esnada, kapıyı hırsıyla kapattı. Ortalık epey dağınıktı yine, köpek bi-
le yattığı yeri düzeltiyor, bu adam niye böyle rahat, diye düşündü. Yatağın
içinden çıkan kağıtları masanın üzerine koydu, yeni yazdıkları ama yine be-
ğenmedikleri olmalıydı, birazdan içlerinden değerli olan seçip ikna edecek,
cesaret verecek ve öpücöklere boğacaktı onu; hayal edince güldü. Yatağı to-
parladı. Yerdeki pantolonu ve kazağı alıp kapının arkasındaki kirli sepetine
koydu. Yatağın altındaki çoraplara ilişti gözü, uzandı. Fotoğraf takıldı eline,
sene doksan beş, Venedik'teler, ikisinin de saçları uzun, lüle lüle... Elini ya-
naklarında gezdirdi, dudaklarına sürdü, gülümsedi, abajurun önüne koydu fo-
toğrafı. Tamamdı, yerleri de süpürürdü birazdan. Masanın üzerinden kağıtla-
rı aldı, yatağa uzanıp okumaya başladı...

Sokağa çıktı, dans etti elindeki bastonla. Ninesi görse kızardı, kocasından sonra en kıymetli şeydi baston. Hayat tutamağı tek olurdu, yegane olurdu; mülk Allah'ın da olsa...

iki adım öne bir adım sağa tam tur dönüş bir adım geri... Bastonu bacaklarının arasına uzattı, cadıyım ben, dedi. Sokağın sonuna kadar koşup geri geldi, cadılar bayramı olsa keşke bugün, dedi. Ninesi duysa kızardı, gavur adetleri bunlar bizim değil, günah hem, derdi. Allah taş atardı yukarıdan. Yukarıya bakamazdı, korkardı. Bizim sahibimizdi Allah.

"Hadi gel bi otele gidelim seninle ama dur yanlış anladın hemen gidelim zengin hissedelim kendimizi açık büfe bir keyif sürelim ekmeğimize ama yok onlar bizi yanlış anlar fakirler ekmeküstü yalanla yaşar / Hadi gel."

Ege ile Aslı tatilde şehir dışına gidip otelde kalacaklarmış, otel beş yıldızlıymış, açık büfeli, jakuzili, Türk usulü hamamlı. Bize ne, bizi bağlayan ne! En baştan söyledim kıyaslama yok, karşılaştırma yok, özenme yok diye. Tamda kendisini ifade etmişim, ben çok değişik, çok farklı biriymişim. Erkeğe kanı ısınan kadının ilk ve en basit yalanıdır bu. Fakat farklı olmak hoşumuza gittiğinden her seferinde yeriz. Yedim ben de. Aslında sevmiyorum onu ya da aşık değilim. Bir insan başkasını nasıl sevebilir kavrayamadım, henüz başıma gelmedi. Sahip olma duygusu var ben de yalnızca. Yani güzel bir şeye sahiplik. Sahip olamayınca da öfke, sinir ve saplantı. Benim olana kadar direnme... Aşk bu mu? Teşhisi zor.

"Gel 3. sınıf dünyada 2. sınıf lokantada 1. sınıf bir kuru fasulye yiyelim. / Sen beni hep pantolonlu gördün ondan böyle ciddiye alıyorsun, evlik yerde pijamalarla seyretseydin güldüğümü hatta dans filan ettiğimi anlardın."

Garip. Hiç kuru fasulye sevmeyen adam kuru fasulye yiyelim demiş, kadın-erkek ilişkisinde gerçekte olduğu gibi yine odun. Diğer hikâyeyi daha zor yazar sanırım çünkü böyle bir şey yaşamamıştır. Kim bilir kimden duydu bu nineyle torunu ya da hangi filminden etkilendi.

Kağıtları yatağın altında doğru bıraktı. Abajura uzandı, içindeki kağıdı açıp okudu, gülümsedi. Başını yastığa koydu, ellerini yastığın altına uzattı. Deftere çarptı eli, hemen aldı, sayfalar arasında gezindi, anlaşılmıyordu hangi sayfaları okuduğu. Bu adam sigaraya başlamalı, diye iç geçirdi. Parmaklarından sayfalara nikotin yayılacak ve anlayacaktı hangi sayfada daha dikkatle durduğunu. Yastığın altına bıraktı günlüğü. Ayaklarını boylu boyunca uzattı, rahat edemedi, yastığın birini ayaklarının altına koydu, şimdi güzeldi. Gözlerini yumdu, uyku gelmeyecekti. Karnını okşadı biraz, işaret parmağını göbek deliğine değdirdi, huylandı. Böyle olmayacak, dedi; ayaklandı. Süpürgeyi aldı yan odadan. Sanki yıllarca süpürülmemiş gibi toz vardı ortalıkta. Bu

adam ne yapıyor da bu kadar pisleniyor ev hayret, bilmeyen de yazar değil, inşaat ustası sanacak. Süpürmekten sıkıldı, bıraktı süpürgeyi olduğu yere, içeri girdi.

"Ne yapmaya çalışıyorsun?"

"Poe'yu sünnet ettirsek mi?"

"Saçmalama!"

"Şaka yapıyorum..."

"Hadi gel odamıza."

Elini uzattı Nermin. İkinci defa ret büyük bir kavga sebebiydi, olmazdı, hem o da özlemişti Nermin'i. Elini kendisine doğru çekti, kucığına düştü, sardı sıkı sıkı, saçlarını kokladı, yanaklarını okşadı uzun uzun...

"Bırakıp gitmesem ne güzel olur." dedi sonra Nermin.

"Bırakıp gitmesen ne güzel olur."

"Ama mecburuz biliyorsun, başka türlü yapamayız..."

"Biliyorum biliyorum da olmuyor işte, keşke 'bir şey' olsaydık, bir mesleğimiz olsaydı, oyalanacağımız farklı şeyler, mesela köyde filan yaşayıp bağla bahçeyle uğraşsaydık..."

"Neden?"

"Huzursuzum... Her şey aklımda olup bitiyor, ölüp diriliyor... Oysa doğa farklı, daha özgürlükçü, daha hür. Bir evimiz olsaydı dağın yamacında, bir de tarlamız, ekip biçip kendimize yetseydik. Kitaplarımız filan olmasaydı, hiç okumadan bulsaydık hayatın anlamını, sadece doğada kalsaydık."

"Eğer istersen olur."

"Saçmalama."

"Haklısın saçmaladım, ben duramam yine, şiirimin peşinden giderim..."

"Gidersin ya!"

"Kızma."

"Kız mıyorum!"

"Ünlemlerini görüyorum, bak bak ağzının kenarından salınıyor."

Gülüştüler. Tekrar sarıldı Nermin'e, hiç gitmesin istiyordu, hep beraber olsunlar. Ama sık sık kavga ediyorlardı bu seferde. Tek çözüm buydu.

Kalktılar. Yatak odasına girdiler. Odanın temizliği konusunda birkaç espri yaptılar. Gülüşerek yatağa uzandılar. Günlüğü çıkardı Nermin yastığının altından:

"Gündemi yine takip ettin dimi?"

"Eh biraz baktım."

"Yalancı, bütün sayfalar kırışmış..."

"Atma, ortarlardan birkaç sayfa okudum sadece."

"Peki."

H E C E Ö Y K Ü

"Yine öğrendin mi nerelere baktığımı.. "

"Evet, ağzından laf almak çok kolay."

" "

"Sana artık bir isim koyalım sevgilim, olmaz mı?"

Cevap beklemedi Nermin, elini eline aldı, avucunu öptü, karnına doğru götürdü:

"Çocuğumuz olacak." dedi birden.

" "

"Onun kulağına ezan okurken sana da okusunlar, adın da 'Baba' olsun."

"B a b a . "

Birkaç defa 'b-a-b-a' diye kekeledi, sustu. Nermin'in şaşkın bakışları arasında ayağa kalktı. Mutfağa gitti. Ne yapacağını unutmuş gibi sağa sola bakındı, kalakaldı öylece. Dolaba döndü bir müddet sonra, bir kutu süt kalmıştı onu ve iki bardakla birlikte genişçe bir kap aldı. Fırlatmak geldi içinden hepsini, dişlerini sıktı, masanın üzerine bıraktı elindekileri. Midesi bulanmaya başlamıştı. Çömeldi, karnını tuttu birkaç dakika. Ne yapacağını şaşırmıştı, Nermin'e seslenmeyi düşündü, vazgeçti. Tükürük dolmuştu ağzı, ayağa kalktı, kavaboya eğildi, tükürdü. Suyu açıp yüzünü yıkadı, ağzına su tuttu, gözlerini ovdu iyice. Bir müddet bekledi, ocağa yanaştı sonra gazı hafifçe açtı. Güldü. Kapatı ocağı, bekledi, tekrar açtı, kokladı, sahiciydi, sesi de işitti. Bardakları, kabı ve sütü aldı masadan. Yatak odasına gelip yatağa bıraktı hepsini.

"Ne yapıyorsun, neyin peşindesin!" dedi Nermin öfkeyle...

"Hiç." dedi.

"Nasıl hiç?"

"Merak etme, birazdan bitecek."

" "

Odadan çıktı, salonda Poe'yu aradı, koltuğun kenarında yatıyordu. Ensensinden yakaladı hemen, cırtlak bir miyav sesi geldiyse de hayvandan umursamadı. Tekrar odaya döndü, Nermin'in yanına bıraktı kediyi. Bardaklara ve kaba süt koydu, Nermin'in yanına uzandı. Poe'yu da aralarına aldı:

"Böyle bir aile olacağız değil mi?" dedi.

"Evet." dedi Nermin, güldü.

Gülüştüler.*»

H E C E Ö Y K Ü

İSMAİL İSPARTA

OTOBÜSNAME

Y^ni bir gün başlıyor; nice umutlara gebe yeni bir gün...

Sabahın yedisi. D kk n kepenklerinin cayırtısı, sonbaharın tırmalayan  rinli ine karışıyor.  rperiyorum. Telaşlı adımlarla otobüs dura ına gidiyorum. Çevremde, bir yerlere yetişme telaşında insanlar... Yüzlerini gölgeleyen bezginlik. Her gün aynı telaş. Hızlı y r d   mden ayaklarım sızlıyor.

"Tam sekiz buçukta." demişti, iş başvurusunda bulunduğu adam. "Yoksa ka ırırısın işi, sırada bir sürü bekleyen var!" diye de eklemişti, üzerine basa basa. Geleli iki ay olmuştu İstanbul'a. Hâlâ bir iş bulamamıştı. Bir asalak gibi arkadaşlarının evinde kalmaktan da iyice sıkılmıştı. Asalak olmak gerçekten zor işti. Sofraya s kl m p kl m oturacak, doymadan kalkacaktı. Çok su harcıyor dedirtmemek için herkes uyuduktan sonra banyo yapacaktı. Arkadaşlarının soğuk esprilerine mecburen gülecekti... Adı üstünde, asalaktı çünkü. Arkadaşı Oktay, d n: "Ahmet daha iş bulamadın mı? Arkadaşlar soruyor, yanlış anlama da..." demişti açık açık. Anlamıştı anlaması gerekeni. Ama...  şte...  aresiz lik. Annesinin, iki ine in sütünü satarak gönderdiği para da suyunu çekmek üzereydi. Köye dönse! Reklamcılık okudu da geldi köyde hayvancılık yapıyor, dedirtemezdi konuya komşuya. Annesini, başı e ik gezdirtemezdi.

Nihayet dura a geldim. Ensemde biriken soğuk teri elimle sildim. Durak hıncahı . Herkes iştahla, otobüsün geleceği y ne bakıyor. Sonunda bir otobüs beliriyor ileride. Ağır ağır yaklaşıyor dura a. Ayaklar tetikte. Gözler p r dikkat. Heyecan dorukta. şoför bu anın tadını çıkarmak istercesine, gaz pedalını hiç incitmiyor. Dura a yanaştı. Kapılar açıldı. Bir mücadele... Harala g rele... El, kol, kafa, göz... Her şey birbirine karışıyor. Bir umut kendimi ileri itmeye çalışıyorum.  mk nı yok. Etten seti yaramıyorum. Kapı kapanıyor ve otobüs hızla uzaklaşıyor. Daha uyanık olmalıyım. Gelecek otobüse odaklanıyorum.  şte geliyor. Otobüsün kapısı tam önümde açıldı. şansıma, bu otobüs de tepeleme dolu. Ama binmem lazım. Yaratana sı ınıp azgın bir denize atarmış gibi itiveriyorum bedenimi kalabalığın içine. Kapı ilk hamlede kapanmıyor.  n mdekini itiyorum. Yine kapanmıyor. Bir daha... Önümdeki ters ters bakıyor yüzüme. Nihayet kapanıyor. şoför: "Saçlı sollu yanaşalım beyler, boş yer kalmasın." diye sesleniyor. Boş yer!

H E C E Ö Y K Ü

Derin bir nefes alıyorum. Saat sekize çeyrek var. Vakit ne çabuk ilerlemiş. İçeride ağır bir koku; ekşimsi ter kokusu... Pencereyi biraz açıyorum. Islanan çorabım diken gibi değıyor tenime. Galiba duraktaki kargaşada yağmur suyuna basmıştım. Etraftaki insanları süzüyorum göz ucuyla. Herkes farklı bir âlem, kendi dünyasında. Çaprazımdaki koltukta oturan üniversiteli bir genç olmalı. Koltuğa alabildiğine yayılmış. Gözleri hafif kapalı. Müzik dinliyor kulaklıktan. Yanındakileri de sesini sonuna kadar açtığı müzikten mahrum bırakmıyor. Başıyla garip hareketler yaparak ritim tutuyor. Adeta bir çeşit doyum yaşıyor. Öylesine bütünleşmiş ki müzikle önünde iki büküm, ayakta zor duran, altmışlık teyzeyi görmüyor.

Diğer tarafta bir kızla oğlan âdeta yekvücut olmuş. Fısır fısırlar. Hallerinden galiba bir onlar memnun. Kızdan arada bir zoraki kahkaha yükseliyor. Oğlan, kızı pervasızca öpüyor dudaklarından. Altmışlık teyze başörtüsünün yeniyle ağzını kapatıyor ve tövbe tövbe, diye mırıldanıyor.

Trafik felç. Santim santim ilerliyoruz. Bazen hiç ilerlemiyoruz. Sanki sürüne sürüne sırat köprüsünden geçiyoruz. Gözler, uzayıp giden araç katarında. Otobüs iki adım fazla gitse herkes âdeta *oley* çekecek şoföre. Tetikteler. Ama şoför de alabildiğine cimri. Elinden gelse dönüp geri gidecek. Ancak bu çileyi o da çekmek zorunda. Saat sekiz çeyrek. Karamsarlığa kapılıyorum.

Arka taraftan tiz bir kadın sesi. "Ayy, yeter ama artık, bir saattir arkamda kımıl kımıl!" Ardındaki adam hiç istifini bozmuyor.

İleride siyah deri montlu, gözlüklü bir adam elindeki not defterine bir şeyler yazıyor. Arada bir, başını kaldırıp etrafı süzüyor. Bu kalabalıkta ne yazdığını merak ediyorum. Göz göze geliyoruz.

* * *

Siyah deri montunun önünü açtı, terlemişti. Not defterini kapatıp cebine koydu. Demin kendisine bakan gence takıldı bakışları. Yüzündeki masumiyet, bakışlarındaki ürkeklik... Tutunacak yer bulamamış. Otobüs sarsıldıkça sağa sola sallanıyor. Yerinde iğreti duruyor sanki. Acemi anlaşılan.

Böyle durumlarda ayrıntılardan hareketle, zihnimde değişik ipuçları oluşturmak hoşuma gider. Neden saatine bakıyor iki de bir? Belki işe geç kalmıştır. Patronundan azar işitecektir gittiğinde. Belki de yevmiyesi kesilecektir. İş? Fabrikada çalışıyordur ya da sanayide. Yüzünde Anadolu insanın kıraç esmerliği... Köyde bir nişanlısı vardır belki yolunu gözleyen. Evlenmek için gün sayıyorlardır. Eli nasırlı anası, beli bükük ama başı dik bir babası...

İpuçlarının peşinden, gencin yanında patlak veren bağırışla sıyrılıyorum. Deminki kadınla adam:

"Utanmaz adam; yaşından başından utan!"

"Kes ulan o . "

H E C E Ö Y K Ü

İkisinin arasında kalan genç de işin içine karışıyor. Diğerleri sadece izliyor meraklı gözlerle.

"Sen ne biçim konuşuyorsun bir bayanla!"

"Ulan senin de, bayanın da..."

Otobüs duruyor. Ortalık bir anda karışıyor. Bir dalgalanma... Bağırışlar... Havaya kalkan metalin parlaklığını görüyorum karmaşada... Ve boğuk bir çığlık... Herkes dışarı kaçışıyor... Genç... Kanlar içinde... Başım dönüyor. Midem.

Dışarı çıkıp bir lokantanın lavabosuna zor atıyorum kendimi...

Geldiğimde ileride yanıp sönen ambulansın ışıklarını görüyorum. Meraklı insanlar dağılmış. Her şey yine rutine dönmüş. Trafik yine bildik akışında. Gencin ürkek bakışları burgu gibi zihnimde. Belki bir daha nişanlısına kavuşamayacak, anası biricik oğlunu koklayamayacak. Ondan geriye, yüzündeki masumiyet kalıyor zihnimde. Bir de asfaltın üzerindeki bir avuç umut. Kırmızı gül renginde.

* * *

Eve geldiğinde saat dokuzda geliyordu. Yorgunluktan bacakları sızlıyordu. Siyah deri montunu askılığa astı. Buğulanan gözlüğünü masanın üstüne koydu. İstanbul'a geleli iki ay olmuştu. Ama bir türlü alışamamıştı trafiğe ve kargaşaya. İşe giderken, otobüste, bu konuyla ilgili bir öykü tasarlamıştı zihninde. Ve unutmamak için belli başlı kısımlarını not almıştı not defterine. Not defterini çıkardı. Bilgisayarını açtı ve yazmaya başladı:

"Yeni bir gün başlıyor. Nice umutlara gebe yeni bir gün..."

H E C E Ö Y K Ü

BERNA EREN

DENİZLE DALGA

y 7-endini irili ufaklı çakıl taşlarının üzerine bıraktığında hâlâ yaşıyıp yaşa-
XXmadığından emin değildi. Son zamanlarda sıkça bunu düşünüyordu: Ha-
yat bir yanılsamaydı evet, bu etrafında ya da okuduğu kitaplarda sıkça dile
getiriliyordu ama... bu düşünce artık neredeyse beynini kemiriyordu, konu-
şurken, gülerken, dinlerken birden aklına geliyordu.

Acaba gerçekten hâlâ yaşıyor muydu? O zamana dek geçirdiği bütün tehli-
keleri, ölüm tehlikelerini düşündü, ilkinde bitmiş olabilir miydi acaba? Aslın-
da her şey o küçük, köhne kebabçı dükkanında sona ermiş olabilir miydi? Ağa-
beyi telaşla garsonlardan su istiyor, büyük bir umutsuzlukla kime, hangi yöne
döneceğini şaşırılmış bağıırıyordu "yardım edin! yardım! lutfen yardım..." Ama
yaşama isteği öyle güçlü bir güdüydü ki o sırada boğazına takılan ekmeği o gü-
ne dek hiç yapmadığı bir hareketle, parmağını hiç bilmediği soluk borusuna so-
karak itiverdi. Yutmak zorunda kaldığı ekmek ona bir cinayet âleti gibi görün-
müştü, şimdi ondan korkmak yerine nefret ediyor, bir yandan da kendinden
hoşlanarak, muzaffer bir edayla oturuyordu kebabçı dükkanının ona yüksek ge-
len taburesinde. Az önce onu öldürmek üzere olan şey şimdi midesindeydi, ek-
meği yenmişti... birazdan kalles parçayı eritip, unufak edecek kanına karıştırı-
caktı! Suçlu şimdi midesindeydi, yarına kadar da cezasını çeker, salıverilirdi.
Eh artık bir ekmek olarak cinayete kalkışamayacağı da malumdu!

Ölüm böyle bir şey olabilir miydi? O andan sonrası sadece onun yanılsama-
sı olabilir mi? Belki çoktan bitmişti... böyle düşününce zaman makinesi fikri
hiç de imkansız görünmedi. Ya şu dördüncü boyut dedikleri şey? "Gerçekten
her şey zihnimizde olup bitiyorsa? Ya yoksam? Daha kötüsü; ya yoklarsa?"

Sonra kendine geliyordu, öyle gerekiyordu. Bu düşünce insanı çıldırtabi-
lirdi, aklına geldiği anda bütün hareketleri yavaşlıyor, bulunduğu yerden, et-
rafındakilerden, seslerden, renklerden uzaklaşıyor: Gerçekten yokmuş gibi
hissediyordu. Gerçekten yok olduğunu düşünüp öyle davranmaya başladığın-
da, etrafındaki her şey de önemini yavaş yavaş yitiriyor, tıpkı silinen bir re-
sim, sönen renkler, uzaklaşılan bir fotoğraf gibi her şey, herkes sevimli, alda-
tıcı, yalandan devinimlere dönüşüyordu...

Filmlerde ki sahnelerden tek farkı iki kızın henüz kendilerini sürüklenerek
attıkları yerden doğrulmamışken -ölümle yaşam arasındaki gerçek çizgide, kı-

yıda durarak- cazip renkli, güzel taşlar toplamaya başlamalarıydı. Uzun kızıl saçlı olanı gülme krizinden hemen sonra sudan çıkmak, uzaklaşmak istemişti, kumral olan hemen kaçmayı hazmedemedi. Büyük dalgaların çakıl taşlarına vurduğu yerde durup dinlenmeyi teklif etti, savaş alanından kaçamazdı, en azından onurlu bir yenilgi elde etmeliydi. Çakıl taşlarının üzerine kaygısızca uzanıp, taş topluyormuş gibi görünmeye çalışırken aklına suya girmeden az evvel okuduğu romandaki Rus Komiser geldi: Gururu yüzünden koşarak kaçmak yerine, kendisini linç etmek isteyen kalabalığı sakinleştirmek için büyük bir su fıçısının üzerine çıkan, sonra ayağı kaydığı için fıçının üstünden düşüp boynu kırılarak ölen komiser. Ne çok gülmüşlerdi o satırları bir kez daha sesli okurken.

Yüzmeyi pek iyi bilmiyorlardı ve tatillerinin ikinci haftasına henüz girmişlerdi, her ikisi de suyun üzerinde kalabiliyor oysa sadece biri suda ilerlemeyi -yüzmeyi- başarabiliyordu. Böyle zamanlarda etrafında bir vapurun çıkardığı kadar köpük çıkarttığının farkında olsaydı yine de yüzmeye çalışırmıydı bilinmez. Etraftakilerin ne düşüneceğini pek önemsemeden el ele girmiyorlardı denize, malum deniz oldukça dalgalıydı ve her ikisi de iyi yüzücü değillerdi, tek eğlenceleri ayaklarının yerden kesilmeyeceği bir derinlikte -ki bu derinlik orta boylu biri için sadece iki orta uzunlukta adım sayılabiliirdi- bekleyip gelen dalgalarla zıplamaktı. Suyun içinde dalgalarla hareket etmek eğlenceliydi ama dalgaları takip etmeyi bırakıp sohbet etmeye dalmak, her an bu azgın, katil dalgalardan birinin sizi içine alıp dönüşü olmayan ufak bir gezintiye çıkarmasına neden olabilirdi. Bu durumda iki kişi olmak yalnız olmaktan daha mı iyidir tartışılır ama birinin o telaşla ötekini suyun dibine çekmesi ihtimali de kuvvetle muhtemeller listesinde mutlaka bulunmalı.

Dalga ikisini de içine almadan hemen önce gülüşüyorlardı, denizdeki tek eğlenceleri dalgalar değildi elbette, bir de bitmez tükenmez "üçüncü sayfa" oyunları vardı. Yemek yerken, sohbet ederken ya da güneşlenirken oyun başlardı. Bu oyunda bazen ikisi de meçhul bir cinayete kurban gidiyor, bazen de şu ya da bu şekilde biri diğerinin katili oluyordu, sonra ölümlerinden sonra ki gazete haberleri ve arkalarından söylenecekler oyunu başlıyordu. Arkadaşların, ailelerin, sevgililerin ölümleri sonrasında söyleyebileceklerini çeşitlenerek oynadıkları bu oyuna bakarak her ikisinin de kapkara mizah sevdikleri söylenebilirdi herhalde.

Dalğanın o sırada her ikisini de içine alıvermesi inanılmaz değildi ama neden hiç değilse biri diğerine yardım edememişti? Hem ayakları nasıl olmuş da yerden kesilivermişti? İlk bakışta uzun sayılabilecek birinin boyunu aşacak kadar büyük ve azgın ilk dalga onlara vurduğunda endişelenmemeye çalıştı. Nasıl olsa şu çoktandır alıştığı zıplama hareketiyle kendini ileri atıverecek ve bu minik heyecanı hemen unutacaktı, oysa umduğu gibi olmadı, zıp-

H E C E Ö Y K Ü

layıp kendisini ileri atabilmesi için ayaklarının yere değmesi, yerden kuvvet alması gerekiyordu, ayaklarının yere değmediğini anlayınca küçük bir panik nöbeti geçirmekte olduğunu düşünmemeye çalıştı. Ne kadar uzaklaşmış olabilirim ki diye geçirdi içinden, şimdi yere basıp dengemi sağlarım. Suyun içinde nefes almaya çalışmaması gerektiğini, nefes almaya çalıştıktan hemen sonra hatırladığında, ikinci panik nöbeti ve ilk hayal kırıklığını yaşıyordu. Dalga onları biraz daha geriye sürüklediğinde suyun içinde konuşmaya çalışmaması gerektiğini de hatırladı. Ama sanki birtakım sesler çıkarmayı başarıyordu, hatta belki birkaç sözcük söyleyebilmişti de. O sırada kendisi gibi suyun içinde olan arkadaşının kendisini duyup duymadığını merak edecek ya da yanıt bekleyecek durumda değildi, sonradan onun da yardımıyla birbirlerine "bırakma", "tut" gibi sözcükler söylediklerini anımsadı ya da sadece anımsayabildiğini düşündü.

Dalga onları içine aldığı anda el eleydiler ama bir süre sonra ellerinin ayrıldığını farketti. Şimdi arkadaşının eli onun mayosundaydı, birbirlerini kurtarmıyorlar ama ayrılmıyorlardı da... Bir önceki gün yüzme bilmeyen biri boğulma tehlikesi geçirdiğinde, eğer aşırı derecede paniklemiş ve engel olunamayacak ölçüde çok çırpıyorsa, boğulmakta olanın başının arkasındaki hassas bir noktaya vurulup bayıltilması ve bundan sonra kıyıya çekilmesi gerekliliği konusunda konuşurlarken aralarında tartışma çıkmış, başın hangi bölgesine vurulacağı ayrıntısında bir anlaşmaya varamamışlar, hassas bir bölgeye vurulması ihtimaliyse felç tehlikesi barındıracağından, bir karara varamayarak konuyu kapatmışlardı. Şimdiyse kim bir yumruk sallayarak diğerini kurtarabileceğini düşünse, büyük bir facianın sebebi olacaktı. Yüzme bilmeyen birinin, diğerine kati surette vurulması gerektiği düşüncesi aklından geçerken, suyun dibine basabilme umudu yavaş yavaş yok oluyordu. Katil ekmek parçası soluk borusuna kaçtığı anda düşündüğü şeyi düşündü yine istemeden "sonum geldi." İnsan ölüm anında ille de yüksek düşüncelerle meşgul olmak zorunda değildi herhalde...

"Hiç de önemli bir şey yapamadım! Şurada oturan kızlar da mı görmüyor acaba? Hale bak! Öylesine biri gibi! Böyle ölmememiz lazımdı! Kimse görmüyor mu? Ölmemem lazım! Bir adım atsam olacak gibi! Olmuyor! Nasıl görünüyoruz acaba? En iyisi kendini suya bırakmak! Bıraksana! Bırak mayomu! Kafasına mı vursam! Dibe batıyoruz! Denizle dalga geçersen böyle olur işte! "Denizle dalga" sözcük oyunu olurdu! Bunu aklımda tutayım, hayatta kalırsam yazarım!"*»

H E C E Ö Y K Ü

AYŞE BAĞCIVAN

GÜLBeyAZ GÜNLERİ

"Kuleden iniyoruz.

"Balkona çıktım, yıldızlar avucuma düşer gibiydi..."

Hatırladığım kadarıyla bir Salı günüydü, buraya yeni biri gelmişti. Yeni biri geldi demek ne kadar doğru olur acaba? Aslında buraya sürekli birileri gelir, birileri gider. Ancak o gün buraya yüzünden gülücükler hiç eksilmeyen ve bakışları hiç donmayan biri geldi. "O" geldi...

Üzerinde mavi renk bluz, altında diz altı siyah eteği, elinde bavuluyla, başkılarımızı adımlarının ardındaki boşluğa bırakarak yanımızdan geçti. Yanımdakiler, karşımda oturanlar, televizyonun sesinden uyku homurtusu duyulmayanlar, ne dediği anlaşılmayan ancak yine de var güçleriyle kendilerini anlatmaya çalışanlar, elindeki gazetenin yalnızca resim kısmıyla ilgilenenler anlık bir sükûtle birbirlerine baktılar. Bakıştılar. "O" sadece alışkın olmadığı gülümsemeyle, neşe dolu sesiyle ve sesinin bana güven veren bir ses olup olmadığını aklımda tartmadan "merhaba" diyerek geçti.

Burada gülmek belki de yüzümüzün en son alabileceği bir şekilde, o gülümsemeyle geçti. Belki de buranın ne'liğini bilemediğindendi. Buranın anlamca karşılığını ıskaladığıındandı. Kim bilir? Şaşkınlığımız geçmemişti ki kısa bir süre sonra, hatta anlaşılan o ki eşyalarını yerleştirdikten; yerleştirmesi uzun zaman almayacak kadar az eşyalarını yerleştirdikten sonra yanımıza geldi. Sesinde iç gıcıklayan muzip bir neşe, insanı alıp eski zamanlara, kalbinin genç olduğu günlere başkalarını da yanına katarak götüren bir şeyler vardı. Belki de çok fazla mutluluk yaşanmış günlerin getirdiği kadifemsi bir şeydi sesindeki. O öylece konuşuyor, konuşurken bizim de içinden geçtiğimiz nehirler damıtıyordu içimize ve biz sadece bakıyorduk. Sadece bakıyor, dinlemiyor, bu baharı hatırlatan kadının ne olduğunu anlamaya çalışıyorduk... "Sahi nesin sen" dememek için kendimi zor tuttum.

Ondaki bu neşe, bu çekicilik çok kişiyi etkilemiş olacak ki bir süre sonra, açık televizyon kapandı, sonra neredeyse herkes onun etrafına toplandı. Sırıldım. Daha doğrusu nasılsa en fazla beş gün sonra bize dönüşecek bu kadını daha fazla dinlemek istemedim. Ancak yine de oturduğum yerden arada bir o tarafa doğru bakmaktan kendimi alıkoyamadım.

H E C E Ö Y K Ü

O, kapının hemen girişindeki nadide yerde ve genellikle özel konukların bizi ziyarete geldiğinde oturtulduğu deri başlıklı koltukta, diğerleriyse hemen karşısındaki koltuklarda, bazıları verniği kalkmış tahta sandalyelerde, bazıları camın kenarına konmuş koltuklarından başlarını o tarafa doğru çevirerek, bir kısmı da hemen arkasındaki masanın sandalyelerinde hem çaylarını yudumlıyor hem de kadının sesinden kendi unutulmuş dünyalarına doğru gider gibi onu dinliyorlardı. O nehre doğru kendilerini kaptırıyorlardı. Evet, dinliyorlardı. Hatta gözlerini açık görmeye pek alışkın olmadığımız öğretmen emeklisi Ümit Bey bile gözlerini ve kulaklarını açmış kadını dinliyordu. Hayret, bugün uyuklaması sayıklaması yoktu Ümit beyin! Çoğu kez bizler bu evin sessizliğini dinlerken, şimdi bir kadın bütün eve kendini dinletiyordu âdeta.

Konuşmaktan ve kendinden bahsetmekten hoşlanmayan, kendi hakkında da sadece eski banka memuresi olduğunu bildiğimiz Semra Hanım arada kafa karıştırıyor, hoş latifelerde bulunuyor, banka günlerinden bahisler açıyordu. Nazım Bey, söylediğimiz hiçbir şeyi anlamayan, her dediğimizi en az iki kez tekrarlatan emekli Albay Nazım Bey, kadının anlattığı her şeyi anlıyor, asık suratı gerilerek gülüyor, sesi de neredeyse kırılıyordu. Her on beş dakikada bir bahçeye sigara içmek için çıkan tiryaki Suat Bey de saatlerdir kadını tiryakiliği hiç aklına gelmeden, karşısından ayrılmadan dinliyordu.

Siz böyle dinleyin bakalım! Nasılsa yarın öbür gün o kadın da biz gibi olacak. Ya camın kenarındaki bir koltukta yahut diğer koltukların birinde gözü bahçe kapısına dalıp gidecek, kederi sessizliğinde gizlenecek. Aynen bizim gibi; eski eşyaların kokusunu andıran bir iticilikte ve varlığı fark edilmeyen bizler gibi olacak. Yakınlarının araba bagajında unutup, uzun zaman sonra hatırlayıp da deşersizliğine hükmederek el sürmedikleri bir eşya parçası gibi... Bizler gibi...

Belki de çok değil, birazdan gece bütün sisiyle yorgan gibi üzerimize örtüldüğünde yalnızlığına sarılacak. Şuan neşe dolu gözlerinden birkaç damla yaş süzülecek gecenin zifiri karanlığına, sedef gibi boncuk boncuk yanaklarından çenesine doğru inen gözyaşlarının ardını bir iç çekiş alacak ve ani bir kalp çarpıntısı buraya geliş sebebini hatırlatacak. Hani hepimizin gelişindeki sebep, hani huzurlu bir ölüm bekleyişi... Hani yolun sonunun berrak bir şekilde görünüşü gibi...

Kahkaha sesleri, karşılıklı iltifatlar, uzun hayatların kısa hikâyeleri, yemek masasında yemeklerin lezzetinden, eksiğinden, tuzundan, acısından bahsedilirken de devam etti. Yemek sonrası hiç de âdet üzere alışkanlığı olmayanlar, hatta uykusunun kaçtığından şikâyetçi olanlar dahi, hem yenilen yemeği hem de geceyi sindirmek ister gibi birer kahve içtiler.

"İyi geceler" dilekleri ve sakın bu gece ölme der gibi "ilaçlarınızı aldınız değil mi?" sualleriyle herkes odalarına çekildi. Ben, yıllardır tiryakisi oldu-

ğum evin sessizliğini biraz daha dinleyerek ve gökyüzündeki bütün yıldızları biraz daha içime çekerek büyük salonda, camın kenarında bir süre daha tek başıma oturdum. Miskin bir kedinin kendini çok sevdiği sahibinin ellerinde seilmeye bırakması gibi kendimi geceye teslim ettim.

Merdivenlerin korkuluklarından tutunup arada bir hareketi her geçen gün daha da yavaşlayan bacaklarımı ovarak usul usul çıktım. Hâlâ uyumayan birkaç kişi vardı. Muhtemelen kadının onlarda bıraktığı saçma etkisini konuşuyorlardı. 'Onun' odasına baktım, ışığı hâlâ yanıyordu. Yaa! İşte böyledir burada ilk gün. Ne hemen uyku tutar ne yalnızlık korkusu bir an olsun aklımdan çıkar. Ne yaptığını merak ettim ve kapı aralığından içeriye baktım. Hayır, bu kadar çabuk alışmış olamaz, kadın içeride yatağına uzanmış kitap okuyor!

Bir, iki, üç, dört... gün derken haftalar geçti. İsmi belleklerimize yerleşti, üç lafımızdan ikisi *Gülbeyaz* oldu ama kadın değişmedi. Ne gözü daldı çok uzaklara ne tek başına oturdu camın yanındaki koltuğa, ne de gecenin bir yarısı ışığı bir yandı bir kapandı odasında. Hep vaktinde kalktı, vaktinde yattı. Bir tek onun da bizim gibi hiçbir ziyaretçisi gelmedi. O da her sorulduğunda hep lafı değiştirdi... Ama gözlerinden yaşlar akmadan, bir an olsun kapıya dalmadan ve yüzündeki gülümsemeyi yitirmeden.

Burada zaman hep yitip giden ve hiç geri gelmeyecek zamanın aynısıdır. Ne televizyondaki kanal değişir ne konuşulan konular ne de hep o merdivenden çıkmadan hemen yanına asılmış kahverengi aynaya bakamamazlık. Yo hayır, yaşımızı gösterdiği için değil, kederimizin yüzümüzdeki aksine bakmaya cesaret edemediğimizden... Unutulmuşluğumuzun yüzümüze düşen anlamını görmekten çekindiğimizden pek çoğumuz yanından geçerken başını yere eğer.

Gülbeyaz hariç.

Gülbeyaz merdivenlerden çıkmadan mutlaka o aynaya bakar, saçlarını bir iki küçük el hareketiyle düzeltir, aynaya iyice yaklaşır, başını bir sağa bir sola çevirerek yüzündeki her güzel noktayı ayrı ayrı inceler, merdivenlerden öyle çıkar. Belki de o kahverengi aynanın içimizde en çok sevdiği kişi yine Gülbeyaz'dır.

Anlamını bizler için çoktan yitirmiş o ağır aksak saat... Hiçbirimiz için zamanın çok önemi yoktur. Hayatlardan dışlanmış, gözlerden irak yerlere atılmış, varlıkları çoktan unutulmuş kişiler ne zamanla yaşarlar ne de saatlerle. Sadece saatleri, gecenin sessizliğini bölen tik taklarında bir kurtarıcı, yalnızlıktan ayrıştırıcı bir ses olarak görürler.

Gülbeyaz gene hariç.

O zamanla yaşar. Onun için her saniyenin ayrı bir önemi, her saatin ayrı bir programı vardır. Mesela saat onda yürüyüş yapmak, saat on iki buçukta öğlen kahvesi içmek, saat on yedide mutlaka buradaki arkadaşlarıyla okuduğu romandaki karakterleri tartışmak...

H E C E Ö Y K Ü

Bir de Cumartesi bekleyişlerimiz. Hepimizin cebinde mutlaka torunlarımız için ayırdığımız caf caflı kâğıtlara özenle sarılmış şekerleme çikolata mutlaka vardır. Bir de yalnız o günlerde giymek üzere ütülenmiş, üzerlerine hafiften, rahatsız etmeyecek kadar tütün ya da limon kolonyası serpilmiş kıyafetlerimiz. Hani bayram sabahı çocuklar en güzel kıyafetlerine bürünür ya, kendilerini ellerini öpecekleri büyüklerine biraz daha sevdirmek için. Biz de ellerimizi öpmeye gelecekler için onlara burada ne kadar da mutlu olduğumuzu, ölümü ne kadar huzurlu beklediğimizi ve burayı ne kadar da evimiz gibi gördüğümüzü göstermek için o gün herkes en güzel kıyafetlerine bürünür. Kötü bir maskeli balodaymışız hissi uyandıran bu durumu yaşamayın siz en iyisi. Yüzlerdeki keder bu sefer sessizliğe değil, "nasılsın, oo çok iyisin maşallah" dendiğinde bir yutkunmanın ve gözlerin cevaba değecek gözlerden kaçırılmasından sonra, "İyiyim. Hem geliyorsunuz da ." sözlerinde gizlenir. Oysa bir baksalar bu cümleyi kurarken ellerimizin, yüreklerimizin ve vücudumuzdaki bütün organlarımızın nasıl titrediğini fark ederlerdi. Evet evet, hiç şüphesiz fark ederlerdi...

Gülbeyaz hariç... Bu duygularımıza gene dahil değil Gülbeyaz. O hiçbir Cumartesi burada olmadı. Kimseler onun ziyaretçilerini görmedi. Kimseler Gülbeyaz'ı da Cumartesi günleri burada görmedi.

Buraya gelmesinden en fazla beş ay ya geçmiş ya da geçmek üzereydi ki bir akşam hep birlikte oturuyorduk, radyoda alaturka kanallardan birinde Behiye Aksoy'dan *Bir Garip Yolcu* şarkısı çalıyordu. Gülbeyaz dudaklarına doğru götürmek üzere olduğu fincanı masaya bıraktı. İlk kez, evet ilk kez gözleri dolarak şarkının sürekli "bir gün gibi sanki geçti seneler" mısraını mırıldandı durdu. Onu izlediğimi fark etti, ayağa kalktı. Yanıma yaklaştı. Kulaklarıma doğru eğilerek, "hepimiz yolunu kaybetmiş yolcular olmasaydık buraya gelmezdik değil mi?" dedi. Vereceğim cevabı beklemeden hızla yanımdan ayrıldı...

Yalan dünyanın yalan olacak ve unutuldukları bile unutulacak insanlarız işte. Ne zaman bu şarkının melodileri kulaklarıma çarpsa, bana sadece yalnızlığımı değil, dünyada hiç ama ufacık bir *hiç* olduğumu hatırlatır. Daha fazla dayanamazdım o şarkının kulaklarıma, hayır yüreğime dokunmasına. Hem bu yaşlarda kalp atışlarımıza dikkat etmezsek... Beklenen şey daha çabuk gelebilir; kolumuzu kanadımızı daha erken bir zamanda kırabilir, değil mi?.

Ah... Bu yıldızlar, yine gökyüzünden avuçlarıma düşecek gibi sarkıyorlar. Kızım. Annesinin nazende çiçeği, yağmur kokulu Melek. Meleğim nasıldır acaba şimdi? Uyumuş mudur, uyumak üzere midir, yoksa afacan torunuma bir zamanlar benden öğrendiği masalları mı anlatıyordur. Yapma Gülbeyaz yapma! Senin.

Senin. Kapıdaki kim acaba?

H E C E Ö Y K Ü

Gölbeyaz'ın hali hiç hoşuma gitmemiştii. Odasına çıktım, kapısını vurup içeri girmekle girmemek arasında gittim geldim. Kapının hemen arkasında heykel gibi duran gölgemi fark etmiş olmalı ki başını odasından çevirmeden, sadece kollarını kapı tarafına uzatarak ve ince uzun parmaklarıyla kulpu hafifçe bastırarak açtı. Davet beklemeden ben de girdim. Zaten bu da bir davet değil miydi?

"Siz öyle çıkınca merak ettim." Dudaklarında kırgın bir tebessüm belirdi. Çok iyi anlayabileceğim kırgın bir tebessüm... "Tuna Bey, bakın size ne göstereceğim!" diyerek komidinin en alt çekmecesinden bir albüm çıkardı. "Bakın, bu albümde bana sürekli sorduğunuz çocuklarım, eşim ve torunlarımın resimleri var." dedi. Büyük bir merakla elindeki albümü, büyük bir sırrı çözmek ve o sırâ agâh olmak ister gibi aldım. Hızla sayfaları çevirdim, çevirdim. Ama.

"Gölbeyaz Hanım, bu... Bu albüm boş..."

"Siz, sizler ne zaman o kapıya doğru uzun uzun baksanız ben de sizlere hep imrenerek baktım."

Vahh, Gölbeyaz. Vahhh! diye merdivenlerden iniyor, bir yandan da ellerimi birbirine hırsla çırparak;

Meğer kadın kimsesizmiş!

Meğer kadın kimsesizmiş!

Meğer kadın kimsesizmiş! diyordum.*a

H E C E Ö Y K Ü

MUSTAFA ÇOLAK

HAYAT SAHNESİ

Hayat sahnesi siyah beyaz.... Ara sokaklardan yukarı çıkan merdivende... Bir çocuk uyuyor, masum gözlerinin ısıltıları göz kapaklarının ardında gizli. Bir siyah beyaz adam ney üflüyor. Sirtını duvara yaslayıp oturmuş bir ihtiyar teyze adama bakmakta...

Neyin sesi teyzeyi alıp gençliğine götürüyor ve o, genç bir kızken aynı duvara yaslanıp dalgın gözlerle semâya baktığını hatırlıyor. O zaman teyze daha güzel ve alımlı, gözleri kocaman ve kenarları kırışmamış. Ayakları yorgun düşüp şimdiki gibi yere oturuvermemiş, genç kız ayakta duruyor... Şimdi siyah beyaz ney tutan ellere bakan gözler, o zaman göklerde. Ama derinlerdeki düşünce, aynı düşünce...

Teyze o zaman genç, dünya renkli ve güneş ışığının vurduğu kapı tokmaklarında renkler karmakarışık. Deniz ıslıl ıslıl ve sapsarı çiçeklerde damlacıklar parlamakta. Akşam olduğunda güneş Ayasofya'nın üzerinde kızışıyor ve teyzenin avuçlarında Paris kararıyor. Yanında kendini sarmalayan zarif bir delikanlının silueti ve Eiffel parmaklarının ucunda. Delikanlı kulağına fısıldayarak onu oteline davet ediyor. Oysa dört mevsim mercimek çorbası kokan evinde onu bekleyen anne ve babası...

İstanbul'da ortasından merdiven çıkan dar sokaktaki genç kız, evden her yalnız ayrıldığında Paris'i yaşar, Paris hayali onu bembeyaz bir martı yapar ve bütün sevgililerin üzerinden uçururdu. İskelelerdeki kayıklar bir başka güzel görünürdü bu hayalle. Sabahları kız kulesi onu çağırırken, yeni çıkan taze simitler hayat sahnesindeki bu taze genç kız gibi kokardı. Uyanıp ayna karşısında tıraş olan beyefendiler sanki her sabah onun için süslenirlerdi. Dükkanlar sanki onun için açılır, hayat onun için başlardı her sabah... Onun hayat sahnesi bazen Paris, bazen Fransız delikanlının zarif elleri, bazen de akıp giden Sen nehriydi. Ama akşamları perde üzerine kapanınca, seyirciler dağılırken sahne, mercimek çorbası kokan iki odalı eve dönüşürdü.

Yoksa oraya sahne değil de zindan mı demeliydi geceleri. Karanlıktan korkan ve şafağı dört gözle bekleyen hücre cezalısı bir mahkum gibi yatağında dört döner, bir türlü uyuyamaz, bunalıp daralır, kimi zaman canına kıymak aklına gelir de doğacak günün hayaliyle kendini yatıştırdığı bile olurdu...

Yaşı biraz daha ilerlemişti genç kızın, olgunluğa doğru küçük küçük adımlar atmaya başlamıştı. Bir akşam üzeri Kadıköy'den Eminönü'ne geçiyordu vapurla. Dondurucu bir soğuk vardı. Her taraf karla kaplı ve dalgalar, vapuru batıracakmış gibi sallıyordu. Ayakkabıları su geçirdiğinden ayak parmakları buz kesmişti ve onları hissetmiyordu. Evden çıkarken ayakkabısının su geçirdiğini pek âlâ biliyordu ancak bu onun yalnız gezmesine, denize bakarak düşüncelere dalmasına ve böylece hayatı anlamlandırmaya doğru bir kulaç daha atmasına engel olabilecek kadar büyük bir sebep değildi.

Soğuk havadan dolayı vapurda tek tük insanlar vardı her zamankinin aksine. Cam kenarına, kaloriferin olduğu yere ilişti fakat kaloriferin yanmadığını fark etti. Etrafına baktığında, diğer kalorifer peteklerinin başlarındakiler ellerini ısıtıyorlardı. Demek ki sadece kendi önündeki petekte arıza vardı, kalkıp başka bir cam kenarına oturdu. Evet, bu çok iyi yanıyordu fakat onun elleri değildi ki üşüyen, ayaklarıydı. Çaktırmadan etrafını yokladı ve kimse nin kendisiyle ilgilenmediğine emin olunca çizmesinin tekini çıkarıp ayağını kalorifer peteğinde gezdirmeye başladı. Çorabından buharlar çıkıyor ve yavaş yavaş ayağının ısındığını hissediyordu. Bir yandan da etrafını kolaçan etmeyi unutmuyordu. Sonra diğer ayağını da ısıttı, çorapları şimdi kurumuştu ama ıslak çizmeleri giyince tekrar ıslanacak ve ayakları yine donacaktı. Otusun, bunlar şu an asla problem değildi. Oysa bir genç kıza, artık çocuk olmayan bir genç kıza böyle bir durum ne kadar iç yaralayıcı olurdu fakat şimdi onun dünya umurunda değildi. İç dünyasındaki bu değişime kendi de şaşmıştı, etraftan utanarak kızarıp bozarmıyor, aksine içinde kanat çırpın mutluluğu özgür bıraktığını seziyordu.

O an hiç kimseyi ve hiçbir şeyi düşünmüyor, hiçbir hayal kurmuyordu. Fakirlik veya zenginlik dertlerinden çok çok uzaklarda ve kafası bomboştu. Fakirlik tamam da zenginlikte mi dertti, dünyaya dair her şey; iş, okul, insan ilişkileri, hayaller ve her şey... Evet, nefes alıp verdikçe bütün rüya ve fikirlerin boşaldığını hissediyor, hafifledikçe hafifleyerek âdeta denizin üzerinde havalandığını sanıyordu. Tek bir şeyin tınısı vardı boşalan kafasında; hüznün verici bir musiki.

Daha önce nerede duyduğunu hatırlayamadığı bir musiki sesiydi. O ses miydi kendisini rahatlatan, yoksa bu muhteşem manzara mı, yoksa şekiller çizerek uçan şu martılar mı ya da vapurun sesi miydi... Biraz sorgulayıp sonra vazgeçiyor ve kendini ritmin akışına teslim ediyordu. Sonra yine düşünüyor; "Ama hangi ritim?" Müziğin mi, suyun akışının mı, vapurun sallanışı veya bulutların hareketi mi, yaklaşan karadaki insanların adımları mı yoksa yanı başındaki çay karıştırma sesleri mi? Her şey bir ritim içinde ama en garibi de zamanın ritmi. Onun ritmi kendisini alıp evirip çevirmiş, birkaç yıldır

kurduğu hayalleri bir an içinde yıkıp geçerek düşünce dünyasını allak bullak edivermişti.

Boğaziçi'ni seyrediyor, çırpınan dalgaların sesine kulak veriyor, yavaş yavaş kararan gökyüzünü ruhunun her zerresine sindirircesine gözüyle didik didik ediyordu. Karşıdaki ışıklı apartmanlara bakıyor, içlerinde ne tür aileler yaşadığını kısa bir süre tahayyül etmeye çalışıyor, sonra her şeyi boş verip derin bir nefes alırken sanki İstanbul'u içine çekiyordu. Hiçbir yeri bu şehri sevdiği kadar sevmediğine karar verdi, hatta seviyor denemez âşıktı. Eski hayalleri aklına gelip gülerken, o an "Sadece Boğaziçi'ni yaşamak, doya doya yaşamak ve onu yalnız yaşamak dünyanın en büyük mutluluğu" diye aklından bu geçenlere isim koymuştu: En büyük mutluluk... Dünyada başka hangi mutluluk vardır ki ruhu bu derece özgür hissettirebilsin, hayatın manasını bir anlık insana gördürebilsin, yalnızlığı bu kadar sevdirebilsin... Yalnızlık ki ona düşünce kapılarını son haddine kadar açan, yalnızlık ki karşıdaki ışıklar yanan apartmanlardan, Boğaziçi Köprüsünden, gökyüzünden çıkıp dalgalar ve kuşlara dokunup gelerek ayağını yerden kesen o büyülü rüzgarın tadına vardır. Ah o rüzgara benzer büyülü şey yok muydu... Vapurun kalın camlarından soğuk fırtınanın zerresi geçemezken o şey nasıl da bedenini delip geçebiliyor ve ruhunu havalandırıyor. Evet o sadece bir rüzgar olamazdı, bambaşka bir şeydi ve dalgalardan, gökyüzünden, apartmanlardan falan gelmiyordu, hepsinin çok gerisinden, ötelerden, çok uzaklardan geldiği belliydi.

Hayat sahnesi siyah beyaz.... Ara sokaklardan yukarı çıkan merdiven de... Bir çocuk uyuyor, masum gözlerinin ışıltıları göz kapaklarının ardında gizli. Bir siyah-beyaz adam ney üflüyor. Sırtını duvara yaslayıp oturmuş bir ihtiyar teyze adama bakmakta... O zaman göklere bakan gözler, şimdi siyah beyaz ney tutan ellerde... Ama derinlerdeki düşünce, hep aynı düşünce...

TANIMANIN İDRAKİ

Bir seneyi aşkın zamandır bir kadın tanıdım. O ısrarla; "ben senin hayatında olan bir insanım" dese de inadına kadın diyorum ona çünkü her şeyiyle bir kadın o. Gözlerinde sadece karşı cinse karşı geliştirdiği (yahut kendisi de farkında olmadan) parlayan o kadınsı bakışıyla, başıma, koluma dokunurken ve ya elimi tutarken bana hiç fark ettirmeden erkek etkileme sanatının inceliklerini ustalıkla kullanarak (yahut kendi de farkında olmaksızın) her kadının dokunuşunda hissedilmeyen o kadınsı sıcaklığı bana hissettirişiyle tam bir kadındır benim zihnimde. Bir tek bakış ve dokunuşla kalsa bu ustalığı (veya farkında olmayarak kullandığı erkek etkileme sihri) iyi. Gülüşüyle, konuşma anında ses tonunun yükseliş alçalışıyla, mimikleri ve el kol hareketleriyle, oturup kalkışıyla, eğilip doğruluşuyla, bir şey alıp verirken parmaklarının zarif salınışıyla-

la, ayna karşısında saçlarını toplayışıyla... Onu cinsiyetiyle görmemem gerektiğini diliyle vurgulayışına inat her şeyinde fişkırان kadınlık, kadınsılık...

Peki, kimdir bu kadın? Asla tam olarak kavrayamadım, onu tanımlayamadım. Bazen nefret edip küfürler ettim, bazen de yeryüzünde ondan daha çok değer verilmeyi hak eden bir insan daha bulunmadığına yeminler ettim. Kimdir kadın olmaması gereken bu kadın, hiç bilemedim.

Bir kere güç onun için her şeydir. Hiçbir şeye ve hiç kimseye itaat etmeyen bu varlık nasıl olursa güce itaat eder. İsteddiği yerde istediği anda bağırıp çağırabilme ve seri bir şekilde kelimeleri yerli yerine oturtup tartışabilme yeteneğine sahip olduğu için kendini hep çok güçlü görür ve çevresine çok güçlü göstermek ister. Kendinden güçlüsünü bulmak onun için hazine bulmak gibi bir şeydir ve ona itaat etmekten, onun kendisine itaat ettirmesinden zevk duyar. Ancak kafasında zaaf diye nitelediği bir karakter özelliğini kendinden güçlü gördüğü insanda yakaladığı anda itaati sona ermiş demektir. Güce olan bu tutkunluğu, içimden ona küfürler etme sebeplerimin belki de başında geliyordu. Beraber geçirdiğimiz günlerin akşamında evime dönerken içimden sayıp sayıştırıyordum. Amacın olmadan, ne için nefes aldığını bile bilmeden yaşadığını sanıyor ve sırtını yaslayacağını hiçbir düşünsel dayanağın olmadan kendini herkesten güçlü görüyorsun diyordum. Aslında güçlü görünmek istiyorsun. Korkusuzca her türlü tartışmaya, tartışmanın amacının doğruyu bulmak olduğunu bilmeden, yalnızca üste çıkabilmek ve etrafındakilere gücünü ispat edebilmek için girdiğinin farkında değilsin. İnsana has bilgi ve düşünce cevherlerini yük olarak görüp kaçtığın için cehalet yükü altında ezilerek un ufak olmuşsun haberin yok... Etrafındaki insanların istek ve arzularına göre hareketlerini biçimlendiren, onların yönlendirmeleriyle ne şekilde yaşayacağına karar veren, kendi farkında olmasa da hayattaki tek amacı onları memnun etmek olan ve kendi karakter çizgilerini etrafındakilerin istediği insan modeline bakarak çizmeye çalışan zavallı ezik insan, yazık sana, deyip başımın zonklamalarına kendimi teslim ederken kendi kendime hayıflanıyordum, nasıl böyle bir insanı bu kadar sevebilir, ona nasıl bu kadar değer verebilirim, diye.

Şu an yine onu çok saf, temiz ve sevmeye layık buluyorken bir ara onu *ikbalperest* olarak tanımlıyordum. Evet, ikbalperest kelimesi sanki onu çok güzel açıklıyordu. Dünya onun egosuydu ve yedi milyar insan onun egosuna hizmet etmek için yaratılmıştı. Eğer sonunda kendi menfaatine bir sonuç görüyorsa kısa süreli hizmetler yapabilir fakat asla kimseye hizmet etmek istemezdi. Onun gözünde hiç kimse ve hiçbir şey yoktu ki uğruna kendi rahatını bozmaya değsin. Dostluk, güven, sevgi hatta aşk bile, bu kelimeleri çok sık kullanarak manalarını bilip anlıyor ve inanıyormuş gibi yapmasına karşın onun nezdinde en ufak bir değere sahip şeyler gibi gözüküyordu. Bense

onun bu derin manalı kelimelerle uzaktan yakından alakası olmadığını, sadece çok güzel rol yaptığını, hilkatten gelen inanılmaz idrak kabiliyetimle çözdüğümü sanarak böbürleniyordum içten içe. Bence bütün iğrençlikleri ve basitlikleri insana has en yüce duyguları ifade eden kelimelerin altında gizlemiş, lağım çukurunda uykuda kaldığının ve rüyasında yeşilliklerde gezindiğinin farkındayken rüya âlemini gerçek âleme tercih etmeye ısrarla devam ediyordu eninde sonunda uyanacağını bile bile, göre göre...

Saçmadır ona göre her şey ve herkes diyordum. Basit ve basitliklerdir. Üstün olan, yüceltilmesi gereken, her şeyin en iyisini hak eden kendisidir. İnsanları oyuncağı haline getirmekten bir tür zevk alır, başaramadıklarından vazgeçip oyunu kazanma yolunda devam eder. Bazısını oyuncak yapabilme arzusu onda takıntı haline gelir, başarabilmek için biraz fazla çaba sarf edebilir. Kazanan kendi olursa ne âlâ! Aynada kendine bakarken burnunu biraz daha havaya kaldırarak bakar. Yok, başaramazsa çok da mühim değildir. Oyuncak olmaya can atan bir sürü insancık vardır ne de olsa etrafında...

İnsanı sevmek varken, karşılıksız sevmek ve o sevdiğini mutlu etmek, mutlu görmek için her şeyi yapmak varken neden onu kullanmayı ister kişi bir türlü anlayamıyordum. Kullanmak için saatlerce kafa yorarak planlar yapar ve entrikalar kurar. Beynini bu iş için zonklatır. O güzelim aklını seni seven kişiyi mutlu etmek için yorsan ne olur diye ona belli etmeden yükselttiğim sitemlerimin ardı arkası gelmiyordu. Di'li geçmiş zaman kullanıyorum çünkü şu an yine beni, beni çok sevdiğine ve benim için her türlü fedakârlığı göze alacağına ikna etmiş durumda. İnsan ancak kendini seven kişiyi kullanabilir. Sevmeyen kişinin zaten umurunda olmadığını, dolayısıyla onu kullanamayacağını çok iyi bilir. Seven kişi kullanıldığını emin olacak derecede anlarsa sevgisi bitmekle kalmaz, nefrete dönüşür. Sonra bu iğrenç nefret duygusu kişinin bütün hücrelerine bir sülük gibi yapışır ve beyin kıvrımlarında arı sürüsü gibi vızıldaya vızıldaya dolanarak onu mahveder. Zamanla bu nefret kine de dönüşebilir. Hatta aklıselim bir insan değilse onu intikam planları yapmaya kadar götürebilir.

Çok şükür ki ben bundan halen emin değilim. Kullanıldığıma emin olsaydım ne yapardım, nasıl bilebilirim ki? Çok yaklaşmıştım son günlerde emin olmaya fakat asla beni kullanmayı aklımdan bile geçirmediğine ikna oldum, daha doğrusu ikna ettirdim. İkna edildiğimi bile bile resmen beni ikna etmesini istedim. Sanırım kullanılmayı kabullenmek ağır bir yükü.

Tüm angarya işlerini ben yapıyordum. Başlarda bunları yaptığının farkında bile değildim. Öl dese öldümdün bunlar neydi ki hiçbir şeydi, önemsiz ve herkesin yapabileceği şeylerdi, tabii ki yapardım. Yapmalıydım çünkü hiç yapmamı istemiyordu, tamamen kendi irademe bağlıydı her şey ve iradem onu mutlu

H E C E Ö Y K Ü

etmem gerektiğini söylüyordu. Onun mutlu olması ve yüzündeki gülücüğü görebilmek için elimden gelen ne varsa gözümü kırpmıyordum. Sevgilim değildi ve âşık değildim, bana dostum demesine rağmen ben içten gelerek dostum da diyemiyordum yalan söylüyor hissine kapılarak herhangi iki arkadaş olamayacak kadar da çok seviyordum. Aramızdaki garip ilişkiyi isimlendiremesem de ona verdiğim değeri matematiğin sonsuz kavramı dahi açıklayamazdı. Bizim adımız dosttu, arkadaştı fakat ne dosttuk ne de arkadaş... İşin garibi o bana âşık değildi, ben de ona. Bu ikimizin de bildiği en büyük gerçektir.

İnsan o kadar derin varlık ki... Ben bu derinlikte boğuldum, öldüm. Şimdi ikinci hayatıma başladım, tertemiz, yepyeni... Yani ne oldu? Arkamı döndüm ve gittim. Kimsenin bir şeyden haberi yok, ben ve o da buna dahil! Evet, hiçbirimiz hiçbir şey bilmiyoruz! Ne ben onu tam manasıyla bilebilirim, ne o beni ne de başkaları bizi! "Bildiğim bir tek şey var ki..." diyerek ve bir de sonuna afilisinden bir cümle koyarak bu konuyu kapatabilirdim fakat içi boş afili cümlelerden o kadar tiksinişim ki bunu yapamayacağım.

Evet, boş ve boşluklardan tiksindim, saçmalıklardan tiksindim. Ama asla insanlardan tiksınmedim. İnsanlardan tiksınmek kendini bir halt zannetmekten başka bir şey değildir. İnsan illa tiksinecekse önce kendinden nefret etmeli, kendi pisliğini görmeli, aynaya bakmayı öğrenmeli, yenileyecekse, bir taraflarını düzeltecekse, ne yapacaksa ayna karşısında kendi kendine yapmalı..

NECÎB MAHFÛZ

Türkçesi: M. Mücahit ASUTAY

TEKİNSİZ ORMAN

Birçok kez ormanı gösterip beni uyarmak için üstüne basa basa şöyle dediler:

— Buraya yaklaşma çünkü bu orman ifritlerin yuvasıdır.

Bu orman, Hz. Peygamberin mevlit kutlamalarının yapıldığı Abbasiye'deki geniş düzlüğün Güney tarafında yer alır. Uzaktan, çok başlı, koyu yeşil bir dağ gibi görünür. Uzunluğu, bu geniş arazide yer alan üç tramvay istasyon mesafesine denktir, eni de bundan aşağı kalmaz. Bazen ormanın üzerinden bir duman bulutu geçer. Bu dumanı çöplerin yakıldığı merkezden bir rüzgâr alıp getirir. Uzun ağaçlarının cinsi nedir? Burada olmalarının anlamı nedir? Bunları kim dikmiştir? Neden dikmiştir?

Mevlit kutlamalarının yapıldığı bu alan Abbasiye çocuklarının top sahasıdır. Aynı anda birçok amatör grubun kendi hobileriyle uğraşmasına imkân verecek kadar geniştir. Dostluk maçımızı yaptıktan sonra maç kıyafetlerimizin üstüne cilbablarımızı giyer, tekinsiz ormana yaklaşımdan çekinerek mahalleye dönerdik.

Çocukluğu geçip ergenliğe adım attım. Yeni hobilere merak saldım: Hobilerimden biri okumaktı. Benliğimde tamamen yeni ve acayip şeylerle dolu bir aydınlanma gerçekleşti. Birçok hurafe zihnimden ve gönlümden uçup gitti fakat derinliklerimde gizli bir şekilde kalmaya devam eden korku kırıntılarından tamamen kurtulamadım. Bu arazide, çoğu zaman, özellikle de yaz tatillerinde kendimle baş başa kalır, beni izleyen bakışlardan uzak, okur, derin düşüncelere dalar, sigara içerdim. Uzaktan ormana bir bakış atar, burayla ilgili anılarımla eğlenerek gülümserdim. Ama hala ormandan uzak durur ve yakınından geçmezdim. İçinde bulunduğum bu durumdan sıkılır, kendime meydan okur, şu soruyu sorardım:

— Ormanı keşfetmenin zamanı gelmedi mi?

Kendimle yaptığım kısa sayılmayacak bir konuşmadan sonra gitmeye ve bu işi gerçekleştirmeye karar verdim. İkinci vakti olsun dedim, güneş henüz batmamışken, çünkü gece her halükarda tehlikeli olur. Oturduğum yer su deposuna yakındı. Avlusunda mühendisler ve işçiler gidip geliyordu. İçlerinden birine selam verdim ve hemen ormanın sırrını sordum. Ormanın istasyona ait

olduğunu, çok eskiden, buradan çıkan suları değerlendirmek için ağaçların dikildiğini söyledi. Hz. Peygamberin senelik doğum günü kutlamalarının rahat yapılabilmesi için orman daha fazla alana yayılmamıştı. Konuştuğum kişiye şöyle dedim:

— Bize, bu ormanın ifritlerin yuvası olduğu söylendi.

Adam şöyle diyerek güldü:

— Âdemoğlundan başka ifrit yoktur.

İlk kez ormana doğru gidiyordum. Meraklı bakışlarla kenarında durdum. Sıraya dizilmiş insanlar gibi düzenli duran, sıra sıra yüksek ağaçları gördüm. Otlar ormanın zeminini kaplamış ve taptaze bir yeşillığe bürümüştü. Ortasında enine doğru ormanı bölen bir kanal vardı, ondan da ışıltılı arklar ayrılıyordu. Ağaçların içinden kuşların cıvıltısı yansıyor böylece etrafa bir musiki yayılıyordu. Bütün bunlar sayesinde ürkekliğim geçti, korkusuzca ilerledim. Hiç kimseye rastlamadım fakat yalnızlık ve huzur içinde mest oldum. Kendi kendime dedim ki: "Yazıklar olsun! Bir ömür heder oldu gitti. Cenneti, ifritlerin yuvası sananları Allah nasıl biliyorsa öyle yapsın." Ormanın ortasına yakın bir yerde kulağıma bir gülme sesi geldi. Doğrusu kalbim titredi ama aynı anda korkum da yok olup gitti. Kesinlikle bir insanın gülüşüydü bu. Dikkatlice etrafımı araştırdım. Biraz ileride halka kurmuş bir grup genç gördüm. Hemen bunların yabancı kimseler olmadığını fark ettim. Komşularımız ya da okuldan arkadaşlardı. Boğazımı temizleyerek onlara doğru yaklaştım. Başlar bana doğru döndü, yanlarına sokulup, selam verdim ve gülümseyerek durdum. Bir süre sessizlikten sonra onlardan biri sordu:

— Hoş geldin, hangi güzel tesadüf getirdi seni buraya?

Gülerek sordum:

— Asıl sizi buraya getiren nedir?

— Gördüğün gibi ya sohbet ediyor ya okuyor ya da tartışıyoruz.

— Uzun zamandan beri mi böyle yapıyorsunuz?

— Her halükarda kısa sayılmaz.

Biraz tereddüt ettikten sonra dedim ki:

— Eğer izin vererseniz size katılmak beni mutlu eder?

— Okumayı ve tartışmayı sever misin?

— Tüm kalbimle severim.

— Arzu ediyorsan buyur.

O andan itibaren benim için, orman hayatı diyebileceğim, yeni bir hayat başladı. Yaz tatili boyunca her gün en az iki saati bu halkada geçirirdik. Kuşların cıvıltısı arasında fikirler ve düşünceler ortaya dökülür, dünya halden hale girerdi. Bu durum oyun ya da eğlence değildi. Kendi halinde bir beyin jimnastiği de değildi. Fikirler arasında bir gezinti, bir macera, meseleyi bütün

olasılıklarıyla içeren bir tecrübeydi. Yatsıdan sonra babamla vakit geçirmeyi adet edinmiştim. Beraber gramofon dinler sohbet ederdik. Ormanın sırrını saklıyor, kimseyi bundan haberdar etmiyordum. Annem ile babam ise bu sırrı açmayı düşünebileceğim son kişilerdi. Onlar hatırlayamadığım bir zamandan beri ebedi bir huzur içinde yer edinmiş ve kendilerine mütemadi bir güven duygusu bağışlanmıştı. Siyasi haberler onu harekete geçirmediğiçe babam kendi sınırları dışına çıkmazdı. Olayları izlemek ve yorum yapmak hoşuna giderdi. Bir gün sözünü şöyle bitirdi:

— Ne tuhaf şeyler oluyor bu ülkede?

Hemen atılarak şöyle dedim:

— Tuhaflıkların sonu yoktur.

Sorgulayan bakışlarla beni süzdü, bense şöyle devam ettim:

— Sana toplumumuzda dönüp duran bazı görüşleri söyleyeceğim.

Kısa ve öz bir şekilde konuştum. O da şaşırılmış bir şekilde bana kulak verdi. Sonra sesini biraz yükselterek şöyle dedi:

Neuzubillah. Bu görüşlerin sahipleri âdemoğlu olamaz. Onlar ifrittir.

O an, tekinsiz ormanın ifritlerinden biri olduğumu anladım.&

ETHEM BARAN'LA ÖYKÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ: "YAZMAK, TEK ÇARESİ YAZMAK OLAN BİR DERTTİR."

Konuşan: Bedia KOÇAKOĞLU

Kapağında "Başarılarının devamını dilerim. Okul Müdürü: Birsal Biçer. 21.03.1993" yazılı o kitabı kütüphanemde arka raflarda bulduğumda çok şaşırmıştım. Çünkü o sıralar aynı yazarın Bulut Bulut Üstüne adlı öykü kitabını yeni bitirmiştım. 1993 yılında bir yarışmada ödül olarak verilen Sonrası Ayrılık'ı nasıl büyük bir heyecanla okuduğumu kitabın arkasına düştüğüm nottan anlıyorum: "Vaaayybee, süpper". Aradan geçen 19 yılın ardından bu defa aynı yazarın başka kitabına şu notu düştüğümü fark ediyorum: "Estetik ve haz verici". Bir sanatçının yıllar önce ve sonra aynı heyecanı bir ortaokul öğrencisi ve bir akademisyende hissettirebilmesini çok önemsiyorum. Aslında "Etrafımıza saçtığımız kelimeler oranında ölürüz. Konuşanların sırrı yoktur ve hepimiz konuşuruz. Kendimize ihanet eder, kalbimizi teşhir ederiz; her birimiz dile gelmezliğin celladıyızdır; her birimiz sırları, en başta da kendi sırlarımızı yok etmek için yırtınırız." Ethem Baran öykülerinin dipnotu olarak işaretlenmesi gereken temel mesele, yazarın ifşa ettiği sırların tam da ortasında duruyor. İnsana kendini fısıldamak. Sayıklamalar içinde yaratılan hayatın, sıtma nöbetleriyle dışa atıldığı öykü, Baran'ın kaleminden çıkınca ne çok yaşama dair oluyor. Belki de bu yüzden bir öğrenci ya da bir akademisyen fark etmeden, aynı heyecanla karşılanabiliyor Ethem Baran öyküleri. İşte şimdi aynı heyecan ve merakla çalınca Ethem Baran'ın kapısını, büyük bir dostluk ve samimiyetle o kapının sonuna kadar aralandığını görmek ne çok şey anlatıyor bir okur olarak bana. **-B. K-**

— Sayın Ethem Baran, benim gibi nesirle nazım arasında, nesirden çok nazma yakın, şiir duruşlu metinlere hayran okurların heyecanla beklediği son öykü kitabınız nihayet raflarda. Benim bir yazar olarak Ethem Baran tarifim bu. Peki, siz Ethem Baran'ı karşınıza alsanız onu nasıl tarif eder, nesine kızar ya da nesini alkışlarsınız?

— Yazmak, tek çaresi yazmak olan bir derttir ve yazmak, yazamamak kadar olmasa da büyük korkularımdan biridir ama galiba en ağır basanı yazdıklarımla ya da kendimle ilgili sorulara cevap vermektir. Tam olarak ne yaptığımı bilseydim, yapmamayı tercih ederdim herhalde. Edebiyatın, hayatı daha iyi

okumamızı sağlayan bir güç olduğunu düşünen ve onun peşinden giden biriyim sonuçta."Şiir duruşlu metin" sözünü sevdim. Evet, verilen emek, titizlik, çağrışım, zenginlik, derinlik açısından düzyazı cümlesi şiir cümlesinden farkı olmamalıdır. Şiiri bilen, tanıyan, belki de içinden geçmiş ama ondan kalan kıvrıntıları dahi üzerinden atmış farklı bir dilden söz ediyorum. İlkgençlikteki ace-mi karalamaları saymazsak ciddi anlamda hiç şiir yazmadım, becerebileceğimi de sanmıyorum.Düzyazı şiire göz kırıp onunla cilveleşmemelidir, bu onu çirkinleştirir çünkü. Bu yüzden metinlerimin şiir gibi olmasını değil de kendi şiirini söylemesini isterim. Flaubert, "Bir satır düzyazı, bir dize kadar değiştirilemez olmalıdır" diyor. Keşke, diyorum ben de. Kendimi tarifetme konusuna gelince, iyi okur olmaya çalışan biriyim sadece. Benim için asılolan okur olmaktır.Kendimle ilgili konuşmak benim yapabileceğim bir şey değil galiba. Hele alkışlamak gibi birtakım davranışları kendime hiç yakıştıramam. Ama doğru olduğunu düşündüğüm ve böyle yaptığım için kendime aferin verdiğim bazı şeyler var. Mesela, edebiyatın, yazmanın bir yarış olmadığını düşünüyorum. Yazanın durduğu yere, içinde bulunduğu çevreye, politik anlamda görüp gösterdiklerine ya da gittiği yöne değil, yazdıklarına bakıyorum.Çünkü iyi yazar, onu çevrelediğini düşündüğümüz kabuğun, dış etkenlerin, nitelemelerin, tanımlamaların dışına çıkmayı başarabilmiş, kendi ruhunun derinliklerinde dolaşabilmeyi öğrenmiş yazardır. İyi yazar herkesi alkışlıyorum, iyi eserleri edebiyat için bir kazanç olarak görüyorum. İyi çıkış yapan, iyi bir eser ortaya koyan biri için hissettiğim şey, hasetlik değil, okuyacağım -çünkü her şeyden evvel bir okurum ben- iyi bir kitabın daha var olduğudur.Kızdığım yönlerimden biri de bu söylediklerimle bağlantılı. Meraklı, aslında gereğinden fazla meraklı bir okurum ben. Neredeyse çıkan her kitabı merak ediyorum, birilerinin beğendiği kitapları ben de beğenirim sanıyorum ve bunları okumaya çalışıyorum. Sonuçta yazmak için ayırmam gereken zamanları bu tutkumun pençesinde tükettiğimi görünce kendime kızıyorum. Sonra bir bakıyorum ki, yine kitapçıdayım, yine okuyamayacağım kadar çok kitabın arasındayım.

— *Bu özeleştiriyile birlikte Bulut Bulut Üstünede de yer yer kendinize ve meslektaşlarınıza ince yergiler gönderiyorsunuz. Öykülerinizde de sıklıkla yazma ya da yazamama edimi sorunsal olarak işlenmiş. Günümüz yazarlarıyla ilgili bir sınıflandırmanız var mı? Yani iyi ya da kötü yazar var mıdır? Varsa bunun kıstasları ne olmalıdır?*

— Öykü ya da roman konusunda bildiklerimiz, düşündüklerimiz de aslında birer öykü ya da roman değil midir? İçimizde biriktirdiğimiz konuların ne olduğunu tam olarak anlayabilmemiz için onu yazmamız gerekir. Yazma edimini sorun haline getirmemin nedeni daha iyiye ulaşma çabasıdır. Günde 50, hatta 70 sayfa yazdığını söyleyenleri duyunca ya da kısa aralıklarla tuğla gibi kitaplar çıkaranları görünce, birilerinin okuru hafife aldığını düşünüyö-

rum. Oysa bir yazar, okurun zekâsına güvenmelidir her zaman. Ayrıca, bilinden daha zeki, daha kültürlü okurların olabileceği, hatta olduğu varsayılmalıdır. Tomris Uyar, günlüklerinden birinde, bir yazar, işinin başına otururken, kalemi eline ilk kez alıyormuş gibi acemiliğe kapılmıyorsa niçin yazmak istesin ki, diye sorar. Büyük yazarlar ve iyi yazarlar vardır ama kötü olana yazar denir mi bilmiyorum.

— *Son kitabınıza geçmeden evvel bir öğrencimin size yöneltemi istediği özel bir soru ile devam edelim. "Ethem Baran bir öykücü olarak ne yer, ne içer? Rutinleri var mıdır?" Ben öğrencime "muhtemelen balık yiyip, çay içiyordur" dedim ama siz ne dersiniz?*

— Doğru söylemişsiniz. Yemek yemeyi ve yapmayı severim. Özellikle balık. Balık işini kimseye bırakmam. Çay konusuna gelince: Evet, çok severim. Sigarayı bırakalı çok oldu ama çay olmadan yazmam. Daha doğrusu çay olmadan gün başlamaz, gece de çay içmeden uykum gelmez. Ama bu konuda dertliyim. Ne yazık ki, son zamanlarda, pek çok şey gibi çay da bozuldu, ya da şöyle ifade edeyim, çay içme alışkanlığı değişti. İyi demlenmemiş, çığ, açık çay içenler, sallama denilen türden içenler çoğaldı, öyle olunca gittiğim çoğu yerde keyifle içebileceğim çayı zor buluyorum artık.¹

Ethem Baran

— *Ben Bulut Bulut Üstüneyi bitirdikten sonra bir okur olarak "Ankara Hatları Vapuru" ve "Uzaklar"a büyük büyük yıldızlar attığımı fark ettim. ("Ankara Hatları Vapuru"nda beş, "Uzaklar"da dört yıldız vardı.) Sizce bu kitapta Ethem Baran'a en yakın öyküler hangisi? Bu soruya yaşantınızdan en çok iz taşıyanlar ya da en çok zevk alarak kaleme aldıklarınız şeklinde bakabilirsiniz.*

— Bir öykü, ya da ona benzer bir tohum içime düştüyse, içimde dolanıp dururken kendini bana, beni de kendine benzetmeye başlar, sonunda birlikte kâğıt üzerine düşeriz. O yüzden, sevmediğim, içimi ısıtmayan hiçbir şeyi yazmam, yazamam. Elbette öykülerimin hepsinin yeri başka gönlümde. Ama bu kitapta "Ata Binmiş Ali Ağa"yı yazarken çok zevk aldım. Ondan ayrılmamak için lafı uzatacağımdan, öyküyü bozacağımdan korktum. Bir de "Artık Paçalarım Çamur Olmuyor" öyküsünün bendeki yeri ayrı. Yani bana en yakın öykü o. Hatırlamadığım, annem anlattığı için bildiğim bir hikâye. Babam askerken, annemin üç kuruş asker harçlığı alabilmek için nüfusa bizi yazdırmaya

götürmesi. Oradaki isimler de gerçek. Hepsi bir yana öyküde anlatıcının değişmesi ve birbirlerinin cümlelerini tamamlamaları da ne yalan söyleyeyim beni heyecanlandırdı.

— *Edebiyat dünyasında Ethem Baran üzerine neredeyse kutsal bir kavga haline gelecek bir sorun var. Baran taşralı mı kentli mi? Ben zarftan çok mazrufa bakma taraftarıyım. Ama âdeti bozmamak üzere yine de sormak istiyorum. Bulut Bulut Ustüne'de mekân ve figür olarak taşraya eğildiğiniz muhakkak. Öykülerinizde bunu özellikle mi yapıyorsunuz? Ya da hayatınızın bir parçası olan Yozgat istemeseniz de öykülerinize gelip oturuyor mu? Ne kadar Yozgatlısınız?*

— Yazdıklarımız, bizim seçtiklerimizdir. Bu seçimi yaparken daha çok geçmişe bakıyoruz, çünkü zaman hep akıyor ve elimizde başka bir şey kalmıyor. On yedi yaşına kadar Yozgat'ta yaşadım. Benim derdim taşra değil. Bir yerde daha söylemiştim: Taşrayı yazdığımı bilmeden taşrayı yazmışım. Yazma konusunda Flannery O'Connor'ın "Öykü yazmayı öğrenebilmek için tek yol öykü yazmaktır; daha sonra da ne yaptığımızı keşfetmektir" dediği gibi taşrayı yazdığımı sonradan keşfettim, daha doğrusu taşrayı yazdığımı söylediler. Öyle midir bilmiyorum. Ayrıca taşra neresi bilen var mı? Ankara İstanbul'un taşrası, Yozgat da Ankara'nın. Merkez kayboldu çünkü, merkez taşralaştı. Fakir fukarayı anlattığımı, sıradan insanlar deniliyor ya, onları anlattığımı kastediyorlarsa, doğrudur, onları kendime yakın buluyorum. Benim derdim insanı anlatmak. Merhametin, vicdanın, sevmenin, öfkenin, bencilliğin, hoşgörünün, adiliğin, çaresizliğin ya da zalimliğin zengini fakiri, taşralı şehirli, zencisi beyazı olur mu? Dediğiniz gibi mekân ve figür olarak, eğer bir merkez varsa, onun dışında kalanları anlatmayı tercih etmemin bir nedeni de bunların edebiyatın dışında kalmaya itilmesi. Ayrıca çok derin bir dünya orası ve çok hikâye var orda...

— *Özellikle son kitabınızdaki öykülerde postmodern teknikler dikkati çekiyor, postmodern olmak mı istediniz ya da siz yazdınız öyle mi oldu?*

— Bilinçaltının ya da düşlerin bizi kendi istediği yöne götürmesi gibi edebi metinler de belli noktalar dışında denetim altına alınamaz, kendi yatağında akar. Bu arada da pek çok bilineni, alışılmışı, kabulleri, hatta tehlikeli sınırları ihlal eder. Bir metni kurgularken, anlatıcının kim olacağı, anlatı mekânı ve neyin ne kadar anlatılacağı gibi konulara kafa yorardım ama yola çıktıktan sonra pek çok şey değişir. Ve bu yola yalnız çıkılması gerektiğine inanıyorum. Bütün bildiklerimi unuturum yolda iyice yalnız kalmak için. Yazdıkça hatırlarım. Yazının içindeyken, o bildiklerim ya da bildiğimi sandıklarım benim elimden tutar, yol gösterir. Beni kendi bildikleri yollara götürmek de isterler tabii. Yazmanın heyecanı da böyle bir şey değil midir zaten? Nereye

gideceğini bilememek, bilsen bile yolda yön değiştirmek, yeni bir yerlere gitmek... Birtakım yeniliklerle dönersem ne mutlu bana.

— *Bu farklı tekniklerden biri de "Ata Binmiş Ali Ağa'yı Tahmis"te kullanılmış. Tarık Buğra'nın Yarın Diye Bir Şey Yoktura almadığı öyküsünü tamamlama niteliğinde mi bu metin? Şiirdeki tahmisi nesre mi uygulamak istediniz?*

— İflah olmaz bir Tarık Buğra hayranıyım. Lise öğrencisi iken kütüphane—de rastladığım "Hikâyeler" adlı kitabından sonra benim yazarlarım arasına girdi. "Yarın Diye Bir Şey Yoktur"u kaç kez okuduğumu bilmiyorum. Sonra sahaflardan kitaplarının ilk baskılarına ulaştım, dergilerde kalmış öykülerini araştırdım. Şu an piyasada olan öykü kitabında "Ata Binmiş Ali Ağa" öyküsüne yer vermemesi her zaman beni üzmüştür. Bunun gibi başka öyküleri de var bu kitabına almadığı. Onlara da kıyamam ben. Bu öykünün yitip gitmesine gönlüm el vermedi. Tahmis sanatı bir kurtarıcı olarak hep aklımdaydı yıllardır. Hatta bu yöntemle oluşturacağım bir kitap düşüncesi de vardı ama tadında bırakmak en iyisi diye düşündüm. Bu yaptığımı tahmis denmez elbette. Ona benzer bir şey yapmaya çalıştım ve bu bir ilk bildiğim kadarıyla. Belki birileri buna bir ad verir. Tarık Buğra'nın bu güzelim öyküsünü kendi öykümün içinde misafir ettim ve kendi Ali Ağamı anlattım. Benimki çok gariban tabii.

— *Son kitabınızda önceki metinlerinize oranla pop-art öğelerinde bir artma dikkati çekiyor. Bildiğiniz üzere pop-art, kapitalist yaklaşımla hareket etme sonucu arzı karşılamak için kullanılan unsurlardır. (pornografi, argo vb.) Bunlar sizce hayatın ne kadar içinde? Öyleyse eğer, ne kadarı sanatın içinde olmalı?*

— Bir yazar, bize gösterdiği dilin içinde birden fazla dil taşır aslında. Hayatın içinde yer alan gözden kaçmış ama esasında son derece parlak birtakım ayrıntıları seçerken, o ayrıntıların içinde gizlenen dile dikkat çekmeye çalışıyorum ben de yazdıklarımda. Türkülere, manilere, gündelik hayata, günlük konuşmanın yozlaşmış diline sinen bu dilin bir anlamda yeni bir taklidini yapmaya çalışırken, insanımızın sıcak kalbini yerinden çıkarıp cümle âleme gösteren mizahın geldiği yeri de işaret etmeye çalışıyorum bir yandan. Özellikle kasabalarımızda, çarşı esnafı, delileri kandırır, takılmaktan hoşlandıkları komşularına küfrettirerek eğlenir. Ya da küçük erkek çocuklarına küfür öğretmeye bayılır bizim insanımız. Mesela benim rahmetli amcam çok güzel küfredirdi. Küfür ve argo bazı insanlara yakışır, dillerinde güzel durur. Ve bir anlamda küfür cümlelerin virgölüdür. Anadolu'da kadınların kendi aralarında kullandıkları dil, argo da çok özeldir. Öylesine söylenivermiş gibi ağızdan çıkan bu sözlerin gerisinde bir halkın geçmişten bugüne nasıl bir kültürel yapının içinde şekillendiğinin, dili hayatın içinde nasıl yoğurduğunun, birbirleriyle ilişkilerinde dile nasıl bir rol verdiğinin özetini bulmak mümkündür. Göstermeye çalıştığım unsurların edebiyatımızda alt basamaklarda bulunduğunu

H E C E Ö Y K Ü

ve orada bırakılmak istendiğini düşünüyorum. Oysa insanımız, birilerinin istediği gibi değil, kendi istediği gibi konuşur.

— *Sanatın hayatın içindeliğine değinmişken, "Sıra Bana Gelmiyor"da bir öykücü olarak metne girip yazma serüveninize yer veriyorsunuz aslında. Pekki Ethem Baran nasıl yazar? Kahramanlarınız burada olduğu gibi hep hayatın içinden mi çıkıp gelir? Kurguya ne kadar yer verirsiniz?*

— Aslında hepsi kurgunun birer parçası. Okur olarak elimizdeki metinde anlatılanların gerçek olmasını isteriz. Oysa asıl gerçekliği sağlayan yazarın duygularının gerçek olup olmadığıdır. "Sıra Bana Gelmiyor" öyküsünde karışımıza çıkan yazar ve okur eleştirisini çok önemişiyorum. Bu öyküye dikkat çektiğiniz için teşekkür ederim. Ama bu öykü konusunda ben fazla bir şey söylemeyeyim, o kendi söylesin.

— *Hayatın içinden diye düşündüğümüz bir başka öykünüz de "Ankara Hatları Vapuru". Buradaki yazar dostunuz Hasan Ali Toptaş mı? Toptaş'ın yeni roman hazırlığı içerisinde olduğunu biliyoruz. Eğer öyleyse okurların heyecanla beklediği yeni romanın ilk müsveddelerini sizin gördüğünüzü düşünmemiz gerekli.*

— "Ankara Hatları Vapuru"yla ilgili çok soru geliyor. Okur oradaki yazar olarak kimi görüyorsa odur. Evet, Hasan Ali Toptaş uzun zamandır yeni romanına çalışıyor. Biz (Şükrü Erbaş, Hasan Ali Toptaş, Abdullah Ataşçı) yazdıklarımızı, düşünce aşamasındayken başlamak üzere her aşamasında birbirimizle paylaşıyoruz. Yeni romanını okuyorum tabii ve herkesten daha büyük bir heyecanla bitirmesini bekliyorum.

— *Öykülerin birinde (Sıra Bana Gelmiyor) tanınmadığınızdan dem vuruyorsunuz. Bu ince bir sitem mi? Tanınmak önemli midir bir yazar için ya da önemli olmalı mıdır?*

— Burada söz konusu olan benim tanınıp tanınmamam değil, ülkemizdeki genel tutuma ilişkin bakıştır. Bana sorarsanız, bir yazar zaten fazla göz önünde olmamalıdır. Yazar kitabının içinde olmalıdır, arayanın onu bulacağı yer bellidir. O öyküyle ilgili fazla konuşmayacağımı söylemişim.

— *Ethem Baran bir roman denemesi dışında hep öykü kaleme aldı. Bundan sonra da Ethem Baran'ı öykücü kimliği ile mi göreceğiz? Kendinize en yakın tür öykü mü?*

— Öyküyü çok seviyorum. Sanırım zihnim öyküye ayarlı. Ama iki yıldır bir roman üzerinde çalışıyorum. Çünkü bu roman olarak doğdu.

— *Vakit ayırma nezaketinize çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız ve iyi ki yazıyorsunuz.&*

Meraklısına not: Çay denemenin bir sanat olduğunu düşündünüz mü hiç? Ben Ethem Baran'ın demlediği çayı içerken ilk kez düşündüm bunu. Cevap da çok uzaktaki değil.

H E C E Ö Y K Ü

NECİP TOSUN

ŞEHRİN SESLERİ: NECATİ MERT

Necati Mert, öykülerinin merkezine Adapazarı'nı koyarak, buradaki insanlık hâllerini, sanatçı bunalımlarını, sokak gözlemlerini hikâyeleştirir. Öykülerdeki eşyaya, insanlara, olaylara bakış, anlatıcı profili benzerdir. Bu, gençliğinde aktif siyasi mücadelenin içinde olmuş, şimdi orta yaşları yaşayan okur/yazar bir aydının bakışıdır. Taşranın baskıcı atmosferinde sıkışan bu anlatıcı, gündelik hayatın karmaşasına boğulmuş şehrin insanlarıyla bir türlü sağlıklı ilişkiler kuramaz. Evlilikle de arasına mesafe girmiş, evlilik rutin, sıkıcı bir hâl almıştır. Bu bunalmışlıkla kendini Adapazarı sokaklarına vuran anlatıcı ruhunun yangınını söndürecek bir tutamak arar. Düşlere dalarak bu şehrin izin vermediği şeyleri gerçekleştirmeye çalışsa da bir süre sonra şehrin gerçekleriyle yüz yüze gelir. Hiçbir arayışı içindeki bu yangını söndüremez.

Anlatıcı her sokakta bir anısına, bir yanlısına, bir yenilgisine rastlar. Değişen sokak adlarının, mekânların, insanların peşine düşer. Zihninde, sevdiği öykücülerin (Esendal, Sait Faik) bir öyküsü, bir kahramanı ona eşlik eder. Aradı sıra "Hişt! hişt" sesleri duyar. Adalı Adalı bakarlar ona. Ama yine de bu şehirden, kasabadan kaçmayı düşünmez. Çünkü bu şehirden kaçmak kurtuluş değildir, gitmek bir anlamda tükenmek, yok olmaktır. Oysa asıl zor olanı burada kalmaktır. Ama aylak aylak gezerek değil, kendini üreterek, yazarak var olmalıdır. O da şehirde kalarak bu psikolojinin öykülerini yazar. Sakarya'nın kendiliğinden akışı gibi yazmaya çalışır. Adapazarı'na benzeyen ama Adapazarı da olmayan bir bakışla her şeyi kaleme getirmek ister. Çünkü o bir kentin sancısını çekmeden orali olunabileceğine inanmamaktadır. Bu bağlamda Necati Mert'in öyküleri, Esendal'ın, Sait Faik'in izinde iyi bir öykücü, sanatçı olmak isteyen bunu da Adapazarı'ndaki gözlemlerinden, kişisel hesaplaşmalarından oluşturmak isteyen bir anlatıcının yaklaşımından oluşur.

Necati Mert, ilk kitabı *Gramofonlar, Radyolar, Teypler*'de (1979) yoksulların, işçilerin, esnafın değişim karşısında savruluşlarını, iyice dibe doğru çöküşlerini örnekler. Teknolojik ilerleme, modernleşme iş anlayışlarını değiştirmiş, pek çok meslek ölürken, sadece paranın egemen olduğu bir anlayışa doğru yol alınmaktadır. Fotoğrafçı Mustafa, bekçi Arif, faytoncu Şevki, gömlekçi Selâmi, bu değişen dünyada var olmaya çalışırlar. Kitapta akan ikinci bir kanal ise emek, özgürlük kavramları etrafında 1970'lerin siyasi atmosferidir.

Minnacık Bir Uçurum (1994) ağırlıklı olarak, Sakarya'da yaşayan bir öykücü/okur-yazarın çevreyi, insanları anlatmasıyla oluşur. Kırklı yaşlardaki anlatıcı bir yandan karakterleri tanıtırken bir yandan da kendi hayatını anlatır ve bu yaşın sorunlarını aktarır. Burada şehir gözlemleri, bu şehirde yaşamının insan hayatına etkileri ağırlıklı olarak öykülerde yer bulur. Anlatıcı birey olarak kısıtılmışlık yaşar ve cinsel açmazlar temel bir sorun olarak öne çıkar.

Kitabın ilk öykülerinde, bir halk anlatıcısı yaklaşımı vardır. Benzetmeleri, göndermeleri deyişleri, Anadolu insanına has söyleyişlere, giderek kasaba, köy diline evrilen bir dil anlayışına yaslanır. Toprakla iç içe, bağa, ağaca, kuşa göndermelerle oluşur öyküler. Köyün, kasabanın, masallara, hikâyelere boğulmuş insanları gündeme getirilir. Henüz, televizyonun, radyonun egemenliği yoktur ve insanlar birbirini dinlemektedir. Anlatıcı "mahalleyi bütün gece anlattığı hikâyelerle hipnotize eden" dedesinin dünyasına eğilir. Öykücü yeteneğini de bu dedesine bağlar: "öykü yazıyor, sözcük peşinde koşuyorsam onun eseridir" der. O halk hikâyeleri anlatırken, "Ben de bir parkta değişmenin sancılarını yakalayan

öyküler yazıyorum." der. "Yeftin" adlı öyküde eski halk hikâyesi anlatıcıları ile çağdaş öykücüler karşılaştırılırken, anlatıcı yıllar öncesi dedesinin kullandığı "yeftin" sözcüğünün peşine düşer.

Geceye Uçurulan Güvercinlerde (1996) bildiği, iyice tanıklık ettiği yöle-ri, insanları yazmayı sürdürür. Anlatıcı neredeyse hep aynı gibidir. Sakarya esnafı ağırlıklı olarak öykülere konu olur. Anlatıcı gözünü hep çevresine, etrafındaki insanlara çevirir, onlara gerçek düş karışımı dünyalar kurar, bu arada kendi hayatından da enstantaneler aktarır. Onların hayatlarına girer, duygularını ır-deler, oradan kendi hayatına bir yol bulmaya çalışır. Bu anlamda anlatıcının yüzü hep sokağa, insanlara dönüktür. Sokaktaki esnafı, komşuları, onların aşklarını, hayat karşısındaki yenilgilerini ve yanlışlarını anlatır. Bu insanların ortak özellikleri birbirlerine yaklaşabilmek için bir dil geliştirememeleridir. Sonra da kaçınılmaz olarak ayrılma gerçekleşir. Her şeyin sorumlusu kasabadır, kenttir. Çünkü kasaba onları kendi içlerine gömer, kendi yapmaz bir türlü.

Gönüller Küçüldü'de (2002) siyaset ve ticaret ilişkisi, yoksulluk, şehrin belirlediği kişilikler öykülerin ana temaları olur. Şehirdeki siyaset ve ticaret

ilişkilerini pek çok öyküsünde gündeme getirir. İtibarlı ve dürüst insanlar bir şekilde siyasete sürüklenirler ama bir süre sonra kıyıya vururlar. Siyaset her durumda ticaretin daha iyi yürütülmesi için bir araçtır.

Zamansız'da (2011) ise, Adapazarı'nın doğurduğu, biçimlendirdiği insanlık hâllerine eğilmeyi sürdürürken çerçeveyi daha da genişletir, derinleştirir; Ma-navları, Yörükleri, Abazaları bir bir ele alır. Ona göre Adapazarı Nuh'un gemisi gibidir. O da bu gemiyi anlatır. Adapazarı'nda yaşanan toplumsal hayatın, mücadelenin hemen yanında Necati Mert durur. Bütün anlatılarda Necati Mert bazen bir kahraman olarak bazen de anlatıcı kimliğiyle yer alır. Bu olaylarda, insani ilişkilerde söz alır, düşünce açıklar, geçmişine, bugününe bakarak öyküyü kurgularken bir yandan da öykünün yazılma serüvenini aktararak postmodern tutumu hatırlatan bir anlayışla sergiler. Pek çok metin onun Adapazarı tutkusunu yansıtır: "Bizim, Çarksuyu ile Sakarya nehri arasındaki yarı(m)adamızda, yaz akşamları, bir grup olur, sular bir sararır, bir yanar, buğdaylı, mısırlı tarlalar, başlarını bir eğer, muttasıl bir kanarlar ki sanırsınız bir Hâşim şiiiridir gördüğünüz." Bir öykücü olarak bu şehre bağlılığını şöyle aktarır: "Şehrim benim! Ada'msın sen! Hikâyemsin! Hikâyelerinle sevdim seni!"

Necati Mert'in öykülerinin büyük çoğunluğu yazar, kasaba, çıkışsızlık ekleninde oluşur. "Kartpostal Titreşim"de kasabada bir çıkışsızlığı yaşayan evli bir adamın arayışları anlatılır. Cinselliklerin önü evlilik duvarıyla kesilmişti ve kasaba, insanın arzularına ket vurmaktadır. Mert, özellikle cinsellik arayışının doğrultusunda kasabanın mahkûm edildiği birçok öyküye imza atar: "Yeryüzü haritasında noktanın on binde biri kadar da yeri olmayan, ama kendini yine de enikonu kent zanneden bu suratsız kasaba, parmaklarını boğazıma geçirmiş, boğuyor beni." Kent her durumda bu çıkışsızlığı besler: "Nesneleri hem sergileyen, hem de onları yasaklayan bir kentti." Evlilik ve kasaba birliktir, aynı işlevi görür: "Evlilik! Duvarları aşır kasaba dışına çıkanların çektiği hücre hapsi." "Amortiden Bir Gün" daha çok Sait Faik öykülerini çağrıştıran, işe gitmeyip aylakça sokakta dolaşan kahramanın rüyaları, cinsellik düşlerini anlatır.

Kimi öykülerde de kırklı yaşları yaşayan bir öykücünün hayata, eşyaya ve kadına bakışı irdelenir. "Külbastılar Şimdi"de, hayatı mücadelelerle geçmiş "sakıncalı" bir öğretmenin yıllar sonra, Esandal'ın bir öyküsünü okuyup "Sahan Külbastısı"nı düşleyişi, kıyıya vurmuş bir eski tüfeğin hayat muhasebesi eşliğinde anlatılır. Okur-yazar öğretmenin yolu bu muhasebe esnasında kasabın yanına düşer. "Küçük Osman Çıkmazı" öyküsünün merkezinde Adapazarı yer alır. Anlatıcı Adapazarı'nı ziyarete gelen öykücü Faik Baysal'a Adapazarı'nı gezdirirken, kentin insanlarını, esnafını, caddelerini bir bir anarak kentteki değişimi irdeler. Anlatıcı insanların değişimi ile kentlerin modern-

leşmesinin aynı eğriyi çizmediğini düşünmektedir. "Saksıda Papatya" öyküsünde, Sait Faik'i merkeze alıp, Adapazarı'nda öykücü olmak isteyen yazarın serüveni anlatılır.

Onun öykülerindeki dram hem bir şeye mahkûm ve mecbur olmak hem de ona sığmamak, taşmak arzusu ikilemi üzerine oturur. Bir yanı tıklım tıklım dolu, bir yanı boş. Bu çelişkiyi yaşayan ve muhasebesini yapan kahramanlar birden kendilerini kontrolsüz bir şekilde sokakta dolaşırken bulurlar. Pek çok öyküde bu kısırılmışlık ve acıyla kahramanlar şehrin sokaklarında dolaşırlar. Bu kahraman çoğunlukla bir öykücü-yazardır. "Üstümüzde Yıldızlar Hep"de öykü ve hayat karşılaştırılır ve hayata ilişkin bezginlik dile getirilir: "Öykü, yaşantının aktarılmış bir taklidi değil, ondaki gizli özün, yazarın gizleriyle buluşmasıdır. (...) Öykü, soru sormanın belki de en yumuşak biçimidir, ama öyküler dünyasına sokulamayacak kadar önemsiz bizim hayatımız." "Semi-ramis'in Tülleri" yine bir sıkışmışlığı yaşayan anlatıcının, kâbuslarla uyanmasını hikâye eder. "Çardakta" öyküsünün kahramanı da aynı sıkıntıları yaşıyor: "Kırk yıl muhasebesiz yaşamışım."

Necati Mert'in öyküleri karakterler ağırlıklıdır. Her öyküsünde bir karakter yaratır ve öykü bunun üzerinden anlatılır. Anlatıcı, tümüyle kişiye/persona'ya onun eylemlerine, duygu ve düşüncelerine odaklanmıştır. Burada anlatım çoğunlukla diyaloglara yaslanır. Mert, bir atmosfer yaratarak anlatmaktan çok, olaylar ve durumlar etrafında kişiyi hikâyeleştirir. Farklı yaşamları, karakterleri değil, sıradan insanların sıradan yaşamlarını gündeme getirir. Öyküye karakterleri tanıtarak girer: "Uğur Çırakçıoğlu, fabrikatör", "Muammer Bey'le karısı kahvaltı etmişler, şimdi kahvelerini bekliyorlar", "İzzet Bey, annesinin evine çekildi.", "Balıkçının kızı Betül'ün hikâyesidir anlatacağımız hikâye." "Şevket Bey uyandı. Hatice Hanım yok." Bu girişlerden sonra bu karakterlerin hayatlarına şahit oluruz. Kendisi de bir öykücü, esnaf olan anlatıcı, bildik, tanıdık esnafın, tümüyle hayatlarına tanıklık ettiği hemserilerinin dünyasına sokulur, onları öyküleştirir. Avukat, kırtasiyeci, bakkal, ciltçi, fotoğrafçı gündeme getirilir. Bu seçtiği karakterlerin çoğu kaybetmiş kişilerdir. Hayatı ellerinden kaçırmış insanların kahrılarını ve imkânsızlıklarını öyküleştirir. Bunlar bir şekilde hayata geç kalmışlardır. Bu karakterleri ise özellikle hayatın sonlarına doğru ele alır ve değişim karşısındaki tutumlarını itibarıyla öyküye taşır. Bu anlamda bir sosyal durumu izah ederler. Yoksulluk, sosyal adalet, toplumsal baskı, totaliter rejim bu insanların hayatlarını belirleyen temel unsurlar olarak öyküde yer alırlar.

Necati Mert, anlatım biçimi olarak sadelikte derinliğin peşindedir. Anlatımı rahat, akıcı ve dindir. Onun öykülerinde olağanüstü şeyler olmaz.

H E C E Ö Y K Ü

Küçük bir diyalogla, cümleyle, gündelik hayatın sıradan bir anıyla bütün bu yaşananları izah eden bir meseleye gider. İnsanların zaaf ve güçlü yanlarını, onları yaşatan iç dinamikleri, değişim karşısındaki tavırlarını bu küçücük anlarda yansıtmayı dener. Öykülerinde hiçbir olağanüstülük yoktur. Her gün çevremizde görebileceğimiz sıradan olaylar, sıradan insanlardır anlatılan. Özellikle sonlara saklanan çarpıcı bir diyalogla gerçekliğe vurgu yapılır. Bir hâkimle kapıcı apartmanın ısınıp ısınmadığını konuşurken, hâkimin yalnızlığını, kimsesizliğini öğrenir, onun hayatının bütününe ilişkin bir sonuç çıkarırız. Bazen bir öykü bütünüyle diyaloglardan oluşur. Bir minibüste, bir kitapçıda, bir apartman girişinde iki kişi konuşmaya başlar ve öykü küçük bir ayrıntıyla noktalanır. Konular bazen bir başörtüsü olur, bazen eğitim, bazen soğuklar. Ama öykü boyunca karşıt fikirleri dinleriz.

Necati Mert öykülerinde ilginç benzetmelerden, deyimlerden yararlanır: "Suyu şekere düşürürüm korkusu"; "züppeliklerin meydan aldığı piyasaya dama dememiş"; "yatakta hiç özenilmeyecek halde bir kap terbiyeli kereviz gibi kalakaldı."; "Meğer adamın sustasına basmışım, kepenk kepenk açtı içini."; "Bir yabandan bir yabana ceviz gibi yuvarlanmışlar."; "Herkesin baharı Çingene kızının eteğinde çiftetelliye kalkmış da gelir."; "Rahmet görmüş tarla gibi kıpır kıpır herkes."; "Dalından düşmek istemiş ve istediği gibi de düşmüş bir armudun baktığı gibi baktı."; "Bulutundan sıyrılıyor. Sürgünün—den dönüyor kadın" gibi pek çok benzetme ve deyim öykülerinde yer verir.

Kadın/aşk da onun öykülerinde baskın bir temadır. Her durumda kadın-erkek ilişkileri sorunludur. Bunun önemli nedeni kaçırılmış hayattır. Pek çok öyküsünde evlilik kurumunun getirip bıraktığı kadın erkek yenilgisini ve iletimsizliğini örnekler. Hiçbir tarafta suç olmadığı hâlde kendi yağmurunda ıslana ıslana çürüyen cinslerin açmazlarını şaşırtıcı bir gerçeklikle gözler önüne serer. Bu saatten sonra da bir çıkış bulmak imkânsızdır. Her iki cinsin de kaderi kendi gölgesinde solmak, yok olmak, sessizliğe karışmaktır. Yasaklarla, kurallarla oluşturulmuş evlilik olayının, büyükşehirlerde bambaşka bir görünüme bürünmesi karşısında şaşkınlık yaşayan erkekler, bu çemberi aşamazlar. Evlilikleri kendi dışında gerçekleşse de, yolun yarısında bundan vazgeçip istedikleri bir evliliği yapamayacaklardır. Bu yasağı bizzat kendileri getirecektir. Çünkü bu kasaba kendi kendini kilitlemiştir.

Sıradan, sade, küçücük şeylerle hayata tutunmasını bilen yoksul insanların dünyası sıklıkla gündeme getirilir. "Yemek" öyküsünde ciltçi çırağı Cavit'in hayata bu küçücük bakışı işlenir. Bir ciltçide çalışan ve şehirde her şeyini kendisi yapan Cavit, köye annesinin yanına giderken, tek beklentisi "yatağının yapılması"dır. Gurbet ve yoksulluk üzerine bina edilen öykünün can alıcı yeri de

H E C E Ö Y K Ü

burasıdır. Bu öyküde de kırsal bölgeler ve doğallıkla, şehir hayatının karmaşası karşılaştırılarak insani tutumlar öne çıkarılır. İnsanların küçücük beklentilerinin nasıl hayatlarına yettiğini anlatır. Bunu da anlatıcı küçücük bir diyaloga gömer. Yoksullar onun öykülerinin önemli temalarından biridir: Garsonlar, postacılar, emekli memurlar, ayakkabı boyacıları, pazarcılar..

Necati Mert Adapazarı'na bakarken iki yönünü ele alır. Bir yandan köyden kopup şehre gelişi, doğadan, doğal yaşamdan uzaklaşısı değişim bağlamında eleştirip, bu değişimden olumsuz etkilenen insanların dünyasına eğilirken, bir yandan da büyük şehir olamamanın, bir ara kent olmanın sıkışmışlığını yaşayan insanların özlemlerini anlatarak arada kalmanın olumsuzluğunu aktarır. Bu anlamda değişim onun öykülerinin merkezinde yer alır. Hep bu değişimi yaşamak zorunda kalan insanlar bir şekilde bu değişimin dışına itilirler. Bu dışlanmışlıkla, yenik, buruk, kıyıya vururlar. Bir şekilde hayat içlerini ısıtmaz, almaz onları içine, mutlu kılmaz. Çünkü mağazalar büyüdükçe, gönüller küçülür.

Sessizliğe gömülmüş fotoğrafçı Nebati Bey ile ebedî bekâr Mercan Hanım'ın hayatını anlatan ve kitaba da adını veren "Geceye Uçurulan Güvercinler"; Sait Faik'i merkeze alıp, Adapazarı'nda öykücü olmak isteyen yazarın serüvenini anlatan "Saksıda Papatya"; hayattan hiçbir beklentisi kalmamış ciltçi çırağının hayatının anlatıldığı "Yemek"; bir çıkışsızlığın anlatıldığı "Yorgun" öyküsü onun en başarılı öyküleridir.*»

H E C E Ö Y K Ü

DAVID LODGE

Türkçesi: Aytaç ÖREN

İÇ MONOLOG

Kapının eşiğinde arka cebinde anahtarını yokladı. Yok. Çıkardığım pantolonunda. Oradan almalıyım. Patatesim var. Gıcırdayan gardırop. Kadını mahatsız etmeye lüzum yok. Bu saatte uykusunda dönüyordur. Arkasından korridor kapısını çekti çok sessizce, biraz daha çekti, kapının alt pervazı eşiğe oturuncaya kadar çekti, biraz gevşek oldu. Kapalı görünüyordu. Neyse zaten dönene kadar bir şey olmaz.

Yetmiş beş numaralı evin bodrum penceresinin yerinden çıkmış kanadından sakınarak yolun güneşli tarafına geçti. Saint George kilise çanına güneş yaklaşıyordu. Sanırım sıcak bir hava olacak. Özellikle bu siyah elbiseler içinde daha çok hissediliyor. Siyah ısıyı iletir ve yansıtır (yoksa kırar mıydı?). Ama o parlak elbise ile de gidemezdim. Piknik değil ki. Bu güzel sıcak havada yürürken sık sık göz kapakları ağır ağır kapanıyordu.

* * *

Leahy'nin terasından çıkıp aşağıya dikkatle indiler, Frauenzimmer: meyilli sahilten aşağıya yayvan ayakları ile kum yığınlarına bata çıka yürüdüler. Benim gibi, Algy gibi yüce anamıza gidiyorlar. Birinci bayan ebe çantasını tembel tembel sallıyor ve diğerinin şemsiyesi de kumlara sokulmuş. Bugün için özgürlüklerinin dışında. Bride Sokağı'ndaki merhum Patk MacCabe'in hayatta kalan eşi Bayan Florence MacCabe derin yasında. Kız kardeşlerinden biri viyaklataarak beni yaşama çıkarmıştı. Hiçbir şeyden yaratılış. Acaba çantasında neyi var? Kırmızı yüne sarılı sarkan bir göbek kordonlu bir düşük. Herkesin kordonları uç uca geçmişe bağlı, tüm tenleri birleştiren bükümlü bir kablo. Keşiflerin gizeminin nedeni bu. Tanrı gibi mi olacaksın? O zaman cenin haline bak. Merhaba. Kinch burada. Beni Cennetkent'e alef, alfa: sıfır, sıfır, bir.

* * *

Evet çünkü hastaymışçasına bir sesle yatağa düşmüş gibi yaptığı City Arms Otel'deki zamandan bu yana iki yumurtalı kahvaltısının yatağa getirilmesini istemek gibi bir şeyi hiç yapmamıştı niyeti aralarının sıkı olduğunu düşündüğü Bayan Riordana'ya kendini yüce bir tavırla ilginç göstermek ve kendisinden hiçbir şey bize kalmamıştı takdis ayinlerinde kendi için bile ken-

H E C E Ö Y K Ü

disinin en büyük pinti ruhu renkli ispiertosuna 4 peni verirken canı çıkıyordu kadının tüm rahatsızlıklarını bana anlatırdı bitmez tükenmez dedikoduları sıyasetten depremlere bizi eğlendiren dünyanın sonuna ilişkin ne varsa Tanrım Sen dünyaya yardım et ya tüm kadınlar onun gibi olsaydı üstlerinde bir mayo dekolte elbiseler elbette hiç kimse onun böyle giyinmesini istemez hiçbir erkek ona ikinci kez bakmadığı için onun dindar olduğunu sanıyorum.

James Joyce *Ulysses* (1922)

James Joyce'un *Ulysses* başlığı, 16 Haziran 1904 tarihinde Dublin'de oldukça sıradan bir günün olaylarının, Homer'ın Odyssey'inin (Latince kahramanına Ulysses denilirdi) öyküsünü tekrar canlandığı, benzetip taklidini yaptığı -tüm metinde kesinlikle tek kaçırılmayacak- bir ipucudur. Orta yaşlı, reklam toplayan bir Yahudi olan Leopold Bloom, hanımı Molly'nin eşine sadakatte protipi Penelope'tan oldukça geri kalmış, kahramansal özellik taşımayan bir kahramandır. Aynı Odysseus'un Truva Savaşı'ndan evine döerken ters rüzgarın etkisi ile Akdeniz'de bir sağa bir sola gittiği gibi Bloom, Dublin şehrini değişik sonuçsuz işlerden ötürü turlayıp ve tekrar turladıktan sonra, baba tarafından dostça davranılan, hikayenin Telemachus'u olan ve Joyce'un daha genç kendisinin bir potresi olan -gururlu, meteliksiz yazar adayı, babasına yabancılaşmış- Stephen Dedalus ile karşılaşır.

Ulysses, kahramansal bir destan olmaktan ziyade psikolojik bir standır. Biz temel karakterleri bahsedildiği için değil de sessiz, kendiliğinden ve sürekli bir bilinç akışı ile onların en içten düşüncelerini paylaşarak onları tanırız. Okuyucu için bu durum, birisinin zihnine konulmuş kulaklık takmak gibidir ve o kişinin izlenimlerinin, düşüncelerinin, sorularının, hatıralarının ve fantezilerinin bitip tükenmez kaydını izlemek gibidir çünkü onlar sürekli ya fiziksel sezilerle veya düşüncel benzetmeleri ile tetiklenmektedir. Joyce iç monologu kullanan ne ilk yazardır (O bu icadın 19. yüzyılın son dönemlerinin muğlâk bir Fransız yazarına, Edouard Dujardin'e, ait olduğuna inanmaktaydı) ne de son olacaktır ama o, bunu Faulkner ve Beckett dışında diğer temsilcileri nispeten zayıf bırakacak mükemmel bir noktaya taşımıştır.

İç monolog, gerçekten de başarılı olarak kullanılması zor bir tekniktir ve anlatıya sancılı yavaş bir gidişi dayatan ve okuyucuyu bolca önemsiz detaylarla sıkı bir uygunluktadır. Joyce, sadece daha önce hiç karşılaşmamış gibi en bilinen olay veya nesneyi çok heyecanlı ve ilginç bir şekilde yorumlayan kelime dehasıyla değil aynı zamanda serbest dolaylı sitille alışılmış anlatım betimlemelerini birleştiren dilbilimsel hitap yapısını akıllıca değiştirerek bu tehlikelerden kısmen kurtulur.

İlk alıntı, kahvaltıya bir domuz böbreği satın almak için sabahın erken saatlerinde evinden çıkan Leopold Bloom'la ilgilidir. "Kapının eşliğinde arka ce-

binde anahtarını yokladı" ifadesi onun bakış açısından olayı tanımlar ama yine de dilbilimsel olarak şahsi olmayan bir anlatıcıya işaret vardır. "Yok" ('Not there'-Ç.N.) ifadesi de iç monologdur ve Bloom'un tamamlanmamış düşüncesinin bir kısaltmasıdır, "Anahtar orada yok. ('It's not there'-Ç.N.)" Yüklemin kaldırılması, bunu anlamının aniliğini ve ortaya çıkardığı hafif bir panik duygusunu taşır. Anahtarın "çıkardığı" diğer pantolonunda olduğunu hatırlar çünkü o gün daha sonra bir cenazeye katılmak için siyah pantolonunu giymektedir. "Patatesim var," ilk okunduğunda okuyucuya tamamen şaşırtıcı gelir: ilerleyen kısımlarda biz Bloom'un bir tür tılsım olarak yanında bir patatesi batıl bir inançla taşıdığını anlıyoruz. Böylesine şifreler, kullandığı metodun doğruluğuna katkısını vardır çünkü biz başka birisinin bilinç akışının tamamen şeffaf olabileceğini beklemeyiz. Bloom, gıcırdayan gardırobun hala uyuklayan eşini rahatsız edebileceği için odasına anahtarı almak için dönmeye karar verir - bu, onun aslında kibar ve düşünceli bir yapısına bir işarettir. Bloom, Molly'ye basitçe 'onu' diye gönderme yapar (diğer cümlede 'o' vardır) çünkü bilinçaltında eşi olduğundan o kadar büyük görünmektedir ki onu adıyla kendisine nitelemeye ihtiyaç hissetmemektedir - okuyucunun zihnindeki meraklarla beraber bir anlatıcının doğal olarak yapacağı gibi.

Bloom'un ev kapısını nasıl kapattığını çok zekice tasvir eden sonraki cümle, anlatı tarzına döner ama Bloom'un bakış açısını da sürdürür ve onun kelime alanı içinde kalır; böylelikle, iç monolog kısımları kulak tırmalamadan 'daha fazla' katılabilinmektedir. Sonraki cümledeki geçmiş zaman 'kapalı görünüyordu', bu ifadeyi serbest dolaylı sitil olarak gösterir ve yeniden iç monologa kolay bir geçişi sağlar: "Bir şey olmayacaktır" ifadesinin "bir şey olmaz" şeklinde kısaltmasının yer aldığı "Neyse zaten dönene kadar bir şey olmaz". Anlatı tarzında olanların dışında bu alıntıdaki cümlelerin hiçbirisi dilbilimsel olarak doğru veya mutlak standartlarla tam değildir çünkü biz iyi şekillendirilmiş cümlelerle düşünmeyiz hatta kendiliğinden böyle bir konuşma da yapmayız.

Kumsalda yürürken iki bayan görüntüsünün tanımlandığı ikinci alıntı, aynı anlatım şekillerini gösterir. Fakat Bloom'un düşünce akışı, pratik, duygulu ve kültürsüz bir üslupta bilimsel iken (siyah elbiseye ışığın tepkisinin doğru teknik terimini bulmak için tereddütle kelime arar), Stephen'ninki ise düşülmüş, zekice, edebi ve takip edilmesi çok daha zordur. "Algy", denize 'büyük tatlı anne' diyen şair Algernon Swinburne'e açık bir göndermedir ve "lourdily" ise ya artık kullanılmayan edebi bir terim ya da Stephen'ın Paris'teki bohem evinden etkilenerek uydurduğu bir terimdir (*lourd* Fransızcada 'ağır' (heavy)' için kullanılır). Bayan MacCabe'nin çağrılışı, Stephen'ın yazarsal hayal gücünü korkunç bir somutlulukla kendi doğumunu hatırlatacak şekilde harekete geçirir: "Kız kardeşlerinden biri viyaklatarak beni yaşama çıkarmış-

tı," ifadesi ebenin ellerinde yeni doğmuş bebeğin kaygan vücudunu size hissettiren bir başka mucizevî taklit cümledir. Bayan MacCabe'in çantasında düşük yapılmış bir çocuğun olduğu şeklindeki hafif hastalıklı hayalgücü, Stephen'ın bilinç akışını, göbek kordonunu tüm insanların ilk annesi Havva'ya bağlayan bir kabloya benzettiği karmaşık ve fantastik bir düşe yönlendirir. Böyle bir imgelenim de, Stephen düşüncesini tamamlamamasına rağmen doğu keşiflerinin niçin göbeklerini (Yunanca'da *omphalos*) düşündükleri akla getirir ve Stephen (Buck Mulligan'ı çağrıştıran takma isimli Kinch) Cennet'i kendisinin telefonla aramayı hayal ettiği bütün insanların göbek kordonunu bir telefon kablosu olarak gördüğü başka bir garip fikre geçer.

Joyce, bütün *Ulysses*'in bilinç akışı sitilde yazmamıştır. Gidebildiği kadar psikolojik realizmi götürerek, romanın sonraki bölümlerinde çeşitli türde stilizasyona, pastişe ve parodiye döner: psikolojik olmasının yanında dilbilimsel bir destandır. Ama *Ulysses*'i bütün iç monologların en ünlüsü ile biterir: Molly Bloom'un ki ile.

(*Ulysses*'in bölümlerine denilen) son 'kısım'(episode)da, o ana kadar Leopold Bloom'un ve diğer karakterlerin düşüncelerinin, gözlemlerinin ve anılarının bir nesnesi olan Bloom'un eşi Molly, bilinç akışının merkezi, onun öznesi olur. O öğleden sonra, Blazes Boylan adında bir menajerle Leopold'a ihanet eder (yarı profesyonel şarkısıdır). Şimdi gecenin geç bir vaktidir. Bloom, Molly'ye sokularak yatağa girer. Molly yanında yarı uyanık uzanmaktadır. Geçmiş hayatının ve o gün olanları, özellikle eşi ve değişik sevgilileri ile yaşadıklarını yarı mayışık hatırlamaktadır. Bloom'lar, çocuklarını kaybettikleri travmanın ardından normal cinsel ilişkilerinden uzun yıllardır aslında zevk almamaktadırlar ama alışkanlık gereği, kızdırıcı bir tür muhabbet ve hatta kıskançlıkla birbirlerine bağlı kalmışlardır. Bloom'un günü, Molly'nin farkındalığı ile doludur ve Molly'nin uzun, neredeyse tümü noktala işaretli monologu, Bloom'un erotik bir ilişki yaşamış olacağı spekülasyonu ile başlar. Çünkü ertesi gün Molly'den yatağına kahvaltısını getirmesini isteyerek farklı bir şey yapmıştır. Edebi istirahtı için tüm parasını harcayıp onlara aslında hiçbir şey bırakmamasına rağmen, Bloom'un miras beklediği Bayan Riordan (Stephen Dadaus'un bir halası/teyzesi aslında ve *Ulysses*'in açıkça görülen rastgele olaylarını ören tesadüflerden biridir) adında bir dulu etkilemek için sakatmış gibi davrandığı çok eski bir zamandan beri yapmadığı bir şeydir bu... (Molly Bloom'un kendisi ile konuşmasının yorumunda insan onun serbest akış tarzına kapılır.)

Stephen ve Bloom'un bilinç akışları, kendi duyu izlenimleri ile harekete geçip değişirken, karanlıkta uzanan ve sokağın arada bir gürültüsü ile dikkati dağıtılan Molly, bir tür çağrışımla birinin diğerini tetiklediği anıları içinde sürüklenir. Stephen'ın bilincindeki çağrışımlar mecazi olmaya yatkın (bir şey benzerli-

ği ile başka bir şeyi ve genellikle de gizli ve hayali bir şeyi anımsatması) ve Bloom'un benzerinin isimlerini kullanma (bir şey başka bir şeyi neden-sonuçla bağ-
lı olduğundan veya zaman-yer ile bitleştirildiğinden anımsatması) şeklinde iken, Molly'nin bilincindeki çağrışımlar ise tümüyle gerçekçi bir yol izler: hayatında—
ki bir adamın ona diğerini hatırlattığı gibi yataktaki bir kahvaltı da ona diğerini hatırlatır. Bloom'u düşünmesi diğer aşıkları düşünmesine neden olduğu için de zamir 'o'nun kime gittiğini saptamak her zaman kolay değildir.

ALİŞKANLIK KIRMA

Bu resim, diyorum ki, koleksiyonun bizzat sultanı gibi görünüyordu.

Gerçek hayattan bence çok daha iri bir kadını gösteriyordu. Bu hanime—
fendi, bir yük eşyası alımına uygun bir teraziye konulduğunda eksiksiz on dört ila on beş taş arası gelirdi. Gerçekten de son derece iyi beslenmişti; bu en ve boya, bu kas fazlalığına ve bu et bolluğuna ulaşacak kadar çok kasap eti -daha ekmekten, sebzeden ve içtiklerinden bahsetmiyorum- tüketmiş ol-
malıydı. Bir koltukta boyu boyunca uzanıyordu -söylemesi zor olacak ama bu, parlak gün ışığının niçin onun etrafında ısıdığını açıklıyordu. Çok sağlık-
lı, iki evin yemeğini yapacak kadar güçlü görünüyordu; zayıf omurgasını ba-
hane edemezdi; ayakta durmalıydı veya en azından dik oturmalıydı. Öğlen tembelce kanepede uzanmanın dışında hiçbir işi yoktu. Hakeza iyi elbiseler giymeliydi- tamamıyla kendini örten bir sabahlığı vardı. Gerçi bu sorun de-
ğildi ama söylemeden edemeyeceğim 7-20 yardalık gibi bol bir kumaş mal-
zemesinden oldukça verimsiz bir elbise çıkarmayı başarmıştı. Sonra etrafın—
daki berbat dağınıklığa hiç bahane bulunamazdı. Kap kaçaklar -ki belki de vazo ve kadehler demem gerekir- önünde orada burada yuvarlanmış duruyor-
du; aralarına mükemmel çiçek çöpleri karışmış, ve saçma ve şekli şemalı bo-
zuk bir perde yığını koltuğu sarmalamış ve yeri de kaplamıştı. Kataloga ba-
karak bu dikkate değer ürünün 'Cleopatra' adını taşıdığını gördüm.

Charlotte Bronte *Villette* (1853)

Alışkanlık kırma (defamiliarization), Rus biçimcilerinin bulduğu çok de-
ğerli terimlerden biri olan 'ostranenie' (yazınsal anlamda, tuhaflaştırmak) ke-
limesinin normal İngilizce tercümesidir. İlk kez 1917 yılında yayınlanmış ün-
lü bir makalede Victor Shklovsky, sanatın asıl amacının bilinen şeyleri alışık
olunmayan tarzlarda sunarak alışkanlığın uyuşturucu etkilerini alt etmek ol-
duğunu ileri sürdü.

Alışkınlaşma, işleri, elbiseleri, kişinin eşini ve savaş korkusunu yer bitirir...
Ve sanat, kişinin hayatı hissedişini geri alabilmesi için vardır; sanat, insana var
olanları hissettirmek için, taşa taşlığını hissettirmek için vardır. Sanatın amacı,
varlıkların hissedişini onlar algılanırken vermektir ama bilindikleri gibi değil.

H E C E Ö Y K Ü

Bu teori, modernist yazımın çarpıklıklarının ve tedirgin edici değişikliklerinin doğru olduğunu gösterir ama gerçekçi romanın muhteşem örneklerine bir o kadar da iyi uygulama yapar. Shklovsky'nin örneklerinden biri, Tolstoy'un sanki daha önce hiç opera görmemiş veya duymamış birisinin gözleriyle gösteriyi anlatarak opera ile etkin bir şekilde dalga geçtiği bir pasajdır (mesela, "Fakat sonra daha fazla insan akın ederek geliyordu ve önce beyaz bir elbise giymiş ama şimdi de gök mavisinden bir elbise giyinen genç kızı zorla götürmeye başlamışlardı. Onu hemen sürüklediler ama sürükleyerek götürmeden evvel onunla şarkı söylediler.") Burada Villette'dan alınan pasajda Charlotte Bronte de sergi salonu sanatı için buna benzer bir şeyi yapar.

Villette, kadın başkahraman ve anlatıcı Lucy Snowe'un bir kız yatılı okulunda öğretmen olarak ekmeğini kazanmaya mecbur kaldığı Brüksel'in kurgusal ismidir. Sanat galerilerinde ona refakat eden ama eserleri keşfetmek için onu da yalnız bırakan, bu onun hür ruhuna uyan bir durumdur, bir İngiliz doktoruna gizlice ve umutsuzca âşıktır.

Orada sergilenen tablo, mitsel veya tarihi bir kaynağa bağlanarak, kendi ölçüsünde korkutucu ihtişamıyla ve yüksek kültüre ait kodlanmış diğer çeşitli işaretlerle dişil çıplaklığın savurganca tasvirinin olduğu gibi anlatıldığı tanımlanabilecek bir tarza aittir. Elbette ki böylesine durumlar, kadınların her zaman neredeyse vücutlarının her milimini kapalı tutmaya mecbur bırakıldığı Charlotte Bronte'nin zamanında, günümüzde olduğundan çok daha dikkat çekiciydi. Kendisinin bu kadın başkahramanı ile Charlotte Bronte, bu çelişkileri ortaya çıkarır ve tabloyu olduğu gibi doğru bir şekilde tasvir ederek, tabloyu gerçek hayattaki kadınların ortamlarına koyarak ve 'alışkanlıkla' algılanan sanat tarihi söylemini ve uzmanlığını yok sayarak bu tür sanatın temel yanlışlıklarını (gördüğü gibi) gösterir.

Dolayısıyla bu kadın figürün anıtsal büyüklüğü ve onun aşırı bol perdeleri, alışılmış sanat kabulü içine sıkıştırılmış veya görmemezlikten gelinen gerçekler, deneysel, güya bilimsel bir ağırlık ve miktar hesabıyla ortaya çıkarılmaktadır: "on dört ila on beş taş arası... söylemeden edemeyeceğim 7-20 yardalık gibi bol bir kumaş malzemesinden." Edep yerlerinin birkaç santimi hariç hiçbir yerini örtmeyen, kıvrık katlanarak vücudun etrafında dalgalanan kumaşın kullanımına, klasik çıplak insan tablolarında o kadar aşına olmuşuzdur ki onun zorunlu yapaylığını artık algılayamayız. Böylesi tabloların ön planlanmasında çeşitli obje ve malzemelerin pikaresk düzenlenmesine de aynı yapılar - kişilerin tasvir edilme imkânları varken veya hizmetçiler kadehleri kaldırma şansları varken niçin bu kadehler yerde devamlı devrilerdirler? Lucy'nin gözünü kırpmadan incelemesi, galeri ziyaretinin ritüellerinde daima baskılanmış soruları uyandırır. Söze gerek kalmayan erotik çağrısıyla kadının tembelce uzanmış po-

zu ile tasvir edilen zamanına uyuşmamasına ve konu alınan kadının fiziksel dermansızlığı ile ilgili bulgu yetersizliğine dikkat çekerek dalga geçilir. Tasvir tamamlanincaya kadar "Cleopatra" başlığı saklanarak 'Dido' veya 'Delilah' veya (daha doğrusu) 'Odalisque' denilen resmin ortaya koyduğu tarihi/mitolojik kabulün keyfilğine ve yapaylığına Lucy göndermelerde bulunur.

Kendi içinde resmin tasvirinin anlatı içeriği yoktur; hikâye iletilebilmesi için 'durmıştır'. Ama gerçekten de bir anlatı işlevine sahiptir. Öncelikle, bu durum geleneklere aykırı görüşleri ile güçlü ve bağımsız genç bir kadın olan Lucy Snowe'un tanımlanmasına katkı sağlar; her ne kadar güzellik, statü veya zenginlik eksikliği onu çoğu zaman onları kendinde tutmaya zorlasa bile. İkinci olarak da bu, Lucy'nin genel hatlarıyla uygun görünen Dr John'dan çok daha tatmin edici dost olarak daha sonraları tanıyacağı, okulundaki hırçın, itici ama önemli bir öğretmen olan M. Paul Emmanuel'li ilginç bir olayı tahrik eder. Paul Emmanuel 'Cleopatra'nın önünde onu bulur ve şok olur - ustalığın samimiyetsizliğine bağışıklığını ona göstermesinden (tablonun yüksek kültürel iddialarından etkilenecek) değil ama cinsiyet ayrımı ile ilgili basmakalıp düşüncelere bağlı olmaksızın kaynaklanan (geç bir hanım efendinin derin düşünmesine bunun uygun olacağını düşünmemektedir) bir tepkidir bu. O, Lucy'yi Cleopatra resmi kadar saçma ve alakasız bulacağı erdemli bir kadının hayatından aşırı duygu yüklü üç manzaranın olduğu bir başka resme bakması için oradan çeker alır.

Villette, zamansız ölümünden önce, en olgun döneminde Charlotte Bronte'nin yazdığı en son romanıdır. Romanı, bu pasajdaki oldukça açık sebeplerden ötürü çağdaş feminist eleştirinin anahtar bir metni olmuştur. Ama tarihi durumları konu alan tablolarla kadın sunumlarının alışkanlığının kırılmasında, Charlotte Bronte cinsel politikaların yanında sanatla ilgili ve özellikle melodram ve romansın arzularının gerçekleştirilmesinden ve tahrif etmesinden aşamalı olarak güçlkle kendini kurtarmış kendi sanatı ile ilgili bir noktaya değiniyor. "Bana öyle görünüyordu ki" der Lucy Snowe hemen bu pasajdan önce, "orijinal ve iyi bir resim, orijinal ve iyi bir kitap kadar nadirdir." *Villette* de böylesi bir kitaptır işte.

Bir kitabın orijinal olduğunu söylediğimiz zaman -yaygın bir övme ifadesidir bu- ne demek isteriz? Genellikle yazarın emsalsiz bir şey bulduğunu değil de gerçeğin alışlagelmiş, alışılmış sunuş tarzlarından sapıp kavramsal anlamda zaten *bildiğimiz* şeyi bize algılatmasıdır bu. Kısacası alışkanlık kırma, orijinallığın bir başka ifadesidir. Kurgu sanatında bu bakışlar içinde buna tekrar değineceğim.^

BULUT BULUT ÜSTÜNE**Ethem Baran****Doğan Kitap****Görünmez Kentlerin Görünür Yazarı**

Ethem Baran öykülerini tarif etmek için bir başlangıç bulmak istedim. Ama onu en iyi yine onun cümleleri anlatabilir zannedirim. *"Diğer insanların hikâyelerinde şöyle bir görünüp kaybolan, adını kimsenin hatırlamadığı, çoğu kez o hikâyelere girip girmediği belli belirsiz, olsa olsa kendi hikâyesini arayan..."*(s. 77)¹ bir öykücü Ethem Baran. O, öyküde üçüncü hatta dördüncü dereceden etkili olan kişilere başkışı olma fırsatı tanıyan, onları tüm gerçeklikleri ve canlılıkları ile okurla buluşturan, aynı zamanda popüler kültüre rağmen sıradana dokunup bizden birilerine kelimeleri ile hayat vermeye devam eden bir sanatçı. Modern olanın tüm eziciliğine cesur bir şekilde başkaldırarak doğru bildiğinden vazgeçmeyen ve anlatım teknikleri, güçlü tasvirleri, şiirsel dili ile de edebiyatımızın geldiği noktada önemle anılması gereken bir yazar.

Son eseri *Bulut Bulut Üstüne'de* "... gari-banları, yoksulları yani çoğunluğu anlatmak istiyorum." (s. 111) diyen Baran, tipolojik olarak sonsuz bir özgürlükle karşımıza çıkar. Kitap 13 hikâyeden oluşmakta ve Neml suresinin 88. ayeti olan *"Sen dağları görürsün de, onları yerinde durur (mu) sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler."* ile başlamaktadır. Bu 13 metinden yedisinde duracağımız kitap, okur için adeta bir karnaval havasıdadır.

Ressamlığının da avantajı ile üstün bir tasvir gücü olduğuna inandığımız sanatçının bu betimlemeleri her biri kendi içinde birer şiir dizesinden kopup gelmişçesine şairane yapıdadır. Swift'in söylediği gibi *"Görmek istemeyenler kadar kör yoktur"* dercesine gören gözle bakmakta yazar çevresine ve gördüğünü kıvrak zekası ve şiirsel yeteneği ile

birleştirerek pitoresk bir hava içerisinde öykülerine aktarmaktadır. İşte Baran, bu ayet ile başlarken okuyucuya sanki "Bulutun yürümesini bakmakla da anlarsın; dağın yürümesini anlamak için ise gören göz gerekmemektedir. Görmeyi öğrenirsen ancak o zaman doğanın ahengini kavrayabilirsin." mesajını vererek, okuyucusunu da bakmayı bırakıp görmeye davet etmekte ve öykülerini anlamanın görme yetisi ile ilintili olduğunun haberini vermektedir.

Kitabın ilk metni olan "Ormanın Denize Düştüğü" psikolojik bakımdan rahatsız olan bir gencin bakışından içinde bulunduğu durumun, paranoyalarının, takıntı haline getirdiği çocukluk aşkının ve ruhsal durumunun dile getirildiği bir öyküdür. Üçüncü kişi anlatımlı olan metne diğerlerinde olduğu gibi yoğun bir sessizlik hâkimdir. İç monolog ve geri dönüş teknikleri ile kahramanın umutsuz, takıntılı bir aşk içinde olduğu, etrafına yabancılaşmasının ve paranoyaklığının nedenleri gözler önüne serilmektedir. Merkezi figür, kendisini bir gölgenin takip ettiğini sanmaktadır; kuşkusuz ki bu hastalıklı durum çocukluğundan gelmektedir. Zira çocukken de geceleri ölmüş babasının hayaleti ile konuşmakta ve bu durum için şu sözleri sarf etmektedir: *"Sesi benim sesime benziyordu. Sanki o değil de ben konuşuyordum. Kendimi de ben konuşuyordum bu arada?"* (s. 18) Kahramanın çocukluğunda başlayan yabancılaşma ve kişilik sorunu sessizlik içerisinde bu denli ustaca anlatılırken, arka fonu kaplayan doğa tasvirleri ve doğanın insanmış gibi canlı anlatımı da ustaca resmedilen tablonun renkleri gibi birbirini tamamlar niteliktedir.

"Ata Binmiş Ali Ağa'yı Tahmis"te yazar, bu zamana kadar denenmemiş bir teknik ortaya koyar. Bir gazelin her beytine üçer dize eklenmesi ile yapılan türün adı olan tahmisi yazar, Tarık Buğra'nın *Yarın Diye Bir Şey Yoktur* adlı öykü kitabına almadığı "Ata Binmiş Ali Ağa" adlı öyküsüne uygulamıştır. Buğra'nın adı geçen öyküsünden alınan pasajlarla yeni bir hikâyenin yaratıldığı bu eser,

Baran'm yeniliklere açık şahsiyeti ve bunları kullanmaktaki cesareti açısından incelenmeye değer.

"Artık Paçalarım Çamur Olmuyor"un yazarın gerçek yaşam öyküsü olduğu hissedilmektedir. Nüfus memuruna çocuğunun ismini kaydettiren annenin onun adının arasına da 'h' var mı sorusuna;"... *kayınbabam babasının adını koydu. Biz Etem Ağa deriz.*" (s. 41) diye cevap vermesi gerçek yaşam öyküsü olduğu savını desteklemektedir. Öykü yazar ile annesinin yemeğe gitmesi sırasında zihinlerindeki anılardan kurgulanmıştır. Karşılıklı olarak bir anne bir yazar anlatıcı karşımıza çıkar. Anlatıcının değişmesi genel olarak "diye" edatı ile sağlanmakta ve her gelen yeni paragraf küçük harfle başlamaktadır. Başarılı bir şekilde uygulanmış olan anlatıcı değişimleri ve geri dönüşlerin yanı sıra, iyi düşünülmüş olan "diye" edatı ile yapılan geçişler ve küçük harfle başlama öykü boyunca bir kuralmış gibi devam etseydi ahenk ve teknik bakımından süreklilik adına daha iyi olabilirdi.

Yazarın anlatım tekniği açısından en dikkat çeken metinlerinden biri de Ankara Hatları Vapurudur. Öyküde, bir arkadaşının yazmaya başladığı yeni romanındaki bir sahnede takılıp kalması sonucu Ethem Baran'ın ona yardım etmek amacıyla metne dâhil olması anlatılır. Anlatıcı, arkadaşı (ki bu muhtemelen Hasan Ali Toptaş'tır) ile buluştuktan sonra evine gelir, eskiden yazmış olduğu Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı'ndaki Kuş Yüzü Görmek"adlı öyküsünü alır eline ve bir anda öykünün içine girer. Öykü kahramanı ile kısa bir yolculuk yapıp yazar arkadaşının takılıp kaldığı sahnenin olduğu yere varır ve arkadaşının romanında öldüremediği kuşu kendi roman kahramanına öldürtür.

Postmodernlerin metnin kurmaca olduğunu okuyucuya hatırlatmaları, oyun oynamayı ve fantastik öğeleri sevmeleri, eserlerinde çerçeve öykü kullanmaları, hikâyenin tek bir sonla bitmeyip okuyucuyu edilgenlikten etken duruma getirmeleri, metinlerarasılık gibi teknik özellikleri Baran'ın bu kısacık metninde çok başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Bununla birlikte yazarın arkadaşı ile sohbeti sırasında *"Gerçi çok çok ünlü yazarlarımızdan biri son kitabında, bizim gibi 'taşralı' yazarları kastederek 'Türk köylüsü' diye aşağılamaya kalkışmış, taşralı insanların sıkılmaya ve hayal kurmaya hakları olmadığını gibi tuhaf sonuçlara varan alaycı*

sözleriyle canımızı sıkımtı ama yazacaklarımız daha doğrusu yazamadıklarımız dışında hiçbir şey bizi ilgilendirmiyordu." (s. 45) sözleri ile yapmış olduğu karârında hiciv de çok başarılı ve dikkate değerdir.

Ethem Baran'ın kahramanlarının birçoğu çocukluk özlemi çekmekte ya da uzaklara gitmek istemektedir. "Uzaklar" isimli öykü de adından anlaşılacağı gibi "uzağa gitme arzusu" teması işlemektedir. Montaj tek-

niğinin de kullandığı öykü, bir Yozgat Sürmelisi'nden alınma *"Soğuk su üstünde altın dal (tas)mısın, gurbete gitmeye sen heves misin?"* (s.55) dizeleri ile başlamaktadır. Öykünün kahramanı bulunduğu yerden memnun değildir, hep uzakları merak eder, uzaklardaki insanların mutlu olduğu sanısıyla. Bir gün karar verir uzağa gitmeye ve yazıhane- nin önünde her zamanki tek ama en uzağa gidecek olan otobüse biner. Çehov şöyle der: *"Oyunun başında sahnede bir tüfek varsa, o tüfek oyunun sonunda mutlaka patlamalıdır"*. Ethem Baran da birçok öyküsünde olduğu gibi Çehov'un işlevselliğini vurguladığı bu kuralı "Uzaklar" da da başarılı bir şe-

kilde uygular. Yolda görünüp kaybolan kişiler, öykünün sonlarına doğru aynı otobüste, aynı amaçla, uzağa gitmek için, toplanmışlardır. Alıntılanan yazılardan Italo Calvino'nun *Görünmez Kentler*'ini okuduğu anlaşılan kahramanın durumuna uygun, kafasına yeni onlarca soru işareti daha eklenmesini sağlayan bu metinlerarası kısım ise anlatıyı tekdüzelikten kurtarmakta, edebi açıdan da okuyucuyu doyurmaktadır.

Ethem Baran'ın öykülerinde "herhangi bir şey" öykünün malzemesi olurken, onun sanatçılığı ile o "herhangi bir şey" bir sanat eserine dönüşebilmektedir. "Ankara Herifi" de bunlardan biri. Hayati'nin oğlundan yediği dayak darbesi sonucu havalandığı sırada "yazara ve kalemine" ilham gelir ve birlikte *"İfite hikâye!"* (s. 79) derler. Öykü, Gülten Akın'ın bir şiirinden alıntılama ile başlar. Şiirinden de anlaşılacağı üzere metin, sevgisiz bir babayı konu edinmekte ve genel anlamda "Herkes ettiğini gün mutlaka bulur." mesajını vermektedir. Metnin ortasında Hayati'nin yaralı bir farenin kedi tarafından bacheğe getirilişini ve onun havaya fırlamasını izlerken bir anda kendisini farenin durumuna benzer bir halde bularak oğlundan darbe alması ve havaya fırlaması, durumlar arası geçiş ustaca yapılmış bir örnek niteliğindedir. Bu bağlamda öykünün sonunda yazarın ağzından aktarılan *"biz onu hastane odasında, tam da havadayken tanıştık. Orda da bırakalım nasılsa kendi kendine düşer."* (s. 89) sözleri, sıradan kişinin sıradan öyküsünü sıradışı bir çerçevede işleyerek *herhangi bir şeyi* nasıl da *özel bir şeye* çevirdiğini gösterir.

Bulut Bulut Üstüne'nin sonunu yazar kendi hikâyesine ayırır. Konuşmacı olarak davet edildiği bir toplantıdan sonra bindiği takside şoförün *"Abi sen yazar mısın?"* (s. 109) sözleri ile sanatçı, okuyucunun zihnine girmesine izin vererek tüm çıplaklığı ile kendini yazarlığı hakkındaki düşüncelerine onları ortak eder. Sanatçının bu açıdan genel okuyucu kitlesinin bilmediği dünyalara, aşına olmadıkları kahraman(lar) aracılığı ile gitme

eğilimi sergilemesi, bu metinde dikkate değerdir. Zira yazara göre kendisi yakın çevresince bile öykücü kimliğiyle tanınmaz. Sessizliğin dile getirdiği o çok seslilikle ince bir sitemde bulunur Baran.

Bu bağlamda *"Ne işim vardı? Bilmiyordum böyle olacağını? Kim ne yapsın senin edebiyatını!"* (s. 109) diyen Baran'a Ziya Paşa'nın bir beytiyle cevap vermek isteriz. *"Âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz. Şahsın görünür rütbe-i aklı eserinde."* *Bulut Bulut Üstüne* de Baran'ın yazarlığının *Âyinesi*. Uzak hayatları yakınlaştıran Ethem Baran metinlerinin okunmasının gerekli olduğuna inanıyoruz. ^

Baran, Ehem (2011); *Bulut Bulut Üstüne*, İstanbul: Doğan Kitap Yayınları.

AYBEL AVCI

KÖPEKLER AKŞAMI

Bülent Ata

Kaknüs Yayınları

*Kaçırdığım her şeyin bir ipi var.
Boşlukta salınan ve suçlayan.*

Şiirle öykünün buluştuğu yerdeyiz. Paragrafların içine sıkışmış mısralar, bulundukları yerden kurtulup bir şiirin özgürlüğünde kendilerini bulmak ister gibiler. Bülent Ata'nın şair kimliği öykülerin ruhuna sinmiş. Net bir olay örgüsünün olmadığı bu öykülerde metaforlar ve bu metaforlarla kurulmuş imgeler asıl yapıyı oluşturur. *Ve çıplak bir teni giydirir gibi, sesiyle az ve yeter.* (s. 113), *Gözleri gizli bir geçidin kapısıydı artık.* (S.47), *Aşk suların içinde su bırakmadı.* (s.33) Bu cümlelerden/mısralardan sadece birkaçı.

Yüz otuz beş sayfadan oluşan kitapta kırktan fazla kısa öykü yer alıyor. Bu öyküler bir paragraf kısalığına kadar çekilebiliyor. Sadece yarım sayfalık bir paragraftan oluşan, kitapta öykü olarak sırasını bulmuş bu pasajlar, olayın neredeyse yok olduğu bir durum ve bu durum karşısında kahramanın duygularını şairane bir dille anlattığı metinlerdir. Bu pasajlar da eserin şiire yaklaştığı yerde duruyor. Yazar, az sözle çok şey anlatmak derdine sahip. Olaydan çok duyguların dile getirildiği bu öykülerde sadece duygu durumlarının sebebi olan olaylar yer almış.

Yalnız bir adamın peşinden sürükleniriz kitabın sonuna kadar. Köpeklerin sokaklarda başıboş gezdiği saatlerde o da sokaklardadır. İsmi buradan aldığını düşündüğümüz kitapta adı *Köpekler Akşamı* olan bir öyküye rastlanmaz. Öykülerde vakit, genellikle akşam ya da gecedir. Mekân ise sokaklar, caddeler, otobüsler, dolmuşlar, metro, gecekondu bir ev ya da bir apartmanın bodrum katıdır.

Öykülerin neredeyse tamamının kahramanı, aynı yalnız adamdır. Bu adam, yalnızlığının yanında mutsuzluğu ile de dikkat çeker. Ayrıntılara özen gösterir; gözlemlediği insan, mekân ve küçük olayların onu sürüklediği geçmişte gezdirir bizi. Bir şair hassasiyetine sahip kahraman, sanki bir iç yürüyüş gerçekleştirir. Bu iç yürüyüşte kendini hep geçmişin derinliklerinde bulur. Bu geçmiş, neşeli değil buruk anılarla, kalp kırıklarıyla doludur. Yazarın *Kerif* adlı öyküde "Sabah kalktığından beri neden kaçtığını bilmeden kovalamaya devam ediyordu kendini." (s.41) cümlesiyle belirttiği gibi kendini kovalayan bu kahramanlar bu iç yürüyüşleriyle kendilerine doğru bir mücadeleyi de hep sürdürmektedirler.

Örneğin daha çok ders çalışmadığı ve yeterince test çözmediği için tıp fakültesi kazanamadığını düşünen kahraman, başka bir öyküde namazlarını düzenli kılamadığından muzdardır. Kahramanların bu mücadelesinde problemleri bir baba-oğul ilişkisi de dikkat çeker. *Eve Götürülmeyen Şeyler, Palyaçonun Bir Günü, O Şerbetten Bile Güzel, Karne* isimli öyküler baba-oğul ve namaz konularındaki gerilimlerin belirgin olarak görüldüğü öykülerden bazılarıdır. Ata, "Bir çocuğun babasının gözünde başarısız olması bu ülkenin en önemli sorunlarından biridir aslında." (s.70) diyerek belki de evrensel bir sorun olan problemleri baba-oğul ilişkisine dikkat çeker.

Ata'nın en çok üzerinde durduğu konulardan biri de sevgiliyi terk etme veya terk edilme durumlarıdır. *Bir Kitap Alımı, Boşluğa Salınmış İpler, Çıkmak, Acil* bunlardan sadece birkaçı. Öykülerin kahramanları ya da artık sevmedikleri bir kadını terk etmişlerdir. Bu öykülerin temel izlediği de bu ayrılığın gerekliliğinin hisler boyutunda sorgulanması ve bu ayrılığın verdiği acıdır.

Öykülerin ortak özelliklerinden biri de olayların geçtiği mekânın çoğunlukla Ankara olmasıdır. Ulus, Kızılay, Tandoğan gibi merkezî noktaların isimleri verilirken merkezden uzaklaşıldıkça semt isimleri yok olmuş. Özellikle açık mekânları tercih etmiş olan yazarın bildirdiği mekân isimlerinin başında Opera mevkii geliyor.

Öykülerdeki kapalı anlatım zaman zaman okuyucuyu zorlayacak bir nitelik kazanmaktadır. Bir labirentin içinde zamanı mekânı ve kahramanları aramak zorunda kalacak okuyucu şiirsel anlatımın tadıyla yoluna devam edebilecektir. Çocuk kitapları da yazmış

olan Bülent Ata'nın 2004'te *Eve Gitmek istemediğim Günler* adıyla bir şiir kitabı yayımlanmış. Yazarın ilk öykü kitabı ise *Köpekler Akşamı*.

Anlatım bozukluklarının, yazım yanlışlarının ve noktalama hatalarının bulunduğu kitabın daha özenli bir tashih işlemine ihtiyacı olduğunu da belirtmek isteriz.^

HATİCE BİLDİRİCİ

FAHRİ CELÂL'İN HİKÂYECİLİĞİ

A. Cüneyt ISSI

Roza Yayınevi

"II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Taşan Duyarlılık" alt başlığını taşıyan kitap, bir geçiş nesli yazarının bütün envanterini önümüze döküyor. Arşiv belgelerinden yararlanmadığı hâlde yazarın biyografisi hakkında yazılmış birçok yazıyı, kayda geçirilmiş hâtıraları ve biyografisi hakkında bizzat yazarın verdiği dağınık bilgileri; daha önce yazılmış bulunan her şeyi ustaca bir araya getiriyor. Böylece 'yazılmamış bir biyografi' gün ışığına çıkmış oluyor. Yazılmamış derken, Muhtar Tevfikoğlu'nun *Fahri Celâl Göktulga* (Ankara1993) adlı monografisini dışarıda tutuyoruz.

Unutuknuş bir öykücüdür Fahri Celâl Göktulga (1895-1975). Oysa Issı'nın vurguladığı gibi "*Modern Türk hikâyeciliğini geldiği noktada doğru bir biçimde değerlendirebilmek, şüphesiz daha ilk örneklerden itibaren yaşamış olduğu tecrübeleri görmekle, özellikle bir "merhale" olarak nitelendirebileceğimiz hikâye yazarlarımız üzerinde yapıla-*

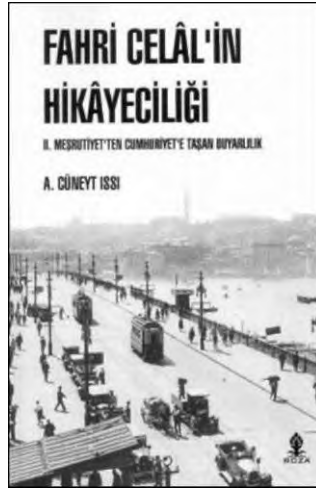
cak ciddi çalışmalarla mümkün olabilir" gerçektir de. Bu bakımdan sekiz öykü kitabı yayınlamış bulunan Fahri Celâl'in halkanın zincirlerinden biri olduğunu görüyoruz.

Cüneyt Issı, Fahri Celâl'in biyografisini netleştirmekle yetinmiyor elbette; öykülerini de ayrıntılı bir biçimde incelemeye tâbi tutuyor. Kitaplarına girmemiş öykülerini listelerken Issı'nın kitabın hazırlık evresinde etraflı bir bibliyografik taramaya giriştiği anlaşılıyor. İşin bu boyutu, Meşrutiyet devrinden Cumhuriyet devrine intikal eden nesle mensup yazarlar için daha bir önemlidir. Bu neslin yazı, ürün birikimi Osmanlı harfleriyle oluşmaya başlamış ve 1928 sonrasında yeni harflerle sürmüştür. Söz konusu birikimin sağlıklı bir biçimde görünür kılınması için eski harfli metin ve süreli yayınların da dikkatli bir biçimde taranması gerekir. Issı, bu yorucu işlemi başarıyla gerçekleştirmiştir.

Fahri Celâl'in dergi ve gazetelerde kalmış öykülerinden ve yazılarından, kitabın üçüncü bölümünü teşkil eden bütün eserlerine değinirken de söz eden Issı, yazara ait birikimi asıl itibarıyla araştırmasının Bibliyog-

rafyasında görünür kılıyor. Fahri Celâl bibliyografyası, aynı zamanda araştırmanın da bibliyografyasını teşkil eder elbette; ama bu kısım genel bibliyografyadan ayrı da verilebilirdi. Yine de önemli olan Fahri Celâl'i bütün yazdıklarıyla bu çalışmada buluyor oluşumuzdur. Böylece kitaplarının dışındaki emeği çeşitli mevkutelerde dağınık kalmış bir geçiş nesli öykücüsü/yazarı, günümüz okuyucu ve araştırmacıları için belirginleştirilmiş oluyor.

"Sanatçı Kişiliği"ne ayrılan bölümde Fahri Celâl'in sanat ve edebiyat zevkinin kaynağı, estetik kaynakları, içinde bulunduğu sanat çevresi, sanat ve edebiyat hakkında-

ki görüşleri, öykü türü hakkındaki düşünceleri, devrin genç öykücülerine hakkındaki değerlendirmeleriyle ilgili ayrıntıları buluyoruz. Doğrusu bu ara başlıklar, pek tanımadığımız bir yazarı tanıtmada oldukça başarılı değerlendirme ve tespitlerle doludur.

Kitabın ikinci bölümünde ise bir öykü yazarı olarak Fahri Celâl ile ilgili ayrıntıları buluyoruz. Öykü yazmaya başlaması, öykücülüğü, Türk öykücülüğündeki yeri ve hatta unutulmuş bu bölümde ayrıntılandırılıyor. Dördüncü bölüm ise, Fahri Celâl'in öykülerinin konu ve tema, bakış açısı ve anlatıcı, kişiler, zaman, mekân ve dil açısından genişçe değerlendirildiği bir bölümdür. Burada bir öykücünün bütün ürünleriyle bir tahlilini buluyor ve onu daha yakından tanıyoruz.

"Türkçeyi iyi kullanan, zarif, kültürlü bir İstanbullu" olan Fahri Celâl, yıllardır uymakta olduğu 'nisyan' sularından A. Cüneyt İssi'nin bu çalışmasıyla sıyrılıyor ve bir öykücü olarak gün ışığına çıkıyor. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e geçiş zinciri içinde bir halkın üzerindeki paslar da böylece giderilmiş oluyor. Bu dönem, araştırmacılarımızın üzerine eğilmekle daha çokça uğraşacakları bir birikimi barındırıyor. Fahri Celâl Göktulga İssi'nin çalışmasıyla edebiyat tarihimizdeki yerini sağlam verilere dayalı bir biçimde almıştır (İstanbul 2011, XII + 308 s.).

YUSUF TURAN GÜNAYDIN

RUH DENİZİ

Ali Haydar Haksal

Okur Kitaplığı

Ali haydar Haksal'ın yeni hikâye kitabı *Ruh Denizi*, Okur Kitaplığından yayınlandı. Usta öykücünün edebiyatımızın yapı taşları arasına katılan diğer öykü kitapları şunlar: *Eydeki Yabancı* (1986), *Sesim Bana Yetmiyor* (1987), *Sarıldığım Soğuk Bir Ceset*

(1988), *Sokağın Adı Issız* (1989), *Ay Işığında Vav'ın Odası* (1991), *Zamanların Öyküsü* (1994), *Yalnızlık Sarkacı* (1996), *Kuşkonmazda Konuşan Adam* (1997), *içim Su Beraklığında* (2000), *Kapıda Bir Çift Ayakkabı* (2002), *Renklerin Dansı* (2004) ve *Rüya Rüya içinde'dir* (2011).

Sesim Bana Yetmiyor adlı öykü kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği 1987 yılı hikâye ödülü alan Ali Haydar Haksal'ın romanları da var. "Yazının tatili olmaz" diyerek yazı hayatına ara vermeden devam eden usta öykücünün romanları da en az öykü kitapları kadar ilgi görmüş, *Yitik Yaşamın Güncesi* adlı romanıyla ödül almıştır. Her kitabıyla yeni dünyalar kuran yazarın bu kitabı; sahra, anlıklar, aynadaki ben olmak üzere üç kısımdan oluşuyor. Kısa ve etkili öyküler toplamından oluşan *Ruh Denizi'nde* okur, kitap boyunca karakterlerin her birinin iç dünyalarındaki farklı renklerden besleniyor.

Sahra kısmındaki öykülerde daha çok insanı kendi ruhuyla yüzleştiren iç hesaplaşmalara rastlıyoruz. Yazar bu öykülerin çoğunda, kendi iç dünyasıyla yüzleşen karakterlerin yüzünü zaman zaman okura çevirerek anlatıcı ile okur arasındaki samimiyeti de pekiştiriyor. "Ben adanmış bir hayatım. Sadece kendine değil, başkalarına ağılayan, başkalarının acılarını da ruhunda taşıyan bir ben varım. Ben bir melek miyim, bir azize mi, yoksa bir günahkâr mı? Hangi açıdan bakılırsa bakılsın bana, benden bir ben çıkar. Bana neler yakıştırılıyor. Ben kendime bile bazen güç yetiremezken, öfkemden dışarı vuran sesimin tınısına kapılırken, içimde taşıdığım o acınası halimle dayanamıyorum, birden dağılıyorum, eriyiveriyorum. Yüreğim bir yangın yeri. Biliyorum ki ben, beni taşımakla yükümlüyüm, ama ben kendimi terk etmişim, başkalarını taşımaya yelteniyorum. Tuhaflığım da burada." (Salim Dede ve Ben, 51)

Kitabın ikinci bölümü anlıklarda, öyküler kısılırken, anlatımın etkisi ve derinliği artıyor. Bulunduğumuz yüzyıl insanının kendini giderek yitiren, yalnızlaşan hikâyelerini,

yalnızlıklarını, içlerinde umut barındıran cümlelerle birleştirerek yalnızlıklarına ışık tutuyor.

"Orada ben varım. Güz mevsiminin aşkları ölümlü, ölümler aşkın başlangıcı. Beni yanıltmıyor kalabalıklar, her ses kendini yineliyor. Sesler içime yürüyor, beni taşıyan benim. İşte orada yalnızım. Sessizlik. Gün doğumunun öncesi ve sonrası. Elimin varamayacağı bir yer. Çok ötemdeyim. Ötemin ötesini bilmiyorum. Yollar uzayıp gidiyor. Yol aldıkça vardığım yer aynı. İçimdeki ses deviniyor: "koş!" diyor, koşuyorum.

Yol aldığım yok... Yolu olmayan bir yoldur bu." (Ben, 115)

"Umutum yitmiyor. Sonsuzluk şarkısı söylense de söylenmese de." (Yalnızlık Ölü Bir Ruh Denizi, 119)

Kitabın üçüncü bölümü Aynadaki Ben'de samimi bir dille yazılmış öyküler okuyucuyu kucaklamakta. Karakterlerin

dünyasından okura da roller vererek o dünyayı yaşatmakta. O anlara dâhil ederek, okurla birlikte karakteri aynı noktalarda buluşturarak aynı sorularda düşündürmekte.

"Hep kendimde duraksadım. Başımı avuçlarımın arasına aldım, hayatımdaki kendimi gözlemledim. Avuçlarımın arasında duran öykü benim. Oradaki beni okuyorum. Ah öyküm. Ah ben." (Benim Düşüm, 141)

Kaç hayat vardır ki hiç duraksamadan yaşanır?

Cevabı ne zor... ^

AYŞE BAĞCIVAN

